

ANÀLISI DE L'IMPACTE

DE L'ACORD D'ASSOCIACIÓ ANDORRA-UNIÓ EUROPEA

Yvan Lara Sànchez (coordinador)

Pablo Tucat, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas,
Gonzalo Gómez Bengochea, Patrizio Lecca, Davide Rognini

Andorra Recerca + Innovació

De quina manera impactaria a Andorra associar-se amb la Unió Europea?

Seria bo per a l'economia andorrana?

Afectaria de la mateixa manera tots els sectors econòmics? A partir de quan es començarien a notar els efectes més importants? I l'Estat andorrà, seria menys sobirà? L'acord l'obligaria a apujar els impostos? La població creixeria gaire més amb l'acord que sense? I a la seguretat ciutadana, com l'afectaria l'acord? I a la mobilitat? I al creixement urbanístic? I a l'habitatge? Quin cost tindria l'acord d'associació per a les finances públiques? I, de fet, en què consisteix ben bé associar-se amb la UE? És el mateix que ser un Estat membre però sense poder votar al Parlament Europeu, o és una cosa completament diferent?

Al llibre que teniu entre les mans hem mirat de donar les respostes més sòlides a totes aquestes preguntes. Per fer-ho, hem constituït un equip de vuit investigadors de KSNET i d'AR+I especialistes en l'avaluació de polítiques públiques. Hem seleccionat les preguntes més pertinents i rellevants que es podien respondre a partir de dades fiables. Hem estudiat i seleccionat quina era la metodologia que ens donava més garanties per poder explicar els efectes de l'acord d'associació sobre Andorra. Hem seleccionat les millors de les dades disponibles per poder respondre cada pregunta. Pel camí, a més, hem pres una sèrie de decisions fonamentals per reduir al màxim la incertesa que comporta tota anàlisi prospectiva a vint-i-cinc anys vista. I, per sobre de tot, ens hem mirat la qüestió sense *a priori*s, sense esperar-ne uns resultats o uns altres: simplement hem apostat per la metodologia més sòlida que hem sabut construir i ens hem deixat sorprendre pels resultats obtinguts.

El resultat de tot plegat és una anàlisi de l'impacte de l'acord d'associació: hem estudiat com li aniria al país si no signés l'acord i com li aniria si el signés, i hem mesurat la diferència entre una Andorra i l'altra per a més de cinquanta variables.

Tot plegat ho presentem *in extenso* —per a qui vulgui tots els detalls i discutir o replicar els resultats de la recerca—, però també de manera resumida i accessible a les conclusions. De fet, a la pàgina 10 trobareu tres itineraris diferents de lectura perquè tothom es pugui fer seu aquest llibre. Us recomanem que comenceu justament per allà.

ANDORRA
RECERCA +
INNOVACIÓ

ksnet / knowledge
sharing +
network

AUTORS DE L'ESTUDI

Yvan Lara Sánchez (coordinador general de l'estudi)

Polítòleg. Llicenciat i Màster en Ciència Política (UAB). Llicenciat en Antropologia Social i Cultural (UTJJ). A les acaballes d'un Màster en Cultura Contemporània (UOC). Postgrau en Educació (UdA). Investigador a Andorra Recerca + Innovació, on coordina el grup d'anàlisi política. Professor col·laborador a la UOC i a l'UdA. Àrees d'expertesa: política andorrana, sistemes polítics, anàlisi de polítiques públiques.

Pablo Tucac (coordinador de l'estudi d'impacte econòmic)

Economista. Llicenciat en Economia. Màster en Economia Aplicada (UTDT). Màster en Polítiques Públiques i Socials (UPF). Investigador a KSNET. Professor associat al departament d'Economia i Empresa de l'UPF. Àrees d'expertesa: desenvolupament econòmic i social, habitatge, economia urbana i innovació en polítiques públiques.

Alejandra Almagro

Economista. Graduada en Economia (UAB). Màster en Economia, Regulació i Competència dels Serveis Públics (UB). Investigadora auxiliar a KSNET. Àrees d'expertesa: Competència, economia i regulació de les infraestructures i els transports.

Llorenç B. Femenias

Economista. Graduat en Economia (UPF). Màster en Economia del Turisme (UPF). Doctorand en Economia Aplicada (UIB). Investigador a KSNET. Professor associat a la facultat d'Economia i Empresa de l'UIB. Àrees d'expertesa: economia ambiental, economia de la cultura, economia del comportament, avaluació de polítiques públiques, microeconomia aplicada.

Jorge Díaz Lanchas

Economista. Llicenciat en Economia (URJC). Màster en Economia Internacional i Desenvolupament (UAM). Doctor en Economia (UAM). Professor d'Economia a l'UPC-ICA-DE. Ha estat investigador al CID de Harvard, economista de la Comissió Europea (Joint Research Centre) i assessor de la presidència del govern espanyol des de l'Oficina Nacional de Prospectiva i Estratègia de País. Àrees d'expertesa: economia internacional, economia regional, economia urbana, avaluacions d'impacte econòmic i anàlisi de l'opinió pública europea.

Gonzalo Gómez Bengoechea

Economista. Llicenciat en Administració d'Empreses (UP Comillas). Màster en Economia (UPF). Doctor en Economia (UP Comillas). Professor a l'UPC-ICA-DE, on dirigeix el departament d'Economia i l'Observatori Criteria. Àrees d'expertesa: economia internacional, anàlisi de conjuntura, incidència de la política fiscal sobre la distribució de la renda.

Patrizio Lecca

Economista. Doctor en Economia (U Cagliari). Professor d'Economia a l'UPC-ICA-DE. Ha estat economista de la Comissió Europea (Joint Research Centre) i investigador a les universitats de Strathclyde i Wageningen i a l'agència mediambiental dels Països Baixos. Àrees d'expertesa: modelització econòmica, economia energètica i avaluacions d'impacte econòmic.

Davide Rognini

Economista. Graduat en Economia (UVa). Màster en Economia Internacional i Desenvolupament (UCM). Doctorand en Economia (UPC-ICA-DE). Ha treballat com a analista del mercat de capitals a l'institut espanyol de crèdit oficial. Àrees d'expertesa: anàlisi input-output i economia internacional.

ANÀLISI DE L'IMPACTE

DE L'ACORD D'ASSOCIACIÓ ANDORRA-UNIÓ EUROPEA

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Es pot copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra i es poden fer obres derivades d'aquesta obra sempre que es compleixin les següents condicions:

Reconeixement. El material pot ser copiat, distribuït i exhibit per tercers sempre que es reconegui explícitament i s'acrediti l'autoria de l'obra.

No comercial. No es pot fer servir aquesta obra amb finalitats comercials.

Compartir igual. Si s'altera o es transforma aquesta obra, o se'n genera una obra derivada, l'obra que en resulti s'haurà de distribuir subjecta a una llicència idèntica a la d'aquesta obra.

Coordinació general: Yvan Lara Sánchez (Grup d'Anàlisi Política, AR+I)

Coordinació de l'estudi d'impacte econòmic: Pablo Tucac (KSNET)

Autors: Yvan Lara Sánchez, Pablo Tucac, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas, Gonzalo Gómez Bengoechea, Patrizio Lecca, Davide Rognini

Disseny i maquetació: Martell, disseny i estratègia creativa

Correcció lingüística: Pites Roure

Edició: Andorra Recerca + Innovació (www.ari.ad)

Avinguda Rocafort, Edifici del molí, 3r, AD600 Sant Julià de Lòria

Aquest estudi s'ha beneficiat d'una aportació finalista per a la realització d'estudis de la Secretaria d'Estat per a les Relacions amb la Unió Europea del Govern d'Andorra

Primera edició: setembre del 2024

ISBN: 978-99920-78-08-2

Dipòsit legal: AND.486-2024

ANÀLISI DE L'IMPACTE

DE L'ACORD D'ASSOCIACIÓ ANDORRA-UNIÓ EUROPEA

Yvan Lara Sánchez (coordinador)

Pablo Tucat, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas,
Gonzalo Gómez Bengoechea, Patrizio Lecca, Davide Rognini

*Als meus pares, que han ajudat a bastir una Andorra
que s'ha anat acostant cada cop més a Europa.*

*A les meves filles, que de ben segur ajudaran a construir
l'Andorra del futur, decidim el que decidim al referèndum.*

*A l'Imma, per l'Europa compartida (Kreuzberg, la Springora, el saganaki...),
per associar-me a aquesta feina i per ser sempre una font d'impactes positius.*

YL

SUMARI

Itineraris de lectura

Prefaci

1. Introducció

2. Metodologia

3. Abast de l'acord d'associació

4. Impacte en l'economia andorrana

5. Impacte en la societat andorrana

6. Conclusions

Extra

Abreviacions i acrònims utilitzats

Annexos

Bibliografia

Índex de gràfics, taules, figures i caixes

Índex d'impactes

Índex de continguts

ITINERARIS DE LECTURA

(o Tres maneres de fer-vos vostre aquest llibre)

A

Si sou aquí per fer una ullada als resultats i fer-vos una idea ràpida de com ens pot impactar l'acord d'associació, us recomanem que feu un salt directe a les conclusions (p. 328). Allà us expliquem quines preguntes ens hem fet i quines respostes hem obtingut. Hi trobareu una síntesi completa de les principals conclusions de la recerca, redactada de manera clara i accessible i acompanyada de les figures i els gràfics més rellevants de tot l'estudi. Us mancaran detalls i, sobretot, saber d'on surten les dades i com han estat treballades, però si amb aquest menú feu, l'hem confegit perquè contingui la dosi mínima necessària perquè us pugueu formar una opinió informada sobre els impactes esperats de l'acord d'associació. I si les conclusions us fan venir salivera, a l'itinerari B hi falta gent.

B

Si heu obert aquest llibre buscant tots els detalls dels impactes esperats de l'acord d'associació però no voleu que us atabalem gaire amb com ens ho hem manegat per estudiar-los, l'itinerari B és clarament el vostre i, diríem, el de la major part dels lectors d'aquest llibre. Us recomanem que passeu primer de tot pels gràfics i les figures del capítol 3 (p. 166) per poder copsar des de l'inici l'abast de l'acord. La parada següent són els impactes de tipus econòmic: no us salteu, sobretot, la figura a doble pàgina que trobareu a l'inici del capítol 4 (p. 200); si li dediqueu un parell de minuts, la major part dels gràfics del capítol s'entenen per si sols i els podreu anar repassant amb força agilitat. Per als impactes no econòmics, us proposem un bufet lliure: comenceu per la llista que obre el capítol 5 (p. 237) i, de totes les variables que hi surten, trieu les que més us interessin i aneu a buscar-les a les pàgines següents per trobar-hi el detall dels impactes esperats per a cadascuna d'elles. Les conclusions són un bon final de trajecte, tot i que també les podeu consultar a l'inici per situar-vos abans d'anar a la recerca de més detalls.

En general, la major part dels gràfics que trobareu al llarg del treball es poden entendre força bé al marge del text que els acompanya, de manera que una lectura en diagonal de l'estudi, tot i no ser la preferida dels autors, també és fins a un cert punt possible. Si opteu per aquesta via d'anar caçant impactes per aquí i per allà, l'índex d'impactes (p. 367) pot ser el vostre millor aliat: l'hem concebut justament per fer possible aquesta opció.

C

El tercer itinerari no té cap misteri: arrenqueu a llegir aquí i arribeu fins al final. Aquesta tercera opció, però, només és possible perquè existeixen les dues anteriors. El cas és que, donat que els itineraris A i B permeten una lectura sintètica de l'estudi, a les parts que en queden fora no hem hagut d'estalviar-nos explicacions per por d'expulsar molts lectors. Així, a la introducció i a l'apartat metodològic ens hem agafat tot el temps del món per explicar amb detall objectius, premisses, condicions, decisions metodològiques, etc. Tot i que siguin feixugues de llegir, són pàgines fonamentals perquè un lector crític pugui decidir si, tenint en compte com hem enfocat la recerca, paga la pena seguir llegint o si és més recomanable aturar allà la lectura, per molt llamineres que puguin ser les pàgines que segueixen. El nostre objectiu ha estat en tot moment mostrar les entranyes de la criatura perquè qualsevol lector pugui entendre de la millor manera possible d'on surten i en què es fonamenten les decisions metodològiques adoptades, i també perquè d'altres investigadors o lectors avesats en les matèries que toquem puguin replicar els resultats i discutir les tries, facilitant així el màxim possible la crítica i la discussió de metodologies i resultats, com hauria de ser sempre el cas a les àgores on el debat científic i públic és sa i constructiu i es basa en evidències. En aquesta mateixa línia, la versió prèmium de l'itinerari C inclou uns annexos (disponibles en línia) on posem a disposició bases de dades, fulls de càlcul i equacions utilitzades per facilitar encara més la lectura crítica que esmentàvem. Tot plegat es pot fer llarg i feixuc i pronostiquem que el C (complet) no serà un itinerari seguit per gaires lectors —sisplau, salteu-vos totes les pàgines que us facin nosa!—, però per a un treball destinat a enriquir el debat públic sobre una qüestió clau com la que ens ocupa, ens semblava imprescindible que fos una opció a l'abast de tots els qui vulguin seguir-la, encara que només existeixin dins del nostre cap.

PREFACI

S'ha fet de nit i els bàrbars no han arribat,
i uns emissaris, vinguts de les fronteres,
ens han dit que, de bàrbars, no se'n veuen enlloc.

I ara què serà de nosaltres sense bàrbars?
Aquesta gent, al capdavant, alguna cosa resolia.

KONSTANDINOS P. KAVAFIS, *Tot esperant els bàrbars*
(traducció d'Eusebi Ayensa)

Al poema de Kavafis, tota una polis esperava dia rere dia l'arribada d'uns bàrbars. Però aquells bàrbars no van arribar mai. I no ho van fer simplement perquè no existien, perquè eren una imatge deformada i exagerada on alguns abocaven totes les seves esperances i, d'altres, totes les seves pors. A l'Andorra que s'acosta al llindar del primer quart del segle XXI ens passa una cosa semblant mentre esperem l'arribada d'una altra figura mítica —mitificada— anomenada en aquest cas acord d'associació amb la Unió Europea. Aquí, i avui, com a la ciutat que recita Kavafis, alguns aboquen en aquest desitjat o temut acord d'associació totes les seves esperances o totes les seves pors. Però, així com aquells bàrbars no van arribar mai, perquè no existien, aquí no arribarà mai tampoc aquest acord d'associació deformat i exagerat que tan sovint invoquem al debat públic. Al seu lloc arribarà un simple acord d'associació, de dimensions terrenals, ni totpoderós ni demoníac, amb capacitats per a força coses però ni de bon tros per a totes, i fent nosa de tant en tant però no gaire sovint. Ara que ja el tenim aquí, és moment de conèixer-lo bé —l'acord real, no el mitificat— i saber què ens pot aportar i com ens pot afectar si acabem decidint que l'adoptem com un membre més de la família.

Se n'ha parlat molt, d'una possible associació d'Andorra amb la Unió Europea. En termes genèrics, des de principis de segle. D'un acord d'associació —que no sabríem com acabaria—, des de fa més d'una dècada. I de l'acord d'associació específic que s'ha acordat amb Brusselles i que ara s'ha de decidir si s'adopta —en referèndum i al Consell General—, des de fa uns mesos i amb molta intensitat. Fa molts dies, doncs, que una part dels ciutadans d'Andorra han començat a construir-se una opinió sobre l'acord. Sense el text definitiu i sense estudis que ajudin a dissecionar-lo, tots els posicionaments —des dels més favorables fins als més desfavorables— s'han hagut de basar en posicions ideològiques, opinions, intuïcions, pors, anhels, etc. Cal dir que no qüestionem de cap manera aquesta realitat; ben al contrari, que

una societat debati sobre allò que l'afecta com a conjunt, encara que no sigui amb tots els recursos disponibles, és una mostra de bona salut democràtica. El cas és que amb la signatura i la publicació de la versió autèntica del text, el debat públic sobre l'acord d'associació entra en una nova dimensió. D'entrada, perquè ara les discussions i els posicionaments es poden circumscriure a una matèria molt més concreta i precisa: allò que s'ha acordat. I en segon lloc, perquè amb un acord concret que es pugui sotmetre a examen, a les opinions i a les intuïcions ara ja hi podem afegir les anàlisis basades en evidències. I és aquí on entra en joc l'estudi que teniu entre les mans.

L'objectiu últim d'aquesta recerca és molt senzill d'explicar: pretenem aportar elements de qualitat als ciutadans d'Andorra per ajudar-los a construir-se una opinió informada sobre l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea, i contribuir d'aquesta manera a enriquir i a millorar el debat públic sobre la qüestió. Entre les contribucions principals que esperem aportar destaquen la proposta d'un marc objectivat per a la deliberació i l'aportació d'informació de qualitat, sempre basada en evidències.

Som conscients que el nostre objectiu pot semblar pretensions, però alhora ens semblaria irresponsable que una institució de recerca com Andorra Recerca + Innovació hagués defugit el repte de mirar d'enriquir des de l'àmbit del coneixement un debat públic tan fonamental que serà el primer en la història constitucional del país a ser resolt mitjançant un referèndum.

Aclarim, abans de seguir, que el fet que ambicionem que aquest estudi pugui ajudar un bon nombre de ciutadans a construir-se un posicionament informat sobre l'acord d'associació no vol dir, en cap cas, que pretenguem condicionar el vot de ningú, ni tan sols que la gent decideixi el seu vot a partir d'aquest treball. D'entrada, perquè no tenim cap monopoli sobre l'anàlisi de l'acord; en segon lloc, perquè la nostra feina s'acaba en el moment en què proveïm la societat de la informació de més qualitat de què som capaços; en tercer lloc, perquè és tan legítim i racional (racional respecte a les finalitats, en sentit weberian) que algú decideixi el seu vot a partir de les conclusions d'aquest estudi com que algú decideixi votar en un sentit o en un altre amb arguments contraris al que ens indica l'evidència; i, finalment, perquè cap de les conclusions de l'estudi està formulada en termes de valoració global de l'acord i encara menys en termes d'orientació al vot en un sentit o en un altre, per motius que es faran molt evidents després de la lectura del capítol metodològic.

Tornem, però, al ramal principal d'aquest relat. Que Andorra Recerca + Innovació (AR+I) havia de tenir algun paper en relació amb una bona comprensió de l'acord estava decidit des d'abans i tot que naixés l'AR+I. Un cop va quedar clar que avançàvem decididament cap a un acord d'associació, el Jordi Guillamet, aleshores director de l'Institut d'Estudis Andorrans (IEA), es

va empescar la creació d'un Centre d'Estudis Europeus (CEE) que va veure la llum a finals del 2020 i que uns mesos després s'integrava, com la resta de l'IEA, l'Obsa i ActuaTech, a Andorra Recerca + Innovació. Paral·lelament, aquell paper que hi havíem de tenir s'anava concretant de manera molt natural. A Andorra, entre els partits polítics i una part de la societat civil, hi havia un clam per disposar d'estudis d'impacte de l'acord; des del Govern s'insistia que la decisió es prendria en un referèndum; en paral·lel, la sortida efectiva del Regne Unit de la UE tornava a posar sobre la taula la dificultat de decidir sobre qüestions molt complexes sense informació de qualitat. Si llegíem de manera integrada els tres elements anteriors, era molt evident quina havia de ser la nostra contribució: fer un estudi d'impacte. Vam alçar la mà, vam entomar el repte i ens hi vam posar, conscients (d'una part) dels entrebancs que ens trobaríem.

A l'inici, la dificultat principal, però, va ser interna. Quina mena d'estudi d'impacte faríem? A partir de quins models? La resposta va trigar molt més a arribar —de seguida hi tornem— del que ens podríem haver imaginat en aquell moment. Per sort, algunes coses les teníem clares: quin era l'objectiu principal (ho hem repassat més amunt); quins eren els destinataris (la ciutadania en general); quin era el temps de què disposàvem per enllestir-lo (en ser un estudi destinat a millorar el debat públic previ al referèndum, no podia tancar-se abans de disposar del text definitiu ni després de les votacions; de fet, l'ideal era tenir-lo enllestit després de tancar l'acord i com a mínim sis mesos abans de la consulta a la ciutadania, perquè tothom tingués prou temps per fer-se'l seu); i, sobretot, quines eren les línies vermelles que no havíem de traspasar per poder mantenir el projecte (que fos un estudi que realment es pogués conceptualitzar en termes d'impacte; que totes les aportacions estiguessin basades en evidències, i que disposéssim de plena autonomia i independència per tirar-lo endavant).

Quedava un escull. A l'AR+I no tenim ni economistes ni línies ni grups de recerca en economia, i una part molt important dels impactes que volíem conèixer no només eren de naturalesa econòmica sinó que, a més, no eren gens evidents d'analitzar. La recerca d'un equip que se'n pogués fer càrrec amb garanties va resultar infructuosa durant més d'un any: consultors, investigadors independents i fins i tot primeres espases acadèmiques o bé ens proposaven aproximacions molt poc rigoroses o que estudiaven la qüestió molt indirectament o bé ens deien que, per les dimensions i la disponibilitat de dades existents sobre l'economia andorrana, la nostra era una missió impossible. Confessaré que durant dos o tres mesos de principis del 2023 hi havia dies en què estava més enfocat a argumentar per què no podríem disposar d'un estudi d'impacte econòmic que a seguir explorant opcions. L'alternativa llaminera era oferir-li les regnes a alguna figura de renom més o menys inqüestionable de les que ens havien anat contactant per fer l'es-

tudi amb unes diapositives molt llampants però amb una metodologia força pobra. Òbviament, aquesta no era una bona alternativa: no buscàvem un currículum de prestigi que ens guardés les espatlles i ens permetés complir l'expedient, buscàvem un treball sòlid, que ens donés garanties, que ens el creguéssim i, si no el teníem, assumiríem la derrota i presentariem només una anàlisi dels impactes no econòmics, per als quals, aquí sí, ja disposàvem d'un model per estudiar-los. Per sort, quan faltaven tres mesos per tocar la campana, va sonar la flauta. Discutint les possibilitats d'aplicació de diferents models d'anàlisi d'impacte amb un dels molts grups d'investigadors en economia que havíem consultat, en vam detectar un de força residual a la literatura —perquè no és aplicable a gaires escenaris—, però que de seguida ens va semblar un bon candidat per esdevenir el model. El vam remenar durant alguns dies i va resultar que, amb les dades disponibles, no en teníem prou per alimentar-lo, però ens vam adonar que amb les dades disponibles sí que era possible el treball amb algun dels models descartats anteriorment. Un cop convençuts de la seva potencialitat, vam convocar un concurs internacional amb caràcter d'urgència força exigent quant a la metodologia que ens va proporcionar dues ofertes molt sòlides —i fins a vuit precandidats que es van acabar desdient quan van adonar-se de la magnitud del repte. Finalment, el contracte va ser per a KSNET, una consultora especialitzada en l'avaluació de polítiques públiques, que en un temps rècord i amb un equip altament professional ha contribuït a aquest estudi amb bones preguntes, amb respostes útils i, sobretot, amb un rigor metodològic que ens fa estar convençuts que les respostes obtingudes són prou sòlides per merèixer ser considerades en el debat públic. En qualsevol cas, tots els mèrits de l'estudi d'impacte econòmic són de KSNET i, en particular, de tots els autors que signen aquesta part del treball. En canvi, de tots els problemes que pugui haver-hi en la part econòmica de l'estudi d'impacte, els únics responsables en som l'AR+I en general i jo mateix en particular com a coordinador del projecte de recerca i responsable últim del seu plantejament inicial i de la validació dels seus continguts.

Amb la part econòmica resolta in extremis i tota la resta del treball encarriada amb una mica més de marge, a l'estudi li mancaven encara tres passos per poder-se tancar: d'una banda, disposar de la versió definitiva de l'acord per poder comprovar que tot el que s'havia considerat a partir de les versions provisionals es mantenia a la versió final; d'una altra, decidir si els impactes econòmics i els socials es publicaven en un únic treball integrat o en dos informes separats, i, per acabar, fer mans i mànigues per redactar de manera rigorosa però accessible tot el que havíem analitzat durant mesos. De la publicació tan sols cal aclarir que, tot i que la decisió d'integrar els dos informes ens va semblar de totes totes la més encertada i és la que hem acabat aplicant, per motius de transparència i perquè ningú no pugui sospitar que amb la integració hem alterat la feina feta per KSNET, l'informe

específic sobre l'impacte econòmic de l'acord d'associació també es publica separatament (vegeu Annex 8). I de la redacció, permeteu-me reivindicar que crec que podem explicar coses molt complexes defugint d'un mal entès estil administratiu o acadèmic que ho faria tot plegat encara més feixuc: ens hem obsedit amb fer una anàlisi rigorosa i amb explicar-ne els detalls més densos i no creiem que amb una redacció —i una comunicació en general— més planera i desenfadada perdem gota d'aquest rigor.

I ara sí, repassat el procés que ha fet possible l'estudi, em reservo la resta d'aquest prefaci per als agraïments —impossible no estar profundament agraït a tots els qui han fet possible aquest projecte.

A tot el personal de la SEUE, del primer a l'últim. De manera especial, evidentment, al Landry, per moltes coses però sobretot per haver demostrat de manera emfàtica i fins als gestos més petits ser un convençut de la importància que des del món de la recerca puguem treballar amb la màxima independència, i també per no haver-me fet arribar mai el dubte de si a l'AR+I acabaríem tenint alguna cosa, fins i tot quan després del primer any jo no tenia gens clar que poguéssim donar gaires respostes. Òbviament, també a la Júlia i al Jordi, que no només han estat els mestres de claus que m'han ajudat a desbloquejar moltes portes de l'administració, sinó que ho han fet sempre amb el millor dels ànims, fins i tot en moments de forta tensió (que fàcil és treballar amb vosaltres, nois!). I, esclar, també a la Mari, al Marc, a la Maira, a l'Eli i, sobretot (santa paciència que heu tingut...), a la Nahia, a la Paula i a la Carla.

A tots els qui hi han collaborat amb dades que no sempre són accessibles. Ens queda molta feina per fer, però per a aquest projecte he tingut la sort que les persones darrere de les màquines i dels dossiers hagin suplert aquesta mancança. Aquí no m'atreviré a posar noms perquè no he dut un registre exhaustiu de persones i em sabia greu deixar-me'n alguna, però han estat prop d'un centenar de professionals de les administracions, de parapúbliques i del sector privat a qui he contactat per terra, mar i *whatsapp* amb terminis sempre impossibles. També als joves que van participar en els grups de discussió que ens han ajudat a construir el Model Andorra. A tots vosaltres, moltíssimes gràcies.

A totes les forces polítiques del país sense excepció, per haver mantingut una distància absoluta amb l'estudi i amb els qui el tiràvem endavant. Sé que no hauria de ser destacable i que alguns lectors no s'ho creuran, però crec que en temps d'antipolítica, és important assenyalar-ho.

Als companys de KSNET, que sense ni tan sols haver signat el contracte, ja m'estaven fent arribar quins podrien ser els millors plans de navegació per arribar a bon port en aquesta travessa accidentada que els vam encolomar.

El repte era difícil i s'havia de resoldre en temps rècord, i l'equip coordinat pel Pablo no només se n'ha sortit, sinó que ho ha fet sense cedir mai ni en qualitat ni en rigor, donant respostes sempre creatives, sòlides i ben argumentades als bombardejos de demandes i precisions que els feia arribar i tolerant amb bona cara els meus retards en algunes respostes i les meves dèries amb algun detall metodològic. Afegeixo a l'agraïment a tot l'equip de coautors el Romén Adán i la María Sánchez, que hi han contribuït des d'una segona fila; l'Esther Rubio, sempre facilitadora i flexible, i l'Elena Costas, el meu primer contacte amb KSNET i una inspiració per als que ens dediquem a l'anàlisi de polítiques públiques. I faig dues mencions a banda. Al Jorge, per la paciència a l'hora d'explicar-me els budells del model triat, per la capacitat de captar les especificitats de l'economia andorrana i per la flexibilitat. I al Pablo, per tot això i més encara: per aportar sempre solucions i mai problemes, per haver liderat el projecte de l'estudi de l'impacte econòmic amb eficiència i per saber donar-me garanties en tot moment que hi seríem a temps i que hi seríem amb alguna cosa que valgués la pena (un luxe haver compartit això amb tu, Pablo).

Als col·legues amb qui he pogut discutir algunes decisions metodològiques i l'abordatge d'algunes seccions o que m'heu il·luminat amb alguna lectura interessant per al cas d'estudi. I també als qui heu llegit o sentit versions preliminars d'aquest treball i hi heu fet aportacions que m'han anat d'allò més bé per millorar-lo.

Als meus companys de l'AR+I. Als qui m'heu proporcionat dades i elements de context d'interès per a l'estudi (Laura, Oriol, Joan), als qui m'heu donat resposta immediata a consultes urgents i del tot aleatòries (Albert, Quicu), als qui m'heu ajudat a confirmar o a descartar alguna aposta metodològica, als qui m'heu regalat una part del vostre temps per controlar la bona qualitat d'algunes de les dades (Gerard), als companys del Comitè de direcció de recerca per les orientacions a les meves consultes, als qui heu agafat les regnes de tota la part logística i de gestió administrativa del projecte sense fer derrapar mai el carro tot i els revolts que anàvem trobant (Marta, Susi, Raquel, Quicu, Marc Galera), als qui, sent-ne conscients o no, m'heu fet d'espàrrings per ajudar-me a millorar l'estudi cada cop que em preguntàveu com quedaria allò o allò altre amb l'acord, als qui m'heu donat suport i dijous de desconnexió en aquesta travessa llarga i sovint feixuga, i, evidentment, als qui van apostar perquè seríem capaços de fer-ho i després heu mantingut la confiança intacta sense fer gaires preguntes (Jordi, Marc, Vanesa).

Al Marc, de Martell, que no només ha millorat l'estudi des del disseny sinó que, com els bons dissenyadors, també ha ajudat a pensar-lo i a explicar-lo millor. I a la Pites, per adaptar-se a terminis impossibles, per pescar errades d'arreu i per millorar sempre els textos.

I, finalment, a tots els qui m'hagi deixat (apa, quin comodí), als qui heu mostrat interès per l'estudi (moderem les expectatives, sisplau!), als qui heu anat empenyent i animant, a Dvořák, a Bon Iver, als Daft Punk i a tots els qui, contra pronòstic —sempre és contra pronòstic—, s'han erigit en la banda sonora d'aquest treball i sobretot, sobretot, a les incondicionals que sempre heu estat allà, fins i tot quan jo no hi era del tot. I aquí no calen noms, perquè ja sabeu qui sou.

YVAN LARA SÀNCHEZ

Canillo. Juny del 2024

1

Introducció

Yvan Lara Sánchez

On us explicarem què preteníem aportar amb aquesta recerca, quins obstacles ens hem trobat a l'hora d'encarar-la, què hem decidit que no sigui i què hem aconseguit que sigui, i on us farem una visita guiada per la manera com l'hem anat concebant, des dels seus plantejaments inicials fins a la seva recepció per part de l'opinió pública.

1.1. Objectius

1.2. Dificultats i limitacions

1.3. Què no trobareu en aquest llibre (o per què hem renunciat a parlar d'avantatges i de desavantatges i a una vintena d'aproximacions més)

1.4. Què trobareu en aquest llibre?

1.5. Aterratge de l'estudi en el debat públic

1.6. Transparència

Què pretenem explicar amb aquest llibre? Què explicarem i, sobretot, què no explicarem i per què no ho farem? I com ens ho farem per explicar el que sí que explicarem? O, dit d'una altra manera, quines són les decisions més importants que hem pres per abordar aquesta recerca? Aquestes són les preguntes principals que ens proposem respondre en aquest capítol introductori¹ i, com que ens hi entretindrem força estona, ens hi posem de seguida. Arrenquem!

1.1. Objectius

Compartir què pretenem aconseguir amb aquesta recerca no és tan sols una manera acceptable de començar un llibre. Com veureu sobretot al llarg de les properes pàgines, ens hem entestat a compartir amb tots els ciutadans que s'acostin a aquest estudi les diferents tries que hem anat fent fins a arribar a les conclusions. I compartir els objectius no és res més que començar des del principi i així permetre que els lectors puguin valorar si hem assolit o no allò que ens proposàvem, si els problemes que trobin a la nostra recerca es deuen a problemes de plantejament o d'execució, si hem estat massa o massa poc ambiciosos, i d'altres coses per l'estil.

Dit això, les finalitats principals d'aquest estudi són dues d'interconnectades:

Ajudar els ciutadans d'Andorra a construir-se una opinió informada sobre una qüestió altament complexa com l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea en el marc d'un context polític en què seran cridats a pronunciar-s'hi en un referèndum vinculant.

Contribuir a l'enriquiment i a la millora del debat públic —existent i necessari— al voltant de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea.

De manera subsidiària a aquests objectius últims, n'hi ha d'altres de secundaris, alguns de formulats des de les beceroles d'aquest estudi i d'altres que s'hi van anar incorporant com a fites irrenunciabls a mesura que anàvem prenent decisions sobre quina mena de recerca acabaríem fent. Com que existeixen dependències creuades entre tots ells, l'ordre en què els enumereu no acaba de ser representatiu de res, encara que els presentem com una llista ordenada.

1 Donat que en aquesta introducció ens limitem a presentar el marc en què s'ha desenvolupat la recerca (els objectius que persegueix, les dificultats amb què s'ha trobat, etc.) i que l'explicació d'aquest marc es basa en tot el que ja s'explica en d'altres capítols d'aquest treball, evitarem carregar-la amb notes al peu i referències bibliogràfiques que puguin fer que la seva lectura resulti encara més densa. Així, quan es facin consideracions sobre el debat públic, sobre biaixos que es pretenen evitar, etc., les fonts bibliogràfiques en què se sostenen aquestes afirmacions són les mateixes que les que es detallaran al capítol metodològic quan es parli dels mateixos conceptes.

Un primer objectiu fonamental és no simplificar el debat. L'impacte de l'acord d'associació (AA) a Andorra suma les complexitats de la cosa impactant (un acord amb un cabal d'unes cent mil pàgines), de la cosa impactada (la societat, l'economia i l'estat andorrans) i de la interacció entre l'una i l'altra (una cosa que hem d'estudiar abans que passi). Aviat és dit. No es tracta de saber què guanyem i què perdem amb l'acord, és força més complex que això. Cada decisió metodològica que s'ha d'adoptar té múltiples i importants implicacions sobre les conclusions potencials de l'estudi, i de decisions metodològiques per prendre n'hi ha un bon cabàs, com anirem descobrint a mesura que avancin les pàgines. No estem dient, en cap cas, que calgui complexificar el debat; el que és complexa és la matèria d'estudi, i si defugim aquesta complexitat no estarem ajudant a simplificar la qüestió, sinó a entendre-la pitjor. El nostre objectiu, per tant, és entomar aquesta complexitat, explorar-la, conviure-hi durant tota la fase de recerca, deixar constància de com l'hem abordada i superar-la, això sí, en la fase de comunicació dels resultats.

El segon objectiu, de fet, és justament aquest: que els resultats i les conclusions puguin ser accessibles i entesos amb facilitat per tothom que s'acosti a l'estudi. Els resultats han de dur incorporada tota la complexitat que requereix una anàlisi com la que ens ocupa, sí, però després aquesta complexitat no ha de fer nosa, ha de ser invisible per als lectors interessats en les conclusions principals de la recerca.

Pel que fa a les aportacions esperades, l'objectiu és quàdruple: construir un marc objectivat per al debat públic; operacionalitzar el debat; poder estudiar la incidència de l'acord en termes d'impacte, i basar totes les conclusions en evidències. Anem a pams, però.

De què parlem quan ens referim a objectivar el debat públic i per què és un objectiu prioritari d'aquesta recerca? El cas és que als biaixos cognitius i al soroll que distorsionen habitualment la nostra manera de mirar-nos la realitat social, als debats com el que envolta l'AA se'ls afegeixen encara moltes més interferències: els interessos (polítics i econòmics) d'una gran quantitat d'actors, les lents de la ideologia de cadascú —i el mal costum de fer passar mirada ideològica per mirada tècnica—, la tendència a sobredimensionar objectes quan ens els mirem de manera aïllada, el fenomen —habitual quan hi ha referèndums— de fer entrar al debat qüestions accessòries a la consulta, etc. El cas és que és ben legítim que la gent es posi a partir dels seus interessos i les seves intuïcions, però, alhora, és important que com a societat ens dotem d'anàlisis alienes a aquests interessos i amb l'objectiu marcat i prioritari de controlar totes les menes de biaixos esmentats més amunt. Com a científics socials sabem, i assumim d'entrada, que no assolirem l'objectivitat en l'anàlisi que aquesta introducció inaugura. Però

com a científics socials coneixem (partint de Bourdieu & Wacquant, 1992) tot un instrumental per acostar-nos-hi al màxim possible, per posar en qüestió les nostres tries, les nostres metodologies, els nostres resultats. L'objectiu d'aquest treball és posar-los tots en solfa per objectivar al màxim la nostra mirada sobre l'objecte d'estudi que ens ocupa i així poder oferir una recerca si bé no objectiva, sí objectivada, que de retruc ofereixi a la societat un marc de discussió i de deliberació també objectivat. I aquest és un objectiu clar i irrenunciable d'aquest treball i, segurament, al que hem dedicat més esforços al llarg dels darrers anys. Hi tornarem sovint al llarg de l'estudi, ja no per dir què pretenem sinó per explicar com ens ho fem per mirar d'arribar-hi.

De fet, la voluntat —també irrenunciable— que l'anàlisi de l'AA estigui conceptualitzada en termes d'impacte (sense tergiversar què és realment un impacte tal com es defineix des de les ciències socials) i que tots els impactes estudiats s'hagin abordat de manera operativa (amb premisses, variables, indicadors i no a partir de conjectures i elucubracions) i s'hagin analitzat a partir d'evidències de qualitat —també hi tornarem— són tres objectius per si mateixos però, alhora, són tres de les vies que permeten l'objectivació de què parlàvem.

Anem acabant. I ho fem amb objectius més concisos però igual d'importants. Perquè aquest treball fos acceptable per a nosaltres havia de poder ser útil a la ciutadania, independent, replicable i criticable. La utilitat depèn de molts factors que ja hem enumerat (que estigui ben fet, que porti coses que ens mancaven, que sigui accessible), però també de la seva disponibilitat, i aquí l'objectiu és molt fàcil de quantificar: la nostra intenció ha estat, des de l'inici, que l'estudi complet estigui disponible sis mesos abans del referèndum, un temps que considerem suficient perquè actors polítics, societat civil, mitjans de comunicació i la ciutadania en general se'l puguin fer seu i el puguin examinar amb calma. La independència és imprescindible sempre, però en d'altres contextos els intents d'influir en la mirada dels investigadors es poden capejar tractant-los com un biaix més i desactivant-los tot i rebre'ls; en aquest cas, però, si tenim en compte que d'interferències ja n'anem ben servits i que amb un focus mediàtic tan important com el que té a sobre aquest estudi qualsevol cessió a compartir-lo amb actors amb interessos en els resultats s'hauria pogut llegir com una cessió a aquells interessos, des de l'inici ens vam marcar l'objectiu de blindar la investigació de qualsevol intromissió, per insignificant que fos. Els dos últims objectius també són dos dels que acostumem a donar per descomptats en el món de la recerca, però que potser en un treball com aquest val la pena d'emfasitzar: aquest estudi no ens satisfaria si no fos replicable i no fos criticable, és a dir, si no donéssim totes les facilitats (en forma d'un capítol metodològic complet, un bon sistema de referències i un accés el més obert possible a totes les dades que hem fet servir) perquè qualsevol persona amb prou familiarització amb l'anàlisi

política i econòmica pugui reproduir la feina feta per nosaltres o disseccionar-la per trobar-hi errades, incorreccions o mals usos.

Fins aquí, els objectius d'aquesta recerca explicats. Si us sentiu més còmodes amb una llista una mica més asèptica, a la manera com la fem anar els qui ens dediquem a la recerca quan no esperem que hi hagi tanta gent mirant, el quadre següent hauria de fer el fet.

Caixa 1. Objectius de l'anàlisi d'impacte de l'acord d'associació Andorra - Unió Europea

Ajudar els ciutadans d'Andorra a construir-se una opinió informada sobre l'AA.

Contribuir a l'enriquiment i a la millora del debat públic al voltant de l'AA.

Incorporar al marc d'anàlisi tots els elements relatius a l'AA, a la societat, l'economia i el sistema polític andorrà i a la interacció potencial entre ells.

Objectivar l'estudi en totes les seves fases.

Garantir la independència de la recerca, aïllant-la de qualsevol voluntat d'influència.

Conceptualitzar la incidència de l'AA en la societat andorrana en termes d'impacte.

Operacionalitzar tota l'anàlisi (evitar conjectures i elucubracions).

Fonamentar tota l'anàlisi d'impacte en evidències de qualitat.

Identificar els impactes de l'AA en l'economia andorrana.

Quantificar els impactes de l'AA en l'economia andorrana.

Identificar els impactes de l'AA en la societat andorrana.

Identificar els impactes de l'AA en el sistema polític andorrà.

Comunicar els resultats de l'estudi de manera accessible.

Compartir de manera completa els fonaments metodològics de la recerca i les dades considerades.

Comunicar els resultats de l'estudi com a mínim sis mesos abans del referèndum sobre l'AA.

1.2. Dificultats i limitacions

Si els objectius d'una recerca constitueixen tot el que pretenem aportar amb ella, té sentit continuar aquesta introducció amb una descripció dels obstacles que ens han impedit o dificultat assolir-los, no a tall d'excusa o de justificació, sinó per compartir amb els lectors quines alternatives eren possibles d'explorar i quines no, o com de difícils eren d'explorar algunes, una llista que pot ser útil a tots els qui trobin mancances en aquest estudi i es vulguin aventurar a esmenar-lo o a complementar-lo. En aquesta secció ens limitarem a recollir les dificultats amb què ens hem trobat. La manera específica de superar-les forma part de les tries metodològiques i s'explicaran al capítol 2.

1.2.1. 'no data'

Una primera família de dificultats és tota la que engloba la disponibilitat i la qualitat de la informació disponible sobre la realitat social, política i econòmica d'Andorra. I diem bé informació perquè el dèficit no es limita a les dades. Comencem per elles, però.

El primer problema pel que fa a les dades és un problema de disponibilitat. Malgrat els esforços dels darrers temps, Andorra continua sent un país amb un dèficit important de dades en molts àmbits. I no estem parlant d'opacitat o de manca de digitalització —de seguida hi anem—, estem parlant de casos —de dades d'origen públic i de dades d'origen privat però d'interès públic— en què les dades no existeixen, en què no estan recollides o registrades enlloc. Quan hi són, a més, és força freqüent que no estiguin recollides amb tota la precisió possible —sovint perquè la recollida sembla orientada a encàrrecs finalistes, amb necessitats concretes i limitades, i no a una voluntat de registre—; que es detectin inconsistències en la recollida o en el registre; que no hi hagi una estabilitat en els criteris metodològics emprats o en les categoritzacions practicades —de fet, tot sovint no hi ha memòries metodològiques per saber com han estat treballades—, etc. Tot plegat fa que de les dades de què sí que tenim notícia sigui molt difícil disposar d'una sèrie històrica mínimament llarga, contínua i consistent alhora.

El segon problema amb les dades és d'accessibilitat. Si bé moltes no estan formalment vetades a l'accés públic, el fet que no estiguin publicades o que no existeixin repositoris públics de dades administratives fa que sigui difícil determinar, des de fora, de quines dades deuen disposar les administracions, a qui s'haurien de demanar, com es pot controlar que tenen o no tenen les dades que diuen tenir o no tenir, etc. Però fins i tot quan es té accés a dades, no solen estar disponibles en formats accessibles: de vegades només es troben en dossiers impresos i s'han d'anar a consultar en horaris concrets

i, d'altres vegades, estan registrades en documents electrònics de text, no exportables per a la seva fàcil explotació estadística. Però fins i tot quan es troben en format digital, l'accés a bases de dades és extremament rar, i els investigadors ens hem de conformar massa sovint amb el succedani dels visors amb resums de dades, amb categories i creuaments de variables pre-determinats, etc.

Un exemple interessant, perquè resumeix una part important de tot el que hem comentat fins ara, el trobem en les taules input-output. Es tracta d'un conjunt de dades clau per entendre com funciona una economia. A Andorra no vam començar a treballar per a obtenir-les fins al 2015. Des d'aleshores només disposem de les primeres taules —les del període 2015-2019— i són taules que no estan compartides per ser consultables públicament.

Com hem dit abans, el problema amb la informació no es limita a les dades, sinó també al coneixement disponible sobre àmbits molt diversos de la societat, l'economia o el sistema polític andorrans. Àmbits clau per a la valoració de l'AA com ara el model de país, la immigració, el creixement urbanístic i la capacitat de càrrega del territori o la criminalitat —per citar-ne només alguns— o no han estat estudiats mai de manera sòlida, o han estat estudiats fa tant de temps que els resultats han quedat desfasats o, encara, s'estaven estudiant al mateix moment que realitzàvem aquest estudi, de manera que no hem pogut ni avaluar la qualitat dels estudis ni incorporar els resultats a aquesta recerca. Així doncs, donat que una part de tota aquesta informació mancava era clau per a l'anàlisi de l'impacte de l'AA, hem hagut de suplir l'absència de dades brutes, de dades elaborades i d'estudis específics per poder donar resposta als objectius de la secció anterior. El que en d'altres contextos s'hauria obtingut amb un simple tractament de dades exportades d'algun repositori públic, en aquest cas ha implicat una dedicació que supera de molt la previsió inicial de l'estudi, un fet que segurament ha anat en detriment de poder haver explorat pistes d'anàlisi potser no centrals però sí interessants.

1.2.2. n minúscula

Una segona categoria de limitacions, amb múltiples implicacions, ve donada per la reduïda dimensió d'Andorra i de les magnituds de molts dels indicadors que ens ajuden a estudiar-la. Quan parlem de costos administratius, del valor afegit agregat de sectors altres que els relacionats amb el turisme, les finances i la construcció, del nombre de crims comesos, de les sentències judicials en àmbits específics i de pràcticament qualsevol variable, la quantitat de casos, la *n*, és molt i molt petita en termes d'anàlisi de dades. La principal implicació d'aquesta dificultat és la limitació del tipus d'anàlisis que podem aplicar a moltes d'aquestes dades. Per ser clars, de fet, de limitació tècnica

no n'hi ha cap, o no gaires si més no, es tracta més aviat d'una limitació ètica. A les dades els podem fer dir moltes coses, però no totes tenen sentit i, amb magnituds petites, hi ha anàlisis que ens hauríem d'abstenir de fer sempre, no només quan el resultat vagi en una direcció o en una altra.

Més enllà de les dificultats en un sentit analític, la petita dimensió del país també en genera en les expectatives dipositades en estudis com aquest i en la seva recepció, i això resulta especialment problemàtic si condiona la metodologia. Com més proximitat hi ha a l'objecte d'estudi —i si, a més, com veurem, hi ha interessos implicats—, més interès hi ha a particularitzar els impactes, a voler destacar com afecta a un subsector, a un grup empresarial, a una empresa, a un particular, i a prioritzar aquesta aproximació per sobre d'un estudi centrat en una afectació més general, una opció problemàtica perquè acumula molts biaixos.

1.2.3. Hi ha algú més?

A més de ser de petita dimensió, la realitat andorrana és difícilment comparable a d'altres. Si, a sobre, busquem un cas similar al d'Andorra afectat per una mesura com un AA similar a l'acordat entre Andorra i Brusselles, aleshores la llista de casos assimilables es redueix a zero. Evidentment, sí que hi ha elements específics similars, però la imatge general és prou diferent per no poder disposar de cap referent únic i global, fet que dificulta una part dels exercicis de dret, política o economia comparats.

1.2.4. Un instrumental limitat

Si combinem les dificultats enunciades als apartats anteriors i n'afegim una que fins ara hem donat per descomptada però que té unes implicacions enormes, com és el fet que l'anàlisi dels impactes ha d'haver estat feta abans que els impactes es produeixin, obtenim tota una nova categoria d'obstacles: la no aplicabilitat d'un nombre important de metodologies que haurien resultat d'allò més útils per estudiar la incidència de l'AA a Andorra.

Evidentment, el principal limitador de possibilitats és el fet que es tracti d'un estudi *ex ante*, que haguem d'identificar i mesurar impactes abans de veure quina cara fan. I no és que un estudi d'impacte *ex post* sigui ni senzill ni possible en tots els casos, és, simplement, que haver-ho de fer *ex ante* és encara una mica més difícil, sobretot si es combinen les dificultats repassades als punts anteriors. En quin sentit és limitador? Quan avaluem l'impacte d'una mesura, la majoria de mètodes que se solen fer servir són variants del mètode experimental clàssic: apliquem un tractament a un grup de població, no l'apliquem a un altre, mantenim estable tota la resta i mirem les diferències

en els resultats que, suposarem, són degudes a les diferències en el tractament. Això, com és evident, no ho podem fer abans que el tractament (o la mesura, l'AA en el nostre cas) s'adopti. De fet, a Andorra no podríem fer una anàlisi de tipus RCT (*Randomized Controlled Trial*) ni tan sols un cop s'aproves l'acord, simplement perquè no podríem tenir un grup de control (no podem aplicar l'AA a tot el país menys a una parròquia, per exemple), de manera que sí, estudiar impactes abans que passin ens limita, però en el nostre cas és tot el context que és limitador. Però tornem a les dificultats específiques associades al fet de ser un estudi *ex ante* i recordem allò que anotàvem fa un moment de mantenir estable tot el que no té a veure amb el tractament, i ara mirem d'imaginar-nos com es faria això, molts anys a l'avançada, amb una cosa tan dinàmica i travessada per tantes variables com és l'evolució d'un país. Si a això li afegim que hi ha possibilitats que s'activen amb l'AA però que encara no s'ha decidit com s'implementaran (a quins programes europeus s'aplicarà, com acabarà regulant-se l'entrada al mercat interior del sector financer, etc.) i que hi ha tot de coses que la lògica i l'experiència ens diuen que és molt probable que passin però per a les quals no disposem d'elements suficients per parametritzar quan i amb quina intensitat, la dificultat per fer un bon estudi és gairebé insalvable.

De fet, si ens imaginem una màquina a la qual li introduïm totes les limitacions esmentades fins ara perquè ens digui entre quins models metodològics podem triar per estudiar l'impacte de l'AA a Andorra i li anem dient que ha de ser un estudi *ex ante*, que hi ha un sol tractament (l'AA) i que és el mateix tractament per a tota la població afectada, que la població afectada és una única unitat, una unitat petita i difícilment comparable, el ventall per triar, si volem que el resultat sigui fiable, és molt i molt estret. Tan estret que per analitzar els impactes en l'economia andorrana ens queda poc més d'una opció, descartada a l'últim moment la del control sintètic (que semblava una bona candidata, però per a la qual no disposem de prou dades per model·lar estadísticament una Andorra sintètica amb AA i poder comparar-la amb l'Andorra real), i, per als impactes en la societat i el sistema polític, cap ni una, de manera que hem hagut de construir un model *ad hoc*.

1.2.5. Un debat amb distorsions

L'última família d'obstacles amb què ens hem trobat és un calaix de sastre de dificultats totes les quals tenen en comú, això sí, un cert vincle amb el debat públic al voltant de l'AA, en qualsevol de les dues direccions: ja sigui perquè el context comunicatiu i polític del debat dificulta la recepció de certs arguments, ja sigui perquè algunes particularitats de les dades i els arguments disponibles acostumen a tenir un encaix complicat en l'opinió pública. Les repassem una a una.

Entre els efectes esperats de l'acord, n'hi ha de quantificables i d'intangibles, cosa que dificulta que tots els impactes es puguin valorar amb una mateixa balança.

En una línia similar, una part gens menyspreable dels costos i dels beneficis de l'acord, dels seus avantatges i inconvenients, no són absoluts, són subjectius i depenen, per tant, de qui els valora, i aquí potser sí que val la pena aturar-se una estona i il·lustrar aquesta dificultat amb un exemple. Imaginem per un instant que l'AA incentiva l'arribada de molta més població a Andorra. O imaginem tot el contrari, que via incentiu de la diversificació econòmica permet créixer igual amb menys necessitat de mà d'obra. Ara tant és, el que ens interessa és que ens aturem en si l'un o l'altre d'aquests possibles efectes és un avantatge o un inconvenient. I el cas és que per molt que simpatitzem més amb una idea o amb l'altra, des d'un punt de vista intersubjectiu no són ni un avantatge pur ni un inconvenient pur. Al llarg dels darrers anys han sorgit moltes veus que reclamen un control del creixement demogràfic. I se n'han sentit moltes que reclamaven que s'augmentessin unes quotes que ja de per si eren força elevades. Fins i tot s'han sentit veus que reclamen menys immigració i al mateix temps més facilitats per trobar personal (de fora d'Andorra) per al seu negoci. I això, que ens passa amb una qüestió essencial, es repeteix amb tot de qüestions menors, o com a mínim d'una importància més passatgera en l'opinió pública andorrana com pot ser la qüestió de la itinerància (roaming), un dels temes estrella de la negociació. És positiu o és negatiu que arribi a Andorra el *roaming like at home*? És un cost o un benefici? Un avantatge o un inconvenient? Si mirem pels ingressos de l'Estat, és clarament un cost. Si mirem per la imatge de la marca Andorra, per l'opinió que s'enduen els turistes de nosaltres, per les possibilitats d'atraure empreses d'alt valor afegit o pels interessos dels usuaris d'Andorra Telecom que es desplacen sovint per Europa, és difícil no veure-ho com un benefici. Però se suposa que ho hem de classificar en un costat o en un altre. I, ras i curt, no es pot. I aquí la dificultat no rau en què no es pugui, sinó en la combinació de tres elements: que hi ha una expectativa al debat públic per parlar d'impactes en termes de costos/beneficis, avantatges/inconvenients o coses positives / coses negatives; que quan es fa des d'una òptica personal, amb la ideologia i els interessos com a principals criteris per valorar propostes, sí que és possible —i fins i tot molt evident— una anàlisi en termes d'avantatges i inconvenients; i que, quan s'objectiva aquesta anàlisi i es planteja a escala de país, l'anàlisi en termes d'avantatges i inconvenients deixa de ser possible. La suma de tot plegat és una frustració potencial de tots els que pensen que allò que és tan senzill de fer per a ells no es pugui plasmar en un estudi com aquest, un escull important per a la recepció de la nostra recerca.

Encara en la mateixa línia, hi hem d'afegir un problema clàssic de l'anàlisi de canvis socials, que és el problema dels *outsiders* vs. els *insiders*, és a dir, que el

debat actual sobre l'acord està capitalitzat pels qui ara mateix formen part del sistema, però les conseqüències principals d'adoptar o de no adoptar l'acord recaurà en tot de ciutadans que encara no han votat i que encara no han nascut, una distorsió amb moltes implicacions, perquè sobredimensiona les anàlisis a curt termini respecte a les anàlisis a mitjà i a llarg termini, que són les que s'adeqüen més a la valoració de canvis de tipus estructural. Aquesta desviació, a més, es veu més agreujada encara si hi sumem que moltes de les veus que formen part del debat públic sobre l'AA responen —legítimament— a interessos particulars o ideològics, que en molts casos aquestes posicions interessades es fan passar per visions tècniques o independents, i que el control dels termes del debat ha quedat dominat per dues posicions antagòniques —la del Govern, com a principal impulsor de l'acord, i la de les veus més altisonants i amb una posició més ferma cap al no.

Ja per acabar, com repassarem més a fons al capítol metodològic (apartat 2.5), el debat públic sobre l'AA està fortament esbiaixat i, en alguns casos, fins i tot es planteja més en termes emocionals que racionals. Més enllà dels biaixos presents habitualment en l'opinió pública, en aquest cas, diversos factors (l'efecte habitual, quan es programen referèndums, de debatre sobre molts més elements dels que formen part estrictament de la consulta; el fet que els referèndums siguin molt poc habituals a la política andorrana; i que els debats sobre el model de país no siguin tampoc gaire freqüents) han contribuït, a més, a un sobredimensionament important de l'abast i de la incidència potencial de l'acord d'associació.

Si ara combinem tots aquests elements i, a sobre, els inserim en un marc general en què la discussió pública no viu els seus millors moments, degradada per la polarització i per l'exigència d'immediatesa, l'espai per a un debat públic pausat i basat en evidències i metodologies posades a prova no sembla ser gaire ample i això, com ja hem anotat anteriorment, és un escull important per a una recerca que necessita expressar-se en diversos centenars de pàgines i que renuncia voluntàriament i deliberada a certs tipus de respostes amb molta popularitat potencial però que no resisteixen un control de qualitat. D'aquestes renúncies, de fet, ens n'ocupem a la secció següent.

1.3. Què no trobareu en aquest llibre (o per què hem renunciat a parlar d'avantatges i de desavantatges i a una vintena d'aproximacions més)

Aquest llibre conté una anàlisi *ex ante*, per al període 2025-2050, de l'impacte en la societat, l'economia i el sistema polític andorrans de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea publicat el 26 d'abril del 2024. De fet, si no haguéssim fet concessions a la concisió, aquest seria el títol més acurat que hauríem pogut posar a aquesta recerca, perquè conté bona part del que estudia.

Abans de repassar què farem i com ho farem, ens sembla, però, molt important deixar clar des d'un bon inici què és el que no farem, què és el que no trobareu en aquest llibre, quines preguntes no ens hem fet o no hem respost i, sobretot, explicar-vos el perquè de totes aquestes renúncies —qüestió d'ajustar expectatives des d'un bon començament. Tot i que la fama se l'enduguin sempre les respostes, la nostra feina principal és fer-nos les millors preguntes possibles. Depurar males preguntes —perquè adopten supòsits parcials, perquè són esbiaixades, etc.—, és, segurament, una de les aportacions més valuoses de qualsevol estudi, i una de les màximes responsabilitats d'un investigador, sobretot quan és molt llaminer respondre-les, quan les respostes són fàcils d'aconseguir i poden passar fàcilment com a respostes de gran valor tot i venir de preguntes tramposes. En aquest estudi, doncs, no ens farem totes les preguntes que ens podem fer al voltant de l'AA. Tampoc no donarem totes les respostes que la ciutadania espera: afirmarem el que podem afirmar sempre que estiguem prou segurs que podem afirmar-ho; quan no sigui el cas, no afirmarem res —o explicarem per què no podem fer-ho. La ciència també és això: mirar d'explicar el món i, quan no te'n surts, admetre la derrota. Per tant, hi ha preguntes que no ens hem fet perquè després de considerar-les no ens han semblat pertinents i les hem descartades; d'altres que sí que ens les hem fetes i per a les quals hem obtingut respostes que no superaven, però, uns estàndards de qualitat; i encara hi ha preguntes que ens hem fet i no hem estat capaços de respondre, i preguntes que poden ser pertinents però que no ens han passat pel cap. Ens hi estarem una bona estona perquè l'explicació de tots els fils que hem decidit no estirar és de molta més rellevància del que pot semblar a primer cop d'ull, especialment si tenim en compte que algunes de les alternatives que hem descartat coincideixen amb el que de ben segur molts lectors esperen d'aquest estudi. A més, l'argumentació de cada renúncia ens permetrà, per oposició, explicar per què hem seguit els camins que sí que hem decidit seguir. I ara sí, som-hi. Per compensar aquesta llarga introducció, mirarem de repassar totes les coses que no és aquest estudi de la manera més àgil possible.

1.3.1. Coses que aquest estudi no vol ser

Des d'un bon començament, hem tingut clar que aquest estudi no havia de ser tota una sèrie de coses que tenen molt de sentit i són interessants però que tenien poc a veure amb les finalitats que ens havíem marcat i que, per tant, esperem que puguin desenvolupar d'altres actors o, si no és el cas, ens les reservem per treballar nosaltres en un futur immediat. D'una altra banda, a mesura que avançava la recerca, han sorgit tota una altra sèrie de coses que hem anat entenent que l'estudi no havia de ser —perquè oferia una visió esbiaixada de la incidència de l'AA— i que no només hem evitat, sinó que creiem que s'haurien d'evitar en general en tota la discussió pública que envolta l'AA.

Aquest estudi no és...	Una història de les relacions d'Andorra amb la UE.
Per què?	Per dos motius principals: per cost d'oportunitat (no és un dels nostres objectius i en tenim d'altres de rellevants) i perquè aquesta història ja l'han explicat d'altres abans, en obres fàcilment consultables (Pou, 1986; 1994; 2002; 2006; 2020; SEUE, 2024a).
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte.

Aquest estudi no és...	Un resum de l'acord. Ni tan sols una explicació de l'acord.
Per què?	Per dos motius principals: per cost d'oportunitat i perquè aquesta funció ja la fan d'altres actors: d'una banda, el text de l'acord estarà disponible en català amb un marge de temps prou important perquè tothom hi pugui tenir accés; d'una altra, el resum de l'acord publicat per la SEUE (2024b) ens sembla un bon resum; a més, la funció social de resumir i fer arribar a la ciutadania els punts principals de l'AA correspon als mitjans de comunicació informatius, que disposen de temps més que suficient per fer-ho; i, a l'últim, si el que es vol és un manual per contextualitzar què s'ha debatut, aquest llibre ja l'ha publicat el col·lega Pol Bartolomé (2024).
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte.

Aquest estudi no és...	Una anàlisi de la negociació de l'AA.
Per què?	En aquest cas, hi ha un únic motiu: no és un dels objectius d'aquesta recerca. De fet, fins ara l'anàlisi de la negociació de l'AA no l'ha estudiada ningú, entra de ple dins de les nostres línies de recerca, i ens sembla una qüestió rellevant. Tant és així que ja hi ha un projecte de recerca obert a AR+I des del 2022 que s'encarrega de fer una anàlisi que va més enllà de la negociació (estudiarà tot el procés vinculat a l'AA), però que l'inclou. De fet, l'anàlisi de l'impacte es beneficia en molts moments de la recerca feta en el marc del projecte d'anàlisi del procés de l'AA, però com que els objectius d'una i altra investigació són molt diferents i els tempos no coincideixen (l'una ha d'estar disponible sí o sí abans del referèndum i l'altra no es podrà tancar fins passada la consulta), hem considerat més oportú treballar els dos projectes en paral·lel, tot i les moltes interconnexions existents.
I què serà, doncs?	Un estudi que analitza l'impacte de l'AA negociat, sense entrar a valorar la negociació ni considerar si podria haver anat millor o pitjor.

Aquest estudi no és...	Una anàlisi d'alternatives.
Per què?	Un cop més, el motiu principal és que no és un dels objectius d'aquesta recerca, que se centra a oferir als ciutadans informació de qualitat sobre una qüestió sobre la qual s'hauran de pronunciar en un referèndum que només oferirà dues alternatives (acord o no acord). En aquest cas, a més, s'hi afegeix la impossibilitat d'analitzar diverses alternatives en igualtat de condicions i, per tant, sense esbiaixar-ne la comparació. I això és important d'explicar-ho bé. De l'AA, ara mateix, un cop tancada la negociació, en coneixem tots els detalls, els beneficis i els costos aparents, els impactes i, encara més rellevant, sabem que és possible. De les alternatives, en canvi, no en sabem ben bé res. Ni quines tenen al darrere un mínim suport social per ser considerades, ni si són opcions viables o no, ni quins beneficis ens aportarien ni quins costos comportarien.

	Convocar al debat públic alternatives simplement per entronitzar-les o demonitzar-les després de destacar-ne algun element que va a favor del nostre argument però sense analitzar-les de manera completa és, simplement, falsejar el debat, perquè, ras i curt, una alternativa ja acordada en els seus últims detalls i una que no ha estat ni plantejada i que no sabem ni si és possible simplement no són comparables. I si hi ha hagut un cert consens a exigir un estudi d'impacte per poder valorar si ens convé l'AA, hauríem de fer extensiva aquesta exigència per poder valorar qualsevol alternativa.
I què serà, doncs?	Un estudi que analitza l'impacte de l'AA negociat, sense comparar-lo amb alternatives que no podran ser valorades per la ciutadania en un referèndum.

Aquest estudi no és...	Una descripció de què canvia amb l'acord.
Per què?	L'objectiu d'aquesta recerca no és centrar-se en una anàlisi d' <i>outputs</i> (mitjans) sinó d' <i>outcomes</i> (resultats). Analitzar <i>outputs</i> —descriure canvis, en molts casos—, com fan per exemple els mal anomenats estudis d'impacte jurídic, és d'allò més interessant, però és insuficient: detectar que s'introdueixen canvis en la normativa ens diu ben poca cosa dels efectes reals potencials d'aquells canvis. Per això no podem parlar d'impactes en els termes en què ho conceptualitzarem al capítol 2.
I què serà, doncs?	Una anàlisi d'impactes.

Aquest estudi no és...	Una agregació de valoracions.
Per què?	D'entrada, perquè aquest treball —com l'acord, de fet— no parla de cap de nosaltres en particular sinó de tots nosaltres com a conjunt. A més, però, deduir les possibles conseqüències d'una mesura a partir de la consulta a les persones afectades per aquella mesura no fa més que agregar subjectivitats i acumular una bona part dels biaixos que ja hem repassat fins ara i que descriurem més a fons al capítol següent, i constitueix, de manera poc discutible, una de les pitjors alternatives per avaluar l'impacte de res.
I què serà, doncs?	Una anàlisi d'impactes, evitant la contaminació de les valoracions subjectives de les persones afectades per l'AA.

Aquest estudi no és...	Una agregació d'impactes sectorials.
Per què?	Realitzar estudis d'impactes sectorials (o fins i tot per a actors més petits, com grans empreses) és una opció molt interessant per als actors concernits; agregar-los, en canvi, no ens ofereix una imatge acurada dels impactes per al conjunt del país. Aquí, el conjunt no només és més que la suma de les parts, sinó que és força diferent. Per què? Bàsicament perquè, com veurem a la secció 2.1, estudiar impactes implica saber què es vol aconseguir i aquí, en aquesta definició, cada sector pretén maximitzar els seus beneficis específics, cosa que desequilibra força la imatge de conjunt —perquè el que pot fer que un sector no assoleixi el màxim que s'havia plantejat amb l'AA pot ser el mateix que permet que d'altres sectors no perdin plomes amb el mateix AA.
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte econòmic per al conjunt de l'economia andorrana, detallat per sectors.

Aquest estudi no és...	Una anàlisi segregada de variables.
Per què?	Tot i que en aquest cas la incidència en l'anàlisi seria menor, donat que l'AA és un paquet conjunt, que s'haurà de votar en bloc i que fins a un cert punt s'explica per una sèrie d'equilibris, una lectura fragmentada dels impactes de l'acord pot esbiaixar la lectura de l'impacte general infravalorant, per exemple, com certs elements de l'AA s'accentuen o s'atenuen entre ells. Evidentment, l'estudi de cadascun dels impactes s'ha fet a partir del treball amb una gran quantitat d'unitats analítiques, però tot plegat estava integrat en un marc analític general i integrat. De la mateixa manera, tot i que la lectura independent de cadascun dels impactes és inevitable i fins i tot és indispensable per entendre'ls en profunditat, la reservem com una lectura secundària de la nostra recerca, que ha estat conceptualitzada des d'una mirada general (vegeu 1.4) i que presenta la seva principal aportació (les conclusions) des de la mateixa mirada general.
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte general, amb detalls per a diferents variables.

Aquest estudi no és...	Una anàlisi que parteixi de l'AA.
Per què?	Quan parlem d'efectes, la perspectiva és clau. Com explicarem més a fons al capítol dedicat a la metodologia, si el nostre punt de partida és l'acord d'associació, ignorarem tot el que no és afectat per l'acord i, en conseqüència, perdrem la visió de conjunt, no podrem veure tot allò que l'acord podria haver aportat i no aporta, no veurem tot el que l'acord podria haver afectat negativament i no afecta i, de retruc, estarem sobredimensionant la importància de l'acord. En canvi, si partim de la realitat econòmica, social i política andorrana i anem a buscar com és afectada per l'acord, no ens deixarem res. En síntesi, l'objectiu d'aquest estudi no ha estat mai entendre com l'acord impacta Andorra sinó com Andorra és impactada per l'acord, un canvi de mode verbal que pot semblar un simple joc lingüístic però que té un impacte enorme en els resultats de l'estudi i en la comprensió de l'impacte de l'AA en general.
I què serà, doncs?	Una anàlisi que parteix de la realitat andorrana per entendre com és afectada per l'AA.

Aquest estudi no és...	Una anàlisi de costos i beneficis. Tampoc una revisió d'avantatges i inconvenients (o un DAFO).
Per què?	Com ja hem explicat a l'apartat anterior (1.2.5), costos, beneficis, avantatges, inconvenients i categories similars són útils per construir posicions individuals o de col·lectius amb interessos compartits, però resulten problemàtiques per bastir un estudi que ha de dilucidar la incidència d'una qüestió complexa com un acord d'associació en la població de tot un país, per petit que sigui. D'entrada, els costos, els beneficis i les categories que formen part d'un DAFO (avantatges, desavantatges, oportunitats i febleses) no són unívocues. Per posar un únic exemple, sobre un <i>outcome</i> raonablement probable de l'AA i poc discutit en el debat públic com és el fet que acceleri el creixement del PIB, seria un avantatge per a tothom? Hi ha persones que consideren que cal créixer a qualsevol preu, persones que defensen el decreixement i persones que defensen un creixement equilibrat, sense acabar de definir operativament ben bé què vol dir.

	<p>Per a les primeres, qualsevol percentatge serà massa baix (de fet, qualsevol cosa que no ens faci ser un Singapur del sud d'Europa serà decebedor) i seria millor una alternativa a l'AA que ens fes créixer molt més, encara que haguéssim de renunciar a moltes altres coses. Per als segons, accelerar el creixement és justament l'últim que necessita el país. I per als tercers, dependrà potser del percentatge. Si en qüestions tan poc discutides a l'opinió pública el desacord potencial sobre què és i què no és un avantatge és enorme, com pretenem construir tota una anàlisi en termes d'avantatges i d'inconvenients? En el millor dels casos, podríem arriscar-nos a fer-ho a partir dels valors i els interessos de l'andorrà mitjà, i en el pitjor, l'estudi es basaria en tot d'assumpcions dels investigadors que l'impregnarien de subjectivitat. I encara hi hem d'afegir d'altres problemes: el fet que els horitzons temporals dels costos i dels beneficis no són sempre els mateixos; que n'hi ha de quantificables i d'intangibles; que els costos són limitats i alguns dels pretendes avantatges no tenen un límit teòric; que quan parlem de costos i beneficis acostumem a partir de l'AA (i ja hem vist més amunt el problema d'aquesta perspectiva), etc.</p> <p>Comptat i debatut, la dialèctica d'aspectes positius vs. negatius, malgrat ser la més popular i segurament la més esperada en el cas d'aquest treball, no és la lectura de l'AA que farem aquí. El nostre objectiu és aportar informació de qualitat perquè cada ciutadà pugui confegir la seva pròpia llista d'avantatges i d'inconvenients. Pretendre que amb les condicions detallades més amunt, aquesta llista la podem fer nosaltres —o qualsevol que vulgui estudiar l'impacte de l'AA— és, a més de pretensions, una imposura.</p>
<p>I què serà, doncs?</p>	<p>Una anàlisi d'impacte que ens indiqui de quina manera quedarà impactada Andorra per l'AA, perquè els ciutadans puguin decidir si aquests impactes són positius o no per a ells o per al país.</p>

Aquest estudi no és...	Una valoració general de l'acord.
Per què?	<p>Si, com acabem de veure, no tindria gaire validesa analitzar l'AA en termes d'aspectes positius i aspectes negatius, encara menys pertinent ens sembla respondre —des d'una recerca com aquesta— a la pregunta general i única de si l'acord signat és un bon o és un mal acord. D'entrada, perquè no ens correspon a nosaltres pronunciar-nos en aquests termes, perquè la resposta només pot ser subjectiva i perquè la nostra opinió, basada en el coneixement que mirem de compartir amb aquest llibre, no té més valor que la de qualsevol persona que es llegeixi aquestes pàgines. I, sobretot, perquè la pregunta no ens sembla ben formulada i ens conduiria a respostes imprecises, categòriques i insatisfactòries. Ho entendrem de seguida amb una analogia. Si anem a una agència de viatges i demanem que ens organitzin una escapada a Londres i, un cop ens criden per explicar-nos-la, l'únic que ens interessa és si Londres està bé o si ens han muntat un bon viatge, la nostra comprensió de la qualitat del viatge no haurà millorat gaire. Si, en canvi, la pregunta és si el viatge compleix amb tots els requisits que vam donar a l'agència a la primera visita (pressupost, dies d'estada, tipus d'allotjament, que inclogui com a mínim un musical i una reserva en un bon restaurant de cuina panjabi), potser no acabarem de saber com farem el <i>transfer</i> des de l'aeroport o què dinarem, però ens podem fer una idea molt més interessant de si l'oferta que ens fan és bona.</p> <p>La pregunta principal que ens farem en aquesta recerca s'assemblarà força a aquesta última. No respondrem si és un bon acord o no. No podríem. I no sabem gaire bé què vol dir —de fet, no vol dir el mateix per a cap de nosaltres. Ens preguntarem què provoca, com ens impacta i, sobretot, si ens impacta o no de la manera com volíem que ens impactés.</p>
I què serà, doncs?	Una anàlisi d'impacte que ens serveixi per respondre si l'acord signat serveix per al que el volíem.

Aquest estudi no és...	Un determinant de vot.
Per què?	Per motius molt evidents en aquest cas: tal com hem insistit més d'una vegada, aquesta recerca s'encarrega d'identificar i quantificar (quan és possible) els impactes en la societat andorrana de l'AA. Després, aquests impactes s'han de valorar passant-los pel sedàs individual de cada lector. Un ciutadà X, per exemple, encara que la majoria dels impactes fossin interpretats com a avantatjosos per la major part de la població, podria decidir votar no a l'acord perquè un detall minúscul del text, que per a ell és desavantatjós, és fonamental. I seria ben legítim. Tan legítim com que una ciutadana Y votés que sí perquè, tot i que la major part de l'AA li sembla un mal acord, hi ha un punt que li soluciona un problema molt rellevant per a ella i que avantposa a tota la resta. Aquest treball tan sols pretén aportar informació de qualitat sobre l'AA a la ciutadania: com faci servir aquesta informació cada ciutadà (si és que la fa servir d'alguna manera) no és, ni de lluny, cosa nostra. La nostra feina acaba molt abans.
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte que pretén aportar informació de qualitat sobre l'AA a la ciutadania perquè cada ciutadà es pugui construir una opinió informada.

Aquest estudi no és...	Un estudi d'impacte per millorar la posició negociadora.
Per què?	D'estudis d'impacte se'n poden fer en molts moments i amb objectius diversos, però cadascun d'ells es dissenya i es configura d'una manera diferent i no es pot fer servir per a més d'una finalitat. Així, tot i que és ben interessant fer estudis d'impacte per millorar una posició negociadora (com s'ha fet amb microestudis per determinar l'impacte de l'acord a Andorra Telecom, per exemple), aquest no era el nostre objectiu en aquesta recerca en concret.
I què serà, doncs?	Un estudi per avaluar l'impacte del redactat definitiu de l'AA, un cop tancada la negociació.

Aquest estudi no és...	Un estudi d'impacte <i>ex post</i>.
Per què?	Com anotàvem més amunt, d'estudis d'impacte se'n poden fer en molts moments i, si s'adopta l'AA, analitzar-ne l'impacte un cop ja estigui en funcionament, i fer-ho de manera regular, seria altament recomanable. De fet, no descartem encarregar-nos-en si es donen les circumstàncies, però òbviament, més enllà que siguin necessaris estudis <i>ex post</i> , aquest estudi <i>ex ante</i> també ens semblava imprescindible, encara que sigui més difícil que haver-nos esperat a mesurar l'impacte a posteriori.
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte <i>ex ante</i> , destinat a millorar el coneixement disponible sobre l'AA en el lapse de temps entre la finalització de la negociació i el referèndum.

1.3.2. Coses que aquest estudi no pot ser

A més de totes les renúncies fetes a instància nostra, tot el que hem decidit que aquest estudi no sigui, hi ha també una sèrie de coses que ens hauria agradat que aquest estudi fos, però que no eren alternatives viables a causa de les dificultats detectades a la secció 1.2.

Aquest estudi no és...	Una descripció de com li anirà a Andorra amb l'AA.
Per què?	Com comentarem al capítol 3, malgrat que al debat públic al voltant de l'acord hi ha una tendència clara a sobredimensionar-lo, la seva incidència, per gran que pugui ser, serà limitada. I això té diverses implicacions. D'entrada, que els factors que fins ara han modelat Andorra seran els factors principals que seguiran modelant una bona part de l'Andorra del futur, amb acord o sense. I si això és així, per molt interessant que sigui descriure com seria una Andorra amb AA, simplement no som capaços de fer-ho: el grau d'incertesa i de complexitat és massa elevat i ens obligaria a donar per bons una quantitat excessiva de supòsits amb una base més especulativa que empírica. L'alternativa que aportem és més modesta, però força més fiable: descriure no com seria Andorra amb l'AA sinó, simplement, com de diferent seria Andorra amb l'acord. (De fet, aquesta diferència entre un escenari i un altre no és altra cosa que l'impacte.)

	<p>Així, per exemple, en aquest treball no podem respondre si en una Andorra amb l'AA s'incrementaran els impostos, de la mateixa manera que no podem afirmar si en una Andorra que no adopti l'AA s'incrementarà o no la pressió fiscal, i tot pel simple fet que els factors que amb més probabilitat poden determinar si s'incrementen o no els tipus impositius a Andorra seran els mateixos en els dos escenaris: la pressió internacional (de l'OCDE [2021], dels estats veïns, etc.), la necessitat de més recursos per fer front als serveis públics, etc. Seguint amb aquest exemple, el que sí que podem explicar és si en una Andorra amb AA s'incrementaria la pressió fiscal com a conseqüència (directa o indirecta) de l'adopció de l'acord. Això, que és una pregunta del tot diferent, sí que ho podem respondre. Si ens allarguem tan sols una mica més amb aquest exemple, imaginem que l'any 90 o el 93 alguns andorrans s'haguessin demanat si amb l'acord comercial amb la CEE o amb l'entrada a les Nacions Unides Andorra viuria un augment de la pressió fiscal. Hauria estat una mala pregunta, perquè certament, una Andorra dins de l'ONU o amb un acord comercial amb la UE ha creat nous tipus impositius i ha incrementat la pressió fiscal. El cas, però, és que res de tot això té a veure amb l'acord comercial del 90 o amb l'entrada a les Nacions Unides. I no volem extreure d'aquesta comparació, en cap cas, que com que no va passar aleshores, no passarà ara. No va d'això, va, simplement, de fer-se bones o males preguntes i de la factibilitat de respondre-les.</p> <p>Més enllà dels factors que fins ara han modelat Andorra i que es mantindran en el futur, amb o sense acord, en un escenari d'una Andorra amb AA, l'acord d'associació no seria l'únic factor de pes que s'afegiria al modelatge del país. Fent cua, ja truquen a la porta l'envelliment de la població, el canvi climàtic, la irrupció definitiva (o no) de la intel·ligència artificial i de l'automatització de molts llocs de treball o la transformació del turisme i del comerç. Tots aquests canvis, i d'altres que ens deixem, poden transformar de manera molt intensa l'Andorra del futur, amb AA o sense, i, a més, desconeixem quan incidiran i amb quina intensitat. Ningú no ha pensat encara a encarregar estudis d'impacte d'aquestes grans transformacions, i sense tot això, des d'aquesta recerca no podem pretendre descriure com serà l'Andorra amb AA, com si l'AA fos l'únic que canviés respecte a l'Andorra actual. L'alternativa, ja l'hem dita: explicar l'impacte de l'AA, no descriure com serà Andorra.</p>
I què serà, doncs?	Una descripció de com de diferent li anirà a Andorra amb l'AA.

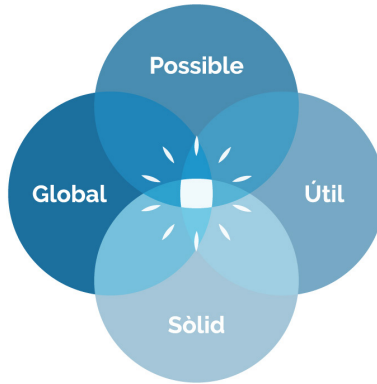
Aquest estudi no és...	Una avaluació d'impacte experimental.
Per què?	Si hi ha una gran renúncia i una cosa que aquest estudi ens hauria agradat realment que fos i no ha pogut ser és, sense discussió, aquesta. Com hem explicat a la secció 1.2.4, però, tota una sèrie de factors sobre la naturalesa de l'objecte d'estudi fan impossible analitzar l'impacte de l'AA amb algunes de les millors metodologies per fer-ho. Les alternatives que ens quedaven són útils —si no, no hauríem tirat endavant la recerca—, com argumentarem al capítol següent, però no ens permeten explicar tot el que es pot arribar a explicar en avaluacions d'impacte amb condicions més afavoridores.
I què serà, doncs?	Una avaluació d'impacte econòmic modelat a partir del comportament racional dels agents econòmics i socials i una avaluació d'impacte social amb aproximacions <i>ad hoc</i> per a les diferents variables.

Aquest estudi no és...	Ni un estudi d'impacte a curt termini ni un estudi d'impacte a molt llarg termini.
Per què?	Pel que fa a per què no és un estudi d'impacte limitat al curt termini és perquè la gran quantitat de transitòries existents, d'una banda, i els ajustaments necessaris per part dels diferents actors, d'una altra, ens haurien donat una imatge força distorsionada de l'impacte de l'AA. Pel que fa al llarg termini, com més ens allunyem del present, més difícil és garantir la fiabilitat de les previsions. Per tot plegat, un horitzó temporal de 25 anys, amb resultats anuals per a tots els exercicis del període, ens va semblar un bon compromís entre la validesa dels resultats i la contribució de la recerca al millor coneixement dels efectes de l'AA.
I què serà, doncs?	Un estudi d'impacte per als primers 25 anys de l'AA.

<p>Aquest estudi no és...</p>	<p>Un estudi d'impacte de tot el que pot arribar a ser l'AA.</p>
<p>Per què?</p>	<p>Una assumpció de partida raonable a l'hora d'avaluar l'impacte de l'AA durant el pròxim quart de segle és suposar que l'evolució de l'acord negociat serà l'habitual en acords d'aquesta mena. Com argumentarem a la secció 2.1.4, l'escenari d'una UE que es comporti amb grans sobresalts i canvis de direcció és força més improbable que el d'una UE que evoluciona en una mateixa direcció i a un ritme no gaire accentuat.</p> <p>Més enllà d'aquesta primera consideració, durant els primers 25 anys de vida de l'AA, en cas que s'adopti, hi ha parts de l'AA pendents de desenvolupar-se. Hi ha exempcions de normativa fins que el sector que regulen no es desenvolupi a Andorra; hi ha la possibilitat de participar en programes europeus; hi ha transitòries de llarga durada, etc. Els nostres supòsits, en relació amb tots aquests aspectes, són sempre molt conservadors, defugint sempre les especulacions. Hem pressuposat, doncs, que tots els sectors que actualment no es preveu que es desenvolupin, no es desenvoluparan, que les transitòries de llarga durada s'adoptaran quan toqui i sense més adaptacions que les ja pactades actualment, etc.</p> <p>Pel que fa als programes europeus, mereixen un comentari a banda: l'AA obre la possibilitat de participar-hi de manera ordinària, però des d'Andorra no s'ha decidit encara en quins programes es voldrà participar, de manera que hem suposat que no es participarà en cap. Per bé que aquest supòsit és fortament improbable, el motiu principal pel qual l'hem adoptat és que a cada programa s'hi pot entrar i sortir cada set anys i la decisió d'adherir-s'hi o no pot basar-se en un microestudi d'impacte específic per a cada programa considerat, impactes que podrien sumar-se als detectats per a tot l'AA sense els programes. Per tant, si el nostre objectiu és ajudar a una presa de decisió informada en el marc del referèndum, que els programes no formin part de l'estudi no és gaire problemàtic, ja que la decisió d'adherir-s'hi o no és independent del referèndum.</p>
<p>I què serà, doncs?</p>	<p>Un estudi d'impacte de l'AA publicat el 26 d'abril del 2024.</p>

Repassades totes les alternatives que hem descartat a l'hora de conceptualitzar i construir aquesta recerca, es fa força evident que hi ha quatre criteris principals que, considerats de manera conjunta, han guiat aquesta feina de selecció.

Figura 1. Criteris principals per descartar enfocaments generals de l'estudi.

Així, hem descartat tots els treballs que no eren, alhora:

- Possibles (amb metodologies compatibles amb l'objecte d'estudi, dades disponibles, etc.)
- Sòlids (que no partissin de marcs subjectius, que permetessin una objectivació de l'anàlisi, que comptessin amb metodologies testades i fiables, que fossin conceptualitzables en termes d'impacte, que es basessin en evidències, etc.)
- Útils (que donessin resposta als objectius de la recerca, que aportessin informació rellevant i no disponible en d'altres fonts, que fossin possibles abans del referèndum, etc.)
- Globals (que no se centressin en visions parcials, que no expliquessin impactes només per a uns quants sectors, que no determinessin impactes només d'una part de l'AA, que no ignoressin el conjunt de la realitat andorrana més enllà de la part afectada directament per l'AA, que no fossin útils per al conjunt de la ciutadania, etc.)

Òbviament, l'ús conjunt d'aquests quatre criteris, a més de servir-nos per descartar alternatives, també ens ha servit per construir (i anar controlant) l'enfocament general d'aquesta recerca que és el que, ara sí, repassem a l'apartat següent.

1.4. Què trobareu en aquest llibre?

Ara sí, descartades totes les aproximacions a què hem renunciat i rement-vos al capítol dedicat a la metodologia per argumentar els detalls de la que guiarà tota aquesta recerca, explicar què és el que sí que farem és una tasca relativament senzilla.

Unes pàgines enrere comentàvem que el millor títol per a aquesta recerca segurament seria «Anàlisi *ex ante*, per al període 2025-2050, de l'impacte en la societat, l'economia i el sistema polític andorrans de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea publicat el 26 d'abril del 2024». Desgranem-ho una mica.

Parlem d'anàlisi. Què analitzarem? Analitzarem impactes, que són afectacions diferencials que es donen en un escenari on s'ha introduït una mesura i no es donen en escenaris on, sent tota la resta igual, no s'ha introduït aquesta mateixa mesura. Òbviament, la mesura de què parlem és l'adopció d'un acord d'associació i els dos escenaris que considerem són un escenari on Andorra decideix associar-se amb l'UE i un altre on decideix no fer-ho.

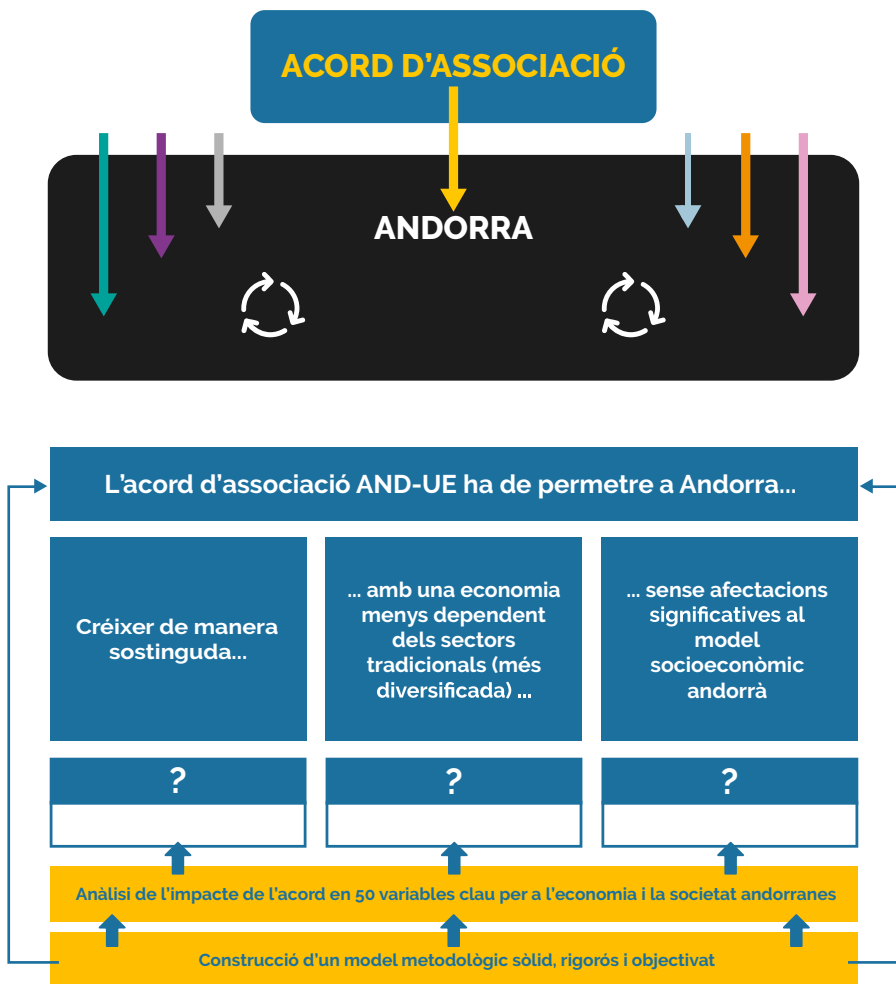
Vegem ara alguns detalls —rellevants— més. Per fer aquesta anàlisi, no parlem de la cosa impactant —l'AA— sinó de la cosa impactada —Andorra—, per saber de quina manera i amb quina intensitat l'AA impacta o no impacta en la realitat andorrana i, en particular, en tres de les seves dimensions més importants: la seva economia, la seva societat i el seu sistema polític, totes elles enteses en el sentit més ampli possible. Per poder valorar l'impacte, a més, conceptualitzarem l'adopció de l'acord d'associació com una política pública de l'Estat andorrà per aconseguir, alhora, tres grans objectius: un objectiu finalista (una cosa que es vol aconseguir: un creixement sostingut de l'economia andorrana), un objectiu procedimental (una manera d'aconseguir el primer objectiu: amb més diversificació i menys dependència dels sectors tradicionals de l'economia andorrana) i un objectiu concebut en negatiu, com un resultat que es vol evitar (la pèrdua de les especificitats andorranes, el no-respecte per unes línies vermelles, els efectes secundaris o les externalitats negatives de l'AA o, com ho definirem més endavant, la pèrdua del model Andorra). Els impactes, a més, es detallaran per a una cinquantena de variables diferents i es determinaran a partir d'un marc analític objectivat, de metodologies testades i sòlides i d'evidències de qualitat.

Últimes precisions. Aquesta anàlisi la circumscriurem al període 2025-2050, amb resultats, per a les variables on a més d'identificar els impactes els puguem quantificar, per a cada any del període. Més: l'anàlisi es basarà en l'impacte de l'acord tal com s'ha tancat amb la UE i com s'ha publicat en la seva versió autèntica. I l'última: es tracta d'un estudi realitzat abans que s'aprovi l'AA, justament per ajudar els ciutadans andorrans a poder-se construir una

opinió informada en relació amb l'AA abans d'haver-se de posicionar en un referèndum vinculant.

L'estudi és tot això i res més que això. I la figura 2 mira de recollir-ho de manera esquemàtica.

Figura 2. Aspectes clau de l'estudi

1.5. Aterratge de l'estudi en el debat públic

Aquesta no és una recerca a l'ús. Com a mínim no ho és per als qui ens n'hem encarregat. Hi coincideixen quatre factors que és difícil que es donin alhora: està destinada a la totalitat de la població; té un impacte potencial molt elevat en el debat públic; és altament complexa, i té una vida útil molt curta, la que va del tancament de la negociació a la celebració de la consulta, menys d'un any en total —després, el seu valor es reduirà considerablement. Es tracta d'una recerca amb una finalitat molt clara —ajudar els ciutadans a formar-se una opinió informada sobre l'AA—, amb uns destinataris molt diversos però molt identificables —no podem redactar-la, doncs, com si els seus lectors potencials fossin el Govern, els partits polítics andorrans o una politòloga danesa—, en un context molt específic —el d'un període previ a un referèndum de gran importància—, i en un context comunicatiu molt definit —amb el Govern d'Andorra capitanejant la defensa de la necessitat de l'acord, amb una opinió pública difusament polaritzada, i amb un debat públic sobre la qüestió força esbiaixat, com veurem al capítol 2.

Tenint en compte tot això, hem mirat de ser el màxim de curosos amb la preparació de la recepció de l'estudi, considerant el marc en què serà rebut, una dimensió que els investigadors no acostumem a treballar gaire a fons. Com ho hem fet? D'entrada, a la manera habitual: abstraïent-nos tant com hem pogut de l'opinió pública sobre la qüestió durant les fases de disseny de la recerca, de recollida d'informació i d'anàlisi.

Després, en canvi, analitzant a fons el debat públic sobre l'AA un cop ja havíem tancat la resta d'anàlisis. Per què? D'una banda, per no contaminar-nos (i mantenir una distància) amb les visions més subjectives en el moment en què havíem de controlar al màxim l'objectivació de la nostra mirada, però, de l'altra, per no deixar-nos qüestions que emergissin amb força en la discussió pública i que ens poguessin haver passat de llarg. Val a dir que de l'anàlisi del debat públic no n'hem extret cap variable que ens hagués passat per alt d'estudiar, però sí que hem extret interpretacions i tipus d'aproximacions que ens han dut a insistir més en alguns punts que donàvem per descomptats, a explicar-ne millor d'altres i, fins i tot, a argumentar més i millor alguns impactes que ens han semblat mal entesos per part d'una part de l'opinió pública. Per sobre de tot, de fet, l'anàlisi del debat públic ens ha servit per detectar aproximacions esbiaixades i per autoavaluar-nos a partir dels biaixos que detectàvem en d'altres aproximacions i que repassarem més a fons al capítol 2.

La tercera manera com hem incorporat la consideració del marc de recepció en el nostre estudi ha estat en la fase de redacció. De diferents maneres. D'una banda perquè, com ja hem comentat quan parlàvem d'objectius, no hem renunciat a arribar de la millor manera possible a dos tipus de públic

absolutament incompatibles: els qui només volen conèixer les conclusions i els qui s'estan llegint de manera íntegra aquesta introducció. Més enllà que la manera d'integrar-los passi pels itineraris de lectura que hem previst a l'inici del llibre, una decisió clau és no redactar de la mateixa manera tots els capítols del llibre. Així, a la introducció i a l'extens capítol metodològic, hem optat per ser tan precisos com ens ha estat possible, per no escatimar cap mena d'informació que creiem que pugui interessar als lectors més intriguats per la qüestió, però també als més meticulosos, als qui exigeixin conèixer el perquè de cada decisió abans de creure's cap conclusió, i també als qui busquin confirmar o refutar per la seva banda tot el que aquí afirmem. En canvi, als capítols dedicats als resultats (3, 4 i 5) i a les conclusions, hem mirat de ser molt directes, conscients que seran els que acumularan més lectures i beneficiant-nos del fet d'haver foragitat les explicacions més denses als dos capítols inicials. Els annexos, amb la compartició d'una part important de les dades amb què hem treballat, amb una lògica de dades obertes, tornen a ser una picada d'ullet al primer grup de lectors.

Per acabar, hi ha tota una sèrie de decisions sobre la distribució del llibre que també s'expliquen pel context particular en què serà rebut. Tot i que les expectatives són que sigui un llibre que generi interès, les finalitats que perseguim amb aquest estudi han fet que des d'Andorra Recerca + Innovació haguem apostat per una distribució gratuïta i en multiformat. D'entrada, el llibre no té drets d'autor que en dificultin la distribució, sinó que està sotmès únicament a una llicència Creative Commons del tipus reconeixement, no comercial, compartir igual, per facilitar al màxim no només que pugui arribar a tothom, sinó que se la puguin fer seva fàcilment tots els qui vulguin continuar investigant o divulgant sobre la incidència de l'acord. A més, el llibre estarà disponible tant en format de llibre electrònic —amb descàrrega lliure— com en format de llibre en paper, amb una distribució generosa a totes les biblioteques del país, a sales d'espera d'institucions públiques i amb còpies a disposició de qui en demani. I encara més, en format electrònic no només es posarà a disposició del públic el llibre que integra tot l'estudi d'impacte, sinó també l'informe separat i independent de l'estudi d'impacte econòmic, amb les parts bolcades —sense alteracions— en aquest llibre i amb d'altres de més contextuals que només apareixen allà.

En síntesi, som conscients que el nostre estudi ha de ser accessible a una gran quantitat de persones, de perfils molt diversos, i també que no arrelarà en el buit sinó en un terreny on ja estan passant moltes coses i on en continuaran passant moltes més encara durant la seva vida útil. El resultat d'aquesta consideració pot semblar estrany per moments, amb capítols extremament detallats i densos i d'altres de potser excessivament sintètics, amb apartats on hem ignorat dràsticament i arbitràriament la discussió pública sobre el nostre objecte d'estudi i d'altres on potser l'hem tinguda massa

present. Com hem confessat més amunt, el focus mediàtic i polític que té al damunt aquest estudi no és gaire habitual i no estem gaire avesats a conviure-hi. Hem mirat, això sí, de pecar més per excés que per defecte, més per transparència que per opacitat, com fem, sense anar més lluny, a la secció següent.

1.6. Transparència

Com acabem de comentar, la recepció d'aquest estudi és particular. I no hi guanyem res fent veure que ignorem que per a una part de l'opinió pública aquesta recerca sempre serà sospitosa d'haver estat teledirigida des d'un o altre despatx o d'haver estat com a mínim ajustada als interessos d'uns o d'uns altres actors, de manera que val més agafar la qüestió de cara i respondre amb l'únic trumfo de què disposem: la transparència. L'objectiu no és en cap cas defensar una bona praxi, sinó simplement posar a disposició de tots els lectors tota la informació de què disposem sobre alguns dels aspectes que poden generar més susceptibilitats, sense cap pretensió d'esvair-les.

Donat que considerem que a la resta del llibre ja ens hem mostrat prou transparents pel que fa als aspectes relatius al tipus d'estudi que hem decidit fer, a l'aproximació general a la problemàtica i a una bona part de les tries metodològiques, en aquesta secció abordarem, des d'una lògica de transparència, l'autoria de l'estudi, el grau d'influència dels actors polítics en la recerca i els costos dels treballs realitzats.

1.6.1. Des d'on s'ha fet l'estudi?

Comencem amb l'autoria. Cap dels coautors de l'estudi, tret del seu coordinador general, són ciutadans andorrans. Cap d'ells tampoc no té conflictes d'interessos amb l'objecte de la recerca, no tenen vincles amb Andorra i no han estat contractats amb anterioritat per cap administració o empresa andorrana. Pel que fa al coordinador de l'estudi, sí que és ciutadà andorrà, però ni té cap afiliació política, ni forma part de cap grup d'opinió o d'interès vinculat amb l'objecte d'estudi i no té cap conflicte d'interès amb l'objecte d'estudi.

Pel que fa a la institució que s'ha encarregat de la coordinació general de l'estudi, el grup d'anàlisi política és un grup de recerca de l'eix Societat de la fundació privada del sector públic Andorra Recerca + Innovació (AR+I), amb un patronat que, durant el temps en què s'ha desenvolupat la recerca, ha estat format per quatre ministres —durant el govern Espot 1— i per dos ministres i dos secretaris d'Estat —durant el govern Espot 2. El coordinador de l'estudi no ha rebut, però, cap directriu en relació amb l'estudi d'impacte de l'AA ni per part del patronat de l'AR+I ni per part de la gerència de la fundació i ha pogut treballar amb total independència. De fet, tret del procés

de la convocatòria del concurs per contractar la part econòmica de l'estudi d'impacte, que havia de ser validada pel patronat de l'AR+I i a la qual retornarem més endavant, el coordinador de la recerca no ha parlat mai de l'estudi d'impacte amb el patronat de la fundació i les converses amb la gerència s'han limitat a la gestió del projecte i als recursos necessaris per dur-lo a terme. L'únic òrgan de governança de l'AR+I amb qui el coordinador de l'estudi ha compartit aspectes relatius a l'estudi és el comitè de direcció de l'àrea de recerca, sempre a demanda d'ell mateix i únicament per exposar l'estat d'avançament del projecte i per demanar consell sobre el format de la presentació pública de l'estudi.

1.6.2. Hi ha hagut pressions o influència?

Pel que fa a la influència per part d'actors polítics, ens hi estendrem una estona llarga per ser exhaustius amb tots els contactes que hem mantingut en relació amb l'AA amb representants i governants públics al llarg dels darrers tres anys. Evidentment, durant tot aquest temps hi ha hagut reunions amb actors polítics. Ens hem reunit amb tothom que ens ho ha demanat. La tònica general ha estat un respecte absolut per la nostra feina, tant pel que fa a la quantitat de cops que hem estat consultats com pel que ens han fet arribar en cada reunió.

Comencem per les reunions, les trucades i les trobades informals mantingudes amb representants o governants polítics. Al llarg dels darrers tres anys i mig hem mantingut:

- Set reunions i tres trucades amb el secretari d'Estat d'Afers Europeus / secretari d'Estat per a les Relacions amb la Unió Europea, Landry Riba, entre el novembre del 2020 i el gener del 2024, sis a iniciativa nostra i una a iniciativa seva. De totes elles, una va ser per transmetre-li la nostra intenció de fer un estudi d'impacte sobre l'AA; dues per presentar la metodologia del projecte; una altra per presentar la potencialitat explicativa del model seleccionat per a fer l'anàlisi de l'impacte econòmic (sense resultats reals), i una altra per sol·licitar a la secretaria d'Estat una col·laboració amb el finançament de la part econòmica de l'estudi d'impacte (v. *infra*). Tota la resta van ser per sol·licitar dades o per planificar un calendari per poder entrevistar l'equip de la secretaria o els referents que col·laboraven amb ella. De totes aquestes reunions, només en una el senyor Riba ens va fer arribar una demanda: incorporar a l'estudi, de manera destacada, l'anàlisi del cost de la implementació de l'AA, una variable que ja teníem integrada en un apartat més ampli dedicat a l'impacte en les finances públiques de l'acord.

- Una breu trobada informal, posterior a una reunió dels membres de l'acord polític per a la negociació de l'AA el març del 2022, amb el president del grup parlamentari Tercera Via, Unió Laurediana i Independents, Josep Pintat, a iniciativa seva. En aquella conversa, el senyor Pintat ens va suggerir que consideréssim un estudi de prospectiva publicat recentment pel govern espanyol com un referent interessant per enfocar el nostre. Després de revisar l'estudi en qüestió, el vam incorporar com a part dels models de referència que en aquell moment estàvem consultant.

- Una breu trobada informal i casual amb el president del grup parlamentari Concòrdia, Cerni Escalé, l'agost del 2023. En aquella conversa, el senyor Escalé es va interessar per com estàvem enfocant l'estudi d'impacte i, en particular, per com estudiaríem l'impacte de l'acord en l'economia andorrana.

- Una llarga trucada telefònica amb la presidenta del grup parlamentari Andorra Endavant, Carine Montaner, l'octubre del 2023, a iniciativa seva. Al llarg d'aquella conversa, la senyora Montaner ens va demanar tota mena de detalls relatius a l'estudi, a la seva autoria, a la capacitat que teníem des d'Andorra Recerca + Innovació per poder fer-lo de manera independent i al grau d'intervenció del Govern en l'estudi. També es va interessar pels criteris considerats per seleccionar l'empresa que s'encarregaria de l'anàlisi de l'impacte econòmic de l'AA.

- Una breu reunió amb el cap de Govern, Xavier Espot, l'abril del 2024, a iniciativa seva. Durant la reunió, el senyor Espot es va interessar exclusivament per la metodologia de l'estudi. De tots els punts presentats, l'únic suggeriment que ens va fer arribar va ser perquè valoréssim la pertinència de la inclusió d'un supòsit que no havíem considerat en la construcció de l'escenari statu quo (v. 2.1.4). Després de considerar-ho, vam valorar que no disposàvem de prou evidència per incorporar-l'hi i, per tant, no el vam incorporar.

Seguim amb els correus electrònics i els missatges de text o de veu intercanviats amb representants o governants polítics en relació amb l'estudi d'impacte:

- Tretze converses de correu electrònic intercanviades amb el secretari d'Estat Landry Riba, entre el novembre del 2020 i el juny del 2024, i nou converses de whatsapp, també amb el secretari d'Estat, entre el juliol del 2023 i el maig del 2024. La major part d'aquestes converses van ser per sol·licitar-li accés a informació o perquè ens ajudés a accelerar algunes demandes d'informació que havíem fet arribar a d'altres departaments de l'Administració. La resta de converses van ser per acordar i treballar el conveni mitjançant el qual la secretaria d'Estat contribuiria al finançament d'una part de l'estudi d'impacte econòmic.

- Una conversa de correu electrònic intercanviada amb el president del grup parlamentari Tercera Via, Unió Laurediana i Independents, Josep Pintat, per facilitar-me un informe referit a la trobada del març del 2022.

- Dues converses de whatsapp amb la consellera general de Concòrdia Núria Segués, el març i el maig del 2024, sempre a iniciativa de la consellera. En tots dos casos, els missatges eren per interessar-se per la data de publicació de l'informe d'impacte que estàvem elaborant.

- Una breu trucada de part del gabinet del cap de Govern, el març del 2024, per interessar-se per la data de publicació de l'informe d'impacte que estàvem elaborant.

I acabem amb la participació en reunions de treball o informatives, d'accés restringit, relatives a l'AA i amb la presència de representants o governants polítics. Durant aquest temps, el coordinador de l'estudi ha pogut assistir a una reunió de l'acord polític el març del 2022, on es va presentar la metodologia amb què es comptaven estudiar els impactes de l'AA; a una sessió de treball sobre programes europeus, el maig del 2022; al segon seminari per preparar la posició negociadora sobre llibertat de circulació de persones, el gener del 2023, en qualitat d'oient; i a totes les reunions durant les quals el Govern informava de l'evolució de la negociació als agents econòmics i socials. No va intervenir en cap d'elles i no va ser interpellat tampoc en cap d'elles —ni durant, ni abans ni després—, tret d'una vegada que el director de la CEA ens va suggerir la possibilitat de mesurar un parell d'indicadors relatius a la lliure circulació de persones.

Pel que fa als grups polítics i a les institucions que no hem esmentat, no hem mantingut cap contacte ni formal ni informal amb cap dels seus representants. En la mateixa línia, els investigadors de KSNET que s'han encarregat d'estudiar l'impacte de l'AA en l'economia andorrana no han mantingut cap contacte amb cap actor polític d'Andorra.

Per tant, podem afirmar que no hi ha hagut cap pressió política en la realització de la recerca i que hem pogut desenvolupar-la amb absoluta independència. Els principals indicadors que sostenen aquesta afirmació són la baixa quantitat de contactes mantinguts; el fet que pràcticament tots ells hagin estat de naturalesa informativa; que en les rares ocasions (dues) en què se'ns han fet arribar suggeriments no hi hagi hagut cap pressió per incorporar-los i, de fet, no s'hagi fet cap seguiment de si els incorporàvem o no; que no haguem rebut cap demanda de resultats esperats, o, encara, que cap representant o governant polític hagi tingut accés a l'estudi, ni de manera total ni parcial ni aproximada, fins al mateix dia de la seva presentació pública, una garantia contra qualsevol possibilitat d'influència. El blindatge, per tant, ha estat gairebé absolut; de fet, potser, si ens hem de fer un retret

sobre aquesta qüestió és més per excés de distància —que ens pot haver fet perdre alguna informació d'interès— que per manca, una precaució, en tot cas, necessària tant per la dificultat de l'objectivació dels investigadors en un cas d'estudi tan central en l'agenda política com pel context de recepció de la recerca a què fèiem referència en la secció anterior.

1.6.3. Fem números

Tanquem aquesta secció amb el cost econòmic de l'estudi. La coordinació del projecte de recerca, l'anàlisi de l'impacte de l'AA en la societat i en el sistema polític andorrans i la redacció i la coordinació editorial del llibre s'ha finançat a partir dels recursos ordinaris del pressupost de l'AR+I, amb una quantitat total que no podem determinar amb precisió però que podem convenir que es troba al voltant dels 70.000 €. L'anàlisi de l'impacte de l'AA en l'economia andorrana, realitzada per KSNET en coordinació amb AR+I, ha tingut un cost total de 118.274 €, que s'ha finançat amb 60.000 € provinents d'una aportació directa de la SEUE a AR+I per a la realització d'estudis i amb 58.274 € del pressupost per a projectes del Grup d'anàlisi política d'AR+I. La producció del llibre (disseny, maquetació, correcció i impressió) ha tingut un cost aproximat d'uns 10.000 €. La producció de la presentació pública de l'estudi (despeses derivades de la disponibilitat de la sala, contractació d'una productora audiovisual, d'un tècnic de so i de l'*streaming*, dietes, etc.) ha tingut un cost aproximat de 2.600 €. En total, doncs, podem convenir que el cost total de l'estudi d'impacte és lleugerament inferior als 200.000 €.

Pel que fa a les contractacions, totes s'han fet segons el que estipula la llei de contractació pública en vigor, i la contractació de l'anàlisi de l'impacte de l'AA en l'economia andorrana es va fer via un concurs públic internacional —per la manca d'empreses especialitzades en avaluació de polítiques públiques a Andorra— i per procediment d'urgència, pels motius explicats al final del prefaci. En total es van interessar pel projecte una vuitena d'empreses, de les quals se'n van acabar presentant tres, dues van quedar finalistes i, una, KSNET, es va acabar enduent el concurs pel valor esmentat més amunt. Tot i que la decisió la va prendre el patronat de l'AR+I el novembre del 2023, als patrons se'ls va presentar un estudi tècnic per valorar les candidatures i van aprovar la proposta que havia rebut la puntuació tècnica més elevada sense cap objecció.

Fins aquí l'exercici de transparència i, de fet, tot el capítol introductori. Ara que ja sabem què preteníem fer i què podem acabar fent amb el context i les limitacions existents i amb el llast deixat enrere en les diferents renúncies de model, és hora de submergir-nos de ple en la metodologia que sosté tots els resultats que començarem a compartir a partir del capítol 3 del llibre.

2

Metodologia

Yvan Lara Sánchez, Pablo Tucac, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas, Gonzalo Gómez Bengoechea; Patrizio Lecca; Davide Rognini

On us explicarem les principals decisions metodològiques adoptades per avaluar els impactes de l'acord d'associació, els supòsits que hem considerat i els que no, els models específics que hem adoptat o construït i els protocols que hem fet servir per treballar les dades, i on, en general, us convidem al nostre taller perquè pugueu tafanejar com s'ha construït aquesta recerca.

2.1 El marc general

2.2 Metodologia de l'anàlisi d'impacte econòmic

2.3 Metodologia de l'anàlisi d'impacte social

2.1. El marc general

Yvan Lara Sánchez

2.1.1. Missió: un marc (o un embut) objectivat

2.1.2. L'AA com a política pública

2.1.3. Una avaluació dels impactes de l'AA

2.1.4. Escenaris

2.1.5. Impactes esperables i acceptables

2.1.6. Un protocol contra biaixos i soroll

2.1.7. El final de l'embut

L'obstacle principal d'aquest estudi és que cadascú de nosaltres el faria d'una manera diferent. I no estem sent hiperbòlics, encara que ho sembli. L'abast de l'acord d'associació (AA) és tan ampli i algunes de les qüestions que orbiten al seu voltant són tan properes al nostre dia a dia que, mirat des del prisma de la cosmovisió, els interessos i els valors de cada persona, poden haver-hi tantes maneres de mirar-nos l'acord com votants hi haurà el dia del referèndum. I això, que fins a un cert punt és comprensible, no acaba de lligar amb el fet que d'acord n'hi hagi tan sols un. Els investigadors tenim tendència a no fer gaire cas d'aquest pluralisme interpretatiu dels nostres objectes d'estudi i, si en fem, solem apellar a l'autoritat que ens confereix el fet d'haver-nos-ho mirat més estona i amb unes ulleres més ben graduades que tots els no-especialistes i au, aviat farà un any. Hi ha casos, però, en què la sola apel·lació a l'expertesa, a més de pedant, és inútil. I aquest n'és un. En aquest cas concret és inútil perquè a diferència d'altres cops, on el que investiguem ens interessa a un nombre molt reduït de persones —encara que n'afecti a moltes més—, aquí una bona part de la ciutadania tard o d'hora acabarà pensant alguna cosa sobre el nostre objecte d'estudi i, de fet, l'haurà de valorar i s'hi haurà de posicionar.

D'aquí ve la nostra insistència en la importància d'aportar, amb aquest treball, un marc objectivat per analitzar la incidència de l'AA. D'entrada, perquè sense ell, la nostra és tan sols una manera més de mirar-se l'acord, sense gaire valor afegit respecte a com ens el mirariem nosaltres mateixos com a ciutadans. I després, perquè la societat andorrana està mancada a hores d'ara d'un marc compartit i mínimament objectivat per poder discutir sobre l'acord. I insistim en això de discutir. Quan discutim sobre projectes, una bona part del temps ho fem parlant cadascun de nosaltres de coses diferents, no hi ha un marc estable per al debat, no tenim clar sobre què discutim i, a més, si som sincers, no ho fem gaire bé. La nostra obsessió amb aquesta recerca ha estat, des de l'inici, poder aportar aquest marc objectivat per a la discussió pública. Un marc endreçat, depurat tant com ens hagi estat possible d'intuïcions, de biaixos i de soroll, on després quedi prou marge per a les interpretacions, per a la discrepància, per als matisos, però des d'un marc compartit on el debat —i no només els monòlegs o els falsos debats en bombolles de persones que opinen de manera similar— sigui possible.

L'objectiu d'aquesta primera secció no és cap altre que explicar-vos com hem mirat d'objectivar la nostra mirada sobre l'acord. Al primer apartat insistirem una mica més en per què és necessària aquesta objectivació i com l'hem plantejada de manera general. A la resta, obrirem les portes del nostre taller, per explicar-vos com l'hem treballada punt per punt, per què hem adoptat i descartat cadascuna de les alternatives metodològiques que hem considerat i quines altres decisions i supòsits hem adoptat i per què. Per acabar, a les altres dues seccions ens centrarem a revisar els dos models principals que hem fet anar per analitzar els impactes de l'AA en l'economia i la societat andorranes. La intenció és allargar-nos aquí tant com calgui, d'una banda perquè no quedi cap ombra de dubte sobre com hem construït la nostra mirada sobre els efectes de l'AA i, d'una altra, perquè els capítols dedicats a l'anàlisi dels impactes quedin deslliurats d'excursos metodològics i es puguin consultar de manera més àgil.

2.1.1. Missió: un marc (o un embut) objectivat

Quan a la secció on hem definit els objectius d'aquesta recerca insistíem en la necessitat de definir un marc d'anàlisi el més objectiu possible, podia semblar que ens referíssim a una fita academicista, d'escàs interès per a la major part dels qui s'acostin a aquesta recerca. Tot al contrari, es tracta d'una de les contribucions fonamentals que esperem que aporti aquest estudi. Per què és tan important? Tot seguit ho expliquem.

2.1.1.1. Per què és necessari?

La resposta curta és molt senzilla: perquè quan analitzem qüestions complexes basant-nos en poca cosa més que la nostra intuïció i en les primeres dades que passen per davant nostre i que ens interessa agafar, no les analitzem bé.

Per a la resposta llarga, convidarem a l'exposició un psicòleg que va guanyar el Nobel d'Economia per una recerca sobre el model racional de preses de decisió, un consultor especialista en decisions estratègiques i processos de decisió, i un professor de dret —el més citat als Estats Units— especialista en polítiques reguladores i anàlisi econòmica de les lleis. Per argumentar per què no analitzem bé qüestions complexes si no ens objectivem abans podríem citar centenars d'obres de filosofia de la ciència, d'epistemologia, de psicologia, de sociologia o de metodologia de ciències específiques. Per fer-ho fàcil i mantenir un fil conductor ens centrarem, però, en una sola obra, del 2021, que recull, això sí, cinquanta anys de recerca sobre preses de decisió (inclosa l'obra que completa: Kahneman, 2011): *Noise. A Flaw in Human Judgment*, de Daniel Kahneman (el psicòleg), Olivier Sibony (el consultor) i Cass R. Sunstein (el professor de dret), que citarem en la seva edició en castellà. Seleccionem les idees que ens sembla que responen millor a la pregunta que encapçala aquest apartat.

Las personas a las que se les hace una pregunta difícil utilizan operaciones de simplificación, llamadas «heurísticas». En general, las heurísticas producidas por el pensamiento rápido e intuitivo [...] son bastante útiles y ofrecen respuestas adecuadas. Sin embargo, a veces dan lugar a sesgos [y a ruido] (Kahneman et al., 2021: 181).

Decimos que existe un «sesgo» cuando la mayoría de los errores de un conjunto de juicios van en la misma dirección (*ibíd.*: 398). Suprimir el sesgo de un conjunto de juicios no eliminará todos los errores. Los que quedan cuando se anula el juicio no son compartidos. Son la divergencia no deseada de los juicios, la falta de fiabilidad del instrumento

de medición que aplicamos a la realidad. Son «el ruido». El ruido es la variabilidad en juicios que deberían ser idénticos (*ibíd.*: 399).

El sesgo y el ruido —desviación sistemática y dispersión aleatoria— son componentes diferentes del error (*ibíd.*: 14). Para comprender el error en el juicio, necesitamos entender tanto el sesgo como el ruido (*ibíd.*: 15).

Cuando sustituimos la pregunta a la que debemos responder por otra más fácil, es inevitable que se produzcan errores. [...] Los prejuicios y otros sesgos de conclusión llevan a las personas a distorsionar las pruebas a favor de su posición inicial. [...] Nos formamos ideas rápidamente, y nos aferramos a ellas incluso cuando nos llega información que las contradice. Los sesgos psicológicos causan sesgos estadísticos si muchas personas comparten los mismos sesgos. Sin embargo, en muchos casos no los comparten. En esos casos, los sesgos estadísticos crean ruido del sistema (*ibíd.*: 195).

En las decisiones del mundo real, la cantidad de ruido suele ser altísima. [...] Las predicciones son ruidosas. Los analistas profesionales ofrecen predicciones muy variables [...] casi sobre cualquier cosa (*ibíd.*: 16).

El ruido en el juicio individual ya es bastante malo, pero la toma de decisiones en grupo añade otra capa al problema. [...] Esta proposición es válida tanto si hablamos de ruido en grupos similares como de un único grupo cuyo juicio firme sobre un asunto importante debe considerarse como uno más en una nube de posibilidades (*ibíd.*: 109).

[...] un tipo distinto de influencia social que también es una fuente de ruido [es] la «polarización de grupo». La idea básica es que, cuando las personas hablan entre sí, suelen terminar en un punto más extremo en la línea de sus primeras inclinaciones (*ibíd.*: 118).

La información desempeña un papel fundamental. Si una mayoría está a favor de un castigo severo, el grupo escuchará muchos argumentos a favor del castigo severo y menos argumentos en contra. Si los miembros del grupo se escuchan unos a otros, se desplazarán en la dirección de la tendencia dominante, lo que hará que el grupo esté más unido, se sienta más seguro y sea más extremo (*ibíd.*: 120).

No és difícil adonar-se que el debat públic sobre l'AA està travessat per tots aquests problemes i que el judici dels investigadors que signem aquest treball no està exempt d'aquests riscos i que l'única manera d'evitar-los és «pensar a poc a poc», «pensar amb claredat» o «objectivar-nos», en funció de

si manllevem l'expressió a Kahneman (2011), a Bueno de Mesquita i Fowler (2021) o a Bourdieu i Wacquant (1992), que encara que no parlin ben bé del mateix, sí que es refereixen a un mateix tipus de coses.

2.1.1.2. I això com es fa?

Un cop assumit que ens cal un treball sistemàtic per reduir els biaixos i el soroll en la nostra aproximació a la incidència de l'AA en la realitat andorrana, la següent pregunta és: És possible? Kahneman, Sibony i Sunstein (*op. cit.*: 371) ho tenen clar. És possible i si no es fa gaire sovint no és perquè no ho sigui, de possible, sinó perquè és costós, en tots els sentits:

Es cierto que las estrategias de reducción del ruido pueden ser costosas. Sin embargo, la mayoría de las veces sus costes son una mera excusa, no una razón suficiente, para tolerar la injusticia y los costes del ruido. Por supuesto, los intentos de reducir el ruido pueden ocasionar errores propios, quizá en forma de sesgo. En este caso tenemos un serio problema, pero la solución no es abandonar los intentos de reducir el ruido, sino aumentarlos.

És necessari i és possible, d'acord. Ara ja tan sols ens manca saber com es fa. La recepta —de seguida hi arribem— té tres ingredients principals: pensar molt en com estudiarem el fenomen que volem estudiar, planificar-ne l'estudi de manera que puguem eliminar progressivament les fonts de biaixos i de soroll, i posar-nos en qüestió constantment.

Pensar de manera rigorosa sobre un cas d'estudi i sobre com s'estudiarà pot ser percebut com un esnobisme intel·lectual, especialment quan el que se li reclama a un estudi són resultats, directrius, conclusions. El cas, però, és que en casos com el que ens ocupa, l'única garantia que podem donar als lectors és haver pensat molt i bé en quina era la millor manera d'estudiar el que els volem explicar. En paraules de Kahneman i companyia, «muchos juicios, incluidas las predicciones a largo plazo [...] no son verificables. La calidad de estos juicios solo puede evaluarse por la calidad del proceso intelectual que los produce» (*ibíd.*: 398). O, si preferim la formulació de l'antropòleg Aurelio Díaz, no hauríem de llegir mai cap article, informe o llibre científic que no detalli a fons la metodologia que ha fet servir.

Encara sobre pensar bé —de manera clara, en aquest cas—, hi ha tot un seguit de reflexions dels politòlegs especialistes en anàlisi de dades per a l'anàlisi de polítiques públiques Ethan Bueno de Mesquita i Anthony Fowler, recollides al seu imprescindible *Thinking Clearly with Data* (2021), que val la pena convocar aquí.

Clear thinking is hard —especially when mixed up with all the technical details that typically surround data and data analysis. Thinking clearly in a data-driven age is, first and foremost, about staying focused on ideas and questions. Technicality, though important, should serve those ideas and questions. [...] We believe that technique without conceptual understanding or clear thinking is a recipe for disaster (*op. cit.*: 1-2).

O encara:

But the whole point of using evidence to help us make decisions is to force us to confront the possibility that the world may not be as we believe or hope it is. Indeed, it is in precisely those situations where the evidence seems to say exactly what you would like it to say that it is particularly important to force yourself to think clearly (*ibíd.*: 5).

I també:

[...] no data analysis, no matter how futuristic its name, will work if we aren't asking the right questions, if we aren't making the right comparisons, if the underlying assumptions aren't sound, or if the data used aren't appropriate. Just because an argument contains seemingly sophisticated quantitative data analysis, that doesn't mean the argument is rigorous or right. To harness the power of data to make better decisions, we must combine quantitative analysis with clear thinking. [...] Data and quantitative tools are not a substitute for clear thinking. In fact, quantitative skills without clear thinking are quite dangerous. [...] fundamental problems are almost always about conceptual mistakes in thinking rather than technical mistakes in calculation (*ibíd.*: 7-8).

Tot plegat per acabar amb un advertiment que ens toca de ple: «The experts on whose advice you depend [...] are often just as prone to make such errors as the rest of us.» (*ibíd.*: 8).

Pensar molt i bé, doncs, per evitar els perills de què ens alerten Bueno de Mesquita i Fowler. Però també dissenyar bé i qüestionar-nos, dèiem. Seguim amb idees per fer-ho possible.

El sesgo es un error que a menudo podemos detectar e incluso explicar, pues va en una determinada dirección; por eso un «empujón» (*nudge*) puede limitar los efectos perjudiciales de un sesgo, y por eso el intento de «potenciar» (*to boost*) el juicio puede combatir sesgos específicos. [...] El ruido, en cambio, es un error impredecible que no podemos ver o explicar con facilidad. Por eso lo descuidamos tan a

menudo (incluso cuando provoca graves daños). Por esta razón, las estrategias para la reducción del ruido son a la supresión de sesgos lo que las medidas higiénicas preventivas al tratamiento médico: el objetivo es prevenir una gama no especificada de posibles errores antes de que estos se produzcan. A este enfoque de la reducción del ruido lo llamamos «higiene de la decisión». [...] significa que adoptamos técnicas que reducen el ruido sin saber nunca qué errores subyacentes estamos contribuyendo a evitar (Kahneman et al., *op. cit.*: 270).

Estructurar una decisión [...] la mejora. [...] El uso de un enfoque estructurado nos obligará a posponer el objetivo de tomar una decisión hasta que no hayamos realizado todas las evaluaciones. Asumiríamos las evaluaciones separadas como objetivos intermedios. De este modo consideraríamos toda la información disponible y nos aseguraríamos de que nuestra conclusión sobre un aspecto de la operación no cambie nuestra opinión sobre otro no relacionado (*ibíd.*: 345).

Pensar bé, planificar bé les recerques per reduir al mínim l'error en el judici i també, i amb això acabem, qüestionar-nos constantment, com ens recorda el sociòleg francès Pierre Bourdieu, juntament amb l'antropòleg Loïc Wacquant, a la seva proposta d'una antropologia reflexiva (1992). En la línia de Berger (1963), ens comminen a agafar distància del món que donem per descomptat, però també —hi afegeixen— ens hem de distanciar de la pròpia tradició de les disciplines acadèmiques des de les quals ens mirem el món i, fins i tot, de la nostra pròpia equació personal, és a dir, de com ens mirem el món per ser com som i qui som.

2.1.1.3. I això com ho hem fet?

El primer que hem fet a l'hora de voler substituir la intuïció i la confiança en nosaltres per una anàlisi poc esbiaixada i sorollosa ha estat ser ben poc originals. Si hi ha una recepta per mirar d'aconseguir-ho —l'hem vista fa una estona—, ens hem limitat a seguir la recepta. Fent-ho, a més, hem apostat per dues decisions tremendament impopulars: la primera, dedicar molt més temps a pensar un bon estudi d'impacte que a calcular impactes; la segona, explicar in extenso una part important d'aquest procés. I les dues són impopulars, perquè la primera pot ser vista com una pèrdua de temps i un malbaratament de recursos públics i la segona, com una pèssima forma de comunicació. I les entomem totes dues. Però en vista de les aportacions seleccionades dels paràgrafs anteriors —i de tota la literatura sobre el tema que hem estalviat als lectors—, quina era l'alternativa? Fer una llista d'avantatges i d'inconvenients segons el nostre criteri? Començar a parlar de costos i de beneficis sense explicar per què optàvem per aquesta aproximació (o, millor encara, fent veure que n'era l'única, d'alternativa)? Fer el que hem

acabat fent però sense explicar per què? Certament, eren opcions possibles. Però no eren la nostra. La qüestió que ens ha tocat estudiar ens sembla tan complexa i les finalitats de la nostra recerca —permetre que els ciutadans es construïssin una opinió informada i contribuir a millorar el debat públic, totes dues amb relació a una política pública estructural, que serà votada en referèndum— ens mereixen tant de respecte que no volíem estalviar-nos esforços a l'hora de mirar de trobar la millor manera possible d'estudiar l'acord d'associació.

Anem, però, de cara a la pregunta que ens fèiem: I tot això, com ens ho hem mirat de manegar? Aquí també hi ha una resposta curta: fabricant un embut. Conscients de la magnitud dels biaixos i del soroll que ens envoltaven, la nostra estratègia ha estat lligar-los cada cop més curts, reduint-ne la incidència potencial a cada pas que fèiem, planificant i estructurant el nostre atac a la resposta des d'un bon inici i malfiant-nos en tot moment del nostre judici personal. Així, a cada pas partíem d'un univers de possibilitats més estret que l'anterior i l'objectiu era fer-lo més estret encara (per això parlem d'embut), fent que el marge per a la interpretació personal i per a la subjectivitat fos, al final del procés, el més reduït possible, mirant d'aconseguir així el marc objectivat que ambicionàvem. Tot seguit resumim quines han estat aquestes diferents fases d'objectivació.

Caixa 2. Cap a un marc objectivat

1. Pensar quines aportacions havia de satisfer i quins objectius havia d'assolir una anàlisi de l'AA en el context sociopolític de l'Andorra actual (v. 1.1), i determinar amb quins criteris (possibilitat, utilitat, solidesa, globalitat, etc.; v. 1.3) s'havien de valorar les diferents alternatives que s'exploressin.

2. Explorar i considerar totes les alternatives possibles i imaginables per assolir els objectius del punt anterior.

3. Analitzar i valorar totes les alternatives considerades; descartar totes les alternatives avaluades negativament a partir dels criteris fixats al punt 1, sense deixar de banda la possibilitat de quedar-nos sense estudi per manca d'alternatives vàlides, i seleccionar la millor alternativa (segons els criteris prefixats).

Una part important de les alternatives descartades (a diferents nivells de decisió) es troben a l'apartat 1.3 de la introducció.

4. Un cop decidida una alternativa, repetir el punt 2 (explorar i considerar totes les alternatives possibles i imaginables per estudiar l'AA a partir de l'alternativa decidida al punt 3) i el punt 3 (analitzar totes les alternatives considerades, descartar totes les avaluades negativament i seleccionar la millor sobre la base de criteris prefixats) amb tots els nivells de decisió, de forma estructurada i consecutiva (decidir sobre un nivell de decisió inferior un cop tancada la tria de l'alternativa del nivell anterior; seleccionar les metodologies sense comprovar abans quins resultats donarien, etc.).

Els diferents nivells de decisió que hem anat seleccionant són els següents:

a) Analitzar l'AA com una política pública (v. 2.1.2).

b) Analitzar la política pública AA des del marc de l'avaluació de polítiques públiques (v. 2.1.2 i 2.1.3).

c) Avaluar la política pública AA en termes d'impactes (v. 2.1.3).

d) Construir els escenaris necessaris per a l'avaluació de la política pública AA en termes d'impactes i d'outcomes, sent especialment vigilants en aquest punt en l'objectivació de la mirada, la valoració dels supòsits, la depuració de biaixos i la higiene de la decisió (v. 2.1.4).

e) Avaluar la política pública AA en termes d'impactes i d'outcomes sobre la realitat andorrana, partint de la realitat andorrana com a cosa impactada (i no de l'AA com a cosa impactant) i considerant, doncs, tot allò no impactat per l'AA.

f) Identificar, quantificar i avaluar l'impacte de l'AA en l'economia andorrana a partir del model MEGA (v. 2.2).

f') Identificar i avaluar l'impacte de l'AA en la societat i en el sistema polític andorrans a partir de la construcció d'un model intersubjectiu per seleccionar les diferents variables a analitzar (v. 2.3).

5. Seleccionar, cercar, depurar i contrastar les dades necessàries segons els models seleccionats per poder avaluar la política pública AA en termes d'impactes i d'outcomes, controlant sempre els problemes coneguts en la literatura associats a cada tècnica de recollida de dades (v. 2.1.6).

6. Analitzar les evidències obtingudes, sempre dins del marc dels models seleccionats, per poder avaluar la política pública AA en termes d'impactes i d'outcomes, controlant sempre els problemes coneguts associats a cada tècnica d'anàlisi de dades (v. 2.1.6).

7. Analitzar el debat públic sobre l'AA un cop tancades tota la resta d'anàlisis per així controlar si alguns aspectes no considerats fins a aquell moment s'havien d'afegir als aspectes analitzats o s'havien d'explicar amb més profunditat, sense alterar en cap cas ni el procés ni els resultats treballats fins al moment.

8. Comunicar els resultats de les anàlisis dels impactes i els *outcomes* estudiats, sempre dins del marc del que permeten explicar els models seleccionats, controlant els problemes coneguts associats a cada tipus de comunicació i visualització de dades, i sense afegir, en la fase de redacció, cap interpretació que no fos registrada en la fase d'anàlisi.

9. Explicar detalladament totes les tries metodològiques fetes i totes les decisions adoptades per estudiar l'AA, com una última manera de restringir el camp de la nostra interpretació de l'acord (un cop explicitat el marc de l'anàlisi, el nostre marge d'interpretació de l'AA quedà circumscrit a aquest marc).

#. De manera transversal a totes les etapes anteriors, a cadascuna d'elles (i a cada subetapa també) hem mirat de fer un control sistemàtic de biaixos i una higiene de soroll (v. *supra*), de múltiples maneres possibles (v. 2.1.6), però especialment descartant totes les aproximacions dependents de la nostra mirada particular (i, de fet, de qualsevol mirada particular), i del debat present sobre l'AA.

Si tornem a convocar la imatge de l'embut, ens hem explicat mitjanament bé a la caixa 2 i no hem pecat de massa optimistes, hauria de ser força incontrovertible que a la fase 1 del nostre procés d'objectivació les possibilitats de mirar-nos l'AA d'una manera subjectiva eren molt més elevades que després de la fase 9. A mesura que passàvem de fase, la nostra capacitat d'incidència en com mirar-nos l'AA i en com analitzar-lo era cada cop menor i les possibilitats de contaminar els resultats de la recerca a causa de la nostra mirada subjectiva, també.

Evidentment, no som naïfs, ens dediquem a aquest negoci i com a científics socials sabem que el principal biaix que ens afecta és el del punt cec (Pro-nin & Kugler, 2007) i que, per molt que creguem haver filtrat la nostra mirada subjectiva, l'anàlisi que proposem continua farcida de biaixos, de soroll i d'errades en general, per això no hem parlat mai d'objectivitat sinó d'objectivació. Tot i així, podem posar-nos d'acord a admetre, d'una banda, que després de la fase 9 encara hi ha marge per errors i per a una mirada subjectiva, però, de l'altra, que aquest marge (l'amplada de la sortida de l'embut) és significativament més estret que el que teníem a l'inici del procés (l'amplada

de l'entrada de l'embut). I això es veu de manera molt evident si comparem com ens mirem la incidència de l'AA en un àmbit específic (exportacions, balança fiscal, criminalitat, mobilitat, etc.) des de la fase 8 del procés anterior o després de posar-nos a buscar què diu l'acord sobre el tema i deduïnt i valorant, a partir d'allà (amb l'ajuda d'una recerca de dades sobre el que diu l'AA), efectes per a Andorra en aquell aspecte. Després de la lectura d'aquest extens apartat, esperem que es puguin apreciar dues coses: la primera, que el risc que l'anàlisi sigui subjectiva i estigui esbiaixada és molt més elevat en el segon cas que en el primer; i la segona, que reduir tots aquests biaixos i aquest soroll paga la pena. Per a nosaltres, hi insistim, és, potser, la principal contribució que haurà fet aquesta recerca al debat públic: proveir-lo d'un marc de debat objectivat per a la discussió i la deliberació, amb prou espai per posar-nos d'acord en algunes coses i discrepar en tantes com calguin.

2.1.2. L'AA com a política pública

2.1.2.1. Conceptualitzar l'AA com una política pública

L'acord d'associació Andorra - Unió Europea ens el podem mirar de moltes maneres: com una oportunitat, com una imposició, com un conveni internacional, com una alternativa entre moltes altres de possibles... Una de les primeres decisions que vam adoptar en aquesta recerca va ser mirar-nos-el com una política pública i, en particular, com una política pública andorrana (de l'Estat andorrà, en sentit abstracte, tot i que la iniciativa i el pilotatge siguin clarament de l'executiu).

Una política pública no és res més que «un conjunt interrelacionat de decisions i no-decisions, que tenen com a focus una àrea determinada de conflicte o tensió social» i que es concreta en una sèrie de «decisions adoptades formalment en el marc de les institucions públiques [...] però que han estat precedides d'un procés d'elaboració en el qual han participat una pluralitat d'actors públics i privats» (Vallès, 2000: 377; la traducció és nostra). Tot i que no existeix un consens sobre aquest punt, hi ha tot un corrent d'autors des de l'inici de la reflexió sobre polítiques públiques (Lasswell, 1951; Mény & Thoenig, 1989; Knoepfel et al., 2012, etc.) que afegeix a definicions com l'anterior un aspecte intencional, parlant de decisions que responen a objectius prèviament definits. Coincidim amb Vallès (op. cit.: 378) en què «no sempre és cert que una política pública respongui a una clara prioritat d'objectius ni que els objectius declarats siguin sempre els que es persegueixen», i, de fet, les polítiques públiques andorranes en són tot sovint una bona mostra, però considerem que la definició d'objectius, en ser exigible a una política pública que es preui, ha de ser considerada d'entrada, hem d'esperar poder trobar-los, encara que després no sempre sigui així.

En qualsevol cas, la nostra conceptualització de l'AA com a política pública inclou la seva intencionalitat. Perquè ha estat possible retrobar-la, perquè la seva formulació és sòlida i consistent al llarg del temps i perquè, amb una política pública definida amb una intenció específica, se'ns obria la porta a diverses possibilitats que reduïen d'una manera molt significativa la subjectivitat de la nostra mirada: ara ja no calia avaluar l'acord en el buit o a partir de criteris nostres, sinó que podíem avaluar-lo (com a política pública) en funció de si permetia assolir o no allò que s'havien proposat assolir els impulsors d'aquesta política.

Abans de passar a definir la política pública andorrana rere l'AA, una prova de com la intenció ajuda a definir una política pública, de com l'anàlisi d'impactes depèn d'aquesta definició i, en definitiva, de com de determinants són les conceptualitzacions dels nostres objectes d'estudi. L'acord d'associació Andorra - Unió Europea és el mateix per a Andorra la Vella que per a Brussel·les. És el mateix text. I, tanmateix, la política pública que porta el Govern d'Andorra i la Comissió Europea a l'acord que comparteixen és radicalment diferent. I ho és per la intenció. Què pretenia la UE amb aquest acord? El dia que es va publicar el text de l'AA, el vicepresident de la Comissió que ha supervisat la negociació amb Andorra, Maroš Šefčovič, ho expressava de manera molt nítida en una piulada a la xarxa X, on deia: «We are all aware of the need to consolidate our partnership with neighbours and countries sharing the same values. Aligning Andorra and San Marino with the EU's internal market framework will bring mutual advantages and will strengthen our political ties.» (Šefčovič, 2024). Per a la UE, l'interès de signar un acord amb Andorra, amb Mònaco i amb San Marino ve d'una voluntat de tenir regulat de la manera més homogènia possible el mercat europeu, sense esclatxes significatives en aspectes fonamentals, i serà en funció d'aquests objectius que valoraran els acords signats i el no signat amb Mònaco. Evidentment, per a Andorra el motiu per signar l'acord no és ni de bon tros el mateix. Però n'hi ha, de motius, i d'ells ens encarreguem a l'apartat següent.

2.1.2.2. Definir la política pública AA

Si seguim la definició que aportàvem més amunt, la política pública que condueix a l'AA és l'acord d'associació Andorra - UE publicat per la Comissió Europea el 26 d'abril del 2024, amb tot el que conté i el que no conté. També és els efectes que provocarà, tot el treball intern realitzat des d'Andorra per fer-lo possible, la negociació amb Brussel·les i encara les finalitats per les quals Andorra l'ha tirat endavant.

Com ja hem vist a la secció 1.3 —i deixarem clar a l'apartat següent—, l'anàlisi de la negociació i, de fet, tota la part anterior a l'eventual entrada en vigor de l'AA queda fora de l'abast d'aquesta recerca. Aquí ens centrarem, doncs,

a analitzar únicament els possibles efectes produïts per l'acord negociat, no per cap versió anterior ni per cap alternativa al text que se sotmetrà a referèndum. Això sí, per poder avaluar la pertinència i l'eficiència d'aquests efectes, ens caldrà comparar-los amb les finalitats per les quals es va decidir fer cap a un AA com el que s'ha acabat negociant. Quines són, però, aquestes intencions?

Si fem una anàlisi acurada de tots els cops que des de les institucions que hi ha darrere de l'impuls de l'AA s'ha fet referència als motius d'aquest impuls,² trobem tres elements que sobresurten molt per sobre de tota la resta i que, si fem triangular les diferents expressions amb què s'han anat formulant, podem establir d'una manera prou senzilla i operativa.

Caixa 3. Finalitats i condicions de la política pública AA

L'AA es fa per:

- (1) aconseguir que l'economia andorrana pugui continuar creixent de manera sostinguda a mitjà i a llarg termini;
- (2) aconseguir més diversificació i menys dependència dels sectors tradicionals de l'economia andorrana.

L'AA ha de permetre:

- (3) mantenir les especificitats andorranes i respectar una sèrie de línies vermelles referents al model polític, econòmic i social d'Andorra.

Dos objectius, doncs, un de finalista (què volem aconseguir?) i un de procedimental (com volem aconseguir-ho?) i un efecte negatiu que es vol evitar. Dos motius pels quals es fa i una condició que cal garantir perquè sigui acceptable. I, sobretot, com a quart factor, una lectura conjunta de les tres finalitats, que s'han d'assolir totes tres alhora, descartant escenaris on s'aconsegueixi créixer més sense respectar les especificitats, per exemple.

² Tota la conceptualització de l'AA com a política pública que recollim en aquest apartat i que esmentarem en d'altres punts del llibre és deutora d'un projecte de recerca (Lara, 2022b) paral·lel a aquest on, des del grup d'anàlisi política de l'AR+I analitzem, allà sí, tots els aspectes relatius a l'AA (antecedents, fases, introducció a l'agenda, negociació, actors, etc.), inclosa la definició de la política pública. Les fonts per analitzar aquesta definició es detallaran amb la màxima precisió en aquella altra recerca, que es publicarà un cop es puguin analitzar totes les fases de l'AA fins a l'inici de la seva implementació o fins a la canalització d'un no en el referèndum. A la bibliografia d'aquest treball, tanmateix, recollim de manera genèrica les fonts que han servit per definir la política pública AA: tots els programes electorals de les candidatures a la circumscripció nacional de totes les eleccions generals des del 1993 fins al 2023; tots els discursos i les intervencions dels debats d'investidura i dels debats d'orientació política celebrats des del 1994, i molts exemplars de la premsa escrita del període 2009-2023.

Òbviament, tot plegat cal operacionalitzar-ho —què vol dir créixer de manera sostinguda?, quines són aquestes línies vermelles?, etc.—, i ho farem a l'apartat següent, però el més difícil era disposar d'un punt de partida, d'una formulació clara, i de moment ja ho tenim. I és d'una importància vital. Com anotàvem més amunt, disposar d'una intenció darrere de l'AA prèvia a les negociacions ens permet valorar-lo fent abstracció de la negociació (i valorant-lo, doncs, en funció del que es pretenia aconseguir i no del que s'hagi aconseguit) i al marge de criteris subjectius dels investigadors.

Abans de seguir, però, hi afegim una mica de context i algunes consideracions generals.

- L'increment de les relacions amb la UE apareix de manera generalitzada als programes electorals des de les eleccions de finals del 1993, on s'escollia el parlament i el govern que havien de decidir quin seguiment s'havia de donar a l'acord comercial del 1990, que s'havia de revisar al cap de cinc anys. Models similars a l'AA (amb referències clares a l'EEE) sorgeixen clarament al debat públic a la dècada del 2000, quan ja s'anota que la via dels acords bilaterals és cada cop més complicada. Pràcticament des de la consolidació de l'opció de l'acord d'associació com un tipus de relació a explorar amb la UE, a finals de la dècada del 2000, la proposta ha format part dels programes de totes les formacions polítiques que han obtingut més suport electoral i que han encapçalat el Govern.
- La diversificació de l'economia andorrana (amb aquesta mateixa formulació) i la seva obertura (estudiada, mesurada, amb condicionants, en funció de les forces polítiques) formen part de pràcticament tots els programes electorals de l'era constitucional.
- La importància de millorar la seguretat jurídica del sistema econòmic andorrà també és un dels neguits amb més continuïtat al llarg dels darrers trenta anys de debat públic.
- El respecte per les especificitats del model andorrà (no sempre definides de la mateixa manera, però amb la fiscalitat com a element constant) també és un element amb un ancoratge molt sòlid en el debat públic, invocat de vegades de manera independent i preventiva, però en molts altres casos com a línia vermella de propostes reformadores.
- De tots els elements que formen part de la política AA tal com l'hem definida, el més recent a establir-se al debat públic és el del creixement sostingut, que no es consolida fins a la darrera dècada. El motiu pel qual l'hem inclòs, però, és perquè una anàlisi acurada de les dècades anteriors ens permet trobar-lo tot sovint de manera implícita en tots

els programes polítics i de govern i també perquè sempre que s'han plantejat reformes o transformacions de l'economia andorrana, no hi ha hagut pràcticament mai una aposta explícita per un model de creixement molt accelerat renunciant, per assolir-lo, a d'altres aspectes clau del sistema. No hi ha hagut mai, doncs, apostes fermes per créixer molt més, per créixer extraordinàriament més, sinó tan sols per créixer de manera igual però amb més alternatives, amb més resiliència.

Per tant, en funció del moment s'han emfasitzat més uns aspectes o uns altres, però tots els que hem seleccionat per definir la intenció darrere de l'AA hi han estat sempre de manera destacada. Les demandes d'una obertura controlada, concretament cap a Europa, amb respecte per les especificitats del país (3), la diversificació de l'economia (2) i la voluntat última de donar eines al país per créixer de manera sostinguda a mitjà i a llarg termini (1) han estat constants al debat públic de l'Andorra constitucional i s'embranquen perfectament amb les argumentacions donades al llarg del darrer lustre per defensar la conveniència de l'acord per part dels seus impulsors i valedors.

2.1.2.3. Cap a l'avaluació de l'AA com a política pública

Un cop conceptualitzat l'AA com una política pública, el pas següent consisteix a decidir com ens la mirem. Analitzem com s'ha dissenyat? Com s'ha executat? Si s'han tingut en compte els diferents sectors? Si s'ha negociat bé? Si s'ha aconseguit tot el que es podia negociar? Si el text és el que es volia? Si l'acord és un bon acord? Totes aquestes preguntes són pertinents però no són les que abordarem a les pàgines següents. Seguint els criteris esmentats al final de la secció 1.3, en aquesta recerca hem decidit centrar-nos a avaluar els efectes de la política pública AA. Fem un pas més, doncs, en l'embut a què ens referíem més amunt. Fins fa una estona l'objectiu era saber quina mena de política és l'AA, què pretenia aconseguir. Ara, acabem de decidir —ja ens permetreu la llicència— que el que volem investigar és saber si això que es pretén acabarà passant. Si podem esperar créixer de manera sostinguda tot diversificant l'economia i sense trepitjar línies vermelles importants per al país.

Aquest pas de més que ara ja hem fet no només ens permet, però, tenir més clara la pregunta que volem respondre. També ens serveix per lligar més curt encara el nostre marge de maniobra com a investigadors. Quan decidim avaluar una política pública ens estem obligant a mirar-nos l'AA des d'un marc molt específic, amb uns models i unes possibilitats donades, amb un corpus de coneixement establert i testat, el de l'avaluació de les polítiques públiques, una disciplina compartida per politòlegs, economistes i sociòlegs, que són els especialistes a fer estudis d'aquesta mena. Per tant, obligar-nos a pensar l'AA com una política pública i a analitzar-lo des d'una disciplina

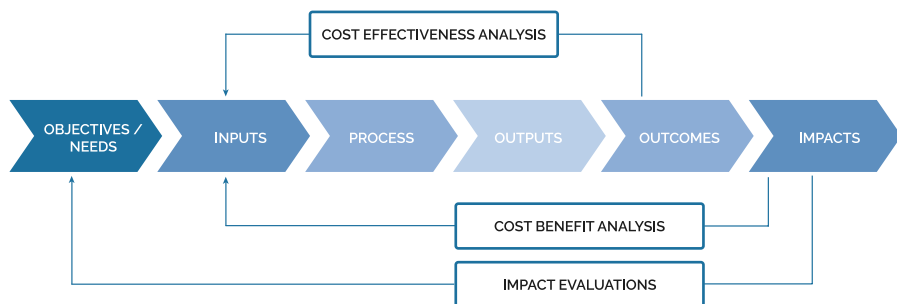
molt definida ens ofereix garanties extres a la qualitat de la seva anàlisi. La següent garantia ens l'oferirà el tipus d'avaluació que decidim practicar, que ja podem avançar que es farà en termes d'impacte. Ara tan sols en manca saber què són ben bé això dels impactes d'una política pública.

2.1.3. Una avaluació dels impactes de l'AA

Un cop feta l'aposta per mirar-nos l'AA des de l'avaluació de les polítiques públiques, quedava encara una tria general més per fer, tot i que aquesta era ja una tria més limitada que les anteriors. Calia definir què volíem avaluar. Com ja hem argumentat a la secció anterior, l'avaluació del procés —de tot el camí d'ençà que es decideix avançar cap a un acord d'associació fins a la seva implementació, si és que mai s'acaba aprovant el referèndum— ens sembla de gran interès, però no lliga gaire amb les finalitats d'aquest treball, de manera que l'hem reservada per al projecte de recerca (Lara, 2022b) que estem desenvolupant en paral·lel. Pel que fa a una avaluació dels *outputs* (els resultats intermedis, com ara els canvis legals), ja hem explicat abans en aquest llibre (v. 1.3) que ens sembla una anàlisi clarament insuficient. Més enllà de la confusió que genera la referència al terme *impacte* quan en els mal anomenats estudis d'impacte jurídic, per exemple, l'anàlisi s'està limitant a una simple avaluació d'*outputs*, avaluar únicament què canvia als textos legals ens diu ben poca cosa de què canvia en el dia a dia de les persones, en l'economia, en l'organització social, vaja, en la realitat, com va admetre, de fet, de manera molt honesta i més d'una vegada, el senyor Le Bret el dia que va presentar la seva *Analyse des conséquences juridiques résultant d'un accord d'association entre l'UE et la Principauté d'Andorre* (Gide, 2024).

Descartades les avaluacions del procés i dels *outputs* —i encara més la dels objectius i la dels *inputs* (els recursos destinats), que al paràgraf anterior ni tan sols hem considerat—, només ens queden dues opcions: avaluar els *outcomes* (els resultats o els efectes de l'acord) o els impactes. Si ens fixem en quines són les preguntes a què, segons l'OCDE (2010: 25), respon cada tipus d'avaluació, el dubte es respon tot sol: «Impact evaluations seek to answer to the question “Does a policy work?”. Those effects could be positive or negative, primary or secondary, intended or unintended, direct or indirect.» Saber si la política pública AA serveix per al que va ser impulsada és, segurament, la pregunta més important que mirem de respondre en aquest estudi i, com acabem de veure, l'avaluació d'impacte és l'eina exacta que ens permet respondre-la. Per tant, sí, avaluarem l'AA com una política pública, i ho farem en termes d'impactes —tot i que en alguns casos comptats haurem de rebaijar la nostra aportació a una anàlisi d'efectes (*outcomes*).

Figura 3. Algunes de les avaluacions possibles al llarg del cicle d'una política pública

Font: OCDE (loc. cit.)

2.1.3.1. De què parlem quan parlem d'impacte?

En els darrers temps, al debat polític i a l'opinió pública s'ha parlat molt d'impactes. El terme s'ha fet anar a tort i a dret, s'han reclamat estudis d'impacte, s'ha parlat de forts impactes, d'impactes negatius, d'impactes jurídics, d'impactes econòmics, però no estem segurs que tots estiguem referint-nos a la mateixa cosa quan parlem d'impactes.

En el marc de l'avaluació de polítiques públiques, un impacte no és res més que l'efecte que genera en una societat la introducció d'una política, un efecte que sense aquella política no s'hauria produït. Una anàlisi d'impacte, doncs, el que busca és «determinar l'eficàcia i l'eficiència d'una política o un programa, amb un grup de control, com a contrafactual, que ens permeti entendre què li passaria a aquella població si aquella política o aquell programa no s'implementés» (Morton, 2009, citat per OCDE, loc. cit.; la traducció és nostra).

Potser la millor manera d'explicar què és un impacte és sortint de l'àmbit de l'anàlisi política o econòmica i recordant (amb Hempel, 1966, per exemple —un clàssic entre els clàssics) el funcionament bàsic de la ciència en el seu format més clàssic, l'experimental. Imaginem que volem provar l'efecte d'un nou fàrmac per millorar l'estat d'uns malalts afectats de X. Dividirem els malalts en diversos grups, controlant que siguin grups aleatoris, als uns els donarem el nou fàrmac i a d'altres els donarem placebo. Si controlem bé tota la resta de factors que poden influir en l'estat de salut dels malalts, i les persones que estan als grups que han rebut el fàrmac experimenten de ma-

nera generalitzada una millora respecte dels que han rebut placebo, podem inferir que la millora es deu al fàrmac. En avaluació de polítiques públiques, a la millora (o als efectes secundaris) l'anomenariem *impacte* i la nostra feina seria identificar-la i quantificar-la.

A les ciències socials, les coses sempre són una mica més complicades i aïllar tractaments o identificar impactes no acostuma a ser tan senzill com a l'exemple anterior. Algunes d'aquestes dificultats les introduïrem als exemples següents, però la majoria les abordarem a l'apartat següent. Seguim abans, però, amb alguns casos pràctics més.

Exemple 1: Imaginem per un moment que dues parròquies d'Andorra fossin pràcticament idèntiques des del punt de vista socioeconòmic i que a una li apliquéssim l'AA i a l'altra no. Si tots els elements que no tenen a veure amb l'AA es mantinguessin estables, les diferències en el creixement demogràfic i econòmic, en la diversificació econòmica i en tota la resta de variables que ens puguem imaginar, serien atribuïbles a l'AA, i aquestes diferències serien, justament, l'impacte.

Exemple 2: Imaginem ara tres casos més, tots ells lligats amb el creixement econòmic.

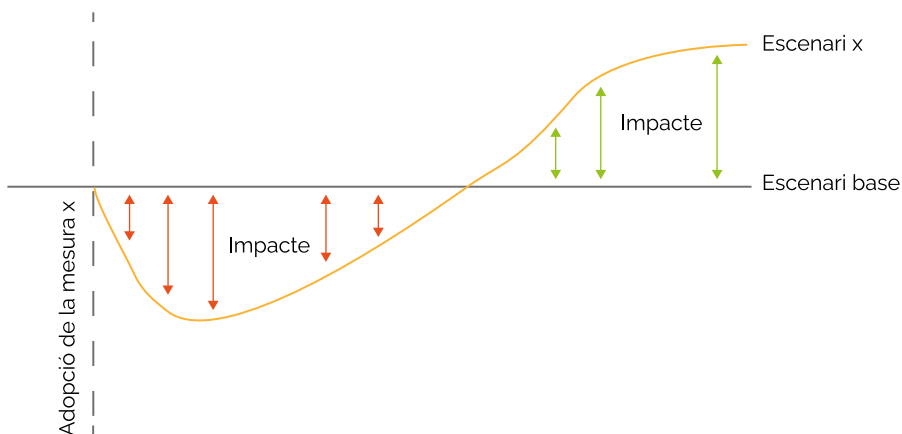
2A: Andorra acaba adoptant l'AA a finals del 2025 i el 2026 creix un 6%. Aquest 6% no ens diu absolutament res sobre l'impacte de l'AA. Ens manca una dada clau: saber quant hauríem crescut sense l'AA (aquest és el contrafactual a què es referia Morton; el grup de control al qual donem placebo). Si sense AA haguéssim crescut un 4%, l'impacte de l'AA seria positiu i seria d'un +2%. Si, en canvi, sense AA haguéssim crescut un 7%, l'impacte de l'AA seria negatiu i seria d'un -1%.

2B: Andorra acaba adoptant l'AA a finals del 2025 i el 2026 perd un 1% de PIB. Tot i que la lectura intuïtiva sigui atribuir aquest -1% a l'acord, un cop més, ens falta el valor de l'escenari sense acord d'associació. Si sense l'AA haguéssim perdut encara més PIB, un 3% per exemple, l'impacte de l'AA seria positiu, hauria mitigat la pèrdua de riquesa, i seria d'un +2%. Si, en canvi, sense AA haguéssim crescut un 2%, l'impacte de l'AA seria nefast i correspondria a un -3%.

2C: Andorra no adopta l'AA en referèndum i l'any següent perdem un 1% del PIB. Aquí, la lectura intuïtiva seria pensar que l'impacte del no a l'acord ha estat negatiu. Imaginem, però, que amb l'AA també haguéssim perdut un punt de PIB. L'impacte del no a l'AA seria nul.

Exemple 3: el veiem a la figura 4.

Figura 4. Representació gràfica de l'impacte degut a la introducció d'una mesura.

Exemple 4: La secció 4.1 l'obrim amb un exemple a doble pàgina on es poden observar gràficament, amb diferents representacions, impactes positius i negatius.

2.1.3.2. Acabem de polir el concepte

- De l'apartat anterior hauríem d'haver entès que, des de l'avaluació de polítiques públiques, l'AA és un xoc o un tractament que se li aplica a Andorra. Per analitzar-ne l'efecte sobre la realitat social, econòmica i política andorranes, el que fem és simular una segona Andorra³ i comparar les diferències entre l'Andorra que rep el tractament (que adopta l'AA) i la que no: aquestes diferències en els efectes atribuïbles a l'AA són el que anomenarem impactes.
- Més enllà de per referir-nos a aquest tipus particular d'efectes que es donen amb l'AA i que no es donarien sense l'AA, hauríem d'evitar l'ús del terme *impacte* quan estem parlant d'*outputs* o d'*outcomes* (v. *supra*).

3 En el cas d'una avaluació d'impacte *ex post* en què no podríem avaluar de manera experimental perquè hi ha un sol cas d'estudi, l'Andorra que simulàriem seria l'Andorra sense acord, perquè l'Andorra amb AA seria l'Andorra real. En el cas d'una avaluació *ex ante* com aquesta, en canvi, l'Andorra que simulem és l'Andorra amb AA, perquè l'AA encara no està adoptat, tot i que, de fet, l'Andorra sense AA del futur tampoc no existeix encara i per tant l'obtenim a partir d'una projecció de l'Andorra actual (v. 2.1.4).

- Als exemples 2A i 2B hem vist que en tots dos casos l'impuls inicial, la intuïció, ens porta a identificar qualsevol variació que es doni a la societat o a l'economia andorranes com una conseqüència de l'AA. Al capítol 3 argumentarem que aquesta lectura té números de ser errònia en la major part de casos en què l'apliquem. De fet, és justament per això que hem constret la nostra anàlisi a una avaluació d'impactes, per atribuir a l'acord únicament el que és responsabilitat de l'acord. Perquè allò que ens passava als exemples anteriors amb el PIB, ens pot passar, de fet, amb qualsevol dimensió de la realitat andorrana. Amb acord o sense, els anys vinents poden haver-hi canvis en la política fiscal, en el creixement demogràfic i en tot d'altres aspectes i, si s'acaba adoptant l'AA, aquests canvis es donaran en un escenari amb AA però no necessàriament a causa de l'AA. L'avaluació d'impacte justament s'ocupa d'això, no de descriure com serà Andorra amb l'acord d'associació, sinó d'explicar com de diferent serà a causa de l'AA una Andorra que adopti l'acord.
- Com també vam argumentar a la secció 1.3, quan parlem d'impactes en aquesta recerca estarem referint-nos a impactes per al conjunt de la societat andorrana, de l'economia andorrana o del sistema polític andorrà. L'única excepció a aquesta norma general serà pel que fa als impactes econòmics esperables en els diferents sectors de l'economia. Per la resta, no parlarem ni d'impactes per a subsectors, ni d'impactes per a organitzacions específiques o tipus d'organitzacions, ni encara menys d'impactes per a particulars ni tampoc per a d'altres subdivisions de la societat andorrana (*insiders* vs. *outsiders*, nacionals vs. no nacionals, etc.). Tot i que hem considerat totes aquestes realitats en la definició del nostre marc d'anàlisi, després no hem afinat la mirada a totes aquestes realitats més micro. D'una banda, perquè no era el nostre objectiu; d'una altra, perquè ens hauria condicionat la mirada general, i, finalment, perquè en molts casos no hauríem tingut les dades disponibles per fer-ho.
- Per acabar, cal entendre que no podem llegir igual una conclusió basada en impactes que una de basada, per exemple, en costos o beneficis. Posem per cas que entre tots els sectors de l'economia andorrana n'hi hagués un, de molt petit, que funcionés especialment malament, amb abús de posició, preus molt poc competitius, un servei molt deficient. Imaginem ara que via AA alguns actors econòmics detecten en aquest sector, a Andorra, un nínxol de mercat. Si enfoquem aquesta situació en termes de costos i beneficis, segurament els operadors actuals del sector parlaran de costos associats a l'AA; en canvi, els clients segurament parlaran de beneficis i, en funció de qui tingui més veu o més capacitat d'incidència en el debat públic, acabarem convenint que l'AA té més aviat costos o més aviat beneficis. En termes d'impacte, en canvi, no ens mirarem la situació d'aquesta manera, sinó d'una de molt més rica i

que deixa en mans de cada lector valorar si podem parlar d'avantatges o de desavantatges: l'anàlisi d'impacte descriurà i quantificarà com li va a aquell sector en tota una sèrie de variables, si augmenten o baixen els preus, si genera més o menys valor afegit, si atrau més o menys llocs de treball, etc., tot plegat independentment del que en pensin els actors econòmics vinculats a aquell sector.

2.1.3.3. Impacte i impactes

Al llarg de la recerca ens referirem a dos tipus principals d'impacte.

El primer el reservarem per parlar de l'impacte general de l'AA, una reflexió que deixarem per a les conclusions. En aquest cas, determinarem un impacte per a cadascuna de les tres finalitats darrere de l'impuls de l'AA que hem identificat a la caixa 3, una mica més amunt. Així, determinarem si hi ha o no un impacte positiu de l'AA en el creixement i en la diversificació de l'economia andorrana i si hi ha o no un impacte negatiu en el manteniment de les especificitats del model andorrà. A partir d'una lectura conjunta d'aquests tres impactes, podrem determinar, *in fine*, si l'AA és un instrument útil per aconseguir allò que es pretenia aconseguir amb ell.

El segon tipus d'impacte és al que hem dedicat més estona en les darreres pàgines, el que ens informa dels efectes diferencials atribuïbles a l'acord entre un escenari amb AA i un altre sense AA. I aquí n'estudiarem molts altres. En total, analitzarem impactes per a unes 50 variables. Podem esperar un impacte en els salaris? I en la recaptació fiscal de l'Estat, en la pressió fiscal o en la qualitat del sistema sanitari? Les respostes a tot de preguntes com aquestes constitueixen el gruix dels capítols 4 i 5 i són les que després ens permetran determinar els impactes més generals que abordarem a les conclusions. L'objectiu principal és identificar el màxim d'impactes possibles en les variables seleccionades i mirar de quantificar-los amb la màxima precisió. Només en alguns casos molt comptats no ens serà possible i ens haurem de conformar amb una aproximació més qualitativa, en què analitzem la incidència de l'acord en termes d'impacte però amb un grau menor de precisió o en què directament haurem de fer una anàlisi en termes d'*outcomes*.

Cada cop ens acostem més a les respostes. Abans d'arribar-hi, però, encara hem de perfilar una mica les preguntes. Per poder estudiar tots aquests impactes ens calen encara com a mínim un parell d'etapes fonamentals. La primera, que abordarem tot seguit, és la definició dels escenaris que compararem per poder inferir els impactes. La segona és la selecció i la construcció dels models que ens permetran simular els dos escenaris, seleccionar les variables que volem analitzar i analitzar els impactes específics per a cadascuna d'elles, una tasca que abordarem de manera monogràfica a la secció 2.2 per als impactes de tipus econòmic i a la 2.3 per a la resta.

2.1.4. Escenaris

Igual que passa amb tota la recerca científica de tipus experimental, quan avaluem l'impacte d'una política pública necessitem, per definició, com a mínim dos escenaris: un en què la política s'aplica i l'altre en què no, per així poder comparar les diferències entre els dos casos.

Això que, formulat així, sembla una cosa ben senzilla, és una de les tasques més complexes de les avaluacions d'impacte de polítiques públiques, entre d'altres perquè és el moment de valorar quins supòsits es consideraran i quins no. Justament per això es tracta, també, d'una de les fases d'investigació més vulnerables a ser contaminada per biaixos, soroll i, en general, la mirada subjectiva dels investigadors, de manera que ens caldrà ser especialment vigilants i el màxim de transparents a l'hora d'explicar quins supòsits donem per bons, quins no i per què. Anem a pams, però, que no totes les decisions són tan difícils de prendre.

2.1.4.1. Primera decisió: només dos escenaris

L'avaluació de l'impacte de polítiques públiques admet treballar amb diversos escenaris alhora. Un exemple ràpid: podríem comparar un escenari sense AA, un escenari amb l'AA negociat i un tercer escenari amb un AA sense cap de les adaptacions que s'hi han introduït durant la negociació. Com a exercici seria certament interessant, però si ens centrem en les finalitats d'aquest estudi, considerar més de dos escenaris és embolicar la troca.

D'entrada, perquè al referèndum els ciutadans només podran decidir entre dues opcions: una Andorra amb acord d'associació o sense acord d'associació amb la UE.

A més, l'acord d'associació sobre el qual s'hauran de pronunciar els ciutadans d'Andorra és un text tancat. Sigui millor o pitjor del que es podia haver aconseguit, ens agradi més o menys, l'AA és el que hem considerat en aquesta anàlisi, el de la versió autèntica publicada per la Comissió Europea la primavera del 2024. Calcular impactes d'altres versions de l'acord, doncs, a més de costós, és font de soroll.

Pel que fa a l'escenari sense acord d'associació, és cert que —com veurem tot seguit— el grau d'incertesa és elevat, i que potser hauria resultat interessant considerar un parell d'escenaris (un d'estable i un altre de degradat per diversos factors). El cas, però, és que l'escenari sense acord és l'escenari base i no és objecte de decisió (sí de no-decisió, òbviament, però no entre diferents tipus de no associació amb la UE), de manera que la inclusió de més complexitat en aquest punt també ens semblava una font innecessària de soroll.

Una última opció per incorporar més escenaris a l'anàlisi era considerar alternatives a l'AA. Aquesta opció, però, havia de ser descartada de totes passades pel fet que els escenaris a comparar no serien equivalents quant al grau de definició. Com hem argumentat a la secció 1.3, simplement no podem comparar escenaris definits i detallats, amb un grau de precisió de més de 100.000 pàgines, amb escenaris que no passen de ser tipus ideals, ocurrències, de les quals desconeixem fins i tot si són viables o possibles i que en incorporar-se de manera ad hoc a la discussió són presa fàcil d'una idealització o una demonització instintiva o de comparacions esbiaixades pel fet que la informació insuficient només ens permet comparar algunes variables —amb tota probabilitat, justament les que han motivat la seva inclusió al debat— que falsejarien significativament el debat per una banda o per una altra.

2.1.4.2. Una grossa mal repartida: la incertesa

Vivim en un món accelerat i inestable. Ple d'incerteses. Pretendre que podem descriure amb detall com serà l'Andorra del futur, amb acord o sense, seria una impostura. No sabem gaire del cert a què s'assemblarà cap escenari de futur, però, com argumentarem al capítol 3, podem esperar que una bona part del que ara és incert i s'acabi concretant al llarg dels anys afecti de manera força similar els dos escenaris que hem considerat en aquest estudi, i aquest és un dels motius pels quals no pretenem en cap cas descriure com seria una Andorra amb AA sinó tan sols explicar com de diferent serà d'una Andorra sense AA (i per causa de l'AA).

Més enllà d'aquesta incertesa general, i tot i que resulti contraintuïtiu, l'escenari sense acord d'associació és més incert que l'escenari amb acord. Si s'aprova l'AA, queda un grau d'incertesa important lligat a com s'aprofitarien les oportunitats de l'AA, i un altre de vinculat a l'evolució del cabal comunitari lligat a com es regularà Europa a mitjà i a llarg termini, però, com veurem més endavant, ni Europa és un ens prou dinàmic per esperar-ne grans girs de guió, ni l'Andorra no associada a la UE està tan desconnectada d'Europa perquè canvis estructurals a Brusselles no l'afectin igualment. L'escenari d'una Andorra que digui no al referèndum, però, ens sembla més incert. Per dos motius principals. Perquè, per múltiples factors, ni que sigui pel pas del temps, una Andorra sense AA abans de decidir si el vol o no el vol no és la mateixa que una Andorra sense AA perquè no l'ha volgut. I després perquè, com repassàvem una mica més amunt (v. 2.1.2.2), la tendència cap a l'obertura econòmica, cap a la diversificació i cap a un aprofundiment de les relacions amb la UE és força tossuda a l'Andorra constitucional i frenat aquest camí, si més no amb aquest instrument, és força difícil ni tan sols intuir com prossegueix aquest camí: es continuarà avançant en la mateixa direcció però

amb un altre ritme?; es frenarà en sec l'aposta per l'obertura i la diversificació?; s'exploraran noves alternatives?; seran alternatives possibles?; etc. En definitiva, a un escenari sense AA s'afegiria la incertesa de saber què voldria Andorra i la incertesa de saber si seria possible aconseguir-ho. Aviat és dit.

2.1.4.3. Primera ronda de supòsits o per què hem apostat per escenaris conservadors

Més enllà de la incertesa lligada a coses que no ens podem ni imaginar, hi ha també tota una sèrie d'elements dels quals sí que en coneixem l'existència i en sabem també que poden condicionar els escenaris de futur que estem considerant. En aquesta fase, la feina dels investigadors bàsicament consisteix a identificar tots aquests elements i a valorar, partint de l'evidència disponible, si els incorporem o no als escenaris, si la seva incidència la considerem més aviat probable o especulativa. Òbviament, una part d'aquest procés es fa de manera inconscient i no se sotmet a examen —no hem valorat explícitament, per exemple, si Andorra encara serà un país d'aquí a 25 anys, o si serà una democràcia—, simplement ho donem per descomptat. Com més tros de l'escenari sigui sotmès a examen, però, més a ratlla posem la nostra subjectivitat. En els següents apartats, si bé no repassarem tot aquest procés de construcció d'escenaris, que és llarg i feixuc, sí que ens aturarem en els més rellevants, començant per tots aquells que, com indica l'epígraf de més amunt, hem descartat per no disposar de prou evidència per poder incorporar-los amb precisió als escenaris.

2.1.4.3.1. Un statu quo no degradat

A l'escenari sense acord d'associació —que ara ja començarem a anomenar *statu quo* (SQ), més per convenció que perquè sigui un bon descriptor— hi ha tota una mà d'elements que en podrien haver format part, que hem considerat i que hem acabat descartant. Una bona manera de resumir el que hem fet és dir que l'escenari SQ que hem acabat considerant és un escenari on l'*statu quo* no queda degradat per cap de les possibles causes de degradació que l'assolen.

D'entre totes elles, podem destacar que no hem considerat:

- ni una crisi estructural del comerç, per una basculació del sector cap al comerç electrònic;
- ni una crisi estructural del sector turístic, afectada pel punt anterior però també per l'impacte del canvi climàtic en les possibilitats de la pràctica de l'esquí;

- ni un esgotament del model econòmic actual, pels punts anteriors i per la incapacitat de continuar creixent en quantitat de mà d'obra i en ocupació del territori, recursos clau per als sectors que actualment dominen l'economia andorrana;

- ni una repercussió negativa en el sector bancari, ni la seva sortida d'Andorra un cop tingués més mercat a fora que a dins;

- ni una degradació de la relació amb la UE o amb els seus estats membres per un no a l'AA que dificulti el manteniment o l'ampliació d'acords vigents (amb, per exemple, una denúncia de l'acord duaner, una reducció de les franquícies, l'establiment del sistema EES [Entry Exit System], etc.) i que deteriori les possibilitats de cooperació (dificultant, per exemple, la signatura de nous convenis de no doble imposició, etc.).

Hi insistim per ser clars. No hem considerat cap d'aquests supòsits en la construcció de l'escenari SQ. Per tant, quan comparem l'escenari AA amb l'escenari SQ, no l'estarem comparant amb un escenari SQ degradat sinó, tot al contrari, amb un escenari immune a qualsevol degradació que puguem preveure en el moment actual.

D'altra banda, també és important deixar clar que el fet que no haguem considerat totes aquestes degradacions no vol dir que no els donem validesa, sinó simplement que no hem estat capaços de parametritzar-les i encara menys de modelar-les, de determinar quan i amb quina intensitat començaria cadascuna, i, davant d'aquesta incapacitat, hem preferit pecar de conservadors. Els motius més detallats els repassem una mica més endavant.

2.1.4.3.2. Un AA no especulatiu i poc aprofitat

També amb l'escenari AA hem estat conservadors. Conservadors, però, sempre en el sentit de no aventurar-nos a adoptar supòsits amb components especulatius i a fer-ho només quan disposem d'evidència que ens indiqui quan i com els podem incorporar. En aquest cas, dels supòsits que no hem acabat incorporant en podem destacar tres.

En primer lloc, a l'escenari AA només hi hem incorporat l'AA en la seva versió ja negociada i tancada, i hem deixat fora tot el que no hi figura. Evidentment, això suposa incorporar-hi tot el creixement del cabal que vindrà en el futur. Excepte amb molt comptades excepcions —quan a l'acord s'hi ha fet una referència explícita, per exemple— no hi hem incorporat cap decisió fonamental que no hagi quedat registrada a l'acord. Així, per exemple, l'escenari AA no incorpora un prestador d'última instància, que no podem descartar que s'aconsegueixi, però que no tenim prou elements per atribuir a l'acord.

De la mateixa manera, no hem incorporat a l'escenari AA ni els programes europeus —simplement perquè no s'ha decidit encara en quins es vol participar, si és que s'acaba participant en cap— ni tota la cooperació que es podria aconseguir de Brusselles amb una vinculació més estreta.

I en tercer lloc, quan hem construït l'escenari AA només hem previst un aprofitament mínim, gairebé automàtic —com s'explicarà a la secció 2.2— de les oportunitats de l'acord. En certa manera, no hi hem incorporat el que podríem anomenar les oportunitats potencials de l'acord (les portes que s'obren però que s'han d'aprofitar) i ens hem limitat a incorporar-hi únicament els impactes automàtics (les portes que només pel fet d'obrir-se ja generen efectes). El motiu és molt senzill: no disposàvem d'elements objectius per establir un grau d'aprofitament o un altre de les oportunitats de l'acord, motiu pel qual hem optat per una alternativa igualment subjectiva —i fortament improbable—, però més honesta: no preveure'n cap, d'aprofitament, que no sigui automàtic segons el model MEGA que presentarem més endavant. No hem previst, doncs, cap aprofitament extraordinari de l'AA, ni gran ni petit. Dit d'una altra manera, hem concebut l'AA com un instrument, que provoca impactes per si mateix, però que sobretot és un instrument del qual nosaltres no podem preveure quant se n'aprofitarà o com interaccionarà amb altres polítiques que impulsin la diversificació aprofitant-se del fet que aquest instrument existeix.

2.1.4.3.3. Per què escenaris conservadors?

Com ja hem dit, que no haguem incorporat als escenaris tots els supòsits que hem descartat no vol dir, en cap cas, que aquests supòsits siguin improbables. De fet, en molts casos, des d'una intuïció informada, ens semblen més probables que la seva alternativa. El problema habitual és que la informació que en tenim és prou important per considerar que és força probable que es donin, però alhora no és suficient per parametritzar la seva inclusió en els escenaris, especialment pel que fa al moment i a la intensitat amb què es donarien. Considerem un parell d'exemples. El primer. Hi ha clares evidències de l'impacte econòmic negatiu que podem esperar del canvi climàtic (Kotz *et al.*, 2024), però en el cas d'Andorra, i en particular a les seves estacions d'esquí, aquest impacte s'evitaria en el curt termini per una major resiliència respecte a les altres estacions pirinenques (Pons *et al.*, 2024), però no sabem gaire bé ni amb quins costos (no només econòmics) ni, sobretot, durant quant de temps s'evitaria aquest impacte o es mantindria aquesta resiliència. El segon. Sabem, per Azzopardi (2013), que integracions econòmiques similars a l'AA provoquen, en economies de dimensions no gaire més grans que l'andorrana, un aprofitament de les oportunitats que aquests supòsits generen molt més enllà dels simples ajustaments automàtics que

hem considerat. Podríem suposar que això també passarà a Andorra, però determinar-ne un grau depèn massa del nostre criteri subjectiu (en aquest cas, no disposem de models que ens el puguin objectivar), i no hauríem pogut justificar per què apostàvem per un grau i no per un altre.

En alguns dels supòsits que no hem adoptat, doncs, es dona una paradoxa: elements que a partir d'evidències i d'indicadors indirectes podem considerar força probables, com que no són segurs i no són parametrizables, no han estat incorporats als escenaris. Tot i que en alguns casos sigui difícil d'argumentar per què li demanem la càrrega de la prova al que tot indica que passarà i no l'hi demanem al que sembla que no es mantindrà, en aquests casos específics que hem repassat als apartats anteriors, els únics arguments que podem invocar són la modèstia i la responsabilitat: si no disposem d'una evidència sòlida per determinar quan passarà i en quin grau passarà un fenomen, no podem incorporar aquest fenomen a l'escenari, per molt que sigui altament probable que aquest fenomen es doni en algun moment (datació poc precisa) i ho faci amb una certa intensitat (magnitud poc precisa). Dit d'una altra manera, sempre que hi ha hagut un dubte entre sospita o intuïció i pes de l'evidència, ens hem posat del costat de la manca d'evidència completa.

2.1.4.3.4. Impacte en l'estudi d'apostar per escenaris conservadors

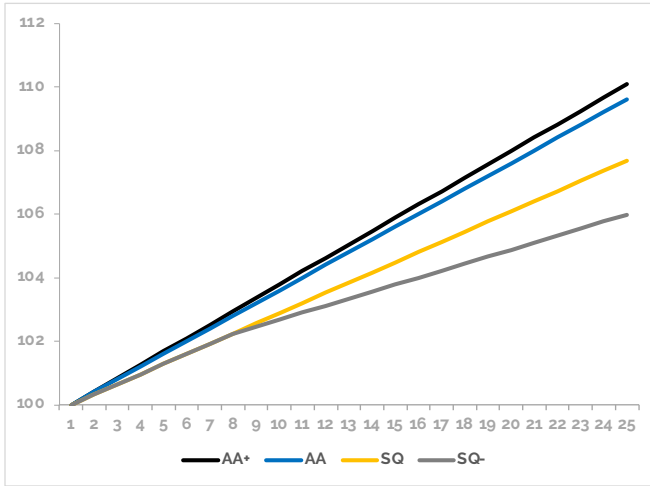
Les decisions adoptades en els tres apartats anteriors no són innòcues, sobretot perquè totes cauen del mateix cantó. Totes, sense excepció, reforcen l'escenari statu quo, ja sigui perquè no el degraden gens —malgrat que una certa degradació a causa dels elements que hem descartat sigui esperable en un horitzó de 25 anys—, perquè en tots els supòsits que podrien degradar-lo l'escenari AA és més resilient que l'escenari SQ, o encara perquè hem estat especialment prudents a l'hora de preveure un aprofitament de les oportunitats de l'AA.

Malgrat aquesta conclusió i els efectes que provoca, després de revisar-la i discutir-la en múltiples ocasions, i guiats per la idea incorruptible de no modificar decisions metodològiques en vista dels resultats que acaben donant, vam decidir mantenir-la al final de la fase de definició d'escenaris.

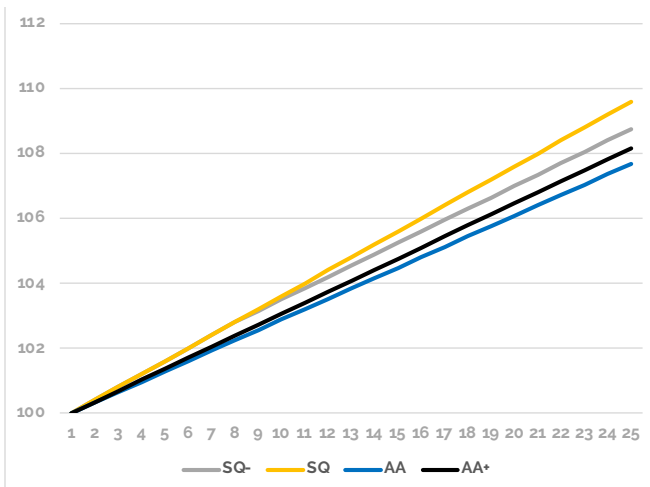
En aquest cas, però, com que tota una sèrie de decisions metodològiques reforcen un mateix escenari, acumulant en un mateix costat tot el marge d'error atribuïble a aquesta etapa de la recerca, així com mantenim aquesta decisió per responsabilitat, també per responsabilitat ens sembla important insistir en els efectes que aquestes decisions poden tenir en l'avaluació de l'impacte, i per això incloem aquest apartat i la figura 5.

Figura 5. Impacte de considerar un escenari SQ no degradat i un escenari AA poc aprofitat

La figura 5.1 ens mostra un cas hipotètic d'impacte positiu de l'AA ($AA > SQ$) en què s'observa que l'impacte seria més positiu encara si els escenaris considerats fossin l'escenari statu quo degradat (SQ^-) i acord d'associació més àmpliament aprofitat (AA^+): $AA^+ - SQ^- > AA - SQ$.

La figura 5.2, en canvi, ens mostra un cas hipotètic d'impacte negatiu de l'AA ($SQ > AA$) en què s'observa que l'impacte negatiu es mitigarà (i podria fins i tot arribar a desaparèixer) si els escenaris considerats fossin l'escenari statu quo degradat (SQ^-) i acord d'associació més àmpliament aprofitat (AA^+): $AA^+ - SQ^- < AA - SQ$.

2.1.4.4. Segona ronda de supòsits o de què parlem quan parlem d'Andorra i de la UE

Superada la selecció dels supòsits més problemàtics, ja només ens queda un pas abans de poder definir els escenaris que considerarem durant la resta de la recerca: una reflexió sobre els actors principals dels dos escenaris. Si estem parlant d'un acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea hem de deixar clar, en aquest punt, quins supòsits adoptarem sobre què és i com esperem que es comporti la UE i sobre què és i com esperem que es comporti Andorra.

2.1.4.4.1. Dr. Jekyll i Mr. Hyde o una UE McDonald's?

Si fem cas del que es diu a l'opinió pública, la Unió Europea és, amb pocs segons de diferència, una cosa i la contrària. És el mercat menys interessant del món, perquè la UE no és àgil, perquè és lenta, perquè és farragosa, etc., però, un instant després, aquesta mateixa UE és una organització dinàmica i imprevisible que pot canviar de pell d'un dia per l'altre i allà on t'havia dit que no apugessis impostos ara et dirà que els apugis, allà on no t'afectava la Constitució ara t'afectarà de manera significativa i allà on havia acordat una solució de quotes migratòries te les farà saltar a la pròxima revisió. Més enllà que aquesta UE esquizofrènica no aguantí cap anàlisi lògica, el cas és que tampoc no aguanta la prova del comodí dels principals estudiosos de la construcció comunitària. I no perquè tot el que dèiem més amunt sigui fals, sinó perquè no pot ser tot allò alhora: si la UE és lenta decidint —ho és— i totes les decisions, abans d'adoptar-se, han de fer circuits ben farragosos —els fan—, no pot ser imprevisible.

A la literatura hi ha un fort consens sobre com d'estable i de poc dinàmica és la UE (vegeu Nugent, 2017: 1-20, com a mostra representativa de l'argument, i també Raigada & Galindo (2024) per a una actualització de l'argument). De fet, no pot ser cap sorpresa si es coneix el context del naixement de la cosa: la UE està concebuda des d'un bon inici com una màquina de consensos i d'estabilitat. La UE, així, és perfectament compatible amb la paràlisi però no amb els terratrèmols. Amb els equilibris entre Consell(s), Comissió i Parlament i els equilibris entre tots els Estats membres, un terrabastall i un canvi de rumb radical —com els viscuts o evitats al límit en els darrers temps als Estats Units, al Regne Unit, a Itàlia, a França...— són pràcticament impossibles. I no és per casualitat, és que està dissenyat així. El polític i periodista Pablo R. Suanzes, corresponçal a Brusselles durant la darrera dècada, ho explica de manera molt il·lustrativa:

Juntar a veintiocho personas al azar y ponerlas de acuerdo sobre dónde cenar, qué fecha elegir, qué menú tomar... Cualquiera que haya or-

ganizado una fiesta de empresa en Navidad sabe lo difícil que es. Pues imagínate eso entre países que hasta anteaer se estaban matando y que deben ponerse de acuerdo sobre cosas esenciales [...]. La única forma que se ha encontrado históricamente de construir esto es tal y como lo hace la UE, con herramientas y mecanismos de despolitización. Ya hubo suficiente drama político en la primera mitad del siglo XX, así que optaron por la vía técnica, la económica. Con embajadores y expertos, todo entre bastidores, sin luz ni taquígrafos para que no se recalentara ni estallara. El único modelo que durante décadas hemos logrado que funcione es un sistema imperfecto y opaco. Y es hora de ir aceptándolo (Bosch & Suanzes, 2019: 33).

La UE és grisa, és innegable, i avança a poc a poc i amb dificultats. Això, a canvi, li permet no fer pràcticament ni passos enrere ni passos en fals, ja que cadascun ha estat prèviament molt debatut. De fet, quan un especialista en Brusselles com John McCormick (2017: 14) es posa a explicar què és la UE, les dues primeres característiques que li surten són justament aquestes: «Decision making is consultative and the procedures used to direct the work of the EU are based on consent rather than compulsion.» Tot això, doncs, fa de la UE un actor molt previsible. En termes de Ritzer (1995), la UE es comporta com un McDonald's: saps què hi podràs trobar, el que fa t'ho farà tal com podies esperar que t'ho fes i no hi trobaràs res que no aparegui al menú.

Recopilem doncs, la UE és —i així la incorporarem— poc dinàmica, estable, previsible i mostra preferència per la consulta i pel consens abans que per la imposició, tot i que després, evidentment, disposa de mecanismes fermes per fer respectar el que s'ha acordat.

I encara ens mancaria afegir una altra característica, i una de rellevant per al cas que ens ocupa: la UE és molt més flexible del que aparenta ser i és capaç d'acomodar realitats molt diverses en el seu si. Des de Malta fins a Polònia, des d'Estònia fins a Itàlia, des de Suècia (com a membre) fins a Noruega (amb un acord d'associació), amb alguns avenços a velocitats variables (no tots els estats formen part de Schengen ni de l'Euro, no tots els qui formen part de Schengen o de l'Euro són estats membres), amb països que són a la UE sense ser-hi al 100% (Dinamarca en forma part però Groenlàndia o les Fèroe, no), amb capacitat per atraure molts països però també de deixar-los marxar (Groenlàndia el 1985, el Regne Unit fa dos dies), etc.

Si avaluem si aquesta flexibilitat i capacitat d'acomodació també es dona a l'hora de relacionar-se amb realitats com l'andorrana, el cert és que disposem de prou evidència per afirmar que a Brusselles hi ha una sensibilitat estable i continuada des de fa més de quaranta anys (per tant, estructural) per la realitat de les societats i les economies de petita dimensió. En cap cas,

vaja, podem parlar de la UE com d'una piconadora. Tan sols alguns exemples: les excepcions en matèria de política energètica per a les petites xarxes aïllades i petites xarxes connectades (v. l'annex 4 de l'AA i l'annex 3 d'aquest llibre); la solució donada a Malta per limitar la compra de segones residències per part de no residents; les irrisòries quotes d'immigració a nacionals UE que ha permès a Liechtenstein durant més de tres dècades i les quotes negociades amb Andorra a l'AA; les franquícies acordades amb Andorra el 1990 i mantingudes amb l'AA; la gran quantitat d'adaptacions o exempcions concedides a Liechtenstein, Islàndia o Andorra durant les seves respectives negociacions per a l'adopció de cabal comunitari (v. cap. 3); etc.

I un últim apunt al qual ens dedicarem més a fons al capítol 3, però que és important destacar aquí: la UE amb la qual ens associaríem no és l'Europa de la defensa ni la de la PAC, Schengen, els fons de cohesió, els criteris d'estabilitat financera o tantes altres coses, sinó únicament l'Europa del mercat comú, de les llibertats de circulació de mercaderies, serveis, persones i capitals.

2.1.4.4.2. Visit Andorra o la rotonda del km 0 un dimarts a les 8.30 h?

Si la UE real és una cosa força diferent de la seva versió estereotipada, amb Andorra també passa una cosa semblant. Perquè sí, Andorra és el paisatge idíl·lic d'un prat amb unes grandalles en primer pla i unes bordes al fons, però també és les cues de cada matí a l'avinguda Tarragona o a la Serra de l'Honor, i quan avaluem la distància que hi ha entre una Andorra amb acord i una sense acord, l'Andorra que hem de prendre com a referència no pot ser una versió idíl·lica de la realitat sinó la realitat mateixa.

Repassem alguns exemples. Quan discutim sobre sobirania, no podem agafar com a referència una Andorra aïllada, autosuficient i plenament independent, simplement perquè aquesta no és la realitat del país, que pot fer molt poques coses de manera plenament autònoma: ni alimentar-se, ni disposar d'energia suficient, de clients o de mà d'obra, ni operar-se o tractar-se de múltiples dolències, ni estudiar a la universitat la major part d'estudis que volen seguir els seus alumnes, ni moltes altres coses encara. Com ja explicàvem en una altra banda (Lara, 2020), la globalització és segurament el principal factor modelador de l'Andorra actual.

Un altre exemple: el creixement demogràfic, l'ocupació i l'explotació del territori. Des del 1993, pràcticament tots els programes electorals es refereixen de manera explícita a controlar els fluxos migratoris, a buscar equilibris entre el creixement i la preservació del paisatge, a limitar el creixement urbànic. Trenta anys després, en aquest àmbit, no s'ha fet absolutament res del

que es deia que era molt urgent de fer. Pel Consell, el Govern i els Comuns han desfilat representants i governants de tots els colors polítics i pel que fa al creixement urbanístic, el resultat és molt evident. Però si fem cas dels discursos, la qüestió, un cop més, és molt urgent. Però els empresaris reclamen més quotes, el Govern les concedeix i els Comuns van concedint llicències d'obra. Pretendre que el model d'Andorra és el d'una aposta per preservar el territori i per preservar el creixement simplement no s'ajusta a la realitat. Donar per bo que ara sí que serà una realitat perquè ho diem cada dia i ho diem molt fort no és un argument de pes com per incorporar-lo a un model.

En síntesi, evidentment és molt més confortable i engrescador assimilar el model andorrà a un model idíl·lic, al que ens agradaria que fos o a la part del model real que més ens agrada, però quan construïm escenaris per a una recerca ens hem de basar en el model real, en el que s'aplica cada dia, el d'una Andorra amb llums i ombres, amb forteses i febleses, amb totes les coses que ens n'agraden i amb totes les que no ens agraden però que formen part del paisatge des de fa massa temps per sospitar que ara desapareixeran d'un dia per l'altre.

2.1.4.4.3. Tu a Brussel·les i jo a Sant Julià de Lòria o una distància no tan distant?

Un cop desestereotipades les visions del que són Andorra i la UE, tancarem aquest apartat aplicant una mirada semblant a la distància que les separa. El primer que en podem dir és que la distància real objectiva entre l'Andorra actual i una Andorra associada amb la UE no és gaire llarga: perquè Andorra ja està profundament connectada amb el mercat europeu, perquè excepte per als productes agrícoles, la llibertat de circulació de mercaderies ja era un fet, perquè un gruix molt important del cabal que s'haurà d'assumir no tindrà cap efecte en la realitat socioeconòmica andorrana, perquè la inèrcia de l'economia andorrana ja és cap a l'obertura, etc.

D'altra banda, com es farà evident després del capítol 3, si ens mirem l'acord des d'una òptica d'ideologia operativa, la distància entre els dos escenaris és molt més curta que si ens el mirem amb les ulleres de la ideologia simbòlica (Popp & Rudolph, 2011). És a dir, quan reïfiquem i sobredimensionem l'AA, la distància entre una Andorra amb acord i una sense sembla insalvable; quan, en canvi, el que considerem és el contingut de l'AA (i el concebem com si s'incorporés a Andorra en tongades que passessin molt més desapercebudes), la distància, per moments, és imperceptible i és més de l'ordre de magnitud dels matisos que del dels models de país —com vam poder comprovar, de fet, amb uns grups de discussió amb joves del país.

2.1.4.5. Escenaris a escena

De totes les consideracions dels paràgrafs anteriors, la conclusió és que avaluarem l'impacte de l'acord d'associació sobre l'economia, la societat i el sistema polític andorrans considerant únicament dos escenaris. Un escenari sense acord, que anomenarem *escenari statu quo* (SQ), i un escenari amb acord, amb l'acord publicat en la seva versió autèntica la primavera del 2024 i que anomenarem *escenari acord d'associació* (AA). El primer recollirà un statu quo que hem qualificat de no degradat, perquè no incorpora cap dels elements que el podrien fer entrar en crisi. El segon és un escenari amb acord d'associació però amb un acord mínimament aprofitat. En tots dos escenaris, a més, recollirem versions no estereotipades i ajustades a la realitat (partint d'evidències) de la UE, d'Andorra i de la distància existent entre l'AA i la realitat andorrana actual.

2.1.5. Impactes esperables i acceptables

Un cop decidit que la mirada principal se centraria en l'avaluació d'impactes de l'AA conceptualitzat com una política pública andorrana i un cop definits els escenaris, ja podem centrar-nos en el que en un treball de recerca més a l'ús anomenaríem les hipòtesis i que aquí farem d'una manera una mica diferent. Emetrem hipòtesis, això no està en qüestió. El cas, però, és que les centrarem en el que fa uns quants apartats hem tingut per bé d'anomenar impactes principals, els que identificarem per a les principals finalitats de la política AA. Per enriquir aquesta primera aportació, el que farem de diferent serà que, en lloc de recollir aquí les hipòtesis de què partim per a la cinquantena de variables que estudiarem —i que encara no hem presentat—, cosa que es faria feixuga i que no tenim clar que ens aportés gran cosa, enriquirem les hipòtesis sobre els impactes principals proposant unes forquilles d'acceptabilitat per a les tres principals aportacions que esperen de l'AA els seus impulsors i que pot compartir, en bona part, el conjunt de la ciutadania. Aquestes forquilles de valors, que determinarem a partir del coneixement més aprofundit que tenim sobre les finalitats que s'esperen de l'AA i sobre una anàlisi aprofundida de l'opinió pública (que presentarem a la secció 2.3) també tindran, aquí sí, i és important subratllar-ho, un component subjectiu: és la nostra interpretació del que faria acceptable l'adopció de l'AA per al conjunt de la ciutadania. I diem bé acceptable —un adjectiu que ens és més fàcil de determinar— i no atractiu o indiscutible.

2.1.5.1. Hipòtesis (impactes esperables)

(1) Pel que fa a la primera finalitat de la política AA (aconseguir que l'economia andorrana pugui continuar creixent de manera sostinguda a mitjà i a llarg termini), l'impacte que podríem esperar seria un creixement lleugerament superior a l'escenari AA que a l'escenari SQ.

Per què? Per una conjunció d'efectes que en bona part es compensen entre ells. D'una banda, la revisió de la literatura sobre processos d'integració (que repassarem a la secció 2.2) ens indica de manera força nítida que més integració a la UE hauria d'impulsar més creixement de l'economia andorrana. D'altra banda, però, com hem vist tot just fa uns pocs paràgrafs, les economies andorranes i europees ja estan força integrades (quant a mercaderies, ja incorporem l'impacte des de fa més de tres dècades; pel que fa a persones, als fluxos provinents d'Europa, intensos des de sempre, no podem esperar gaires canvis; quant a serveis, ja s'havia iniciat una part del camí...); si a això hi afegim que l'abast de l'AA queda en una part limitat per diverses adaptacions, exempcions i transitòries i que una bona part no s'aplica gaire a una economia com l'andorrana, el resultat esperable és un diferencial de creixement més mitigat. En certa manera, si ja veníem de força a prop i hem negociat per no anar tan lluny, l'AA no pot tenir un efecte tan intens com el tindria amb un salt més gran.

(2) Pel que fa a la segona finalitat (aconseguir més diversificació i menys dependència dels sectors tradicionals de l'economia andorrana), el que preveiem que podem esperar és una incidència important pel que fa als *outputs*, però molt més tímida pel que fa als impactes. Si ho traduïm, que es desbloquejarà un instrument important per impulsar la diversificació, però que l'impacte en aquesta segona finalitat dependrà tant de l'instrument activat com de la manera com se'l facin seu els actors econòmics d'Andorra.

(3) Finalment, pel que fa a la finalitat de mantenir les especificitats andorranes i de respectar una sèrie de línies vermelles referents al model polític, econòmic i social d'Andorra, no disposem d'elements suficients en el moment de redactar aquestes hipòtesis [principis de 2023, quan encara mancava molt per tancar la negociació] per poder pronunciar-nos-hi. Si no haguessin estat apuntalades explícitament, la nostra hipòtesi s'inclinaria per esperar una erosió d'aquestes especificitats; tal com han estat abordades fins ara en les negociacions, podríem esperar, en canvi, que aquesta erosió, que continuem esperant que es produeixi, no sigui tan intensa i que, alhora, aquesta mitigació via la introducció d'adaptacions al text sigui un factor que limiti les possibilitats de creixement de la finalitat (1).

2.1.5.2. Forquilles combinades d'acceptabilitat de l'AA

Pel que fa a l'acceptabilitat, comencem parlant de vetos. Què faria que un AA fos difícilment acceptable per la població? Per respondre aquesta pregunta, segurament no cal ni tan sols combinar finalitats.

Un impacte negatiu continuat en el PIB, és a dir que una Andorra amb AA creixés més lentament durant 25 anys que una Andorra sense AA, seria difícilment digerible per part d'una bona part de la població, especialment si els nivells de creixement fossin baixos o si la distància entre les dues corbes fos significativa.

D'altra banda, un acord que no aportés res a la diversificació de l'economia andorrana, tot i que podria arribar a ser acceptable per alguns sectors de la població si el creixement del PIB fos nítidament superior al de l' statu quo, seria un AA molt difícil de justificar, que podem esperar que tirés enrere sectors importants de la població.

Finalment, una afectació contundent i indiscutible en una sola de les especificitats clàssiques, caldria esperar que fos una condemna impossible de salvar per a l'AA. Afectacions més atenuades, que la població pugui interpretar de manera diferent, en canvi, posarien en greu dificultat el projecte però segurament sense arribar a tocar-lo de mort.

En canvi, si combinem ara les tres finalitats, les condicions d'acceptabilitat es complexifiquen. De tots els elements combinables, però, el que ens sembla més inflexible és el tercer. Qualsevol afectació directa i incontrovertible a alguna de les principals especificitats del model andorrà difícilment no deixaria tocat i enfonsat l'acord, per molt que creixés i es diversifiqués l'economia.

Un AA que no impulsés de manera decidida la diversificació tindria un problema de relat important, però si la salvació de les especificitats quedés fora de tot dubte i es pogués vendre a l'electorat un creixement continuat significativament superior al de l' statu quo, podria mantenir un cert atractiu entre alguns sectors de la població per molt que no possibilités la seva principal raó d'existència.

I pel que fa al creixement, té possibilitats de ser l'element més elàstic de tots tres. Sempre que les especificitats es mantinguin intocables, un impuls decidit a la diversificació podria fer acceptable un creixement alineat amb el d'una Andorra sense acord i fins i tot amb períodes en què el PIB AA fos lleugerament inferior al PIB SQ. De fet, en el debat públic mai no s'ha prioritzat assolir creixements accelerats de dos dígit i emular booms econòmics més propis de la península aràbiga o del sud-est asiàtic sinó que, ben al contrari, s'ha apostat per creixements sostinguts en el temps i assumibles, i d'aquí ve

que se sacrifiquin dècimes de creixement a canvi de més respecte pel model o que el soci triat —la UE— sigui, a més del soci regional natural, un soci compatible amb un objectiu de creixement poc espectacular però sostingut.

2.1.6. Un protocol contra biaixos i soroll

Com hem anat explicant per aquí i per allà, les particularitats en el context que envolta aquest estudi (la seva finalitat, el debat públic en què serà rebut, la seva presència habitual a l'opinió pública, etc.) feia especialment difícil i necessària l'objectivació dels investigadors implicats en la recerca. Més enllà de fonamentar aquesta objectivació en un disseny de la recerca (v. caixa 2, secció 2.1.1) que deixés un marge estret per a la subjectivitat, hem mirat d'apuntalar, de reduir la capacitat d'infiltració dels nostres jos amb una mena de protocol contra biaixos i soroll, que consisteix en un autocontrol sistemàtic sobre la base d'una sèrie de punts que recollim de manera sintètica aquí sota, juntament amb algunes accions estructurals del procés d'objectivació. Es tracta d'un protocol de mínims que en aquesta recerca hem controlat sistemàticament i que hauria de ser exigible a qualsevol anàlisi de l'AA que pretengui aportar coneixement sobre la qüestió sense un pes excessiu de la mirada subjectiva i esbiaixada de qui se'n faci càrrec.

- a. Dissenyar un pla de recerca en forma d'embut, amb un marge cada cop més estret per a decisions metodològiques arbitràries, dependents de la voluntat dels investigadors.
- b. Estructurar la presa de decisions metodològiques per tal d'aïllar-les entre elles, tant per etapes (v. caixa 2, secció 2.1.1) com per variables (tenir en compte les interconnexions entre variables però no contaminar les anàlisis respectives de cadascuna).
- c. Arribats al punt d'anàlisi de resultats, no modificar una decisió metodològica pel resultat que dona. Així, definir primer què es vol calcular i com es vol calcular, prendre totes les decisions al respecte i només al final efectuar el càlcul i, després de testar-lo i de contrastar-lo, acceptar el resultat, sigui el que sigui, que confirmi o desmenteixi resultats donats anteriorment per d'altres actors, que vagi en la línia o no de les nostres hipòtesis, etc., i incorporar-lo a l'anàlisi.
- d. Prioritzar els models que més ens permetin abstroure'ns de la nostra interpretació particular, que deixin menys elements a criteri dels investigadors.
- e. Adoptar únicament els supòsits que estiguin fonamentats en evidències; descartar-ne tota la resta, per molt que intuïtivament siguin molt probables.
- f. Adoptar decisions metodològiques únicament a partir de criteris preestablerts i a partir del que sigui més pertinent i aplicable pels models seleccionats en etapes anteriors de la recerca.

g. Adoptar decisions metodològiques seguint el punt anterior independentment de l'escenari que pretesament puguin afavorir i independentment que s'acumulin moltes decisions pretesament a favor o en contra del mateix escenari.

h. Rebutjar sistemàticament les especulacions. Fer una avaluació d'impacte *ex ante* ja és prou incertesa prospectiva per acumular incerteses en cadena.

i. Considerar només evidències de qualitat (que haguem pogut treballar directament, que haguem extret de fonts que expliciten amb quina metodologia s'han obtingut —i que siguin metodologies sòlides—, que haguem pogut replicar o contrastar, etc.).

j. Fer abstracció (explicitant-ho i controlant-ho en els diversos processos de decisió) de les creences i posicions ideològiques pròpies.

k. Fer abstracció del debat públic existent sobre l'AA en el moment de presa de decisions metodològiques o d'anàlisi de dades i fer abstracció, de manera més general, de la conjuntura política, social o econòmica del moment.

l. Evitar la consulta d'actors amb visions predeterminades o amb interessos en relació amb l'AA.

m. Protegir els membres de l'equip que no hagin estat en contacte amb visions esbiaixades de l'objecte d'estudi d'aquestes visions. En el cas específic d'aquesta recerca, actuar des de la coordinació general del projecte com un tallafocs amb tot l'equip encarregat de l'avaluació de l'impacte econòmic, facilitant-los totes les dades necessàries però protegint-los de tot el soroll que es pugui generar al seu voltant.

n. Treballar intensivament en una anàlisi de l'abast de l'acord, per poder-ne evitar el sobredimensionament.

o. Evitar incorporar el pes de la negociació en l'anàlisi dels impactes de l'acord.

p. Evitar analitzar l'acord en termes d'intencions.

q. Evitar analitzar l'acord en termes d'*outputs*.

r. Evitar, sempre que no sigui necessari, analitzar l'acord en termes d'*outcomes*.

s. Analitzar l'impacte de l'AA partint de la perspectiva de la realitat andorranca, no de la perspectiva de l'acord.

t. Incorporar l'anàlisi dels no-efectes de l'AA a l'avaluació dels impactes.

u. Evitar atribuir connotacions positives o negatives (o conceptualitzacions en termes d'avantatges i desavantatges o de costos i beneficis) als efectes de l'acord.

v. Evitar relacionar amb l'AA fenòmens que hi tenen poc a veure o que s'expliquen per d'altres causes.

w. Evitar una lectura de l'AA des de la perspectiva de la ideologia simbòlica; preferir sempre una lectura des de la ideologia operativa.

x. Avaluar totes les alternatives d'un fenomen (hipòtesis alternatives, escenaris alternatius, interpretacions alternatives, etc.) amb el mateix nivell d'exigència. Si les alternatives no estan definides de manera equivalent a l'alternativa principal, no considerar-les.

y. Distingir entre els impactes que només poden obtenir-se via AA (per exemple, tots els que deriven de l'equivalència tècnica, de l'accés al mercat interior, etc.) i els impactes que s'obtenen via AA però que podrien obtenir-se via d'altres polítiques (per exemple, els que es basen en ampliacions de drets obligades amb l'acord, però que podrien ampliar-se igualment sense la necessitat de l'acord).

z. Evitar el recurs a estadístics i tests d'anàlisi poc significatius amb n molt petites per evitar crear una illusió de quantificació o illusió estadística. Quan es doni el cas, explicar que el test no és recomanable i preferir una aproximació més descriptiva, comparada o qualitativa. No pretendre impressionar el públic amb anàlisis sofisticades i visualitzacions gràfiques complexes per explicar fenòmens que no requereixen anàlisis complexes.

a'. Sempre que sigui possible, oferir diferents marcs de referència per a una mateixa dada. Oferir preferentment les dades brutes i, si han requerit una depuració de problemes detectats en les dades obtingudes d'origen, acompanyar-les d'una memòria de la intervenció. Oferir també dades relatives, més fàcilment comparables, i amb marcs de referència que en facilitin la interpretació en el marc analític proposat pels investigadors, però oferint sempre la possibilitat de recuperar la dada bruta sense els creuaments operats pels investigadors, per evitar una dependència excessiva de les seves mirades particulars sobre les dades proporcionades.

b'. Presentar la informació gràfica sempre a partir de criteris tècnics i ètics per decidir sobre el nombre d'escenaris i variables que es presentaran, els elements comparables en un mateix gràfic, l'ordre amb què es presenten les variables, l'amplitud dels eixos, etc. Sobre aquest últim punt, fer correspondre l'amplitud de cada eix amb l'univers de successos esperables per les hipòtesis relatives a cada variable i rebutjar usos de les escales que camuflin impactes importants o que magnifiquin impactes poc rellevants.

c'. Registrar i explicar totes les decisions metodològiques adoptades, amb el múltiple objectiu de documentar el procés de treball, de facilitar la replicació d'aspectes específics de la recerca, de facilitar la crítica de les tries fetes i per constrènyer el marge d'acció dels investigadors al marc explicat.

d'. Facilitar totes les dades fetes servir, amb referències bibliogràfiques, amb bases de dades obertes i amb llicències *creative commons* que en facilitin la compartició.

e'. Finalment —només ho hem deixat per l'últim lloc perquè obre aquesta llista cap a d'altres— és fonamental aplicar a les decisions principals de tot el procés un filtre per detectar si s'ha incorregut en alguna fallàcia lògica, en algun biaix cognitiu o si el soroll que acompanyava la decisió era excessiu. Per a aquest últim problema, ja hem citat més amunt l'obra de Kahneman et al. (2021), que ens ajudarà a detectar-ho. Per a un autocontrol de biaixos i de fallàcies, hi ha un gran ventall de referències bibliogràfiques de gran qualitat, que combinen rigor, exhaustivitat i amenitat. Per a un ús consultiu com el que requerim aquí, potser les més recomanables són Gula (2018) per a les fallàcies i The Decision Lab (2024) per als biaixos.

2.1.7. El final de l'embut

Ara fa moltes pàgines, començàvem aquesta llarga secció parlant d'un embut. Un embut trampa que limités a cada pas que fèiem la nostra capacitat de mirar-nos l'AA segons el nostre criteri personal. Arribats a aquest punt, la capacitat d'incidència dels vuit jos que ens hem fet càrrec d'aquest estudi és a hores d'ara ja molt i molt limitada. No podem sortir del marc estret de l'avaluació d'impactes de polítiques públiques ni d'una definició de l'AA com a política molt específica ni d'una definició d'escenaris on s'han explicat clarament tots els supòsits que es consideraven i es descartaven. I per si fos poc, a l'apartat anterior ens acabem de lligar públicament, encara una mica més, de mans i peus. Com a científics socials sabem que tot aquest cercol amb què hem anellat la nostra mirada particular i les nostres intuïcions sovint esbiaixades mai no és suficient, però també sabem que ara ja la diferència amb com ens mirariem l'acord només a partir de la seva lectura és molt i molt significativa i ens ofereix moltes més garanties.

Ens queda encara un tros de recorregut, però aquest tram ja no el farem seguit. Arribem a una cruïlla on el camí estret per on ara transitàvem es trifurca en tres corriols al llarg dels quals, ara ja sí, arribarem a destí.

A la secció 2.2 explicarem com hem operacionalitzat l'avaluació dels impactes econòmics. Com hem tafanejat què havien fet d'altres abans. Com hem valorat diferents alternatives. Com ens hem acabat decidint per un model que anomenarem MEGA i com funciona el model, amb una explicació que serà densa però que un cop més servirà per lligar-nos curt, per fer explícit el model des d'on ens acabarem de mirar tot l'impacte de l'AA en l'economia andorrana, i servirà també per permetre a tothom qui vulgui replicar els resultats o criticar l'estudi disposar de totes les eines per poder-ho fer.

Encara sobre la secció 2.2, permeteu-nos afegir tan sols que es tracta d'un exemple ben documentat de com aquesta aproximació al nostre objecte d'estudi, filtrada a partir d'un embut, no és un relat pensat per a aquest capítol i redactat a posteriori després d'haver treballat d'una manera molt menys

sistemàtica. Quan vam convocar un concurs per a l'avaluació dels impactes econòmics ja havíem decidit que abordariem l'AA com una política pública, que l'analitzaríem des de l'avaluació de les polítiques públiques i, en concret, des de l'avaluació d'impactes. Per això tots aquests elements apareixen com a condicionants clau al plec de bases del concurs. En canvi, tan sols començàvem a tenir una idea de quins eren els millors models específics i aplicables a aquest cas que podríem fer servir per poder avaluar els impactes, de manera que no vam incloure cap model al plec i vam esperar a fer aquest treball d'exploració i de selecció amb els guanyadors del concurs, cosa que es va fer en la primera fase d'aquesta nova etapa, abans de passar a la següent.

Al corriol que ens menarà a la secció 2.3 explicarem, en canvi, com hem operacionalitzat l'avaluació de l'impacte de l'AA sobre la realitat social i política andorranes i veurem que, en aquest cas, davant la manca de referents, hem hagut de construir un model propi a partir del qual pensar en vies d'atac adaptades a cadascuna de les variables.

El tercer corriol, en canvi, ens conduirà al capítol 3, el primer —per fi— dedicat a l'anàlisi. Decidides i explicades fins als més mínims detalls les metodologies i les eines amb què ens mirarem les dades, arriba l'hora de fer-les servir, de regular microscopis, telescopis i periscopis a la recerca d'evidències. I les primeres evidències amb què ens hem de familiaritzar són les contingudes en les més de 100.000 pàgines de text que té l'acord d'associació en la seva *extended version / director's cut*. Fora bromes, tot i que és cert que la fase analítica la inaugurarem amb diverses lectures del text de l'acord, al capítol 3 no el resumirem ni el comentarem, però sí que en calibrarem l'abast, una tasca fonamental per després poder encarar amb garanties la seva anàlisi, una anàlisi que es concretarà als capítols 4 i 5 on, conegut l'acord i decidides les eines per disseccionar-lo, ens el mirarem del dret i del revés per avaluar de quina manera impactarà l'economia (capítol 4) i la societat i el sistema polític andorrans (capítol 5). Seguim!

2.2. Metodologia de l'anàlisi d'impacte econòmic

Pablo Tucat, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas, Gonzalo Gómez Bengoechea, Patrizio Lecca, Davide Rognini

2.2.1. Com s'ho han fet d'altres abans? Revisió de la literatura sobre impactes de processos d'integració econòmica a la recerca d'un model d'anàlisi

2.2.2. Què han trobat d'altres abans? Revisió dels impactes previstos en altres processos d'integració econòmica

2.2.3. El model MEGA: manual d'ús

2.2.4. El model MEGA: fonts de les dades utilitzades per alimentar-lo

2.2.5. El model MEGA: descripció tècnica

2.2.6. El model MEGA: anàlisi de la sensibilitat dels resultats

Un cop vistes les decisions metodològiques generals de l'estudi, arriba el moment d'explicar de manera detallada la metodologia específica de l'anàlisi d'impacte econòmic. A les dues primeres seccions d'aquest apartat repassem com la revisió de la literatura acadèmica i de la literatura grisa (informes tècnics, *working papers*, llibres blancs, etc.) ens ajuda, d'una banda, a conèixer quins són els models d'anàlisi econòmica més habituals a l'hora d'estudiar impactes de processos d'integració econòmica i, d'una altra, a conèixer els impactes econòmics que solen donar-se quan una economia decideix integrar-se en un mercat més ampli. Aquesta revisió resulta fonamental per determinar quin és el model d'anàlisi més adient per estudiar l'impacte econòmic per a Andorra de l'acord d'associació amb la Unió Europea i, també, per fer-nos una idea de quina mena d'impactes podem esperar, un aspecte fonamental per formular hipòtesis i per contextualitzar els resultats obtinguts. Les quatre altres seccions d'aquest apartat consisteixen a repassar amb detall el model seleccionat: el model d'equilibri general aplicat (MEGA). A la tercera s'explica el model, com s'adequa al cas andorrà, com captura els efectes de l'acord i com s'ha d'interpretar la seva aplicació; a la quarta repassem les dades amb què hem alimentat el model; la cinquena la dediquem a la descripció més tècnica del MEGA, amb el detall de totes les equacions que hem fet servir, i, per acabar, compartim una breu anàlisi de la sensibilitat del model triat.

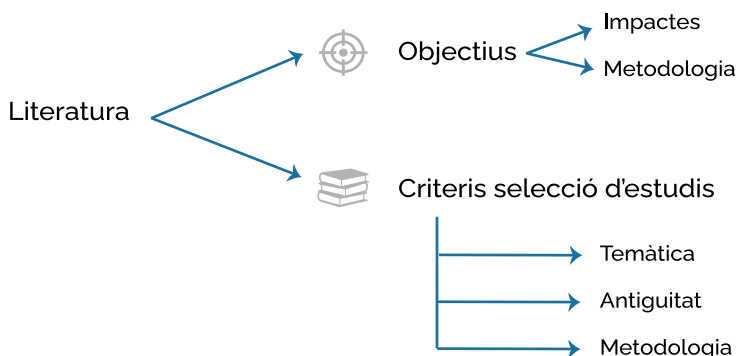
2.2.1. Com s'ho han fet d'altres abans? Revisió de la literatura sobre impactes de processos d'integració econòmica a la recerca d'un model d'anàlisi

Aquesta secció constitueix una revisió de la literatura vinculada als acords d'integració econòmica de la Unió Europea (UE), amb l'objectiu d'analitzar i prioritzar les diferents metodologies aplicades en aquests estudis i informes, així com els resultats obtinguts en relació amb l'impacte econòmic d'aquests acords, que repassarem a la secció següent. Es busca comprendre en profunditat com s'estan abordant aquestes qüestions en la literatura acadèmica i quines conclusions s'estan aconseguint, amb la finalitat d'oferir una visió clara i actualitzada de l'estat del coneixement en aquest camp. Així mateix, aquesta revisió serveix de base per determinar l'enfocament metodològic a adoptar en l'avaluació de l'impacte econòmic de l'acord Andorra-UE.

La revisió es va dur a terme seguint una sèrie de criteris que determinen la inclusió dels estudis, informes i treballs analitzats: l'especificitat temàtica en relació amb els acords d'integració econòmica a la Unió Europea; la metodologia emprada en cada estudi, i la preferència per publicacions recents, prenent l'any 2010 com el llindar decisional per a la inclusió o exclusió dels estudis considerats (antiguitat). No obstant això, si algun dels criteris (temàtica, metodologia, antiguitat) no es compleix en un estudi determinat, però

els altres presenten suficients aspectes d'interès que en justifiquen la inclusió, sempre s'ha optat per incloure'l.⁴

Figura 6. Establiment de paràmetres per a una anàlisi rigorosa de la literatura

Pel que fa a la temàtica, la recerca va explorar i va incloure qüestions com la integració econòmica europea en un sentit més ampli, encara que no es refereixin estrictament a la firma d'acords entre la UE i una nació en particular. També es van incloure treballs relatius al Brexit (Dhingra *et al.*, 2017; Dhingra & Sampson, 2022; Portes, 2022; Latorre & Yonezawa, 2020), ja que es pot considerar com una situació anàlogament oposada a l'impacte econòmic de l'abandonament d'un estat membre de la UE, de la qual es poden extraure conclusions útils. De la mateixa manera, es va incloure un treball sobre l'impacte econòmic a Espanya de l'acord entre la UE i el Mercosur, per la claredat de la construcció metodològica i l'especificitat dels impactes avaluats en una economia nacional.

D'altra banda, quant al criteri temporal de les publicacions, també va ser susceptible a certes flexibilitats. Per exemple, es van incloure els treballs de Sulamma i Widgrén (2004, 2007), ja que encara que la data de publicació és anterior al límit temporal designat per a la consideració dels diferents estudis (2010), la similitud del tema (efectes econòmics d'un acord de pertinença a la UE) i la preponderància de la metodologia en l'elaboració del treball són elements de gran rellevància que compensen l'incompliment del criteri temporal establert.

⁴ Per exemple, la recerca inclou capítols de llibres que tracten la integració econòmica europea, malgrat que no se centrin en acords específics de la UE amb una nació.

Per la seva banda, l'exclusió en aquesta revisió d'alguns estudis respon a dos motius principals. El primer, la consideració que no es compleixen satisfactoriament els dos criteris de selecció general establerts pel protocol de recerca. El segon motiu fa referència a aquelles situacions en què l'incompliment d'algun criteri tampoc es veu compensat pels altres motius que en justifiquin la inclusió i la seva posterior anàlisi. Per exemple, alguns estudis —particularment sobre Mònaco i Suïssa— van ser exclosos en centrar-se en qüestions estrictament jurídiques. Al mateix temps, anàlisis generals sobre la integració econòmica europea que en un principi s'havien tingut en compte, van ser finalment excloses perquè es van considerar massa antigues, o perquè el seu nivell de generalitat ni tan sols incloïa avaluacions d'impacte precises sobre variables econòmiques o sectors productius a escala nacional sota una metodologia precisa.

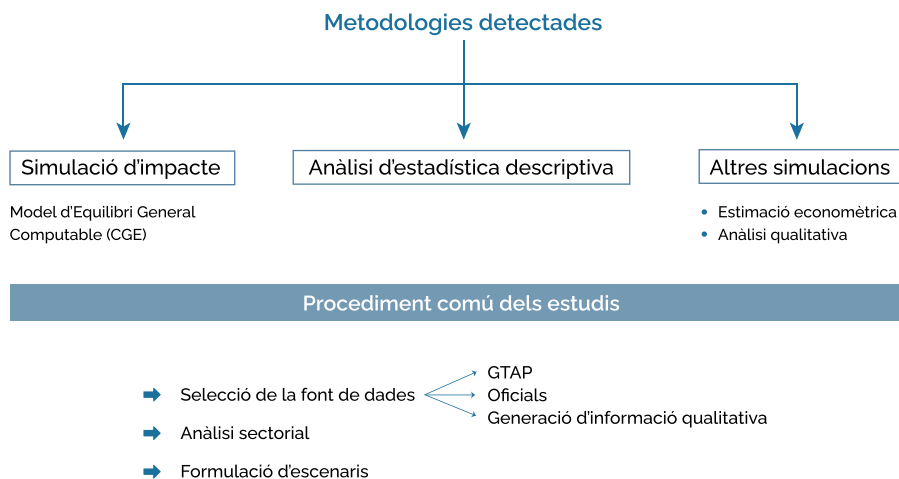
Donat que el primer que ens interessava de la revisió de la literatura era descobrir la manera com d'altres investigadors havien abordat metodològicament qüestions similars a la que aquí ens ocupa, un cop vam fer la tria de les publicacions que considerariem, les vam organitzar en funció de les metodologies emprades, afegint-hi una anàlisi detallada d'alguns casos d'interès, per oferir un nivell més elevat de precisió sobre els diversos abordatges en la utilització d'una metodologia compartida o no per diverses publicacions.

De l'anàlisi d'antecedents, es poden detectar alguns elements comuns en termes metodològics que permeten establir certes categories sobre els treballs considerats. Una primera línia divisòria es dona entre els informes que apliquen una simulació de l'impacte econòmic a partir d'un Model d'Equilibri General Computable (CGE, per les seves sigles en anglès), en contraposició amb els estudis que duen a terme una anàlisi d'estadística descriptiva i analitzen els possibles impactes que tindrien els acords d'integració en les variables macroeconòmiques principals. No obstant això, es van incloure altres categories en trobar casos que fan simulacions sense especificacions metodològiques que permetin com a mínim una denominació del tipus de model o processament de dades utilitzat (Accuracy, 2023). Davant aquesta situació, es va crear la categoria «altres simulacions» per incorporar-hi els casos que no s'ajustessin adequadament a les determinades anteriorment.

Dins d'aquestes categories existeixen també alguns procediments habituals, comuns a les diferents publicacions, independentment de la metodologia d'anàlisi escollida. El primer d'aquests procediments és la selecció de la font de dades utilitzada per a la realització de l'estudi. En segon lloc, podem destacar la presència o absència de l'anàlisi sectorial (i de la profunditat d'aquesta anàlisi), juntament amb els impactes presentats de manera més general sobre les principals variables macroeconòmiques, com ara el nivell d'activitat, el nivell d'ocupació o el comerç exterior. Un altre procediment transversal a les metodologies (encara que no aparegui necessàriament en totes) consisteix a formular escenaris per avaluar diferents tipus d'acord.

El següent apartat es divideix en dues parts principals. La primera concentra les observacions generals sobre la dimensió metodològica del recull bibliogràfic. Aquestes observacions es distribueixen seguint els procediments comuns detectats i esmentats en el paràgraf anterior: les metodologies seleccionades, les fonts de dades utilitzades, la formulació d'escenaris i l'anàlisi sectorial. La segona part de l'anàlisi metodològica rescata observacions puntuals sobre les publicacions i les distribueix segons la metodologia principal escollida, amb l'objectiu d'aprofundir en alguns aspectes d'interès que passen desapercebuts en una lectura més general dels estudis, i també de ressaltar algunes diferències entre publicacions similars quant a les decisions metodològiques. S'ha d'insistir en el fet que aquesta segona part registra qüestions puntuals que va ser interessant destacar. En aquest sentit, la menció de les publicacions no és completa (es concentra en aquests aspectes d'interès, no en una síntesi total de la publicació) ni exhaustiva (no s'esmenten totes les publicacions).

Figura 7. Metodologies detectades en la literatura

2.2.1.1. Observacions generals

Les principals conclusions obtingudes en la dimensió metodològica de la literatura tenen a veure amb les metodologies utilitzades per les publicacions, les fonts d'informació, les variacions en la formulació dels diferents escenaris que plantegen la majoria de les publicacions i el lloc que ocupa l'anàlisi dels impactes en els sectors de l'economia.

Metodologies escollides

La majoria de les publicacions que s'han tingut en compte analitzen els impactes d'integració econòmica plantejats a partir de simulacions mitjançant models d'equilibri general computable: 8 dels 13 treballs específics considerats n'utilitzen.⁵ En menor mesura, altres treballs recorren a la descripció estadística amb avaluacions qualitatives, com són els casos de Mònaco, Malta i Xipre. Un sol cas fa servir una estimació economètrica emprant el mètode de diferències en diferències, mentre que un altre s'inclina per implementar un model de gravetat del comerç.⁶

Així mateix, es van trobar cinc treballs que comparteixen la metodologia dels models d'equilibri general computable, amb dades del GTAP (Global Trade Analysis Project) per dur a terme les avaluacions i estimacions dels impactes econòmics (Aydin & Acar, 2011; Knobel *et al.*, 2019; Vinokurov *et al.*, 2015; Köhler, 2014; Von Cramon-Taubadel *et al.*, 2010). Si bé finalment aquests estudis no es van tenir en compte pels criteris d'inclusió que s'han esmentat a la introducció d'aquest estudi,⁷ es va considerar pertinent fer-ne referència aquí, ja que contribueixen a reforçar la importància dels models CGE en investigacions sobre integració econòmica i acords de lliure comerç.

En general, es percep un procediment homogeni en l'anàlisi i la implementació del tipus de model en totes les publicacions: descripció de les economies que buscarien consolidar la integració a la UE; descripció del model CGE-GTAP i les variacions específiques introduïdes en relació amb els antecedents; presentació dels escenaris; simulació i anàlisi de resultats. Aquesta uniformitat es veu reforçada per les comparacions que fan algunes

5 Aquests treballs són les simulacions de Turquia i Rússia (Sulamma & Widgrén, 2004; 2007); la simulació d'acord comercial entre la UE i el Canadà (Kitou & Philippidis, 2010); la simulació d'impacte econòmic per a Espanya de l'acord UE-Mercosur (Latorre *et al.*, 2021); la simulació d'un acord d'integració econòmica entre la UE i els països de Centreamèrica (Durán Lima *et al.*, 2009); la simulació del Brexit de Latorre & Yonezawa (2020), i les simulacions per al Brexit de Dhingra *et al.* (2017) i de Dhingra & Sampson (2022).

6 Aquesta conclusió s'alinea amb el que expressa Nello en el capítol «EU Enlargement and Theories of Economic Integration» (2013), en el qual sintetitza les metodologies implementades per diferents publicacions sobre els impactes econòmics de l'expansió de la UE, una tasca que manté estretes similituds amb els objectius d'aquest estudi. L'autora destaca que «els abordatges utilitzats en els estudis van ser eclèctics i es van basar en una àmplia varietat de metodologies, amb molts d'ells utilitzant models d'equilibri general» (Nello, 2013). El treball forma part del llibre *Mapping European Economic Integration* (Verdun & Tovas, 2013).

7 Aquests treballs consisteixen en l'avaluació dels impactes d'una major integració de Turquia amb els seus països veïns de l'Est (Aydin & Acar, 2011), sense considerar la UE; dos estudis que avaluen la major integració econòmica a la Unió Econòmica Euroasiàtica mitjançant una liberalització de l'economia en un cas (Knobel *et al.*, 2019) i l'eliminació de tarifes no aranzelàries en l'altre (Vinokurov *et al.*, 2015); un treball ampli sobre la integració econòmica europea al món, la primera part del qual analitza models d'integració a l'Est, mesurant els impactes únicament en els països membres (Köhler, 2014); una anàlisi sobre l'impacte en l'agricultura d'un acord de lliure comerç entre la UE i Ucraïna (Von Cramon-Taubadel *et al.*, 2010).

publicacions amb treballs anteriors, ja sigui com a justificació per utilitzar alguns supòsits específics, o bé per comparar directament els resultats obtinguts amb altres treballs que havien avaluat anteriorment el mateix tipus d'impacte econòmic. En efecte, alguns autors destaquen l'extensa aplicació d'aquest tipus de models i l'abundant documentació disponible. La utilització de les dades proveïdes pel GTAP constitueix a la vegada un enfortiment del caràcter homogeni de les publicacions.

Fonts de dades

A les publicacions on es duen a terme simulacions mitjançant el model CGE, predomina l'ús de les dades proveïdes pel Global Trade Analysis Project (GTAP). En alguns casos, aquest model d'equilibri general ha estat adaptat per obtenir resultats específics, en contraposició a publicacions anteriors, on s'utilitzaven dades desactualitzades. D'altra banda, els treballs que es basen en una descripció estadística es caracteritzen per l'aplicació de fonts oficials, prioritzant-ne l'actualització. No s'han documentat publicacions que recorrin a altres fonts d'informació quantitativa, sigui d'accés públic o restringit, o que facin estimacions pròpies. Tanmateix, s'han registrat publicacions que generen informació qualitativa mitjançant entrevistes amb agents clau dels sectors econòmics del país sotmesos a anàlisi.

Formulació d'escenaris

Si bé la construcció d'escenaris és una condició necessària en la simulació per CGE-GTAP, no és exclusiva d'aquesta metodologia. L'anàlisi dels escenaris proposats per les diverses publicacions revela una àmplia diversitat de formulacions, incloses les terminologies utilitzades. Alguns escenaris es diferencien a partir de termes més tècnics o propis de la teoria econòmica (diferents tipus de competència, increments en la productivitat, per exemple), mentre que altres escenaris es diferencien en les nocions i els termes més pràctics, com ara variacions en l'acord a signar (en el cas de Mònaco, acord total o acord amb derogacions progressives en les diferents professions i sectors). Així mateix, mentre alguns escenaris aborden una escala més àmplia (en l'economia en el seu conjunt), d'altres se centren en canvis específics en àmbits particulars de l'economia (principalment en el comerç exterior). Per exemple, una simulació específica per a Turquia (Sulamma & Widgrén, 2007), com es detallarà més endavant, planteja diversos nivells de competència per a cada escenari, mentre que els escenaris simulats per als països centreamericans (Durán Lima et al., 2009) es distingeixen principalment per les mesures de protecció aplicades a certs productes intercanviables entre la UE i aquests països.

En conclusió, l'ús d'escenaris és una pràctica àmpliament adoptada en els estudis d'impacte econòmic d'acords comercials internacionals, la qual cosa

provoca una considerable variabilitat en les seves característiques i en la terminologia emprada per presentar-les, cosa que dificulta la identificació de tendències clares. A més, la fonamentació i justificació de l'elecció dels escenaris també és variada: algunes publicacions dediquen molt espai a explicar per què han triat determinats escenaris, mentre que d'altres només els presenten, sense una justificació exhaustiva.

Anàlisi sectorial

Finalment, l'anàlisi sectorial de l'economia permet extreure algunes conclusions generals després de la literatura considerada. La majoria de les simulacions mitjançant models d'equilibri general inclouen l'anàlisi sectorial de l'economia. Si bé la quantitat de sectors varia en cada publicació, el criteri que s'acostuma a seguir és la divisió per tipus d'activitat (nom del producte), amb un nivell més o menys elevat d'especificitat i agregació. En els casos en què s'empra, la mateixa base de dades de GTAP proveeix la distinció de productes i sectors, tot i que poden estar agrupats de diferents maneres. Per il·lustrar aquesta variabilitat, el treball UE-Mercosur (Latorre et al., 2021) tracta prop de 60 sectors, en què es diferencia, per exemple, els tèxtils de les peces de vestir, o el transport marítim de l'aeri. En canvi, la simulació sobre Turquia utilitza 15 sectors més generals, agregant molts productes de la base de GTAP en categories més àmplies, com el sector de l'agricultura, que concentra 20 productes amb dades pròpies sota aquesta denominació, o el sector tèxtil que no distingeix, en la simulació, entre peces de vestir i els altres productes que l'integren. La simulació per al Canadà, per la seva banda, tria fer una divisió sectorial de productes agrícoles més àmplia: de 32 sectors en total, 18 són relatius a l'agrari-alimentari, i redueix els 14 sectors restants a 4 sectors manufacturers i 10 de serveis.

En determinats casos, els efectes en els diferents sectors van acompanyats d'un aprofundiment en l'anàlisi del seu desenvolupament. Però per contra, en altres casos, els resultats de la simulació no són compartits adequadament per a cada sector i es limiten a comentar únicament els que experimenten els impactes més significatius, siguin positius o negatius, sense proporcionar-ne una exploració més detallada. La diferència depèn de l'extensió general de la publicació: treballs acadèmics de menor extensió opten per la presentació concisa dels resultats, juntament amb una breu anàlisi, mentre que simulacions emmarcades en publicacions més voluminoses tendeixen a comentar de manera més extensa els resultats obtinguts, la qual cosa involucra també la dimensió sectorial d'aquests impactes. Per la seva banda, els treballs de descripció estadística sobre Mònaco (Accuracy, 2023; Strategy, 2023) fan una tasca més minuciosa pel que fa a l'anàlisi sectorial, tant en la seva descripció com en les conseqüències econòmiques. Moltes vegades, una perspectiva sectorial complementa una anàlisi agregada dels impactes,

mentre que en altres casos la substitueixen. Això significa que, en alguns treballs centrats en els impactes sectorials, els efectes generals sobre les variables econòmiques són ignorats o relegats a un pla secundari.

2.2.1.2. Observacions puntuals (estudi per estudi)

Simulacions mitjançant models d'equilibri general (CGE-GTAP)

Acord UE-Turquia (Sulamma & Widgrén, 2007)

Els autors dediquen un capítol a explicar en què consisteix el model d'equilibri general GTAP (Global Trade Analysis Project) per analitzar les relacions interregionals i els seus impactes econòmics. En la seva simulació, Sulamma i Widgrén incorporen una situació de competència imperfecta, considerant economies d'escala. La simulació abasta vuit regions ([1] Turquia, [2] nord de la UE, [3] sud de la UE, [4] Alemanya i Àustria, [5] els Balcans, [6] NAFTA, [7] Àsia i [8] resta del món) i tres escenaris diferents: pertinença a la UE sota una estructura de mercat competitiva, que correspon al Model GTAP estàndard amb importació; pertinença a la UE amb competència imperfecta sense entrada d'empreses, assumint economies d'escala; i pertinença a la UE amb competència imperfecta i entrada d'empreses, considerant economies d'escala amb beneficis nuls. En aquests escenaris, s'incorpora la informació sobre tarifes duaneres disponible a la base de dades del GTAP. El model presenta els resultats únicament per sectors d'activitats, sense incloure ni tan sols observacions sobre les variables macroeconòmiques agregades, utilitzant una matriu insum-producte per a la valoració dels sectors econòmics, als quals s'aplica una escala determinada.

Acord UE-Rússia (Sulamma & Widgrén, 2004)

Aquests autors són els mateixos que s'han esmentat en el cas de Turquia i, per tant, l'estructura metodològica d'aquesta publicació és pràcticament idèntica: defineixen vuit regions i quinze sectors econòmics, determinen dos escenaris principals (un per als països de la UE i un altre per a Rússia) amb tres subescenaris idèntics per a la simulació: hi agreguen complexitat, com ara l'abolició de tarifes duaneres, canvis en el mercat intern que incrementen la demanda de béns importats, i l'augment de la productivitat dels nous països membres. Per tant, en termes estrictes, el treball fa dues simulacions en una sola publicació. A diferència del cas anterior, en aquest els resultats se centren en els impactes sobre les múltiples regions, sense analitzar-los per sectors. Addicionalment, cal destacar algunes de les conclusions dels autors que resulten sorprenents en comparació amb treballs anteriors. Aques-

tes conclusions s'expliquen per l'actualització de la base de dades del GTAP, la qual representa millor les regions que les versions anteriors, que encara es basaven en dades per a la Unió Soviètica. Així doncs, es fa menció de la importància de la base de dades en els resultats de la simulació.

Acord UE-Canadà (Kitou & Philippidis, 2010)

Aquesta simulació té un interès particular pel seu focus en el sector agrari i d'aliments, tal com s'ha detallat en les observacions generals sobre l'anàlisi sectorial. Els escenaris que proposen en aquest informe són dos: un d'acord total amb la UE i un altre en què s'exclouen de l'acord certs productes. Així mateix, estableixen l'any 2012 com a moment de ratificació total de l'acord, amplien la simulació fins al 2024 i justifiquen aquesta pròrroga mitjançant un dels articles del GATT. La justificació del disseny de la simulació aporta aspectes interessants, ja que enumera les fonts, tant les acadèmiques com les de la base de dades que recolzen les diverses decisions en la construcció dels escenaris. Aquestes decisions inclouen modificacions a les tarifes duaneres basades en l'Agenda de Doha de l'OMC, l'eliminació de subsidis a l'exportació seguint una cimera a Hong Kong el 2005, i la suposició, recolzada per evidència empírica, que durant els dotze anys de projecció la inversió es finançarà mitjançant l'estalvi privat, entre altres mesures.

Acord UE-Mercosur (Latorre et al., 2021)

La simulació estableix un horitzó temporal de 15 anys, que preveu diversos escenaris relacionats amb les reduccions aranzelàries i, en quotes, les transaccions no aranzelàries de béns i serveis, així com la inversió estrangera directa i les simulacions de contractació pública. La particularitat d'aquest cas és que aquests escenaris s'activen progressivament cada 5 anys des de la signatura de l'acord. Això significa que es proposa un aprofundiment de l'acord al llarg de 15 anys, en lloc de presentar diferents nivells de liberalització i restriccions des del principi per tal de comparar els resultats. El model d'equilibri general computable utilitzat considera la competència monopolística a la Melitz⁸ i el paper de les multinacionals en sectors de serveis avançats. L'aplicació de les simulacions al model produeix dades desagregades per sector i per les principals variables macroeconòmiques, tenint en compte diversos escenaris i el seu impacte en exportacions, importacions, producció, ocupació, salaris i preus. A més, permet simular les emissions de CO₂ associades a la producció i les provocades per la utilització de combustibles fòssils.

8 El model de Melitz consisteix en una modificació del model de Krugman de competència monopolística àmpliament utilitzat en comerç internacional, que aplica al model anterior el supòsit de firmes heterogènies (en mida, productivitat i magnitud d'exportacions). D'aquesta manera, capta l'evidència empírica sobre la liberalització econòmica en relació amb els efectes que té en empreses de diverses característiques, com la seva productivitat o el percentatge de producció que exporten.

Acord UE-Amèrica Central (Durán Lima et al., 2009)

Similar a l'anterior, aquest treball també fa una simulació utilitzant el model GTAP multiproducte i multipaís i divideix l'economia en 33 sectors i 15 regions. Igual que en altres publicacions, el treball emfasitza la importància de l'actualització de dades GTAP i introdueix com a novetat —almenys en relació amb les altres publicacions considerades— la definició d'alguns productes com a «sensibles» per a les regions involucrades. Aquests productes sensibles són els que determinen els escenaris que planteja la simulació: el primer suposa la liberalització total de tots els productes; el segon escenari exclou els productes sensibles de l'eliminació d'aranzels, i el tercer escenari és similar al segon, però considera un sol producte sensible (fruites i vegetals) per a la UE. L'estudi complementa la simulació amb una anàlisi d'equilibri parcial per avaluar els impactes en el comerç exterior, amb l'objectiu d'obtenir resultats desagregats per a cada producte i per superar l'absència de dades de dos països, agrupats al GTAP com a «Resta de Centreamèrica».

Brexit - Espanya (Latorre & Yonezawa, 2020)

Aquest treball presenta les especificacions del model construït de manera summament detallada i extensa. Tanmateix, segueix una lògica semblant a la de les publicacions anteriors: un model d'equilibri general amb múltiples sectors i regions. Els quatre escenaris plantejats postulen diferents magnituds del Brexit que consisteixen a alterar de manera dissímil un conjunt de variables: els aranzels (tenint en compte especialment els productes agroalimentaris); barreres no aranzelàries al comerç de béns i serveis, i barreres no aranzelàries a les IED. El treball inclou també la inserció d'un model de competència imperfecta i utilitza la base de dades del GTAP. Finalment, el treball cita nombrosos articles i publicacions que han abordat el tema del Brexit i comenta, en alguns casos, les diferències entre el model construït pels autors i els antecedents esmentats. Els casos mencionats també corresponen a simulacions mitjançant models d'equilibri general computat, amb diferències respecte a la presència o no d'anàlisi sectorial, o els supòsits sobre el comportament dels agents econòmics. Entre aquests casos hi ha mencions una mica més extenses als treballs anteriors (Dhingra et al., 2017; Dhingra, 2019) que van ser considerats per a aquest estudi. Els models de Dhingra (2019) són similars en essència al treball de Latorre i Yonezawa (2020), amb menys escenaris (que, a més, no diferencien dos dels quatre plantejats pels autors) i amb una menor complexitat d'anàlisi i supòsits, inclosa l'absència de l'anàlisi sectorial.

Altres simulacions i projeccions

Mònaco (Accuracy, 2023)

Per al cas de Mònaco, la consultora Accuracy (2023) va fer un estudi per avaluar l'impacte econòmic de no arribar a un acord d'associació amb la UE. Per a això, l'estudi simula les conseqüències d'un suposat acord que entraria en vigor a partir del 2026, i en compara els resultats amb les projeccions de l'economia monegasca per a aquest mateix període. En aquest estudi, el més interessant és la simulació de l'acord basat en una anàlisi sectorial amb dos escenaris: (1) un acord d'associació gairebé immediat amb la UE, amb amb prou feines algunes excepcions per a certs sectors de l'economia, i (2) un acord amb «derogacions» que preveu un període amb excepcions més extenses i duradores. A partir d'aquests escenaris, l'estudi du a terme un balanç de cada sector amb tres desenllaços possibles: una situació beneficiosa amb l'acord; una situació similar amb acord o sense, i un impacte negatiu amb l'acord. Les projeccions es basen en el valor agregat dels sectors econòmics. Per quantificar els xocs, utilitzen la volatilitat dels creixements sectorials: es calcula la mitjana de la taxa de creixement del valor agregat en cada sector per al període 2015-2019, excloent l'impacte de la pandèmia de covid-19; després, a cadascun d'aquests valors mitjans se li suma una desviació estàndard, el valor de la qual depèn de la importància del xoc prevista per a cada sector. Agregant els impactes sectorials, l'estudi arriba a una conclusió per a l'economia de Mònaco en conjunt.

Brexit (Portes, 2022)

El llibre *The Economics of Brexit: What Have We Learned?* (Portes, 2022) conté un capítol on analitza l'impacte comercial entre el Regne Unit i la Unió Europea.⁹ Per discernir l'impacte específic causat pel Brexit i no per altres canvis en el comerç, els autors utilitzen la metodologia de diferències en diferències, comparant el creixement del comerç entre el Regne Unit i la UE amb l'acord entre el Regne Unit i la resta del món, així com entre els Estats Units i la UE, i utilitzen més de 1.200 productes per prevenir un biaix des dels canvis en un sector particular. A partir d'aquesta metodologia, els autors conclouen que les exportacions del Regne Unit cap a la UE no es van veure afectades pel Brexit, mentre que les importacions de productes provinents de la UE es van reduir un 25% en comparació amb les importacions provinents de la resta del món.

⁹ Es tracta del capítol 3 del volum, «The Impact of Brexit on UK-EU trade», escrit per Freeman et al. (2022).

Mercat Interior de la Unió Europea (Mion & Ponattu, 2019)

En el seu treball *Estimating economic benefits of the Single Market for European countries and regions* (2019), els autors Mion i Ponattu utilitzen un model de gravetat del comerç¹⁰ per estimar els beneficis de diferents països i regions que pertanyen o es relacionen comercialment¹¹ amb el mercat comú europeu. Principalment se centren en els impactes comercials. Si bé el treball no modelitza específicament acords comercials o integracions econòmiques puntuals d'un país, ni les seves conclusions es concentren particularment als països que no pertanyen a l'Espai Econòmic Europeu, la seva inclusió en aquest estudi és d'interès perquè suposa una nova metodologia de simulació en comerç internacional. El model empra dades internacionals comercials (exportacions i importacions de béns i serveis), el PIB i la població; pren com a punt de partida l'any 2016 i crea diferents situacions contrafactuals vinculades als costos de comerç. A més del cost del comerç, els autors inclouen variables com ara preferències per la varietat, firmes heterogènies i mobilitat del factor treball. L'escenari contrafactual consisteix en una eliminació de facto del Mercat Interior de la UE.

Estudis de descripció estadística

L'Estudi econòmic de les conseqüències de la celebració d'un acord d'associació entre el Principat de Mònaco i la Unió Europea¹² publicat per Strategy —de la firma de consultoria PWC— l'octubre de 2023 planteja un «panorama de l'economia monegasca actual» que inclou variables demogràfiques, geogràfiques i econòmiques. Aquest panorama es pot dividir en tres seccions fonamentals: el mercat de treball, les finances públiques i l'anàlisi sectorial de l'economia. Presentat el panorama, el treball se centra en les possibles conseqüències de l'acord d'associació, considerant un sol escenari en què l'acord s'ha signat. En relació amb la metodologia, aquest estudi presenta com a aspectes d'interès la minuciosa desagregació de l'activitat econòmica en els sectors que la componen i l'especial èmfasi que posa en els que es consideren més sensibles per a l'economia monegasca. No obstant això, aquesta anàlisi desagregada dificulta per moments un abordatge més general de l'economia, que es veu relegat a breus comentaris en les conclusions finals. Així mateix, l'estudi no fa estimacions sobre les conseqüències i es

10 Inspirat en la llei d'atracció gravitacional de Newton, aquest tipus de model estableix el comerç entre dos països com a proporcional a les seves mides (PIB) i inversament proporcional a la distància que els separa. Totes les altres variables es mantenen constants.

11 A més dels països que pertanyen a la UE i dels que no en són membres, com Islàndia, Suïssa i Noruega, el model inclou impactes per als BRICS i altres membres de l'OCDE.

12 El títol en idioma original és *Etude économique des conséquences de la conclusion d'un accord d'association de la Principauté de Monaco à l'Union Européenne*.

limita a pronòstics generals i poc precisos en termes de resultats, que inclouen termes no quantificats com a «costos addicionals», «augment de despeses» i «disminució d'ingressos».

L'anàlisi és estrictament descriptiva, partint de dades actuals només com a referència, però que no s'utilitzen per a una estimació dels seus valors en cas de signar-se l'acord. De fet, destaca la recurrent utilització del llenguatge potencial com a forma d'expressar les conseqüències econòmiques, com per exemple «cadascuna d'aquestes categories pot ser potencialment afectada per un acord d'associació» (Strategy, 2023: 35, traducció pròpia). Quan es presenten estimacions, no hi ha una fonamentació matemàtica o estadística.

L'estudi sobre Mònaco d'Accuracy (2023) inclou en els seus annexos uns breus comentaris sobre el cas del Principat de Liechtenstein. S'inclouen de manera separada en aquest estudi perquè, si bé formen part d'un treball considerat i ja esmentat, aborden un altre país i no plantegen fonaments metodològics, en constituir un annex. Per aquest motiu, també es fa una descripció estadística comparativa amb el Principat de Mònaco, establint una analogia amb una possible situació a què aquest es podria enfrontar si signés un acord d'integració. Això té rellevància atès que Liechtenstein es va unir a l'Espai Econòmic Europeu (EEE) el 1995. No obstant això, cal assenyalar que l'annex manca d'informació sectorial.

Altres metodologies

En el capítol «Els petits estats i els efectes no tradicionals de la integració econòmica»¹³ d'Azzopardi (2013), s'analitzen els impactes de la integració a la UE de Malta i Xipre a partir de la realització de 31 entrevistes, els continguts de les quals després es codifiquen. L'anàlisi, prevalentment qualitativa i emmarcada en l'economia conductual, es justifica des de la necessitat d'abordar qüestions complexes com l'escala petita dels estats analitzats, la flexibilitat econòmica, la cohesió social i la manca d'influència política dels governs en termes globals, entre d'altres. La interpretació de la codificació de les entrevistes permet concloure quatre consideracions de política econòmica que es comentaran en la secció «Anàlisi d'impacte econòmic».

13 El capítol pertany al llibre *European Socio-Economic Integration. Challenges, Opportunities and Lessons Learned*, editat el 2013 per Elias Carayannis i Georges Korres.

2.2.1.3. Conclusions: cap a un model d'equilibri general

Les publicacions incorporades en el present estudi permeten concloure que la simulació mitjançant el model d'equilibri general computable és la més replicada per l'anàlisi de l'impacte econòmic d'acords d'integració econòmica entre països i la Unió Europea. Aquesta conclusió es veu clarament reforçada si es consideren també les publicacions sobre acords comercials i integració econòmica que, si bé van ser excloses per mantenir una distància temàtica o geogràfica substancial amb l'objectiu d'aquest estudi, utilitzaven els models CGE per a les seves anàlisis. Tanmateix, cal advertir que els estudis sobre estats més petits, les economies dels quals poden mantenir algunes semblances d'escala amb Andorra, com Mònaco (dos informes considerats per a aquest cas), Malta i Xipre (aquestes dues nacions agrupades en un sol treball), van emprar metodologies diferents del model d'equilibri general computable. Així mateix, és important advertir que la disponibilitat de dades actualitzades (especialment del projecte GTAP si s'opta per un model d'equilibri general) pot resultar determinant a l'hora d'adoptar una metodologia per sobre d'una altra.

Tot i que els models CGE són els més comuns i estandarditzats per avaluar l'impacte econòmic dels acords comercials o d'integració econòmica, és crucial destacar que rarament especifiquen els efectes en el nivell d'ocupació. Es pot concloure també que l'anàlisi sectorial és un component ja establert en aquest tipus d'anàlisi. Es podria afegir que, en estats petits amb economies de menor escala, la mirada sectorial adquireix un caràcter més sensible, ja que és possible que l'economia en conjunt depengui d'un nombre reduït de sectors altament competitius. Els impactes sobre aquests sectors resulten llavors de vital importància per a la signatura d'un acord d'integració econòmica.

Finalment, els escenaris de les simulacions es presenten de manera variada en les diferents publicacions considerades, tant en els nivells d'abstracció com en la seva generalitat o especificitat. Aquesta versatilitat en la formulació d'escenaris dificulta la tasca d'arribar a una conclusió general, tot i que sí que es pot deixar assentada una observació: el marc de producció de l'anàlisi pot ser determinant per escollir el nivell d'abstracció o practicitat dels escenaris. Treballs més acadèmics amb acords més aviat hipotètics (com el de Rússia, per exemple) tendeixen a construir escenaris més teòrics i generals, mentre que estudis encarregats específicament sobre acords que fins i tot estan en discussió, proposen escenaris més pràctics. D'altra banda, s'observa que el més corrent consisteix a formular diversos escenaris «paralels» en la simulació, cosa que permet comparar-ne els resultats, abans que l'activació dels diferents escenaris al llarg del temps, com va ser el cas de l'acord UE-Mercosur.

2.2.2. Què han trobat d'altres abans? Revisió dels impactes previstos en altres processos d'integració econòmica

Un cop explotada la revisió de la literatura per explorar les metodologies amb més potencial explicatiu, ara toca tornar-la a repassar per mirar d'anticipar quina mena d'impactes podem esperar si fem cas de l'economia comparada. Per estructurar aquesta mirada, hem dividit els impactes en un conjunt de variables i hem bolcat en cadascuna els impactes avaluats en cada publicació. De la mateixa manera que a la secció anterior, l'anàlisi de cada impacte es fa primerament de manera general, per després oferir un recorregut més detallat del comportament d'aquesta variable en algunes publicacions que l'hagin registrat.

Els impactes considerats per al present estudi es van distribuir en cinc grups principals: impactes sobre el nivell d'activitat econòmica; impactes sobre el nivell d'ocupació; impactes sobre el comerç exterior; impactes específics sobre els diferents sectors de l'economia, i altres impactes. Aquesta categorització està precedida per una consideració sobre la conveniència o no dels acords, on es van registrar comentaris, conclusions i afirmacions dels autors de les publicacions respecte a si resultava o no convenient la incorporació a la UE.

Figura 8: Impactes econòmics

Amb relació als impactes específics analitzats per sector, si bé pot semblar redundant respecte a les variables que el precedeixen (nivell d'activitat econòmica, nivell d'ocupació i comerç exterior), es va decidir considerar-los separatament, ja que l'anàlisi sectorial constitueix una decisió metodològica present en alguns informes i absent en d'altres, que permet obtenir conclusions interessants més enllà del resultat agregat dels diversos sectors en les variables ja esmentades. La categoria «altres impactes» queda reservada a informes i estudis que incloguin variables que no s'hagin repetit sovint en

altres treballs. D'altra banda, tots els impactes aquí incorporats corresponen als que s'esdevenen al país que podria o no signar l'acord d'integració amb la UE en cada cas, o a escala d'economies nacionals en informes o investigacions més genèriques sobre integració econòmica europea. No es van tenir en compte els impactes d'altres regions o nacions específiques que les simulacions hagin pogut revelar. Tampoc es van considerar escales geogràfiques més àmplies, com ara unitats regionals o blocs de països.

Igual que en l'apartat anterior, la informació dels impactes es divideix en una primera part d'observacions generals, amb les conclusions transversals inferides durant la revisió bibliogràfica, i una segona part d'observacions puntuals. Pel que fa a les observacions generals, no estan dividides només per tipus d'impacte, sinó que es proposa una altra organització més àmplia: en primer lloc, s'avaluen les diferents conclusions o afirmacions explícites sobre la conveniència o no de signar els acords analitzats; en segon lloc, s'aporten comentaris generals sobre els impactes econòmics prèviament enumerats en aquesta introducció; en tercer lloc, s'analitza el que està vinculat als impactes sectorials, i, en quart i últim lloc, les observacions generals sobre la incidència dels escenaris proposats en l'obtenció de resultats diversos. En canvi, les observacions puntuals sí que es limiten als tipus d'impacte (nivell d'activitat, ocupació, comerç exterior, altres impactes) i als impactes sectorials, antecedits per alguns comentaris puntuals sobre la conveniència de signar els acords.

2.2.2.1. Observacions generals

Conclusions sobre els acords

En les conclusions de les investigacions es percep, en general, una ambigüitat en la formulació d'una resposta concreta sobre la conveniència de signar els acords analitzats. En alguns casos, aquesta conveniència es pot inferir dels resultats obtinguts en la simulació. El cas de Turquia, per exemple, conclou que en tots els escenaris es produeixen millores econòmiques en aquest país sense perjudicis per a les altres regions del model (Sulamma & Widgrén, 2007); aquests resultats implicarien llavors que l'acord resulta convenient. En canvi, l'informe d'Accuracy (2003) sobre Mònaco presenta una ambivalència en distingir entre una contracció econòmica a curt termini i un creixement en el llarg termini. Si bé més endavant s'esmenten amb més detall les formes en què les publicacions aborden la conveniència de signar o no l'acord, aquests dos exemples il·lustren un procediment que podem qualificar de convencional en les publicacions: evitar definicions o recomanacions explícites. L'excepció podria ser l'informe de Strategy (2003) per a Mònaco, amb advertències contundents en cas que se signi l'acord, o el treball sobre Rússia (Sulamma & Widgrén, 2004) que, pels resultats simulats, fins i tot arriben a posar en dubte la possibilitat que s'origini una negociació inicial.

Impactes econòmics agregats

Totes les simulacions considerades preveuen —tret d'alguna excepció produïda per un escenari particular— increments de l'activitat econòmica en el cas que se signi algun acord d'integració econòmica amb la UE, tot i que en alguns casos els increments són modestos (inferiors a l'1% del PIB).¹⁴ L'estudi de Nello (2013), que reuneix sintèticament els impactes d'altres publicacions sobre la mateixa temàtica, ofereix una conclusió similar: en cada publicació en què es destaca un impacte sobre el PIB, aquest creix, generalment en nivells inferiors a l'1%. L'excepció és un treball sobre Dinamarca en el qual s'estima una contracció del 0,5% del PIB, amb l'observació que en el llarg termini hi ha efectes positius d'immigració i productivitat que superarien els costos inicials (2013). El treball de Mion i Ponattu (2019) sobre el mercat comú europeu conclou, a grans trets, que l'existència d'aquest espai econòmic comú aporta més benestar i productivitat als països membres, mentre que els països que en queden fora es troben en una situació econòmica lleugerament inferior (millorarien les seves variables quan el mercat comú deixés d'existir). El punt més interessant de les seves conclusions té a veure amb la seva afirmació que el mercat comú europeu reforça les tendències de diferències de productivitat entre regions de la UE (est-oest, nord-sud) i, per tant, això podria contribuir a aprofundir les disparitats regionals, cosa que podria servir per orientar les polítiques econòmiques europees de cara a prevenir impactes desiguals en regions de baixa productivitat.

Respecte a l'ocupació, a partir dels estudis considerats i de l'anàlisi dels impactes avaluats en les diferents publicacions, es considera important esmentar que els models CGE no tendeixen a mesurar impactes en l'ocupació, ni com a variable agregada ni en relació amb els llocs de treball requerits pels diferents sectors de l'economia. L'excepció és el treball sobre la integració UE-Mercosur (Latorre et al., 2021), que presenta l'evolució de l'ocupació durant els diferents anys des de l'entrada en vigor de l'acord simulat. Tot i que és possible deduir els impactes en l'ocupació a través dels efectes en l'activitat econòmica (tant a escala general com sectorial) i en el comerç exterior, els models presentats no ofereixen una avaluació directa d'aquests efectes sobre l'ocupació. Els treballs de descripció estadística sobre Mònaco, en canvi, són emfàtics en relació amb les conseqüències sobre l'ocupació, com es veurà en detall més endavant (Accuracy, 2023; Strategy, 2023).

El balanç en el comerç exterior depèn de cada situació en particular, sobretot quan s'analitza de manera desagregada en els sectors de l'economia. Així mateix, aquests impactes sectorials també són heterogenis, principalment per les diferents mesures aranzelàries que regeixen sobre cadascun d'ells.

¹⁴ Això no inclou les publicacions que van analitzar el Brexit, ja que, com ja hem dit, es van excloure de la secció d'impactes.

No obstant això, es verifica, en general, un increment simultani de les exportacions i importacions, encara que les primeres tendeixen a augmentar menys que les segones. És a dir que, en la majoria dels casos, la balança comercial es veu ressentida pels acords comercials amb la UE. En el treball sobre UE-Mercosur, cal destacar que aquest resultat es manté en el cas d'Espanya al llarg dels 15 anys de la simulació. Per la seva banda, els impactes per a Espanya en el comerç exterior davant el Brexit mostren una particularitat: si bé es registra la caiguda d'exportacions i importacions (s'ha de recordar que el Brexit funciona com un cas anàleg, però oposat a un acord d'integració econòmica), els autors destaquen que, en alguns sectors, les exportacions espanyoles en surten beneficiades en veure compensada la reducció d'exportacions al Regne Unit amb increments cap a altres països de la UE (Latorre & Yonezawa, 2020). Tanmateix, en línia amb els resultats generals de comerç exterior, el Brexit genera un impacte més gran per a Espanya en la reducció d'importacions, per la qual cosa milloraria el saldo de la seva balança comercial.

Diverses publicacions presenten, a més, impactes sobre altres variables econòmiques més particulars, com ara alguns aspectes ambientals o de competència d'empreses. Donada l'especificitat d'aquests casos, no se'n van extreure conclusions generals i l'anàlisi es va restringir a les observacions particulars d'altres impactes.

Impactes sectorials

Pel que fa als impactes sectorials, cal recapitular el que s'ha expressat sobre l'anàlisi sectorial en l'apartat de les metodologies. La diversitat en la profunditat de l'anàlisi sectorial en les publicacions seleccionades no impedeix, però sí que dificulta, extreure conclusions generals sobre els impactes econòmics des del punt de vista sectorial. A grans trets, es pot observar que els sectors més afavorits en cada cas tendeixen a ser els que representen un avantatge comparatiu per al país, o bé on hi ha economies d'escala si es permet l'increment d'empreses. Això s'explica fonamentalment perquè els escenaris plantejats postulen l'eliminació dels aranzels (en diferents magnituds o amb excepcions). Per exemple, davant un acord entre la UE i el Mercosur, Espanya experimentaria un augment significatiu de les importacions de productes que actualment posseeixen més barreres aranzelàries, com els sectors lacti, boví i del sucre. En el cas de Turquia, els impactes sectorials més rellevants estan associats als sectors forestals, tèxtil i electrònic pel que fa a les exportacions,¹⁵ mentre que destaca l'agricultura en el cas de les importacions. En aquest sentit, diverses publicacions coincideixen que els impactes sectorials depenen principalment de la reducció de les barreres aranzelàries, abans que de les no aranzelàries o de la possible inversió estrangera directa.

¹⁵ En els últims anys, Turquia ha desenvolupat el sector forestal. És un dels països que més ha incrementat les seves terres forestals en termes percentuals, mentre que és un important productor de tèxtils i electrònica.

Per tant, un principi general per anticipar els impactes sectorials podria ser analitzar la relació aranzelària entre els productes/sectors dels països implicats. El treball sobre el Canadà aporta uns comentaris interessants amb relació a l'anàlisi sectorial, ja que en el seu escenari d'acord total (sense productes sensibles) es verifica un increment significatiu de la producció de blat canadenc en detriment de la producció d'altres cultius. En aquest sentit, l'acord amb la UE tendiria a concentrar la producció agrícola cap al blat. Així mateix, en aquest escenari, la producció industrial d'aliments cau al Canadà, per la qual cosa a aquesta especialització en blat s'afegiria una primarització de les seves exportacions.

Incidència dels escenaris

Només un cas dels diversos escenaris de la simulació va resultar determinant pel que fa als impactes, ja que es va produir un canvi de signe respecte als altres (Durán Lima et al., 2009). Però, en general, es verifica que la incidència dels escenaris opera sobre la magnitud, però no sobre el sentit de l'impacte o el signe de la variació. Per tant, llevat de l'excepció assenyalada, es pot afirmar que els escenaris modifiquen els resultats d'una manera no determinant respecte a les conveniències de signar o no els acords. Les diferències en les magnituds dels impactes, però, poden tenir diversos graus de sensibilitat o importància, tot i que això últim no apareix en les conclusions.

2.2.2.2. Observacions puntuals

Conveniència dels acords

Com s'ha esmentat anteriorment, es pot percebre una actitud elusiva a l'hora de fer recomanacions emfàtiques; malgrat això, en diverses publicacions es registren alguns indicis, amb nivells elevats de contundència. Per exemple, l'informe de Strategy sobre Mònaco (2023) conclou que, d'acord amb els diversos impactes presentats, l'acord amb la UE podria debilitar la prosperitat i l'atractiu del sistema econòmic monegasc. Tot i que aquesta afirmació no es desenvolupa directament (més aviat serveix com a resum dels impactes presentats anteriorment en l'estudi), és a partir d'aquí que l'informe conclou que la signatura de l'acord no es percep com a favorable per a Mònaco. En una instància anterior a la publicació, també fan un balanç ambigu on sostenen que l'acord implicaria efectes certament negatius per obtenir incerts beneficis en una quantitat limitada de sectors. En canvi, l'informe d'Accuracy (2023) considera que l'acord seria perjudicial en un primer moment, però seria convenient en el llarg termini. Així mateix, els paràgrafs dedicats a Liechtenstein en l'informe d'Accuracy presenten una argumentació que es pot interpretar com una mirada general positiva sobre la integració econò-

mica d'aquest Principat a l'Espai Econòmic Europeu: l'informe assenyalava que el 2015, després de vint anys d'adhesió, el 76% de la població tenia una opinió positiva de l'EEE. La simulació de Sulamma i Widgrén sobre la integració entre Rússia i la UE (2004) també fa una afirmació generalitzada respecte al fet que l'acord de base no és beneficiós per a l'economia russa. La justificació està basada principalment en el deteriorament en els termes d'intercanvi, un aspecte que s'analitzarà més endavant en aquest estudi. En canvi, en el cas de Turquia, els mateixos autors afirmen que l'acord entre aquest país i la UE resultaria «clarament beneficiós» per al potencial nou estat membre (Sulamma & Widgrén, 2007). A més, els autors destaquen que aquestes conclusions estan alineades amb treballs anteriors sobre el mateix acord potencial, encara que no es precisa quants ni quins. De manera similar, Kitou i Philippidis (2010) conclouen per al cas canadenc que tant aquest país com la UE tenen motius polítics compatibles per concedir accés al lliure mercat, fonamentant així la ratificació d'un acord de lliure comerç.

Activitat econòmica

Els impactes econòmics estimats en el cas de l'acord entre Turquia i la UE (Sulamma & Widgrén, 2007) permeten confirmar —en línia amb investigacions precedents esmentades pels autors per a aquest país— clars beneficis en tots els escenaris proposats en cas de firmar l'acord. Mesurats en percentatge del PIB, aquests beneficis oscil·len entre el 0,7% i el 0,2%, segons l'escenari considerat. Pel que fa a Rússia, els mateixos autors (2004) destaquen que l'impacte és positiu, tot i que modest. Els millors resultats s'obtenen en l'escenari on hi ha efecte d'increment de productivitat a Rússia (1,3% de creixement del PIB, enfront del 0,22% en els altres dos escenaris), la qual cosa permet concloure la importància del paper de les inversions estrangeres directes (IED) en el procés d'integració d'aquest país (ja que l'escenari de productivitat creixent en els nous membres suposa un increment de les IED). És important assenyalar que aquests dos estudis utilitzen models estàtics i, per tant, els resultats han d'interpretar-se com a impactes de llarg termini.

L'informe de Strategy sobre Mònaco (2023) és més difús respecte als impactes generals en l'activitat econòmica. Es destaca particularment l'arribada de companyies estrangeres al Principat i la seva instal·lació, però també s'apunta la preocupació per la competència que això pot suposar per a les empreses locals. Aquesta competència pot tenir repercussions negatives en l'ocupació, ja que les empreses estrangeres podrien desplaçar les locals. A més, hi ha la preocupació per la pèrdua de flexibilitat que podrien experimentar les empreses locals al no estar sotmeses a les mateixes normatives i directives europees. Aquesta competència, a més, produiria una caiguda en els preus. L'informe d'Accuracy (2023) coincideix amb l'anterior respecte a l'impacte negatiu en l'activitat econòmica pel sotrac inicial de competitivitat.

Tanmateix, estableix un segon moment de creixement econòmic impulsat pels sectors que es beneficiarien particularment de l'acord. Els dos escenaris que impliquen un acord no modifiquen aquestes oscil·lacions, simplement modifiquen la magnitud de les contraccions i futures expansions.

L'estudi sobre un possible acord entre la UE i els països centreamericans (Durán Lima et al., 2009) proporciona resultats sobre l'impacte en l'expansió del PIB en diferents escenaris de liberalització. En aquells escenaris on es preveu una liberalització total, així com en el cas en què la UE només exclou de l'acord els productes fruiters i vegetals, s'observa un augment del PIB. No obstant això, en l'escenari que implica una liberalització parcial, amb més productes sensibles protegits, es constata una contracció del PIB.

Aquests casos permeten, d'una banda, verificar l'expansió del PIB present en totes les economies (amb l'excepció d'un escenari en un cas i una contracció en el curt termini en un altre), i, d'altra banda, analitzar la incidència relativa dels escenaris, que poden modificar els valors sense alterar els impactes. Novament, l'escenari del cas de Centreamèrica esdevé l'excepció, ja que un escenari específic reverteix els resultats obtinguts en els altres casos.

Nivell d'ocupació

En el cas de Mònaco i pel que fa al mercat de treball, els impactes es consideren molt negatius (Strategy, 2023). L'informe assenyalava que l'acord afectaria més de la meitat de les ocupacions. L'obertura als mercats europeus amenaçaria prop del 75% de les ocupacions privades, ja que els elevats salaris percebuts al Principat resultarien atractius per a una gran quantitat de persones de fora. L'ocupació pública no se'n ressentiria gràcies a les proteccions amb què compta actualment, però el 90% dels treballadors independents sí que estarien en risc pel lliure accés de treballadors independents d'altres parts. Al marge d'això, no s'indica el termini en què es produirien aquests efectes.

Comerç exterior

El treball de Sulamma i Widgrén per al cas rus (2004) conclou que l'impacte en el comerç exterior seria suficient per sostenir que l'acord no seria beneficiós per a l'economia russa. En tots els escenaris, les importacions i exportacions de Rússia creixen considerablement, tot i que les primeres creixen més que les segones. D'altra banda, les importacions de la UE augmenten als països membres més nous, però no tant en els que pertanyen a l'«Europa dels 15»,¹⁶ cosa que segons els autors reflecteix l'asimetria econòmica entre Rússia i la UE. L'anàlisi de comerç exterior continua amb els termes d'intercanvi. Els escenaris d'expansió de la UE cap a l'Est en preveuen un

16 Àustria, Dinamarca, Finlàndia, Alemanya, Suècia, Bèlgica, França, el Regne Unit, Grècia, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos, Portugal i Espanya.

probable deteriorament per a Rússia en tots els escenaris plantejats (cosa que els autors consideren «impactant»), que conduiria a un deteriorament del benestar econòmic. Aquesta és la publicació on els impactes en comerç exterior revesteixen més rellevància.

Per al cas de Mònaco no s'estimen efectes importants en la balança comercial, afectada pel declivi de l'activitat industrial (Strategy, 2023). Per al cas centreamericà (Durán Lima et al., 2009), l'estudi assenyala que els resultats en el comerç exterior estan estretament relacionats amb el patró exportador de cada país, és a dir, el pes relatiu de les exportacions cap a la UE sobre el total d'exportacions. El treball ofereix resultats per a cada sector a cada país analitzat, una recapitulació que excedeix l'abast d'aquesta revisió. No obstant això, destaquen augments d'exportacions en productes primaris o a la indústria lleugera, i un increment de les importacions en tots els escenaris.

Les altres simulacions que utilitzen models d'equilibri general es restringeixen a comentar els resultats obtinguts, on, com s'ha esmentat en les observacions generals, tant les exportacions com les importacions tendeixen a augmentar, encara que creixen més les importacions.

Anàlisi sectorial

El treball de Strategy sobre Mònaco (2023) duu a terme una extensa anàlisi dels impactes econòmics d'un acord en els diferents sectors de la seva economia. Pel que fa al sector de la construcció, s'esperen pocs efectes per l'acord, però es planteja la incertesa d'una major competència per l'entrada d'empreses estrangeres. S'arriba a la mateixa conclusió en el cas del mercat immobiliari. Quant al sector bancari i financer, les conseqüències d'un acord estan vinculades a les restriccions reglamentàries de la UE. L'informe és escèptic respecte als beneficis que tindrien els bancs en accedir amb més facilitat als mercats europeus, ja que les entitats monegasques són relativament petites en comparació amb altres firmes europees, i els costos d'expandir-se cap a aquests mercats podrien no veure's compensats. Pel que fa a l'activitat industrial, es descarta l'ingrés d'empreses estrangeres per les dificultats d'accés al sòl que ja pateixen les firmes locals. L'acord no modificaria substancialment la situació actual del sector, tot i que sí que permetria a algunes indústries (farmacèutica i química) obtenir més beneficis en accedir als mercats europeus sense haver de fer esforços per ajustar-se a les noves reglamentacions, ja que actualment operen sota el seu paraigua. En línies generals, els impactes sobre l'activitat privada serien limitats, perquè, si bé s'obririen noves oportunitats de negocis, l'elevada competència europea en posa en dubte l'aprofitament.

En el cas de Turquia, els sectors més beneficiats per l'acord serien el fuster, l'electrònic, el manufacturer i, en menor mesura, el tèxtil i l'automobilístic. L'únic sector amb impacte negatiu seria l'agrícola. L'estudi conclou també

que les indústries de més escala serien les més beneficiades per l'acord. En aquest sentit, l'escenari menys beneficiós és el que suposa competència perfecta.

Altres impactes

L'informe de Strategy (2023) per al cas de Mònaco preveu més despeses en matèria de Seguretat Social i menys ingressos per a les Caixes Socials, a causa de les regles europees. Aquests augments en les despeses i disminucions en els ingressos fiscals, extensius a altres àrees de les finances públiques, repercutirien negativament en el resultat fiscal del sector públic.

Azzopardi (2013), en el seu treball sobre Xipre i Malta, assenyala que els acords d'integració generen quatre efectes. El primer és que la UE desencadena mecanismes de *lock-in* que faciliten la possibilitat dels estats associats de dur a terme reformes —exigides per les regulacions de la UE— que els permetrien ser més eficients i competitius en un mercat ampliat, aprofitant el projecte d'integració econòmica com un disciplinament extern per fer reformes que en un altre context serien més difícils d'implementar pel cost polític que comportarien. L'increment de la credibilitat és el segon factor: els seus impactes econòmics es vinculen a inversions superiors, a millors resultats en les avaluacions de les qualificadores internacionals de risc (en el cas de Malta va passar de negativa a estable i d'estable a positiva en pocs anys, producte del seu acord amb la UE), i a més accés al crèdit per l'adopció de l'euro com a moneda, entre d'altres. El tercer factor és el paper de la UE com a *big brother*, que permet als països petits resoldre qüestions internes que, en termes econòmics, tenen a veure amb l'accés a fons per a projectes socials, l'increment de l'ocupació i millores ambientals, a més d'altres impactes no econòmics com ara seguretat, migracions, etc. El quart i últim factor és l'oportunitat que representen les externalitats positives pròpies de la integració econòmica: transmissió de tecnologia, efectes *spillovers*, accés a mercats més grans, etc. L'autora verifica aquestes oportunitats a través de les migracions de ciutadans maltesos i xipriotes en cerca de feina a l'estranger, optant per països més propers als seus llocs d'origen després de la signatura dels acords.

L'estudi sobre els països centreamericans destaca una millora ambiental a causa de la reducció de les exportacions d'indústries ambientalment sensibles, producte de l'acord, alhora que es promouen exportacions de béns ambientalment més amigables (Durán Lima et al., 2009). Per la seva banda, el treball sobre l'acord UE-Mercosur destaca que, si bé tots els països signants incrementarien les seves emissions de CO₂, el creixement del PIB en tots els casos (tret del Brasil) supera la variació percentual de les emissions. En tenir Espanya aquesta tendència, la seva ràtio CO₂ / PIB milloraria en cas de signar-se l'acord d'integració (Latorre et al., 2021).

2.2.3. El model MEGA: manual d'ús

2.2.3.1. Els models d'equilibri general aplicat (MEGA)

Aquest estudi té com a objectiu analitzar i quantificar els impactes que l'aplicació de l'acord d'associació (AA) entre Andorra i la Unió Europea (UE) poden tenir en el conjunt de l'economia andorrana. Malgrat l'existència de diferents mètodes capaços d'avaluar quantitativament l'impacte de la posada en marxa de tractats de liberalització comercial, proposem la utilització d'un model d'equilibri general aplicat (MEGA), ja que el considerem el més adient per assolir l'objectiu esmentat més amunt. Com hem vist a les seccions anteriors, el MEGA és un mètode utilitzat sovint per a l'anàlisi de l'impacte de diversos acords comercials o de mesures proteccionistes en diferents països (Artuç & McLaren, 2015; Caliendo et al., 2019; Latorre et al., 2020; Peralí et al., 2012). Malgrat que altres mètodes puguin tenir un nivell superior de detall en aspectes específics de l'economia, els MEGA proporcionen més heterogeneïtat d'*outputs*, que dibuixen una visió global, incloent-hi tots els aspectes de l'economia. Altres models manquen d'un enfocament de conjunt, per la qual cosa resulta complex establir quines variables tenen més impacte o prevalen en la determinació de l'efecte total de qualsevol mesura en el total de l'economia. En canvi, la globalitat de l'anàlisi proporcionada pels MEGA permet determinar l'efecte individual de cada intervenció, combinant una perspectiva macro, que analitza el conjunt de l'economia, amb una perspectiva fonamentada en la microeconomia, i posant el focus en algun aspecte particular (agent, sector o factor productiu). Aquesta doble vessant resulta un instrument de suport fonamental per a la presa de decisions polítiques. La seva naturalesa teòrica i metodològica fan d'aquest mètode, a diferència de mètodes alternatius, el més adequat per a l'avaluació de l'impacte de l'AA entre Andorra i la UE.

Cal tenir en compte, però, que si bé l'AA pot tenir implicacions de diverses natures (polítiques, socials, etc.) les repercussions de les quals poden ser econòmiques, el MEGA es limita a analitzar i avaluar l'impacte de les mesures presents en l'acord que siguin directament quantificables i de naturalesa econòmica.

2.2.3.2. Fortaleses d'un MEGA per a Andorra

Per a l'anàlisi de l'acord partim d'un model que representa una economia de mercat basada en la suposició que els productors maximitzen beneficis i els consumidors maximitzen la utilitat obtinguda a través del consum. Els preus de mercat s'ajusten endògenament per mantenir l'equilibri entre l'oferta i la demanda en tots els mercats. Partint d'aquesta base, els MEGA permeten assolir un elevat nivell de detall, que es reflecteix en múltiples aspectes. El

MEGA desenvolupat en aquest estudi presenta un desglossament geogràfic basat en les relacions comercials entre tres regions: Andorra, la Unió Europea (UE) i el que denominem com a resta del món. Cadascuna d'aquestes regions presenta dades desagregades per sectors, factors productius (treball, amb variables d'ocupació i salaris, i capital), i agents (consumidors, empreses, sector públic). En aquest sentit, parlem d'un model d'equilibri general multiregional, multisectorial i multifactorial.

Un dels principals avantatges del MEGA és la seva elevada solidesa teòrica. Els seus fonaments microeconòmics permeten que les accions optimitzades dels agents estiguin limitades per restriccions realistes tant pel costat de la demanda, recollit a través del comportament dels consumidors que han de prendre les seves decisions enfrontant una restricció pressupostària, com pel costat de l'oferta, en què la producció de les empreses es veu condicionada per la tecnologia que utilitzen per produir.

Les interaccions entre els diferents agents de l'economia (consumidors, empreses i sector públic) es representen mitjançant un sistema d'equacions derivades de problemes d'optimització microeconòmica, les quals repliquen l'estructura sectorial de l'economia andorrana. Aquest mètode reproduïx el cicle circular de l'economia incloent-hi variables per a la producció, la renda i les demandes nacionals i internacionals i recull les condicions d'equilibri per a tota mena de mercat (per exemple, mercat de béns, de factors i sector exterior).

L'ús d'un model d'equilibri general permet relaxar certs supòsits teòrics, admetent ajustos i substitució en la producció: entre treball i capital, entre valor afegit i productes intermedis, i entre producció domèstica i sector exterior, a través de funcions amb elasticitat de substitució constant.¹⁷ Des d'aquesta perspectiva, els models d'equilibri general han estat objecte de crítica perquè parteixen d'alguns supòsits teòrics «irreals», entre els quals cal destacar l'ús de competència perfecta per a la representació dels mercats i el comportament miop dels agents. Per solucionar aquest tipus de debilitats, el model utilitzat en aquest estudi assumeix que les empreses operen sota competència monopolística¹⁸ a l'estil de Dixit i Stiglitz (1977) en tots els

17 Una funció amb elasticitat de substitució constant és una funció matemàtica sovint utilitzada en economia per a representar com es combinen conjunts de factors productius (treball i capital en la funció de producció), d'inputs (valor afegit i producte intermedi), de produccions (domèstica i procedent de l'exterior), etc. Es caracteritza per presentar proporcions fixes en el temps, per la qual cosa la facilitat relativa amb la qual es pot substituir un conjunt per l'altre roman constant al llarg del procés de producció.

18 La modelització dels sectors sota competència monopolística ofereix l'ajust més gran a la realitat econòmica. L'existència d'un monopoli públic en el sector de telecomunicacions, com en el cas andorrà, no redueix el seu nivell de robustesa per diferents raons. En primer lloc, mentre que és cert que es redueix la capacitat de generar ingressos per l'eliminació de la itinerància (roaming), els principals canvis en la producció del sector estan determinats pels efectes indirectes que l'acord

sectors, i que el nombre d'empreses que operen en l'economia és endogen. Es tracta d'un supòsit que emfasitza el paper de la diferenciació de productes, les economies d'escala i la competència imperfecta en la conformació dels mercats. En competència monopolística, les empreses produeixen productes similars, però no idèntics. Aquests béns es produeixen combinant valor agregat amb béns intermedis domèstics i importats i són considerats substituïbles imperfectes de la varietat produïda en les altres dues regions econòmiques considerades en l'anàlisi. Això té dues conseqüències directes: els béns no són perfectament substituïbles entre si, de manera que les empreses posseeixen cert poder de mercat amb el qual exerceixen un grau de control sobre els preus dels béns disponibles en el mercat. Aquest control està parcialment garantit també per l'existència de barreres i aranzels.

En el cas de relació comercial entre Andorra i la Unió Europea, la mera existència de barreres aranzelàries i d'asimetries reguladores (barreres no aranzelàries) entre ambdós socis comercials provoca que les empreses puguin tenir un relatiu poder de mercat amb el qual fixen preus en les economies domèstiques. Amb l'eventual ratificació de l'acord d'associació, bona part d'aquestes barreres aranzelàries i no aranzelàries acabaran desapareixent o reduint-se dràsticament, cosa que alterarà els nivells de producció de les empreses a Andorra (i la UE). Aquestes dinàmiques s'incorporaran, analitzaran i quantificaran a través del MEGA que es proposa en aquest estudi.

El model suggerit per aquest estudi, a més, modela els inversors i consumidors com aquells agents responsables de la presa de decisions sobre inversió i estalvi. Aquestes dues variables, d'acord amb el model d'Abel i Blanchard (1983), estan modelitzades separatament, amb trets similars a altres models d'equilibri general ja àmpliament utilitzats per la literatura (Go, 1994; Lecca et al., 2013). A més, s'introdueix l'atur com a factor determinant en la fixació dels salaris. El model inclou una corba salarial (wage curve) suggerida per Blanchflower i Oswald (1995). Aquesta corba salarial introdueix un mecanisme pel qual la taxa d'atur influeix negativament en els salaris i viceversa. S'admet atur involuntari, de manera que els treballadors no poden triar lliurement si treballar o no, i per tant els aturats sempre acceptaran un treball amb el salari real més alt.

genera en la resta dels sectors i en les demandes finals i, per tant, d'abast reduït. En segon lloc, per mantenir els preus del sector sota condicions de mercat i no determinats per decisions polítiques, és necessari assumir que les circumstàncies sota les quals opera en el mercat el monopoli públic s'ajusten a les d'un monopoli privat. D'acord amb aquest supòsit, les condicions d'equilibri per a un monopoli públic coincideixen amb les de la competència monopolística. Per això, les variables que poden veure's més afectades (preu del sector, excedent del productor i dels consumidors) no presentaran grans desviacions per la modificació de l'estructura de mercat, ni són l'objecte principal d'anàlisi d'aquest estudi.

2.2.3.3. Com interpretar el model: statu quo vs. AA

Per aclarir el funcionament d'un model d'equilibri general i explicar com es propaguen els efectes de les pertorbacions a l'economia andorrana, la figura 4 mostra els mecanismes amb els quals opera el MEGA. Si bé aquest esquema se circumscriu als mecanismes que operen a Andorra, és oportú recordar que l'estudi assumeix que això és anàleg en les altres dues regions considerades (UE i resta del món).

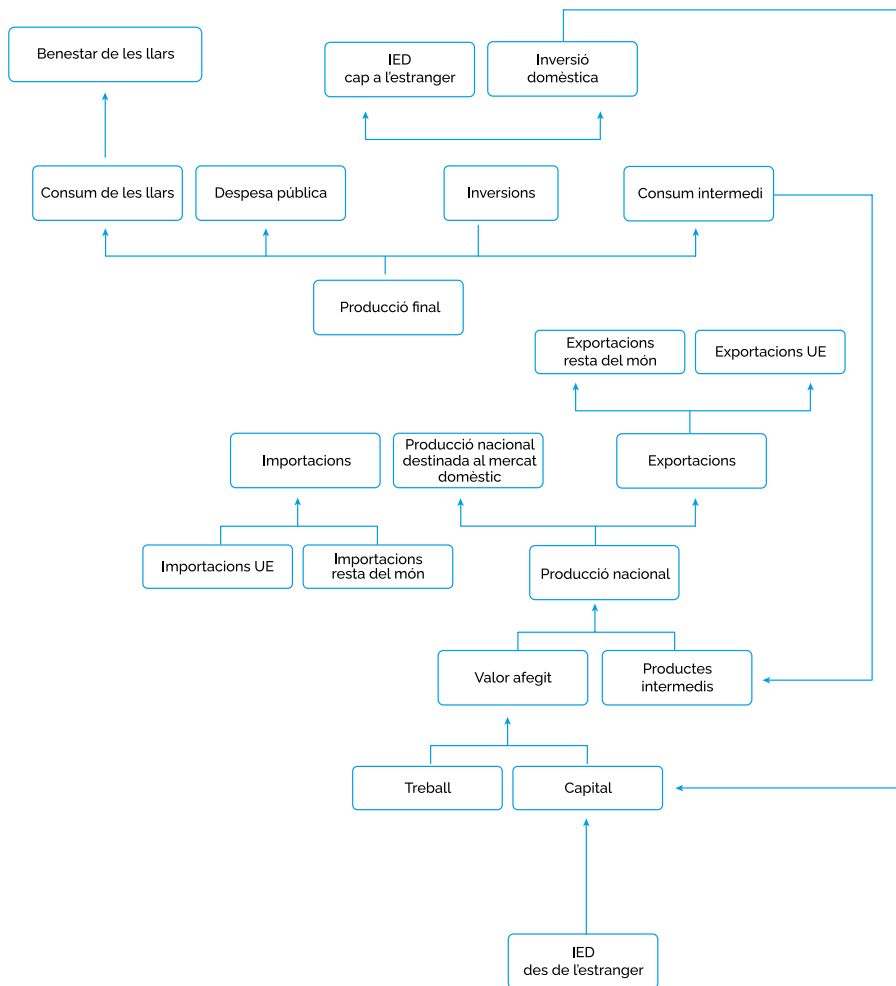
Partint del nivell més baix de la figura 9, observem que la producció nacional està determinada per un procés en què es combinen els factors productius (capital i treball) que conformen el valor afegit juntament amb els productes intermedis, procedents tant d'un mateix sector com de tots els altres sectors de l'economia els productes dels quals han estat emprats per a la producció. El valor afegit es compon de treball, proporcionat pels treballadors, i capital, procedent de la canalització acumulada dels estalvis cap a la inversió. Mentre que part d'aquesta producció s'exporta, el gruix es destina al mercat domèstic, que al seu torn es veu complementat per les importacions de béns i serveis de fora del país.

Atès que l'AA interessa de manera directa a dues de les tres regions modelitzades, Andorra i la UE, és fonamental distingir, tant pel que fa a les exportacions com a les importacions andorranes, si l'origen i el destí d'aquells productes objecte de comerç internacional són europeus o de la resta del món. La combinació de productes domèstics i importats, que hem denominat *Producció final*, es distribueix entre els diversos elements de la demanda final: consum de les llars, inversió, consums intermedis¹⁹ i despesa pública. Finalment, la suma dels consums de les llars en cada sector proporciona un determinat nivell de benestar que tradicionalment es mesura amb el concepte d'utilitat.

Tal com indiquem, el MEGA és capaç de replicar l'estructura sectorial i de relacions comercials de l'economia andorrana. Sobre la base d'aquest funcionament, l'estudi aplica diferents pertorbacions, a les quals denominarem *Xoc de l'AA* i que generaran dos escenaris alternatius. Aquests dos escenaris depenen de la ratificació o no de l'acord: l'escenari statu quo (sense acord d'associació) i l'escenari AA (amb acord d'associació).

¹⁹ Que tornen a integrar-se en el procés productiu. Aquest mecanisme es recull gràcies a les taules Input-Output: cada sector produeix *outputs* tant per al consumidor final com per a la resta dels sectors econòmics, i alhora s'abasteix dels *inputs* necessaris per dur a terme la seva activitat a través del comerç bilateral amb els altres sectors econòmics.

Figura 9. Estructura del Model d'Equilibri General per a Andorra

L'escenari statu quo (SQ) simula els efectes de l'economia andorrana en el cas que l'acord no s'implementi. Per això, el model pren en consideració les previsions de creixement anual del producte interior brut²⁰ i simula els resultats per a un temps de 30 períodes econòmics. En aquest sentit, donada la incertesa que governa un lapse temporal tan elevat, relaxem aquest supòsit

20

En l'apartat següent s'explica més a fons quines estimacions s'han pres de referència.

assignant uns rangs de confiança, un de superior i un altre d'inferior, que oscil·len al voltant del valor de referència que es considera en l'estudi. Així, l'escenari SQ proporciona dos subescenaris, un de més pessimista i un altre de més optimista.

L'escenari AA simula els efectes de l'acord d'associació en l'economia d'Andorra. Tal com indiquem, el MEGA se circumscriu a analitzar i avaluar l'impacte de les mesures directament quantificables i de naturalesa econòmica. L'AA s'introdueix en una realitat geogràfica ja altament integrada en l'espai econòmic comunitari, per la qual cosa les modificacions previstes per l'acord tenen l'objectiu de reduir, fins a eliminar, aquelles diferències que encara separen la normativa europea de l'andorrana. En termes d'abast que l'anàlisi dels resultats proporcionats pel model pretén oferir, l'aplicació pràctica de l'AA es plasma en diverses vessants que afecten les quatre mobilitats que tracta l'AA.

Cal esmentar que hi ha alguns aspectes del debat públic que no s'han tingut en compte en els dos escenaris presentats. En l'escenari SQ no s'ha abordat la possible degradació dels sectors tradicionals. Aquesta absència implica no considerar la probable pèrdua de competitivitat en el comerç a llarg termini a Andorra com a conseqüència de l'augment del comerç electrònic en el mercat, ni tampoc la disminució del turisme causada per la degradació del comerç i els efectes del canvi climàtic, que tenen un impacte directe en el turisme d'esquí, una part crucial de l'oferta turística d'Andorra. A més, no s'han ponderat les possibles repercussions negatives de no adoptar l'acord, com ara la possible deterioració de les relacions amb la UE, que podria afectar els acords existents i les futures ampliacions o col·laboracions. Tampoc s'ha considerat la possibilitat de fugida del sector financer si no s'arriba a un acord, especialment quan tinguí més mercat fora del país que dins. Pel que fa a l'escenari AA, no s'ha previst el supòsit que amb la implementació de l'acord es pugui generar una diversificació ràpida i significativa de l'estructura econòmica andorrana, sinó que, per contra, els canvis en la matriu productiva es deriven endògenament.

Llibertat de moviment de mercaderies

En primer lloc, l'AA preveu una reducció aranzelària des de la seva ratificació en els sectors importadors de productes agrícoles. La reducció aranzelària s'aplica als productes agrícoles, ja que són els últims que encara presenten barreres al comerç entre Andorra i la UE. Segons la nomenclatura combinada del sistema duaner comú de la UE, aquests productes corresponen als capítols que van de l'1 al 24. La resta de productes no tenen barreres aranzelàries abans de l'AA. En aquest sentit, simulem la reducció aranzelària de l'AA aplicant una disminució total dels aranzels en aquells sectors intensius en l'ús de productes agrícoles procedents de l'estranger.

En particular, derivem de la matriu d'importacions una mitjana ponderada entre els dos sectors de més intensitat importadora: el sector agrícola (A) i el sector extractiu i manufacturer (B-C, que inclou la indústria agroalimentària). Aquesta reducció aranzelària no inclou, en primera instància, el subsector del tabac (codi 24 de la nomenclatura combinada).²¹ A diferència de la resta de sectors, el tabac preveu una reducció gradual i harmonitzada en els pròxims 30 anys. Aquesta peculiaritat fa que aquest subsector s'hagi d'analitzar dins del MEGA a través d'una reducció gradual d'aranzels els efectes dels quals seran menys disruptius i a llarg termini. A més, es tracta d'una reducció aranzelària asimètrica en la qual únicament Andorra reduirà aquests aranzels davant de la UE, ja que, actualment, la UE no manté aranzels per als productes provinents d'Andorra.

En qualsevol cas, i com es pot intuir, la reducció de tots aquests aranzels a productes agrícoles importats tindrà importants efectes d'equilibri general. En primer lloc, les empreses domèstiques es veuran menys protegides de la competència internacional i, gràcies a un augment de la integració comunitària, el país experimentarà un augment de les importacions europees a un preu més baix. Aquest increment de les importacions europees serà a costa de les importacions provinents de la resta del món, donat que les importacions europees seran relativament més barates. Tanmateix, una reducció dels preus de les importacions tendeix a impactar positivament en la productivitat sectorial gràcies als menors costos dels inputs importats i, per tant, de la producció total de les empreses andorranes en aquest cas. Aquest menor cost de producció permetrà incrementar la producció, l'ocupació i, potencialment, els salaris a Andorra gràcies a la millora de la productivitat empresarial domèstica. Aquest canvi en la productivitat suposarà un canvi estructural per a l'economia andorrana, que podrà afavorir un creixement sostingut del PIB.

Aquestes implicacions proporcionen una primera idea de com l'AA produeix impactes al llarg de la cadena de valor de l'economia andorrana, tant «cap amunt» (*upstream*), en els sectors que proveeixen principalment *inputs* intermedis per a la producció d'altres sectors, com «cap avall» (*downstream*), en els sectors que aporten valor afegit en funció dels *inputs* importats.

Liberalització de serveis

D'altra banda, l'AA preveu una liberalització dels serveis. Per captar l'efecte d'elements de l'acord com aquests que no presenten xifres quantificables, la literatura suggereix identificar-los a través d'una reducció de les barreres no aranzelàries que anomenarem d'ara endavant reguladores i administratives. El supòsit de partida per a aquesta part de l'AA és que Andorra parteix d'una situació d'integració amb la Unió Europea molt elevada sense arribar

21

La Taula 3 mostra la classificació sectorial per codis CNAE.

encara a ser membre ple de l'EEE, cosa que provoca que les barreres reguladores andorranes siguin més elevades que les observades per al conjunt de països de l'EEE (Espai Econòmic Europeu). Amb la seva declaració del 12 de desembre de 2023, la Comissió Europea (2023)²² estableix la intenció que, a través d'aquest AA, Andorra assoleixi el mateix nivell d'integració amb la Unió Europea que aquells països de l'EEE (Islàndia, Liechtenstein i Noruega) no pertanyents a la Unió. Per això, simulem una caiguda de les barreres reguladores suficient perquè Andorra acabi tenint les mateixes barreres que posseeixen de mitjana el conjunt d'aquests països. En aquest cas, la caiguda de les barreres reguladores se simula de manera simètrica de manera que la UE i Andorra es veuran afectats de manera similar. Per tant, les diferències en els efectes d'una tal caiguda reguladora seran determinades per la diferent mida i les característiques pròpies de cada economia.

Aquesta caiguda de les barreres reguladores s'implementa sectorialment en el model i d'acord amb les reduccions temporals previstes per l'acord. Els sectors afectats per aquesta reducció són els següents:

- Serveis financers i d'assegurances (15 anys)
- Serveis d'informació i comunicació (7 anys)
- Serveis de transport (0 anys)
- Serveis d'activitats professionals, tècniques i altres activitats auxiliars (3 anys)

Respecte al sector de la comunicació, resulta d'especial importància destacar l'eliminació dels costos derivats de la itinerància. La liberalització del sector de telecomunicacions permet eliminar el monopoli públic existent i obrir el mercat a la competència, cosa que perjudicaria la capacitat de recaptació fiscal de l'Estat. Ambdues mesures, tant la reducció de les barreres reguladores com l'eliminació de la itinerància, repercutiran en el pressupost estatal que, a curt termini, veurà reduïts els seus ingressos. Aquest estudi no pretén entrar a avaluar normativament l'actuació del Govern ni proposar recomanacions de política fiscal, per la qual cosa les projeccions de despesa pública romandran proporcionals a l'evolució del PIB andorrà. Per tant, l'estudi proporcionarà una anàlisi de l'evolució de la necessitat de finançament estatal (dèficit públic) que serà determinat per les fluctuacions dels ingressos fiscals directament afectats per l'AA.

22

Disponible a: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6522

Lliure circulació de persones

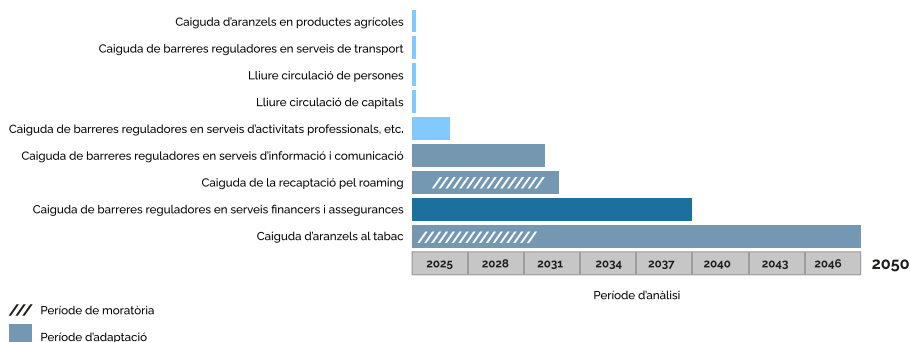
Un altre element diferenciador de l'AA respecte a l'estatu quo que incorpora el model és la migració. Les dinàmiques que alliberi l'AA es plasmaran en una mobilitat laboral tant d'Andorra com de la Unió Europea. Com a part de l'anàlisi de l'AA, la mobilitat de treballadors s'incorpora en el model a través de les diferències de salaris per sectors. Això és, un nivell d'activitat econòmica més elevat estirarà a l'alça els salaris dels diferents sectors, per la qual cosa els treballadors de totes dues economies es veuran incentivats a migrar al país i sector que ofereixi uns salaris relatius superiors. En aquest sentit, és important fer una sèrie d'aclariments. En primer lloc, com s'ha indicat prèviament, el model només capta la migració produïda per diferencials salarials, per tant, no es tracten els fluxos migratoris produïts per altres motius. En segon lloc, atès que l'AA no menciona l'existència de quotes màximes d'immigració per a Andorra, sinó únicament de quotes mínimes d'immigració, assumim que aquestes últimes no generen una restricció efectiva a l'entrada de nous treballadors. Amb la finalitat d'entendre i mesurar de manera precisa aquesta mobilitat internacional en el cas andorrà, plantejem dues situacions després de la signatura de l'AA: una d'absència de mobilitat laboral regional i una altra en què es garanteix la lliure mobilitat de treballadors.

Lliure circulació de capitals i activitat inversora

Finalment, l'últim aspecte fonamental previst per l'AA i introduït en el model és la lliure mobilitat de capitals i l'activitat inversora. L'anàlisi pren en consideració aquesta liberalització permetent que hi hagi plena mobilitat de capitals en el model, de manera que es pot captar i resumir en una variable d'anàlisi l'entrada o sortida neta de fluxos de capitals i d'inversió per a cadascun dels sectors. No obstant això, cal tenir en compte algunes consideracions. En primer lloc, hi ha una sèrie de restriccions, especialment les lligades als serveis financers i, en particular, a les comissions bancàries, que tindran les mateixes moratòries que els serveis. A més, hi ha alguns aspectes del protocol de serveis financers que afecten la llibertat de moviment de capitals. En termes del model, aquestes restriccions es reflecteixen a través de les barreres reguladores en el sector de serveis financers, indicades anteriorment, que influeixen en el flux de capitals. El model recull com la reducció d'aquestes barreres no aranzelàries afecta el mercat de capitals. En aquest sentit, quan disminueix la barrera no aranzelària, augmenta el flux de capitals.

La figura 10 reflecteix la línia temporal d'aplicació, moratòria i adaptació de cada element de l'AA explicat amb anterioritat.

Figura 10. Línia temporal d'aplicació, moratòria i adaptació de l'AA

Totes aquestes consideracions s'han incorporat en la implementació de l'escenari de l'AA. En particular, el MEGA simula l'evolució del PIB andorrà i altres variables macroeconòmiques després de la ratificació de l'AA. La taula 1 resumeix les variables macroeconòmiques objecte d'anàlisi.

Taula 1. Variables macroeconòmiques analitzades al MEGA

Creixement del PIB	Consum de les llars
Producció	Índex de preus de consum
Exportacions totals	Fluxos nets de capital
Importacions totals	Migracions netes
Valor afegit	Canvis en els salaris
Creixement de l'ocupació	Productivitat total dels factors

2.2.3.4. La captura dels efectes de l'AA

Com s'ha indicat, l'anàlisi té en compte la multidimensionalitat de l'AA. Això vol dir que l'AA suposa un canvi profund en múltiples dimensions que s'han incorporat en el model. En aquest sentit, els efectes de l'acord repercuteixen en els diferents agents econòmics (llars, empreses i sector públic), que podríem sintetitzar en els aspectes següents.

Llars

Els nivells superiors d'ocupació i salaris, i també els preus sectorials més baixos que sorgiran després de la reducció de barreres aranzelàries i reguladores permetran millorar la renda nominal i la renda real (salaris reals) de les famílies, cosa que impulsarà el consum de l'economia andorrana. Tant els efectes nominals com els reals sobre les nostres variables d'interès estan recollits en el nostre model d'anàlisi.

Empreses

Aquesta dimensió es veu afectada per tots els aspectes de l'AA. Una derivació dels efectes que observarem procedeix, per exemple, de la reducció aranzelària i reguladora: les empreses domèstiques estaran més exposades a la competència internacional i, gràcies a un augment de la integració comunitària, el país experimentarà un augment de les importacions de béns i serveis europeus a un preu més baix. Aquest increment de les importacions europees serà a costa de les importacions provinents de la resta del món, atès que les importacions europees seran relativament més barates. No obstant això, una reducció dels preus de les importacions tendeix a impactar positivament en la productivitat sectorial gràcies als menors costos dels béns i serveis importats i, per tant, de la producció total de les empreses andorranes en aquest cas. Aquest menor cost de producció permetrà incrementar la producció, l'ocupació i, potencialment, els salaris a Andorra gràcies a la millora de la productivitat empresarial domèstica.

- **Sectors afectats directament:** els sectors directament afectats per l'AA seran aquells en què hi hagi reduccions explícites de les barreres aranzelàries i reguladores, és a dir, els sectors que estan al centre de la negociació comercial.
- **Sectors afectats indirectament:** d'altra banda, els sectors afectats indirectament per l'AA seran aquells que es vegin estimulats (o penalitzats) per les dinàmiques de generació d'activitat econòmica en els sectors que han estat prèviament afectats per les reduccions aranzelàries i reguladores. Són sectors que es veuran afectats de manera indirecta per les dinàmiques i sinèrgies que alliberi l'aplicació pròpia de l'AA. Aquests efectes indirectes sorgiran perquè les empreses i famílies andorranes canviaran la manera de produir (empreses) i consumir (famílies) a Andorra, així com la recaptació fiscal des del moment en què els canvis aranzelaris i reguladors comencin a tenir efectes.

Taula 2. Classificació sectorial dels efectes directes i indirectes de l'AA

Sectors afectats per la reducció aranzelària	Productes de l'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca
	Productes de les indústries extractives i manufactures
Sectors afectats per la reducció de barreres reguladores	Serveis de transport i emmagatzematge
	Serveis d'informació i comunicacions
	Serveis d'activitats financeres i assegurances
	Serveis d'activitats professionals, científiques i tècniques
	Serveis d'activitats administratives i serveis auxiliars
Sectors afectats indirectament per l'AA	Energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat
	Aigua natural; serveis de tractament i distribució d'aigua; serveis de clavegueram; serveis de recollida, tractament i eliminació de residus; serveis d'aprofitament; serveis de sanejament i altres serveis de gestió de residus
	Construccions i treballs de construcció
	Serveis de comerç a l'engròs i al detall i serveis de reparació de vehicles de motor i motocicletes
	Serveis d'hostaleria
	Serveis d'activitats immobiliàries
	Serveis d'administració pública; seguretat social obligatòria
	Serveis d'educació
	Serveis d'activitats sanitàries i de serveis socials
	Serveis d'activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment
Altres serveis; serveis de les llars com a ocupadors de personal domèstic o com a productors de béns i serveis per a ús propi; organitzacions i organismes extraterritorials	

Sector públic

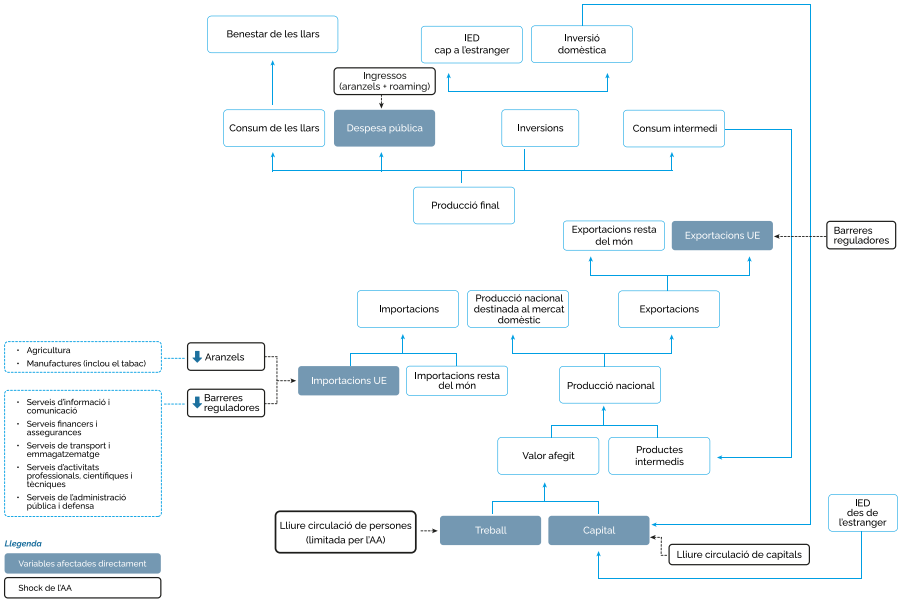
La signatura de l'AA implica canvis directes i indirectes en la recaptació fiscal. Els resultats proporcionaran una anàlisi de l'evolució de la necessitat de finançament estatal (dèficit públic), únicament determinada pels canvis en els ingressos fiscals. Aquests canvis recaptatoris seran els provinents tant dels sectors directament afectats per l'AA com d'aquells sectors que es veuran estimulats indirectament a través dels nivells superiors d'activitat que

tinguin lloc a Andorra amb l'AA. En aquest sentit, d'una banda tenim aquells sectors que afecten la recaptació com a conseqüència directa de la negociació de l'AA, dels termes que s'hi negocien i de l'aplicació de la reducció de barreres aranzelàries i reguladores. D'altra banda, tenim sectors afectats directament per l'AA, però els canvis dels quals no comporten efectes directes sobre instruments formals de la recaptació fiscal. És a dir, enfront del primer grup de sectors, aquest segon grup no veurà alterats els seus instruments formals de recaptació fiscal. No obstant això, l'anàlisi recollirà els canvis en la recaptació fiscal induïts per l'increment de l'activitat que té lloc en aquest segon grup de sectors després de la signatura de l'AA. Aquests sectors coincideixen amb els afectats per la caiguda de barreres reguladores, llevat del sector d'informació i comunicació. En altres paraules, els sectors afectats des d'aquesta perspectiva són:

- Serveis financers i d'assegurances
- Serveis de transport
- Serveis d'activitats professionals, tècniques i altres activitats auxiliars.

Tant els efectes directes com els indirectes de l'AA comportaran canvis en múltiples dimensions. La figura 11 mostra, a través dels requadres destacats en color, la forma d'implementació de l'acord en el model, de manera que la perturbació involucra tots els agents, mercats i factors de l'economia. Allà es poden identificar els elements específics de l'acord que influeixen en diverses variables econòmiques. Donada l'estructura del model, també és possible visualitzar els mecanismes de transmissió cap a la resta de l'economia. Per exemple, la reducció d'aranzels impacta les importacions provinents de la UE, la qual cosa al seu torn afecta la producció final. Això, en última instància, repercuteix en el consum de les llars. A més, la disminució de costos d'importació pot incrementar la competitivitat de les empreses nacionals, alterar les taxes d'ocupació i modificar els ingressos fiscals del sector públic. Aquests efectes encadenats subratllen la importància d'analitzar cada dimensió de l'acord per a comprendre'n l'impacte global en l'economia.

Figura 11. Estructura del Model d'Equilibri General per a Andorra en l'escenari AA

2.2.4. El model MEGA: fonts de les dades utilitzades per alimentar-lo

Un dels reptes més importants a l'hora d'elaborar un MEGA és la recopilació d'informació estadística i, concretament en el marc d'aquest projecte, de tota aquella informació que ateny els sectors productius i els fluxos comercials de l'economia andorrana.

La principal font d'informació és el Departament d'Estadística del Govern d'Andorra, que publica les taules Input-Output (TIO) amb les quals es duu a terme el calibratge i la validació del model. L'última actualització de les taules Input-Output correspon a l'any 2015, per la qual cosa l'hem actualitzat successivament fins a l'any 2019. Aquesta TIO té en compte una desagregació sectorial de 18 sectors classificats d'acord amb la Nomenclatura estadística d'activitats econòmiques de la Comunitat Europea (NACE), tal com es recull a la taula 3. La TIO del Departament d'Estadística andorrà proporciona un nivell de desagregació sectorial amb menys sectors respecte als nivells de desagregació estàndard, incloent-hi dins d'un mateix sector (per exemple el manufacturer, B-C), diferents sectors amb un alt grau d'heterogeneïtat (per exemple, fabricació de fusta, productes químics, metalls o productes electrònics). Això impedeix obtenir uns resultats amb un alt nivell de detall i necessàriament implica una anàlisi més agregada.

Taula 3. Classificació sectorial de les activitats econòmiques

A	Productes de l'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca
B-C	Productes de les indústries extractives i manufactureres
D	Energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat
E	Aigua natural; serveis de tractament i distribució d'aigua; serveis de clavegueram; serveis de recollida, tractament i eliminació de residus; serveis d'aprofitament; serveis de sanejament i altres serveis de gestió de residus
F	Construccions i treballs de construcció
G	Serveis de comerç a l'engròs i al detall i serveis de reparació de vehicles de motor i motocicletes
H	Serveis de transport i emmagatzematge
I	Serveis d'hostaleria
J	Serveis d'informació i comunicacions
K	Serveis d'activitats financeres i assegurances
L	Serveis d'activitats immobiliàries
M	Serveis d'activitats professionals, científiques i tècniques
N	Serveis d'activitats administratives i serveis auxiliars
O	Serveis d'administració pública; seguretat social obligatòria
P	Serveis d'educació
Q	Serveis d'activitats sanitàries i de serveis socials
R	Serveis d'activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment
S-U	Altres serveis; serveis de les llars com a ocupadors de personal domèstic o com a productors de béns i serveis per a ús propi; organitzacions i organismes extraterritorials

D'altra banda, és oportú recordar que la simulació de l'AA correspon a l'any 2025. Amb la finalitat de mantenir el model al més coherent possible amb la realitat, s'ha aplicat la taxa de creixement oficial de l'economia proporcionada per les estadístiques oficials durant els sis anys d'interval entre la data de calibratge i la data de ratificació del Tractat, a més de les previsions sobre la taxa de creixement fins al 2028. No obstant això, no existeixen previsions de creixement futur de mitjà-llarg termini per a l'economia andorrana, la qual cosa dificulta la creació d'un «escenari base» que mostri l'evolució futura

d'Andorra en un entorn en què l'AA no sigui finalment ratificat. Per resoldre aquesta limitació, tant per a l'escenari de statu quo com per al d'implantació de l'AA, s'ha aplicat la taxa de creixement mitjà de la UE²³ (dades OCDE). L'escenari base obtingut gràcies a aquest creixement mitjà serà l'escenari de referència sobre el qual se sustentará la major part de l'anàlisi d'aquest estudi. En aquest escenari, la UE té un 1,36% de creixement mitjà del PIB anual.

Com indicàvem anteriorment, l'evolució futura d'Andorra està subjecta a incertesa, de manera que, addicionalment, es plantegen dos escenaris alternatius, un d'optimista i un altre de pessimista, que complementaran l'escenari base de referència dins de l' statu quo. Per a l'escenari optimista s'ha pres de referència el creixement de Luxemburg (creixement anual de l'1,78%), mentre que per a l'escenari pessimista s'ha considerat el creixement mitjà de Suïssa (creixement anual de l'1,31%, dades OCDE). L'elecció de la projecció futura d'aquests dos països com a escenaris alternatius s'ha basat en criteris de similitud en mida i estructura productiva.

Finalment, pel que fa a les barreres reguladores, donada l'absència de dades oficials per a Andorra, hem recorregut a les dades estimades per l'OCDE en els sectors de serveis dels països de l'EEE (Benz & Jaax, 2020). Bàsicament, l'OCDE quantifica les barreres no aranzelàries dels serveis i estima els equivalents *ad valorem*, cosa que permet assimilar-les a barreres aranzelàries i, amb això, computar-les en el model d'equilibri general.²⁴

23 Aquest supòsit resulta raonable en ser la UE el principal soci comercial d'Andorra. Per tant, el creixement futur de l'economia andorrana vindrà molt condicionat per l'evolució futura que mostri la UE a través dels seus intercanvis comercials i de factors.

24 Disponible a: <https://www.oecd.org/publications/the-costs-of-regulatory-barriers-to-trade-in-services-bae97f98-en.htm>

2.2.5. El model MEGA: descripció tècnica

En aquesta secció detallem les principals equacions implementades al MEGA amb el propòsit que el lector pugui comprendre els efectes i determinants dels resultats obtinguts. Aquesta descripció és útil per comprendre els xocs que es presenten en l'anàlisi d'escenaris explicats al capítol 5. Cal destacar que el model comparteix algunes similituds amb el model d'equilibri general RHOMOLO de Lecca et al. (2018).

El model representa una economia de mercat descentralitzada basada en el supòsit que els productors maximitzen els seus beneficis i els consumidors maximitzen la utilitat derivada del seu consum. En aquest marc, els preus de mercat s'ajusten endògenament per mantenir l'equilibri entre l'oferta i la demanda en tots els mercats. Les elasticitats de substitució s'apliquen a una sèrie d'equacions que descriuen diverses dimensions de l'economia de mercat, com la tecnologia, les preferències dels agents i la facilitat amb què els diferents béns poden ser reemplaçats entre si a mesura que canvien els preus.

El MEGA es compon de dues economies principals (regions) que interaccionen de manera endògena: l'economia agregada de la UE i el Principat d'Andorra. Així mateix, s'incorpora al model l'economia de la resta del món (RdM) com una economia externa i exògena a les dues primeres. La seva inclusió permet l'ajust total de preus, així com l'anàlisi correcta dels intercanvis comercials i d'inversions. El model inclou 18 sectors econòmics en què les empreses operen sota un marc de competència monopolística a l'estil de Dixit-Stiglitz (1977). Els béns i serveis produïts per les economies considerades combinen el valor afegit generat pels factors de producció (treball i capital físic) amb productes intermedis nacionals i importats. A més, l'estoc de capital en cada regió s'actualitza període a període a través d'inversions ajustades per depreciació.

Consumidors

El nivell de consum agregat està directament relacionat amb la renda disponible (C_r , YC_r):

$$C_r = \frac{(1 - s_r)YC_r}{P_r^c} \quad (1)$$

On P_r^c és l'índex de preus al consumidor i s_r és la taxa d'estalvi. Les llars consumeixen totes les varietats de béns finals disponibles en l'economia. Per representar la preferència per la varietat, assumim que C_r pren la forma d'una funció de demanda CES definida com:

$$C_r = \left(\sum_{j=1}^J \sum_{i=1}^{N_{r,s}} \vartheta_{r,j,i} (c_{r,j,i})^{\rho^c} \right)^{\frac{1}{\rho^c}} \quad (2)$$

On $c_{r,j,i}$ $i = 1 \dots N$ representa el consum de varietats del sector j , a la regió r , mentre que $\vartheta_{r,j,i}$ és un paràmetre de proporció de la despesa i $\rho^c = \frac{\sigma^c - 1}{\sigma^c}$, on σ^c és l'elasticitat de substitució.

Sector públic

La despesa pública comprèn la despesa corrent en béns i serveis $G_{r,j}$ i les transferències netes a les llars i les empreses. Els seus ingressos són generats pels impostos sobre la renda del treball i del capital, així com pels impostos indirectes sobre la producció. Quan s'aplica un pressupost equilibrat, el consum públic o les taxes impositives sobre la renda són endògenes. En la nostra configuració predeterminada, assumim que el consum públic és exogen (i proporcional a la renda agregada) i que no hi ha canvis en les taxes impositives.

Empreses

En l'àmbit de l'empresa (és a dir, per a cada varietat), la tecnologia de producció està representada per una funció CES multinivell. En cada sector j i regió r , la producció total $X_{r,j} = \text{CES}[Y_{r,j}, V_{r,j}]$ és una combinació del valor afegit dels inputs ($Y_{r,j}$) i dels intermedis ($V_{r,j}$). Així mateix, $Y_{r,j}$ i $V_{r,j}$ es defineixen de la manera següent en les equacions (3) i (4), respectivament:

$$Y_{r,j} = A_{Y,r,j} \left[\delta_{r,j}^Y \cdot \text{KD}_{r,j}^{\rho_j^Y} + (1 - \delta_{r,j}^Y) \cdot \text{LD}_{r,j}^{\rho_j^Y} \right]^{\frac{1}{\rho_j^Y}} - \text{FC}_{r,j} \quad (3)$$

$$V_{r,j} = \left(\sum_s b_{r,s,j} V_{s,j}^{\rho_j^V} \right)^{\frac{1}{\rho_j^V}} \quad (4)$$

En l'equació (3), $Y_{r,j}$ s'obté combinant capital $KD_{r,j}$ i treball $LD_{r,j}$ en una funció CES, neta de costos fixos $FC_{r,j}$. La substitució entre els dos tipus de factors primaris es regeix pel paràmetre $\rho_j^y = \frac{\sigma^y - 1}{\sigma^y}$ (on σ^y és l'elasticitat de substitució) i δ_j^y és el paràmetre de participació de la funció CES. El paràmetre d'escala $Ay_{r,j}$ representa el canvi en tecnologia (neutre de Hicks) convencional en aquest tipus de funcions de producció.

Les relacions input-output es mostren en l'equació (4), on la demanda composta d'inputs intermedis torna a ser una combinació CES de $v_{s,j}$, és a dir, la compra d'inputs intermedis de cada sector j al sector proveïdor s . La substitució d'inputs entre sectors està determinada per l'elasticitat de substitució ρ^y i el paràmetre de preferència relacionat amb la proporció de la despesa $b_{r,s,j}$.

A partir de la minimització de costos obtenim la demanda de capital ($KD_{r,j}$) i ocupació ($LD_{r,j}$) en cada sector j , representada en les equacions (5) i (6):

$$KD_{r,j} = \left(Ay_{r,j}^{\rho_j^y} \cdot \delta_{r,j}^y \cdot \frac{Pk_r}{Py_{r,j}} \right)^{\frac{1}{1-\rho_j^y}} \cdot Y_{r,j} \quad (5)$$

$$LD_{r,j} = \left(Ay_{r,j}^{\rho_j^y} (1 - \delta_{r,j}^y) \cdot \frac{w_r}{Py_{r,j}} \right)^{\frac{1}{1-\rho_j^y}} \cdot Y_{r,j} \quad (6)$$

On $Py_{r,j}$, $Pk_{r,j}$ i w_r són, respectivament, el preu del valor afegit, el preu del capital i la taxa salarial.

Marge empresarial en la fixació de preus (mark-up price)

Els béns i serveis tant es poden vendre en l'economia nacional com exportar-se a altres regions. Així mateix, les empreses i els consumidors poden adquirir inputs dins de la regió o en mercats externs. Per modelar aquestes decisions, fem servir una elasticitat de substitució tipus Argmington, que distingeix entre productes nacionals i importats. Això es reflecteix en la demanda de productes i serveis, la qual s'especifica de la manera següent:

$$x_{r,r',j} = \eta_{r,r',j} \left(\frac{P_{r',j}}{P_{r,r',j}} \right)^{\sigma_j} X_{r',j} \quad (7)$$

$x_{r,r',i}$ és la demanda de cadascun dels béns i serveis subministrats per les regions r a r' ; $\eta_{r,r',i}$ és una proporció de la despesa calibrada; $X_{r,i}$ és l'agregat d'Argmington dels productes de cada empresa a la regió $X_{r,i}$, mentre que $P_{r,j}$ es defineix com un índex de preus CES, el qual és superior al preu de mercat $P_{r',r,i}$,

$$P_{r,j,t} = \left(\sum_{r'} N_{r,j} \eta_{r,r',i} P_{r,r',j,t} \right)^{1-\sigma_j} \quad (8)$$

En aquest cas, el preu $P_{r,r',j}$ fixat per una empresa en la regió r que ven a la regió r' , per un sector j donat, $\left(\frac{1}{\varepsilon_{r,r',j}} \right)$ es defineix com el marge de benefici òptim sobre el cost marginal $P_{r,j}^*$, tal que:

$$P_{r,r',j} = \frac{\tau_{r,r',j} P_{r,j}^*}{1 - \frac{1}{\varepsilon_{r,r',j}}} \quad (9)$$

On

$$\varepsilon_{r,r',j} = \sigma_{r',j} \quad (10)$$

El cost marginal inclou el cost dels factors de producció i l'índex de preus intermedis PIN.

$$P_{r,j}^* = a_{r,j}^y P Y_{r,j} + a_{r,j}^{Int} P I N_{r,j} \quad (11)$$

$a_{r,j}^y$ i $a_{r,j}^{Int}$ són els paràmetres de participació associats als inputs de valor afegit i intermedis, respectivament.

Utilitzem una formulació de Dixit-Stiglitz per al marge de benefici empresarial, en la qual les elasticitats de substitució són iguals per a totes les empreses i productes del model. A més, el marge de benefici no depèn de les quotes de mercat, cosa que implica que una sola regió ven productes a totes les altres regions al mateix preu FOB (preu en origen), fins i tot si els consumidors de les regions importadores poden observar diferents preus CIF (preu en destinació). La diferència entre els dos preus es deurà en qualsevol cas als costos de transport tipus-icebergs (cost brut del comerç τ) que incloem per a cada flux origen-destí.²⁵

25 Això significa que una regió ven els seus béns i serveis a totes les altres regions al mateix preu més un cost de transport que és diferent d'acord amb la destinació.

Salaris

El model incorpora la competència imperfecta en el mercat laboral. Suposem una formulació a llarg termini de la corba salarial representada en l'equació logarítmica (12):

$$\ln(rw_r) = a - \beta \ln(u_r) \quad (12)$$

En aquesta equació, el salari real rw es relaciona negativament amb la taxa d'atur u_r .

Inversió en capital físic

La regla d'ajust adoptada en el model per determinar la trajectòria òptima de les inversions (I) que es durà a terme a cada regió és consistent amb la teoria neoclàssica de maximització de guanys de les empreses, és a dir, les empreses maximitzaran el valor present descomptat de les seves inversions. El nivell agregat d'inversions es defineix com la diferència entre el nivell desitjat de capital K^* i el nivell real de capital privat K_r^p , ajustat per la depreciació, $\delta_r K_r^p$.

$$I_r = v [K_r^* - K_r^p] + \delta_r K_r^p \quad (13)$$

on v és el paràmetre accelerador i δ és la taxa de depreciació. D'acord amb aquesta formulació, la relació entre el capital i la inversió ($\phi = I_r^p / K_r^p$) és una funció de la taxa de rendiment del capital (rk) i el cost de capital (uck), cosa que permet que l'estoc de capital assoleixi el seu nivell desitjat de manera progressiva al llarg del temps.

El cost de capital (uck) es deriva de Hall i Jorgenson (1967) i Jorgenson (1963) com una condició típica de no arbitratge:

$$uck_r = (r + \delta_r)p_{EU-A}^I + p_{EU-A}^I + rp_r \quad (14)$$

On r , δ_r , p_{EU-A}^I i rp_r denoten el tipus d'interès, les taxes de depreciació, l'índex combinat de preus d'inversió per al cas UE-Andorra i la prima de risc exògena, respectivament. En particular, p_{EU-A}^I és la variació de l'índex de preus d'inversió definida entre dos períodes successius.

En l'equació (14), la taxa d'interès és constant i igual per a cada regió; δ_r és constant, però permetem variacions entre les regions considerades dins de l'any base; rp_r és un paràmetre calibrat fix. Per tant, els canvis en el cost de capital (uck) només es deuen als canvis en l'índex de preus d'inversió per al

conjunt de la UE + Andorra (p_{EU}^I). A llarg termini, s'espera que els canvis en els rendiments del capital a totes les regions s'igualin. Aquest enfocament també implica que l'assignació d'inversions entre regions es basa, d'una banda, en una regla de mobilitat dels fluxos de capital entre regions i, d'altra banda, en les diferències entre la rendibilitat mitjana regional i la relativa a la UE + Andorra de manera agregada.

L'estoc de capital privat a cada regió s'actualitza període a període a través d'inversions ajustades per depreciació, tal que:

$$\dot{K}_r^P = \delta_r K_r^P + I_r^P \quad (15)$$

Migració

L'oferta d'ocupació s'incorpora al MEGA de la manera següent:

$$L_{r,t} = L_{r,t-1}(1 + m_r) \quad (16)$$

La força de treball L_r , a cada regió, evoluciona d'acord amb les taxes netes de migració (m_r) expressant els treballadors que entren menys els que surten, en relació amb la mida original de la força de treball, definida de la manera següent:

$$m_r = z_r + 0.06 \cdot [\ln(rw_{r'}) - \ln(rw_r)] - 0.04 \cdot [\ln(u_r) - \ln(u_{r'})] \quad (17)$$

Equilibri i tancament del sistema

L'equació d'ajust total del mercat (18) proporciona equilibri en el mercat de matèries primeres. Això és suficient per garantir l'equilibri en la balança de pagaments de cadascuna de les regions considerades en el MEGA:

$$X_{r,j} = \sum_i N_{r,i} v_{r,i,j} + C_{r,j} + I_{r,j} + G_{r,j} \quad (18)$$

Pel que fa al mercat de capitals, la demanda de capital és igual a l'estoc de capital (19):

$$\sum_i N_{r,i} K D_{r,i} = K_r^P \quad (19)$$

El mercat de treball s'equilibra a través de canvis endògens en les taxes d'atur, com es descriu en l'equació (20):

$$\sum_i N_{r,i} L D_{r,i} = (1 - u_r) L_r \quad (20)$$

La condició d'equilibri que vincula el preu de producció i el preu mitjà determina el nombre d'empreses en el sistema:

$$F C_{r,i} P_{r,i,t}^* N_{r,i,t} = \sum_{r'} N_{r,i,t} x_{r,r',i,t} P_{r,r',i,t} - P_{r,i,t}^* N_{r,i,t} (Y_{r,i,t} + V_{r,i,t}) \quad (21)$$

En la seva configuració per defecte, el model garanteix una entrada de capital sense restriccions per sostenir la inversió quan sigui necessària (es tracta d'una condició d'equilibri macroeconòmic regional estàndard), sense imposar cap restricció a la balança de pagaments. En general, no s'imposen restriccions vinculants a l'equilibri de les diferents economies. No obstant això, els estalvis estrangers de l'RdM (resta del món) en el model són passius, per la qual cosa es manté l'equilibri en les balances de pagament amb l'RdM.

Calibratge de dades i models

El procés de calibratge del model assumeix que les economies estan inicialment en equilibri d'estat estacionari. Això implica que les dades observades per al calibratge proporcionen informació imparcial sobre les preferències i tecnologies en cada regió econòmica considerada. Això permet que l'estoc de capital de cada país estigui calibrat de manera que la depreciació sigui totalment coberta per les inversions que es duguin a terme.

Adicionalment, tots els paràmetres de desplaçament i participació estan calibrats per reproduir el conjunt de dades de l'any base, representat per la Taula d'Input-Output (TIO) biregional per a UE-Andorra, que ha estat especialment dissenyada per a aquest estudi. Per això, hem actualitzat la TIO d'Andorra de l'any 2015 a l'any 2019 utilitzant informació actualitzada sobre el VAB i l'ocupació. Posteriorment, s'ha integrat la matriu d'importació d'Andorra amb la taula agregada de Figaro-EU per a la Unió Europea l'any 2019.

Els paràmetres conductuals del model, com l'elasticitat de les substitucions, es basen en la literatura prèvia. Els paràmetres relacionats amb les elasticitats de substitució, tant pel costat del consumidor com pel costat del productor, es basen en models similars o deriven de la literatura economètrica. Típicament, suposem una elasticitat de substitució en la producció relativament baixa (0,4), una elasticitat més gran de les substitucions en el consum (1,2) i una elasticitat significativament més elevada per al comerç entre regions (4,0). El tipus d'interès (al qual s'enfronten productors, consumidors i inversors) es fixa en 0,04, mentre que el tipus de depreciació aplicat al capital privat equival a 0,15. Quant a la parametrització de la corba salarial, normalment executem una corba salarial a llarg termini assumint que $\alpha = 0,1$ (Nijkamp i Poot, 2005).

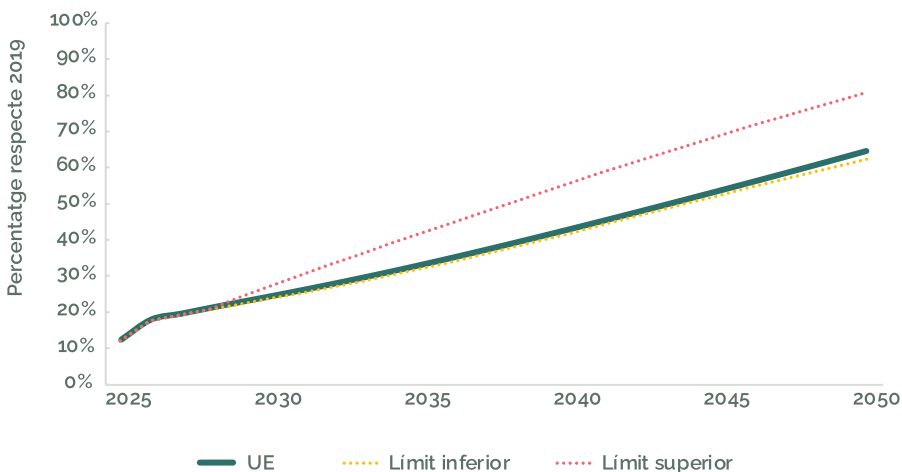
2.2.6. El model MEGA: anàlisi de la sensibilitat dels resultats

En aquesta secció abordem l'anàlisi de sensibilitat per a les projeccions de creixement de l'economia andorrana fins a l'any 2050. És rellevant destacar que les xifres oficials sobre aquestes previsions arriben només fins a l'any 2028. A partir d'aquest punt, tant per a l'escenari statu quo com per a l'escenari de l'acord d'associació s'adopta la taxa de creixement mitjà anual de la UE²⁶ de l'1,36%, d'acord amb les estimacions proporcionades per l'OCDE.

Donada la naturalesa prolongada del període d'anàlisi, es reconeix que l'evolució futura de qualsevol economia està subjecta a un grau elevat d'incertesa. En resposta a això, s'han desenvolupat dos escenaris addicionals per proporcionar un context més ampli: un escenari optimista i un altre de pessimista, ambdós basats en comparacions amb economies de mida i estructura productiva similars a Andorra. L'escenari optimista utilitza com a referència la taxa de creixement anual de Luxemburg (1,78%), mentre que l'escenari pessimista es basa en la taxa de creixement mitjana de Suïssa (1,31%).

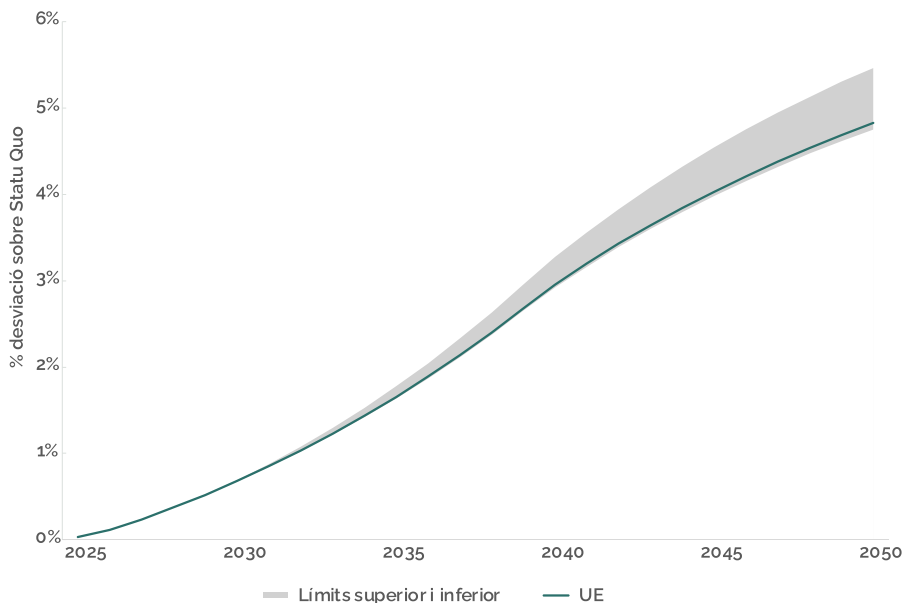
Aquesta anàlisi de sensibilitat se centra a avaluar com les diferents taxes de creixement afecten variables clau com el creixement del PIB, l'ocupació i el consum de les llars. Es presenten resultats per a l'escenari base (taxa de creixement de la UE) i els escenaris alternatius del límit inferior (Suïssa) i el superior (Luxemburg). A més, s'inclouen representacions gràfiques per a aquests escenaris, tant per a l'SQ com per a l'AA.

Gràfic 1. Evolució del PIB en l'escenari SQ amb límits inferior i superior

26 Aquest supòsit és raonable en ser la UE el principal soci comercial d'Andorra. Per tant, el creixement futur de l'economia andorrana vindrà molt condicionat per l'evolució futura que mostri la UE a través dels seus intercanvis comercials i de factors.

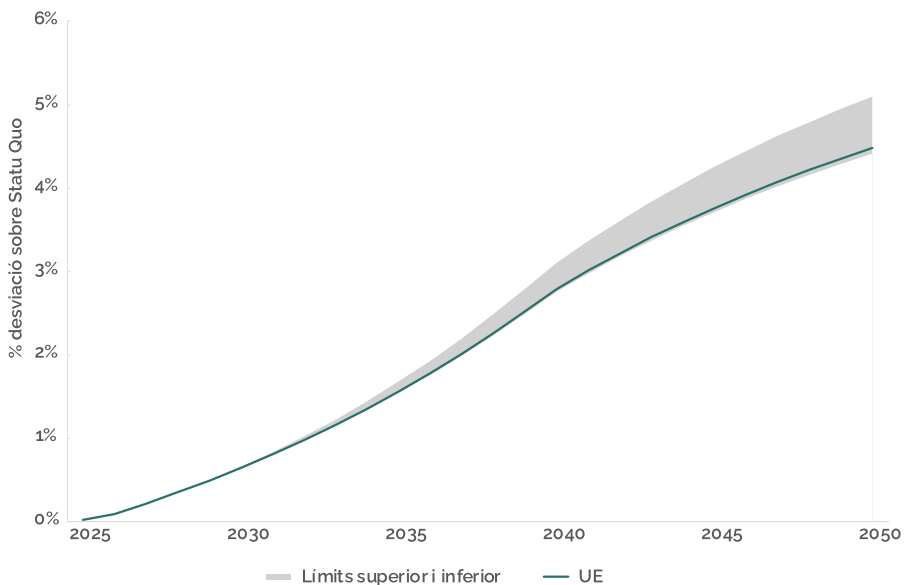
Gràfic 2. Evolució del PIB en l'escenari AA amb límits inferior i superior

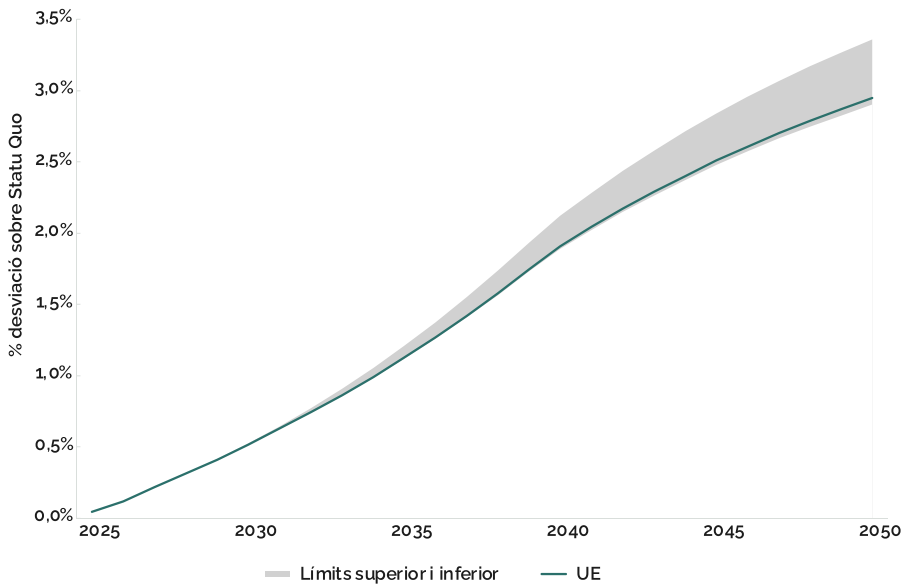
Els gràfics subsegüents demostren que la taxa de creixement aplicada influeix significativament en l'evolució de totes les dimensions analitzades. S'observa que, en totes les representacions gràfiques, el límit superior i el límit inferior es mantenen consistentment per sobre i per sota, respectivament, de l'escenari de referència de la UE. Això confirma que una taxa de creixement superior del PIB condueix a una millor evolució en tots els aspectes de l'economia analitzada.

Finalment, és interessant observar la dispersió dels límits superior i inferior en l'escenari AA als gràfics 2, 3 i 4, amb un diferencial en els resultats per al 2050 del voltant d'un 0,5% en cada cas. Això reflecteix la consistència i robustesa de l'aplicació de l'AA davant de diferents taxes de creixement, cosa que confirma la solidesa del model i l'efectivitat amb la qual s'hi ha implementat l'AA.

Gràfic 3. Evolució de l'ocupació en l'escenari AA amb límits inferior i superior

Gràfic 4. Evolució del consum de les llars en l'escenari AA amb límits inferior i superior

2.3. Metodologia de l'anàlisi d'impacte social

Yvan Lara Sánchez

2.3.1. Una tria clau: en què ens hem de fixar?

2.3.2. Com identificarem i mesurarem impactes per a cada categoria

2.3.3. Quantificació i qualificació dels impactes: decisions rellevants

2.3.4. Últims apunts sobre expectatives, models i embuts

Avaluar l'impacte econòmic d'una cosa tan complexa com un acord d'associació és, com acabem de veure, força complicat. Decidir sobre quines variables fixarem la nostra mirada, en canvi, no ho és tant. Hi ha una mena de consens tàcit en què quan analitzem impactes en una economia pararem atenció a com es veuen afectats el PIB, la productivitat, la inflació, la creació d'ocupació, etc. Aquesta coincidència fa que, com que arreu ens fixem en els mateixos indicadors, sigui relativament senzill trobar estudis que ja hagin estudiat el mateix que nosaltres abans o comparar dades amb altres realitats. I, per postres, aquest consens metodològic fa que sigui innecessari objectivar-nos gaire en la selecció de variables a estudiar: seleccionant les establertes com a més habituals per l'anàlisi econòmica ens podem deixar coses, sí, però com a mínim no estarem esbiaixant la tria amb la nostra mirada particular.

Quan passem de l'economia a la resta de parcel·les que ens proposem analitzar en aquesta recerca —les que estem anomenant amb les macroetiquetes «societat» i «sistema polític»—, aquesta tasca de selecció de les variables, que amb l'economia era l'única decisió senzilla a prendre, passa a ser ara una de les decisions més complexes. D'entrada, perquè aquí no hi ha consensos sobre què s'ha d'observar sí o sí (a cada país, la por al canvi es concreta en línies vermelles diferents). Després, perquè molts estudis d'impacte similars a aquest es limiten a la dimensió econòmica i, per tant, no disposem de gaires referents per veure com s'ha estudiat la cosa en altres latituds. I, a l'últim, perquè igual que passava amb la definició dels escenaris (v. 2.1.4), la selecció de les variables a estudiar (partint de la base que no ho podem estudiar absolutament tot) i la seva definició és especialment crítica pel que fa a les possibilitats de ser esbiaixada i sorollosa (v. 2.1.1) i, si ho és, si no es fa bé, si s'esbiaixa cap a una banda o cap a una altra, pot tenir unes conseqüències molt importants en la lectura que es faci dels impactes de l'acord d'associació. Si ens remetem al debat públic sobre l'acord, quan hi ha acusacions creuades d'uns i altres per fixar-se només en els avantatges o en els inconvenients de l'acord, quan es reclama al Govern que informi dels aspectes negatius de l'AA o des de l'executiu es reclama que d'altres actors reconeguïn els aspectes positius del text, estem assistint a un debat sobre la selecció de les variables en què ens hem de fixar. I, com ja hem argumentat en diversos punts d'aquest treball, construir-la a partir d'una mirada d'avantatges/inconvenients no ens sembla la millor decisió, encara que ho féssim de manera equilibrada.

El gruix d'aquesta secció el dedicarem, doncs, a explicar com proposem resoldre aquesta selecció dels aspectes en què ens hem de fixar quan volem entendre els impactes de l'AA sobre la societat i el sistema polític andorrans. Un cop resolta la selecció, explicarem també com s'analitzarà cadascuna de les dimensions seleccionades.

2.3.1. Una tria clau: en què ens hem de fixar?

Com acabem de comentar, configurar una llista de les coses en què ens fixarem a l'hora de buscar impactes de l'AA és carn de biaixos i de soroll.

- Si partim de l'acord i busquem on impacta, ens estarem deixant tot el que no és impactat per l'acord perquè no en forma part i estarem sobredimensionant-ne la importància.
- Si limitem l'anàlisi als aspectes que generen més neguit, a més d'esbiaixar la imatge general, estarem sobrerepresentant el present i les problemàtiques conjunturals, tot plegat amb el risc de deixar-nos aspectes estructurals clau i amb l'efecte de centrar en preocupacions immediates una anàlisi que ja dona prioritat a les visions dels *insiders* per sobre de les dels *outsiders* (v. 1.2).
- Si ens dediquem a verificar si l'AA respecta les línies vermelles que han explicat diferents forces polítiques en un moment o altre o les anomenades especificitats, que, tot i que sovint s'invoquin com a màximes del *Manual Digest*, no apareixen explicades enlloc, ens estarem deixant tota la resta d'impactes i estarem magnificant l'impacte en les qüestions relacionades amb unes especificitats que, d'altra banda, no són una llista ni única ni unívoca ni compartida.
- Si ens centrem a anar a buscar sistemàticament els impactes de tot el que es destaca de l'acord a l'opinió pública, correm el risc de sobredimensionar tot el que ha ocupat més hores de negociació (encara que no sigui el que més impacte genera), de quedar captius dels diferents actors amb interessos (a favor o en contra) respecte a l'AA, de deixar-nos qüestions rellevants que han passat desapercbudes, etc.
- Si anem a la cerca d'avantatges o inconvenients, més enllà de començar amb mal (esbiaixat) peu, ens deixarem tot allò que no es veu afectat per l'AA, que és un dels resultats més interessants de destacar en termes d'impacte.
- I, en general, si ens centrem en allò que és més evident, ens estarem deixant tot el que no ho és tant, d'evident, que és una de les principals feines dels científics socials (encara que després de tot el procés d'objectivació els elements que acabin sortint siguin els que la major part de la població trobi evidents).

La nostra feina en aquesta part de la recerca ha consistit, doncs, a assegurar-nos de quins són els elements en què ens hem de fixar sí o sí. A objectivar la llista de variables que sotmetrem a una anàlisi d'impacte: perquè no sigui subjectiva —l'objectiu principal era evitar de seleccionar-les nosaltres sense cap criteri justificable—, però també per no deixar-nos res de rellevant.

2.3.1.1. Una qüestió de perspectiva

La primera decisió adoptada per objectivar la selecció de variables és la perspectiva. Com hem anotat en seccions anteriors, tota anàlisi d'impacte que parteixi de l'AA i no de la realitat andorrana estarà esbiaixant de manera substancial la nostra lectura de l'AA. En última instància, el que ens interessa conèixer no és què impacta l'AA (que també impacta la UE, que no impacta en un munt d'aspectes clau de la societat andorrana, etc.), sinó com és impactada (i no impactada) Andorra per l'AA. Enfocada així, la nostra anàlisi considera Andorra el seu objecte d'estudi i l'AA, un factor més (entre molts altres) que la condiciona. Els impactes que busquem no són res més que la manera com aquest factor en concret, aïllat de tota la resta, pot afectar Andorra. La figura 12 mira de reproduir les diferències entre una perspectiva centrada en l'AA (molt més simplista i amb tendència a sobredimensionar l'acord) i una altra de centrada en Andorra (molt més complexa, on l'AA és un entre els molts factors que expliquen Andorra).

Figura 12. Una qüestió de perspectiva

Diferències entre centrar-se en l'acord d'associació...

...o centrar-se en una Andorra determinada per múltiples factors

2.3.1.2. Preguntes que, d'entrada, ignoren l'AA

Adoptada aquesta perspectiva, les preguntes que ens hem fet són: Quan no parlem d'Europa ni de l'AA, què valorem? Què ens amoïna? Què ens sembla fonamental? Què ens caracteritza? Fer-nos aquestes preguntes i no unes altres té unes implicacions molt rellevants a l'hora de mirar-nos els impactes de l'AA. En primer lloc, ja ho hem dit, partim d'Andorra. En segon lloc, ens mirem Andorra sense la interferència que ens genera la referència a l'AA. En tercer lloc, evitem també el biaix presentista i la influència excessiva de la conjuntura actual. I en quart lloc, l'ús de la primera persona del plural no és un detall: respondrem a aquestes preguntes furgant en totes les vegades que la població andorrana ha respost de manera col·lectiva a aquestes preguntes —de seguida tornem a aquest punt.

2.3.1.3. La necessitat d'un model del model

L'objectiu, ja ho hem dit, és fer una tria de variables on es limitin al màxim els biaixos de selecció que hem repassat més amunt. I l'única manera de fer-ho possible ha estat creant un model propi que es dediqui justament a modelar quin és el model Andorra. El camí, en som conscients, supera de molt les expectatives i les possibilitats d'una recerca com aquesta però, alhora, com podem saber de quina manera i amb quina intensitat l'AA impacta en allò que és important per a Andorra si no sabem del cert què és important per a Andorra? Dit d'una altra manera, modelar allò que és important per als andorrans era un repte fora mida, però no teníem alternativa. De manera que ens hi vam haver de llançar. Això sí, aquí recollirem les conclusions provisionals —adaptades a la recerca que ens ocupa— del model; el model com a tal, en canvi, l'explicarem, l'argumentarem i el presentarem de manera detallada en un altre projecte de recerca, que hem obert de manera paral·lela a aquest i del qual ens hem alimentat (Lara, 2022c). Per cert, amb l'objectiu de ser al més clars possible, al model que recull què és important per als ciutadans d'Andorra l'hem anomenat simplement Model Andorra.

2.3.1.4. La construcció del Model Andorra

El Model Andorra (MA, a partir d'ara) mira de recollir de manera integrada i estructurada les respostes a les preguntes que ens fèiem fa un parell d'apartats. Hem anat a buscar les respostes a tots aquells llocs on els andorrans s'han expressat de manera col·lectiva els darrers trenta anys. Es tracta, per tant, d'una resposta intersubjectiva i continuada en el temps. Estructural. El contrari d'una llista que respongui què és important per a Andorra des del present i des de la visió específica d'un partit polític, un articulista, un tuitaire o un investigador particular.

Per respondre què és important de manera estructural per als ciutadans d'Andorra, omplirem la resposta d'inputs de diferent mena. Hi posarem les coses que creiem que ja van bé i que s'haurien de mantenir (o millorar més encara); les coses que creiem que no van bé i que creiem que s'haurien de millorar; les coses que valorem positivament d'Andorra; les coses que donem per descomptades i que no valorem explícitament però sí de manera implícita (per exemple, no destacant-les com a problemes quan a tots els països del nostre entorn sí que és el cas); les coses que tècnicament són imprescindibles per a un Estat com l'andorrà, encara que siguin tan indiscutibles que justament no formen part del debat públic; etc. És important recordar, aquí, que aquesta primera persona del plural no correspon a l'opinió dels investigadors que signem aquest treball, sinó a la resposta majoritària dels andorrans durant l'era constitucional.

La llista omplerta a partir de tots aquests inputs està formada, doncs, més que per categories, per decisions de fons, decisions estructurals continuades en el temps, maneres culturalment hegemòniques d'enfocar a Andorra una determinada problemàtica. Així, encara que per economia del llenguatge ens referim sovint a una categoria, el nom de la categoria de la variable no serà res més que una metonímia de la manera com es pretén abordar aquella variable. Vaja, que quan parlem de la fiscalitat com una part fonamental de l'MA, ens estarem referint, de fet, a una fiscalitat mínima i altament competitiva.

Per acabar, el Model Andorra és un model mixt entre allò a què aspiren els ciutadans andorrans (model ideal) i allò que els ciutadans andorrans validen cada dia amb els seus actes (model real o empíric). Aquest punt és fonamental. Perquè així com amb la fiscalitat no hi ha cap conflicte entre model ideal i empíric, aquesta tensió sí que existeix en molts altres components del model com ara la sobirania, el control demogràfic o el que parla de l'equilibri i la sostenibilitat en l'ocupació del territori, on hi ha una distància considerable entre el que s'expressa com a desitjable i el que es practica de manera habitual. Per resoldre aquesta discrepància, el que hem fet ha estat considerar sempre la categoria en termes ideals però després avaluar-la a partir de la seva dimensió empírica, per evitar considerar impactes entre una Andorra real (escenari AA) i una Andorra ideal (escenari SQ definit a partir d'un MA ideal).

2.3.1.5. Les fonts del model

Pel que fa a les fonts a partir de les quals hem construït el Model Andorra, la relació precisa (d'una extensió que supera amb escreix la de tota la resta de la bibliografia d'aquesta recerca) es podrà consultar al projecte de recerca específic a partir del qual s'ha construït l'MA (ibíd.). Tanmateix, recollim tot seguit el tipus de fonts a partir del qual hem alimentat el model.

- Els programes electorals de totes les forces polítiques d'àmbit nacional que van acabar obtenint representació al Consell General de totes les eleccions generals constitucionals (EG 1993 – EG 2023).
- Els discursos i les rèpliques de tots els debats d'investidura i de tots els debats d'orientació política de l'era constitucional (1993-2023).
- Els observatoris d'opinió del Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans - Andorra Recerca + Innovació (2002-2023).
- Una mostra de més de mil editorials de diari de les capçaleres de premsa escrita del país (1993-2023).
- Els estudis tècnics i plans estratègics encarregats pel Govern d'Andorra durant el període 1993-2023.
- Els reptes de futur i les accions per fer-hi front identificades al projecte «Andorra: reptes de futur» (Lara, 2022a).
- Un treball de camp consistent en deu grups de discussió amb joves d'entre quinze i vint anys dels diferents sistemes educatius per afegir la mirada d'una part dels *outsiders* a la construcció de l'MA.
- Les línies vermelles a l'AA explicitades tant pel Govern d'Andorra (2015) com per les diferents forces polítiques als programes electorals de les EG 2019 i EG 2023.
- El debat públic actual al voltant de l'AA.²⁷

2.3.1.6. Ara sí: una selecció objectivada

Del procés objectivat de selecció descrit als apartats anteriors n'emergeix la llista de variables en què ens fixarem per determinar i detallar quin impacte podem esperar que l'AA tingui en la societat i en el sistema polític Andorrans. O, dit d'una altra manera, ens preguntarem: en tot allò que els andorrans considerem que és una peça clau del nostre model social i polític, quin impacte podem esperar de l'AA?

Les categories —i una indicació mínima sobre com s'han d'abordar— per a les quals considerarem un impacte —i que analitzarem en detall al capítol 5— són les que recollim a la caixa 4.

27 La revisió del debat públic al voltant de l'AA (que s'estudia més a fons a Lara, 2022b) no forma part de l'MA. Tan sols s'ha considerat aquí per poder controlar l'adequació de l'MA a aquest projecte de recerca. Com l'hem incorporat? Un cop acabada la confecció de l'MA, es va controlar que cap variable que hagués emergit amb força al debat n'hagués quedat fora. Si una categoria rellevant en la discussió pública al voltant de l'AA ja quedava inclosa al model MA, no hem fet cap acció extra; si, en canvi, aquella categoria no havia quedat prou analitzada (en vista de les preguntes existents al debat públic), revisàvem la resposta i la completàvem en el cas que fos necessari; si a l'opinió pública sorgia una categoria no recollida a l'MA, n'avaluàvem la inclusió en vista dels mateixos criteris fets servir per a la inclusió de la resta d'elements de l'MA: si superava el filtre, l'incorporàvem al model i l'analitzàvem com la resta d'elements i, si no, la deixàvem fora del model. Cal destacar que en la nostra revisió del debat públic no hem entrat a desmentir en cap cas interpretacions que ens semblen errònies o contràries a l'evidència i no hem volgut establir un diàleg amb tothom que, tot i l'evidència, hagi ofert interpretacions massa optimistes o pessimistes de l'acord; l'única intenció de la revisió del debat públic al voltant de l'AA era, per a nosaltres, registrar-lo, analitzar-lo i fer-lo servir com a font de control per assegurar-nos que la nostra anàlisi estava ben fonamentada respecte al nivell de qualitat que ens exigim.

Caixa 4. Què és el més important per als andorrans?
[i on centrarem, doncs, l'avaluació dels impactes socials i polítics?]

1. El model d'Estat (inclou l'obertura de l'Estat a la comunitat internacional) [la seva preservació, el seu desenvolupament i la seva millora]
2. La sobirania [la seva preservació]
3. Els drets i llibertats dels ciutadans (inclou condicions laborals) [mantenir-los, ampliar-los]
4. La identitat andorrana [la seva preservació]
5. La cohesió social [garantir-la]
6. El creixement demogràfic [limitar-lo a partir d'un llindar en què no sigui sostenible]
7. Les finances públiques [sanejades i equilibrades]
8. La fiscalitat [competitiva i la mínima necessària]
9. L'administració pública [eficient, productiva i professional]
- Els serveis públics [de qualitat i preservant el model propi]: 10 ---> 15
10. L'educació [preservació del model propi de triple sistema educatiu i millora]
11. La sanitat [preservació del model propi i millora]
12. La protecció social [per als casos en què es considera necessària]
13. L'energia [preservació del model, de la qualitat i dels preus]
14. Telecomunicacions [preservació de la qualitat, millora dels preus]
15. Seguretat pública [preservació dels baixos nivells de criminalitat]
16. El creixement econòmic [garantir-lo]
17. Els sectors econòmics tradicionals [mantenir-los, potenciar-los, desestacionalitzar-los]
18. La propietat privada [defensar-la, garantir-la]
19. La diversificació econòmica [promoure-la]
20. L'obertura econòmica [promoure-la de manera controlada, mantenint especificitats]
21. El treball [crear llocs de treball, mantenir l'atur en mínims tècnics, reduir la precarietat]
22. El poder adquisitiu [mantenir-lo, millorar-lo]
23. L'habitatge [garantir la possibilitat d'accedir a un habitatge digne a la població]
24. La qualitat de vida [millorar-la]
25. El creixement urbanístic [fomentar un equilibri entre activitat humana i protecció del medi]
26. La protecció del medi ambient
27. El desenclavament territorial [millorar la connexió amb l'exterior]
28. La mobilitat [millorar-la]

2.3.2. Com identificarem i mesurarem impactes per a cada categoria

Un cop ja sabem què valora la societat andorrana com a important de manera permanent i compartida, i un cop decidit també que ens fixarem justament en aquesta selecció per determinar l'impacte social de l'AA, és hora d'explicar com ens ho farem per avaluar l'impacte de l'acord en cadascuna de les vint-i-vuit variables del Model Andorra.

Tot i que hi ha diferències molt importants entre les variables que formen part de l'MA, el camí per determinar quin impacte tindrà l'AA en cadascuna d'elles és força semblant.

En primer lloc, ens mirarem cadascuna de les variables (encara) al marge de l'AA. L'estudiarem per si mateixa i provarem d'entendre què la determina.

En segon lloc, ara sí, incorporarem l'AA a l'anàlisi. L'objectiu, arribat aquest punt, és buscar a l'AA —entès com la suma de l'acord marc, de tots els protocols, dels annexos i del cabal comunitari que incorpora— qualsevol indici que ens pugui indicar una possible interferència, directa o indirecta, amb qualsevol dels determinants de la variable estudiats al punt anterior.

Si es detecten *outputs* de l'AA que puguin tenir alguna incidència en la variable estudiada en cada moment, s'arrossegirà l'anàlisi fins als *outcomes*, estudiant de quina manera els canvis en la regulació d'aquella variable —o d'alguns dels determinants que l'afectin— pot afectar en una dimensió més pràctica la realitat social o política vinculada a aquella part de l'MA. Si es detecta una incidència també en els *outcomes*, aleshores es procedirà a una avaluació de l'impacte —incidència diferencial a l'escenari AA en relació amb l'escenari SQ.

Més enllà d'aquesta primera via d'atac, també buscarem impactes via la política comparada, buscant, a la literatura o a les bases de dades disponibles, com aquell aspecte de la realitat social o política s'ha vist afectat —si és que és el cas— a causa del cabal comunitari als països que incorporen el mateix cabal que Andorra es planteja incorporar amb l'AA (estats membres UE, estats de l'EEE, etc.). En el cas de detectar-ne, recorreríem al mateix procediment d'anàlisi descrit al paràgraf anterior.

2.3.3. Quantificació i qualificació dels impactes: decisions rellevants

La impossibilitat de disposar, per a l'avaluació de l'impacte social i polític, d'un model mecànic del tipus MEGA —el que hem adoptat per als impactes econòmics, v. 2.2—, juntament amb el fet que per a moltes de les variables de l'MA no es preveu detectar, sobre la base de l'anàlisi del cabal (v. cap. 3), cap impacte, fan que la informació més rellevant que es podrà comunicar per a cada variable de l'MA és si es detecta o no es detecta un impacte.

En el cas de detectar un possible impacte de l'AA en una variable, mirarem de calibrar-lo de la manera més precisa possible. La naturalesa d'una bona part de les variables del model MA, la manca d'indicadors disponibles sobre moltes d'aquelles variables a l'Andorra actual i la petita dimensió de les mostres (totes les limitacions detallades a l'apartat 1.2, vaja) no permeten estirar gaire enllà aquesta voluntat de precisió. En molts casos, de fet, serem nosaltres mateixos que renunciarem voluntàriament a quantificar alguns dels impactes, limitant-nos a identificar-los i a qualificar-ne una aproximació a la seva magnitud o intensitat en termes qualitatius. Per què? Perquè en alguns casos la tendència s'observa de manera clara, però la intensitat exacta no, i tot i que podríem aportar una xifra exacta —que haurem calculat— que oferís més seguretat al lector, això —aquesta il·lusió de la quantificació— és justament el que volem evitar. Per tant, al capítol 5 parlarem molt d'impactes, d'impactes positius i negatius, d'impactes irrellevants, tímids i de molt significatius, veurem moltes dades numèriques, però no de totes n'extraurem impactes quantificats, sempre en pro de l'honestedat del que podem explicar i del que no.

I justament perquè no podem quantificar d'una manera estàndard tots els impactes de l'AA sobre la realitat social i política andorranes, les conclusions de tota aquesta part de la recerca les expressarem a partir de puntuacions en un índex d'impacte de l'acord d'associació en el Model Andorra (IIAAMA), un índex discret de cinc posicions atribuïdes a partir d'una interpretació de les evidències (quantitatives o qualitatives) analitzades per a cada variable i que seran les següents:

2	Impacte positiu significatiu
1	Impacte positiu poc significatiu
0	Sense impacte Impacte compensat (impactes positius i negatius que es compensen) Impacte molt poc significatiu
-1	Impacte negatiu poc significatiu
-2	Impacte negatiu significatiu

En aquest cas, positiu o negatiu són qualificacions expressades en relació amb el resultat esperat al Model Andorra. Així, per exemple, si a l'MA el resultat esperat a la variable fiscalitat fos mantenir una fiscalitat baixa i l'AA obligués Andorra a incrementar-la, ho qualificaríem com a impacte negatiu significatiu i li atribuïríem un -2 a l'índex IIAAMA. Pel que fa a les nocions de significatiu, poc significatiu, molt poc significatiu o impacte compensat, s'argumentaran ad hoc a cada secció del capítol 5 en què es proposi aquesta qualificació.

Tot i que som conscients que l'ús d'una escala qualitativa pot generar una sensació de desconfiança en el lector, que segurament se sentiria més segur amb una quantificació dels impactes, volem insistir en què aquest és un efecte que no només acceptem sinó que hem buscat provocar-lo intencionadament. Les condicions de realització de l'estudi no permeten una quantificació amb les mateixes condicions de cada variable, i en comptes de voler camuflar-ho, hem buscat fer-ho especialment visible, per tres motius. En primer lloc, per no generar una illusió de més exactitud de la que podem oferir. En segon lloc, per apostar pel missatge clau que a l'hora d'identificar els impactes, de calibrar-los i de quantificar-los o qualificar-los, no hem ni sobreinterpretat ni mirat d'explicar més del que hem estat capaços d'explicar, de manera que del que sí que oferim resultats sí que n'estem plenament convençuts i disposem de prou evidència i anàlisi per sostenir-ho. I, en últim lloc, perquè generar un plus de vigilància en el lector no ens sembla un problema, ans al contrari.

2.3.4. Últims apunts sobre expectatives, models i embuts

Tres apunts per acabar.

El primer. La contribució principal que esperem poder fer a la comprensió (i a l'anàlisi en termes d'impactes) de l'AA pel que fa a la seva afectació en la realitat social i política andorranes requereix culminar la construcció de l'embut a què ens referíem a l'inici de la secció 2.1. La nostra intenció, des de l'inici del disseny d'aquesta recerca, ha estat objectivar al màxim possible la nostra mirada sobre l'AA. Apostant per l'avaluació de l'AA —conceptualitzat com a política pública— en termes d'impacte, a partir de dos escenaris depurats i seguint un protocol anti biaixos i soroll, el marge per a la subjectivitat quedava força reduït. Per als impactes de tipus econòmic, la selecció d'un model validat per la literatura i la disponibilitat d'unes variables incontrovertibles permetia tancar l'embut, ara ja sí, amb un espai mínim per a la distorsió de l'estudi a causa de la subjectivitat dels investigadors. A la part dels impactes socials, en canvi, pels motius que ja hem anotat, el risc era més gran. Confiem, però, que la construcció del Model Andorra hagi contribuït a esvaïr una part important d'aquest marge d'error. Esperem haver contribuït, gràcies a aquesta aposta metodològica, a endreçar i objectivar el debat públic al voltant dels impactes de tipus social.

El segon. Un cop aplicat, vam veure tan superior el Model Andorra a la resta d'alternatives per considerar les potencials externalitats negatives de l'acord, que vam decidir enriquir la definició de l'AA com a política pública, substituint la referència vaga que fèiem allà (2.1.2) a línies vermelles i externalitats per una referència molt més sòlida com el Model Andorra, fet que

incrementa en moltes variables les possibilitats que l'AA sigui avaluat negativament però que, alhora, i justament per això, ens ofereix una imatge molt més rica del que seria un bon o un mal acord.

I l'últim. Com ja hem dit més amunt —i ara que arribem al final d'aquest llarg capítol pren més sentit que mai—, un dels objectius de ser el màxim d'explícits amb les tries metodològiques en aquestes pàgines és poder ser molt més sintètics, clars i directes als capítols dedicats a l'anàlisi dels impactes, que són els que atrauran un màxim de lectors. Allà, per tant, mirarem de fer invisibles per als lectors els passos seguits per poder qualificar una bona part dels impactes. En alguns ens hi aturarem perquè el recorregut serà rellevant per a l'argumentació, però en molts altres informarem dels impactes sense aturar-nos gaire en com els hem analitzat. El motiu, òbviament, no és la intenció de ser opacs sinó simplement la de no repetir, allà, allò en què ja hem insistit aquí. La capacitat de síntesi que mirarem d'exhibir als capítols 3, 4 i 5 —per compensar la nul·la habilitat de què hem fet gala al capítol 2— pot arribar a ser especialment frustrant per a nosaltres —i sospitosa per als lectors— quan en alguns casos ens ventilem amb un simple «No s'observa cap incidència de l'AA en aquesta variable», una conclusió que ens haurà requerit setmanes de feina intensa de revisió del cabal comunitari i de la literatura existent sobre aquella variable. Tot sigui per la millor comprensió dels impactes detectats.

Acabem, ara sí. Al debat sobre l'acord d'associació, tots els ciutadans tindrem la temptació de mirar-nos l'acord a partir del filtre únic de les nostres intuïcions. En el millor dels casos, alguns potser reclamen dades, defensar posicions partint de dades. Al llarg d'aquest extensíssim capítol metodològic esperem haver sabut explicar que amb dades tampoc fem prou, que hi ha moltíssima feina a fer per poder transformar les dades en informació i, aquesta, en coneixement, en coneixement objectivat, sòlid, de qualitat. A les tres seccions d'aquest capítol hem mirat de fer tan transparent com ens ha estat possible el procés particular que hem seguit els autors d'aquesta recerca per passar de les dades i les intuïcions a un coneixement objectivat sobre l'acord d'associació, un coneixement a partir del qual comencem a analitzar, ara sí, els impactes d'aquest acord sobre la societat, l'economia i la política andorranes, tot i que abans us proposem, al capítol 3, un *tour* guiat pels confins de l'acord.

3

Abast de l'AA

Yvan Lara Sánchez

On us explicarem què és i què no és un acord d'associació, què conté i què no conté, com és de gros i com pot evolucionar en un futur i com és molt probable que no evolucioni. I, sobretot, mirarem d'esbrinar quina capacitat té l'acord negociat d'impactar Andorra de manera significativa.

3.1. Quatre temptatives per fer-nos una idea general de l'abast de l'AA

3.2. De filtres i retallades: de l'AA imaginari a l'AA negociat

3.3. Un acord dinàmic, un abast en expansió controlada

3.4. Una capacitat d'impacte retallada

3.5. Conclusions: un abast enganyós (extens però limitat)

3.6. Nota final: l'AA, un factor més

Un acord d'associació com el que han negociat Andorra i la Unió Europea és un document jurídic extens i complex que afecta de manera més complexa encara la realitat social, econòmica i política de les parts que el signen. Abasta, a més, una gran quantitat d'àmbits d'aquesta realitat. Però no ho abasta tot. De fet, hi ha àmbits fonamentals de la societat andorrana als quals l'acord d'associació (AA) no s'hi acostava el més mínim. De la mateixa manera, les parts més extenses de l'AA regulen sectors econòmics que a Andorra són residuals. Malgrat això, hi ha un cert consens a veure l'acord com un artefacte polític amb capacitat de transformar Andorra de dalt a baix, de fer-la radicalment millor o pitjor. De fet, una part important dels actors que participen en el debat públic sobre l'AA tenen incentius cognitius per sobredimensionar-ne l'abast, ja sigui perquè han format part de la negociació o perquè la seva oposició al text surt reforçada amb un acord més elefantí.

En aquest capítol ens proposem calibrar l'abast real de l'AA en la seva versió autèntica, combinant una aproximació descriptiva —mirant-nos-el des de múltiples punts de vista— amb una capa analítica i interpretativa amb la qual mirarem d'entendre de quina manera l'abast específic de l'acord pot condicionar la manera com l'AA impacta la realitat andorrana. De fet, tenir una noció tan depurada com sigui possible de quin és l'abast real de l'AA, de què inclou i què no inclou, ens sembla imprescindible per poder abordar amb garanties l'anàlisi d'impactes. Per fer tot això, no seguirem un ordre especialment estructurat sinó que anirem alternant mirades més superficials i més profundes sobre l'AA. Arrenquem, de fet, amb la més superficial de totes.

3.1. Quatre temptatives per fer-nos una idea general de l'abast de l'AA

3.1.1. L'acord, a pes (1): de quantes pàgines estem parlant?

Potser la manera més estúpida d'aproximar-nos a l'abast de l'AA és, alhora, la més intuïtiva, la que ens facilita una primera imatge, comprensible per a tothom, sobre de què estem parlant quan parlem de l'acord d'associació: el seu volum en pàgines. No disposem d'una xifra exacta —implicaria sumar les pàgines de cadascun dels 4.792 actes jurídics recollits als annexos— però sí d'una d'aproximada que ens diu que l'AA té una extensió de més de 120.000 pàgines. Repartides, per cert, de la manera següent:

28 Totes les dades relatives al buidatge del cabal comunitari de l'acord d'associació (agregades i per annexos), així com el registre de totes les adaptacions i l'anàlisi detallada d'alguns dels indicadors considerats en aquest capítol es poden trobar a l'annex 3 d'aquest estudi. D'altra banda, totes les taules, gràfics i figures d'aquest capítol són d'elaboració pròpia i estan alimentats gràcies als buidatges del text autèntic de l'acord d'associació, que es poden trobar a l'annex 3 i que també són d'elaboració pròpia.

Taula 4. Volum de l'AA, en pàgines, per components de l'AA

<i>Component de l'AA</i>	<i>Pàgines</i>
Acord marc	95
Protocols marc	82
PM1: Adaptacions horitzontals	9
PM2: Acords preexistents	1
PM3: Serveis financers	26
PM4: Competència	1
PM5: Cooperació estadística	6
PM6: Procediments d'arbitratge	37
PM7: Comitè parlamentari	2
Protocol Andorra	39
Apèndixs al Protocol Andorra	92
Apèndix 1: Normes d'origen (inclou annexos)	76
Apèndix 2: Assistència mútua en matèria duanera entre autoritats administratives	14
Apèndix 3: Llista proveïda a l'article 80.7 de l'Acord marc	1
Apèndix 4: Provisions antifrau previstes a l'article 62.1 de l'Acord marc	1
Annexos	2.210
Annex 1: Seguretat alimentària, qüestions veterinàries i política fitosanitària	1.014
Annex 2: Normes tècniques dels productes	380
Annex 3: Responsabilitat dels productes	3
Annex 4: Energia	65
Annex 5: Lliure circulació dels treballadors	7
Annex 6: Seguretat social	15
Annex 7: Reconeixement de qualificacions	11
Annex 8: Llibertat d'establiment	10
Annex 9: Serveis financers	142
Annex 10: Serveis en general	10
Annex 11: Comunicació electrònica, serveis audiovisuals i societat de la informació	60
Annex 12: Lliure circulació de capitals	3
Annex 13: Transport	125
Annex 14: Competència	12
Annex 15: Ajudes d'Estat	12
Annex 16: Contractació pública	15
Annex 17: Propietat intel·lectual	11
Annex 18: Salut i seguretat en el treball	28
Annex 19: Protecció del consumidor	10
Annex 20: Medi ambient i clima	101
Annex 21: Estadística	84
Annex 22: Dret de les societats	22
Annex 23: Duanes	16
Annex 24: Agricultura	30
Annex 25: Comerç	24
Cabal comunitari de l'AA (actes jurídics inclosos als annexos) (4.792 actes x 25 pàgines per acte de mitjana)	119.800
TOTAL ACORD D'ASSOCIACIÓ AND-UE	122.318

3.1.2. L'acord, a pes (2): i això, al canvi, quantes normes són?

Un segon indicador per il·lustrar el volum global de l'AA, una mica més fi que el nombre de pàgines, és el nombre d'actes jurídics que conté. L'acte jurídic és la unitat estàndard a l'hora de parlar del cabal comunitari, que al seu torn és la quantitat de normativa europea —en sentit ampli— que han d'adoptar els països que passen a formar de la UE o que s'hi associen. Entre els actes jurídics trobem directives i reglaments de diferents menes, decisions, recomanacions, dictàmens... Alguns s'han d'aplicar de manera directa, d'altres s'han d'adoptar com a orientacions obligatòries per a la legislació domèstica, d'altres, encara, són actes de *soft law* dels quals simplement s'ha de prendre nota, etc.

Comptant tots aquests tipus d'actes jurídics, i deixant de banda l'AA mateix, l'acord d'associació Andorra - Unió Europea compta amb un cabal de 4.792 actes jurídics, un volum que, a més, anirà creixent amb el temps, com veurem tot seguit. Repartits entre els grans blocs de l'AA, queden repartits de la manera següent:

Taula 5. Volum de l'AA, en actes jurídics, per blocs de l'AA

Blocs de l'AA	Actes jurídics
Mercaderies	3.139
Persones	66
Serveis	666
Capitals	5
Transport	254
Polítiques horitzontals	662
Total AA	4.792

3.1.3. Una mostra mínima de l'AA: com ens hem d'imaginar aquests actes jurídics?

La tercera temptativa que proposem per fer-nos una idea de l'abast de l'AA ja no és quantitativa sinó qualitativa. Hem vist que l'AA inclou 4.792 actes jurídics, però podríem convenir en què l'abast depèn, a més de la quantitat d'actes, de si aquests actes regulen aspectes molt generals o molt específics, si guarden molta o molt poca relació amb la realitat andorrana, etc. Aquestes preguntes les anirem responent al llarg del capítol, però en aquest punt ens sembla convenient que ens puguem fer una idea mínima d'allò a què s'assemblen una bona colla dels actes jurídics continguts a l'acord. Per fer-ho, hem se-

leccionat a l'atzar 10 dels 4.792 actes jurídics de l'AA²⁹ per mirar-nos-els d'una mica més a prop. Tot i que 10 de 4.792 no és una xifra suficient per poder parlar de mostra representativa, sí que ens permet crear-nos una imatge mental del que són alguns dels actes tipus que trobem molt sovint al llarg de l'AA.

Taula 6. Descripció del contingut de 10 actes del cabal seleccionats a l'atzar

Acte 1	Annex 1 / P1 / C1 / Acte 1 (legislació alimentària) [adopció amb adaptacions]	R (EC) 178/2002 Reglament amb els principis generals de la llei alimentària, establiment de l'EFSA i procediments de seguretat alimentària.
Acte 69	Annex 1 / P1 / C4 / Acte 6 (Autoritat Europea de Seguretat Alimentària)	Dec. (EU) 2019/300 Decisió d'implementació que estableix un pla general per a la gestió de crisis de seguretat alimentària.
Acte 506	Annex 1 / P4 / C1 / Acte 6 (etiquetatge, presentació i publicitat dels productes alimentaris) [Transitòria d'1 any]	R (EU) 984/2009 Reglament que rebutja l'autorització a l'etiquetatge de productes alimentaris de reclams publicitaris que no es refereixin a la reducció del risc de contraure una malaltia o a la salut i el desenvolupament dels infants.
Acte 666	Annex 1 / P4 / C11 / Acte 19 (nous aliments) [Transitòria d'1 any]	Dec. 2005/457/EC Decisió de la Comissió que autoritza la comercialització d'isomaltulosa com a nou aliment o com a nou ingredient.
Acte 804	Annex 1 / P4 / C11 / Acte 163 (nous aliments) [Transitòria d'1 any]	R (EU) 2021/2079 Reglament d'implementació que autoritza la comercialització de farina de bolets amb vitamina D2 com a nou aliment.
Acte 2117	Annex 2 / C12 / Acte 117 (substàncies perilloses)	R (EU) 2015/407 Reglament d'implementació que aprova el propan-2-ol com a substància activa que es pot utilitzar en productes biocides de tipus 1, 2 i 4.
Acte 2222	Annex 2 / C12 / Acte 222 (substàncies perilloses)	R (EU) 823/2012 Reglament que deroga les dates de caducitat de l'aprovació de diferents substàncies actives (llista en anglès: 2,4-DB, benzoic acid, beta-cyfluthrin, carfentrazone ethyl, Coniothyrium minitans Strain CON/M/91-08 (DSM 9660), cyazofamid, cyfluthrin, deltamethrin, dimethenamid-P, ethofumesate, thoxysulfuron, fenamidone, flazasulfuron, flufenacet, flurtamone, foramsulfuron, fosthiazate, imazamox, iodosulfuron, iprodione, isoxaflutole, linuron, maleic hydrazide, mecoprop, mecoprop-P, mesosulfuron, mesotrione, oxadiargyl, oxasulfuron, pendimethalin, picoxystrobin, propiconazole, proprineb, propoxycarbazon, propyzamide, pyraclostrobin, silthiofam, trifloxystrobin, warfarin and zoxamide).
Acte 3765	Annex 13 / C2 / Acte 21 (transport per carretera)	Dec. (EU) 2017/1013 Decisió d'implementació que estableix el formulari que s'ha de fer servir per fer el reporting que s'estableix a l'article 17 del R (EC) 561/2006 (que tracta de l'harmonització de normes sobre el transport per carretera, com ara els descansos obligatoris dels conductors).
Acte 3865	Annex 13 / C5 / Acte 10 (transport marítim) [exempció de tot el capítol]	Dec. 2009/491/EC Decisió de la Comissió sobre els criteris que s'han de seguir per decidir si l'actuació d'una organització que opera en nom d'un Estat del pavelló (amb bandera) [partem de transport marítim] pot ser considerada una amenaça inacceptable per a la seguretat i el medi ambient.
Acte 4791	Annex 25 / P2 / C2 / Acte 8 (normes específiques del sector del comerç)	R (EU) 2017/821 Reglament que estableix les normes d'execució de determinades disposicions del R (EU) 2019/880 (que regula la introducció i la importació de béns culturals).

29 En una versió prèvia d'aquest apartat, havíem seleccionat els deu actes jurídics de la mostra a partir d'un generador virtual de números aleatoris. Per transparència, per evitar sospites d'haver triat deu actes que convinguessin a un argument particular, i per deixar constància pública de la selecció aleatòria, vam fer la selecció de manera oberta a la xarxa X: <https://x.com/yvanlara/status/1806571140468342883>. En vista dels resultats obtinguts, vam seleccionar els deu actes del cabal corresponents al número d'ordre dels números seleccionats, entenent que l'acte 1 del capítol 1 de la part 1 de l'annex 1 és l'acte número 1 i que l'acte número 4792 és l'últim acte de l'últim annex (el 25).

3.1.4. Una descripció tècnica

Una quarta temptativa per poder situar-nos ràpidament respecte a què inclou un AA com el que Andorra ha signat amb la UE és fer una descripció tècnica del seu abast com la següent.

L'acord d'Associació Andorra - Unió Europea té un abast ampli i significatiu, amb implicacions que inclouen diverses àrees. Un dels pilars fonamentals d'aquest acord és la integració de la normativa europea a l'ordenament jurídic andorrà, amb el propòsit d'habilitar les quatre llibertats de circulació.

Lliure circulació de persones. Aquest dret és essencial en el mercat interior i permet a les persones viure, treballar, establir negocis i estudiar a tot el territori europeu. A més, es preveuen disposicions per als membres de la família que acompanyen els desplaçats. Es promou el reconeixement de qualificacions professionals i la coordinació de la Seguretat Social per facilitar aquesta llibertat de moviment.

Lliure circulació de mercaderies. L'eliminació de barreres comercials és essencial per al comerç fluid entre països. La lliure circulació de mercaderies implica que els productes es puguin moure sense drets de duana ni restriccions quantitatives. També s'estableix una harmonització de normatives o el reconeixement mutu d'estàndards tècnics.

Lliure circulació de serveis. Aquesta llibertat permet la prestació de serveis econòmics en altres Estats, ja sigui de manera continuada o temporal, sense obstacles discriminatoris. Es cerca eliminar barreres legals i administratives que puguin dificultar aquesta activitat.

Lliure circulació de capitals. La mobilitat de capitals és fonamental per a un mercat interior eficient. Facilita operacions financeres, inversions i gestió empresarial a l'estranger. Hi ha excepcions relacionades amb qüestions fiscals i de política pública.

L'acord també inclou polítiques transversals, com ara medi ambient, protecció del consumidor, energia, contractació pública i més. Per assegurar el funcionament correcte del mercat interior, s'inclouen polítiques horitzontals com la competència, les ajudes d'Estat o la protecció del consumidor, entre d'altres.

L'acord d'associació, per últim, també inclou totes les adaptacions específiques negociades i acordades com, per exemple, la limitació de la lliure circulació de persones, mitjançant quotes, en el cas dels europeus que es vulguin establir a Andorra.

3.2. De filtres i retallades: de l'AA imaginari a l'AA negociat

Un cop tenim una primera idea de què és l'AA, en aquesta segona secció ens proposem d'abordar una qüestió com a mínim tan important com l'anterior: què no és l'AA? La pregunta ens sembla pertinent perquè l'associació amb la UE no és la via més habitual per relacionar-s'hi, no és la manera d'estar-hi vinculats de la major part dels països europeus ni de cap dels nostres estats veïns i, per tant, quan sentim a parlar de la UE a les notícies o a les xarxes socials, tot sovint la UE de què es parla no és la UE a què ens associem sinó la UE dels estats membres, que té unes dimensions absolutament diferents de l'abast de l'AA, com veurem tot seguit.

3.2.1. Cabal 'full' UE vs. cabal AA

Tot i que a la introducció vam deixar clar que no fariem una anàlisi d'alternatives a l'AA, sí que ens sembla pertinent comparar, pel que fa al cabal comunitari a adoptar, quina és la diferència entre la quantitat de normativa que ha d'adoptar un estat membre i la que ha d'adoptar un estat associat. En aquest cas, la unitat que farem servir no serà el nombre d'actes jurídics sinó una que ens sembla molt més il·lustrativa: els capítols del cabal, que als tractats d'adhesió o als acords d'associació es presenten en forma d'annexos.

A la taula 7 presentem els annexos que ha d'adoptar a hores d'ara un nou estat membre de la UE, que també ha de passar a formar part de l'espai Schengen (Comissió Europea, 2024a). Hem destacat en color gris els annexos que no formen part de l'AA amb Andorra; en taronja, els que contenen matèries que sí que en formen part però amb exempcions de parts rellevants de l'annex; en groc, els que sí que en formen part però amb adaptacions significatives, i en groc pàl·lid, els que en formaran part en un futur però per als quals de moment hi ha transitòries de com a mínim 10 anys. La resta, els que han quedat en blanc, són els que sí formen part de l'AA.

Com es pot observar molt clarament a la taula 7, Andorra no haurà d'adoptar la major part del cabal comunitari que ha d'adoptar un nou estat membre de la UE: queda exempta de 18 dels 35 annexos i d'entrar a Schengen i té adaptacions importants en 9 annexos més, com veurem de manera més detallada més endavant. Això és, de les 36 categories principals de cabal comunitari (35 annexos + Schengen) que ha d'adoptar un nou estat membre de la UE, Andorra n'adoptarà 8 de manera plena i 9 amb adaptacions substancials i quedarà exempta de les altres 19.

Aprofundim una mica més, però, en què vol dir quedar exempta de tots aquests capítols del cabal. Vol dir que Andorra no haurà d'incorporar cap mena de normativa comunitària relativa a aquestes categories, que no haurà de retre comptes a Brusselles per res que tingui a veure amb aquestes matèries i, òbviament, que el Tribunal de Justícia de la UE (TJUE) no podrà decidir absolutament res en relació amb matèries d'annexos que no formen part de l'AA d'Andorra.

Taula 7. Abast del cabal a adoptar per un nou estat membre de la UE

Annex	Contingut
1	Free movement of goods
2	Freedom of movement for workers
3	Right of establishment and freedom to provide services
4	Free movement of capital
5	Public procurement
6	Company law
7	Intellectual property law
8	Competition policy
9	Financial services
10	Information society and media
11	Agriculture and rural development
12	Food safety, veterinary and phytosanitary policy
13	Fisheries
14	Transport policy
15	Energy
16	Taxation
17	Economic and monetary policy
18	Statistics
19	Social policy and employment (including anti-discrimination and equal opportunities for women and men)
20	Enterprise and industrial policy
21	Trans-European networks
22	Regional policy and co-ordination of structural instruments
23	Judiciary and fundamental rights
24	Justice, freedom and security
25	Science and research
26	Education and culture
27	Environment
28	Consumer and health protection
29	Customs union
30	External relations
31	Foreign, security and defence policy
32	Financial control
33	Financial and budgetary provisions
34	Institutions
35	Other issues
-	Schengen

La lectura del capítol anterior pot generar estupefacció, fins i tot resultar ridícula. A què treu cap detallar què vol dir que no se'ns apliquin tot de coses que fins ara tampoc se'ns apliquen? Mirem d'explicar-nos. Abans, us proposem de fer una ullada a la figura 13.

Figura 13. Titulars amb actualitat sobre la UE de diferents mitjans de comunicació europeus (Politico, Le Monde, Diàrio de Notícias, El País, Ara)

'No longer justifiable': European leaders condemn Israel's strike on refugee camp

Israel's actions are "incompatible with international law," German Vice Chancellor Robert Habeck said. ...EU officials have condemned an Israeli air attack on refugee tents in Rafah that killed at least 45 Palestinians, including many children....

INTERNATIONAL · COLÈRE DES AGRICULTEURS

Colère des agriculteurs : les pays membres de l'UE prêts à assouplir la politique agricole

Plus de 900 tracteurs ont convergé à Bruxelles depuis toute l'Europe, alors que les ministres de l'agriculture européens se réunissaient. Ces derniers ont demandé à la Commission de travailler sur la PAC, mais aussi les accords commerciaux, le Pacte vert et l'importation des produits ukrainiens.

Par Virginie Malingre (Bruxelles, bureau européen) et Jean-Pierre Stroobants (Bruxelles, correspondant)

Publié le 27 février 2024 à 05h05, modifié le 27 février 2024 à 10h06 · Lecture 5 min · [Read in English](#)

UNIÓN EUROPEA 13 marzo 2024 às 12h11 Leituras: 4 min

Parlamento Europeo dá luz verde final a lei histórica para regular intel·gência artificial na UE

Self-driving trucks are getting closer. Now they need some rules.

"Legislation needs to move," says Scania's head of autonomy Peter Hafmar. Improving sensor and camera technologies mean truck manufacturers are inching closer to unleashing self-driving trucks on Europe's roads — and they want regulators to catch up....

MAY 27, 2024 · 6 MINS READ

GUERRA DE RUSIA EN UCRANIA >

Los Veintisiete eluden hacer promesas concretas a Ucrania para su defensa aérea

Los ministros de Exteriores y de Defensa de la UE reconocen la "urgencia" de la situación en el campo de batalla, pero evitan anunciar el envío a Kiev de sistemas antiaéreos o componentes

ECONOMIA MACROECONOMIA | 10/02/2024 Leer en castellano

La UE acorda les regles fiscals i torna a l'austeritat

El Consell i el Parlament Europeu consensuen retornar al màxim del 3% del dèficit i del 60% sobre el PIB de deute

Gerard Fagoda

Macron tells Germans: Let's double the EU budget

French president said the spending splurge could be funded either by common borrowing or by using existing instruments.

MAY 27, 2024 · 2 MINS READ

El cas és que la imatge que la major part de la població es fa de la Unió Europea no és la del mercat comú i prou (l'AA) sinó la de la UE en tota la seva extensió. I és ben comprensible que sigui així. Perquè quan als mitjans de comunicació es parla de la UE és per referir-se tant a aspectes relatius al mercat comú com a qüestions que formen part de tots els annexos que queden fora de l'AA d'Andorra. Quan surten estadístiques de tots els nous reglaments que s'han incorporat al cabal comunitari o de les sentències dictades pel TJUE, les dades sumen totes les normes i tots els contenciosos relatius als 35 annexos de la taula 7, no a la part del cabal que se li aplica a Andorra. Per tant, el marc amb què tot sovint ens mirem la UE és el de la figura 13 i és, per tant, molt més ampli que el marc estricte de l'AA, i al debat públic no és estrany trobar referències —com a arguments a favor o en contra de l'AA— a notícies i a estadístiques que fan referència a aquest marc més ampli i que esbiaixen, per tant, la nostra comprensió de l'AA. És per tot això, doncs, que insistim en tot el que queda fora de la UE, perquè conceptualitzar el marc específic de l'AA explicitant el marc de l'adhesió plena i recordant que aquest no serà en cap cas d'aplicació a Andorra ens sembla un dels exercicis més necessaris que hem de fer per entendre correctament l'abast de l'AA.

I encara una última cosa sobre la diferència entre el cabal complet de la UE i el de l'AA. Una d'important, a més. Com ja deu haver quedat clar, que el cabal estigui organitzat en diferents calaixos no serveix tan sols per trobar més fàcilment els actes jurídics que conté. És també, i sobretot, una manera de fixar l'abast del cabal que correspon a cada tipus de relació amb la UE. Així, no és el mateix que un AA, per exemple, contingui un annex i aquest es mantingui pràcticament buit —o que el prevegi però es doni 15 anys fins a desenvolupar-lo, com li passa a l'Annex 9 de l'AA—, no és el mateix això, dèiem, que no preveure'l. Els annexos que s'inclouen en un AA o en un tractat d'adhesió fixen l'horitzó màxim de categories que preveu cada acord o tractat. Quan un annex es preveu però es manté d'inici pràcticament buit, vol dir que la caixa existeix, que ara és buida però que si es desenvolupa normativa sobre aquella matèria a escala comunitària, aquella caixa és susceptible de recollir-la. En canvi, si un calaix que existeix al cabal comunitari no s'assigna a un AA, és perquè l'AA exclou aquella part del cabal comunitari i, per tant, per molt que la UE continuï desenvolupant normativa en aquella matèria, aquesta no alimentarà una caixa que no en forma part. Si apliquem ara aquest esquema a un exemple concret, la prova principal que l'acord d'associació Andorra - Unió Europea ni regula la fiscalitat ara ni és esperable que la reguli en un futur no és que després d'haver revisat les més de 120.000 pàgines de l'AA no haguem trobat referències a la fiscalitat, la prova principal d'aquesta exclusió és que al cabal comunitari existeix un annex destinat a la fiscalitat, el 16, i aquest annex no se li ha passat buit a Andorra, exonerant-la provisionalment però amb l'espasa de Dàmocles a sobre amenaçant-la d'omplir-l'hi en un futur indeterminat, no, aquest annex 16, tot i existir, no s'ha inclòs a l'AA i és, per tant, una exclusió explícita present i una garantia que en un futur no es podrà omplir una caixa que no existeix.

3.2.2. Competències nacionals vs. cabal AA

Una altra manera de posar en context l'abast de l'AA és girant-nos, ara, no cap a Brusselles sinó cap a Andorra. De les competències que tenen els principals poders públics amb capacitat legislativa i executiva, quines es veuran influïdes per l'AA? Les taules 8, 9 i 10 ho recullen.

Taula 8. Els principals àmbits competencials del Govern i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa

Ministeri	Àmbit competencial	Component de l'AA
Cap de Govern	Relacions amb la UE	Acord Marc
	Transició energètica	A4; A20
	Transports	A13
	Mobilitat	-
	Transformació digital	A11
	Telecomunicacions	A11
	Igualtat	A18
	Participació ciutadana	-
MPETH	Presidència	-
	Economia	Bona part de l'AA
	Treball	A5-A8; A18
	Habitatge	-
MRIEU	Relacions institucionals	-
	Educació	-
	Universitats	-
MTC	Turisme	-
	Comerç	Diferents parts de l'AA
MF	Finances	A9
MAE	Afers exteriors	-
MJI	Justícia	-
	Interior	A8
MTU	Ordenament territorial	-
	Urbanisme	-
MASFP	Afers socials	-
	Funció pública	-
MS	Salut	-
MMAARP	Medi ambient	A20
	Agricultura	A1; A24
	Ramaderia	A1; A24
MCJE	Cultura	-
	Joventut	-
	Esports	-

Llegenda: groc: afectació directa i significativa de l'AA, amb adaptacions; groc pàl·lid: afectació directa i significativa de l'AA diferida a 7 anys; taronja: afectació directa i significativa de l'AA, amb exempcions; blanc: afectació directa i significativa de l'AA; gris: sense afectació directa o significativa de l'AA.

Taula 9. Els principals àmbits competencials del Consell General i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa

Comissió	Àmbit competencial	Component de l'AA
CLJIAI	Justícia	-
	Interior	A8
	Afers institucionals	-
CLPI	Política exterior	-
CLE	Economia	Bona part de l'AA
CLFP	Finances	A9
	Pressupost	-
CLPTUMA	Política territorial	-
	Urbanisme	-
	Medi ambient	A20
CLS	Sanitat	-
CLASI	Afers socials	-
	Igualtat	A18
CLERCJE	Educació	-
	Recerca	-
	Cultura	-
	Joventut	-
	Esports	-
CLSSPCASS	Pensions	-

Taula 10. Els principals àmbits competencials dels comuns i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa (en aquest cas hem agafat com a referència l'organització en conselleries del Comú d'Andorra la Vella)

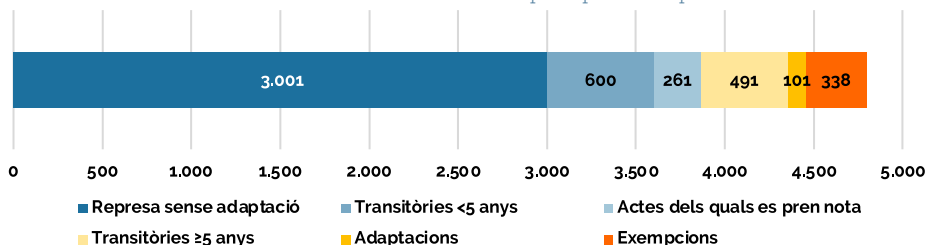
Comissió	Àmbit competencial	Component de l'AA
CH	Habitatge	-
CGTP	Gestió de talent i de persones	-
CSP	Serveis públics	-
CTC	Turisme	-
	Comerç	Diferents parts de l'AA
CF	Finances	-
CSJEC	Social	-
	Joventut	-
	Espai ciutadà	-
CPU	Planificació urbanística	-
CMAPN	Medi ambient	A20
	Patrimoni natural	-
CCAEP	Cultura	-
	Activitats esportives	-
	Participació ciutadana	-
CTTD	Tràmits	-
	Tributs i deutors	-
CCA	Circulació	-
	Aparcaments	-
CTDS	Transformació digital	A11
	Sostenibilitat	A20

Les taules, creiem, es comenten soles: en la immensa major part dels àmbits a què es dediquen els principals poders públics d'Andorra, l'AA no tindrà una afectació ni directa ni significativa. Evidentment, tots els ministeris i totes les conselleries dels comuns es poden veure afectats en els procediments —a l'hora de licitar grans contractacions, per exemple—, però la matèria que regulen o que executen, en canvi, no es veurà afectada per l'AA, de manera que el Ministeri de Turisme, la Comissió de Sanitat del Consell General o les conselleries de Circulació dels diferents comuns, per posar només tres exemples, podran continuar, amb AA, d'una manera molt similar a com ho fan ara.

3.2.3. Cabal AA proposat vs. cabal AA negociat

Ara que ja tenim al cap una imatge general de l'abast de l'AA i una idea força acurada de tot el que no incorpora, és hora de filar més prim en la descripció del cabal que sí que incorporarem. Ho farem a partir de diferents gràfics i taules.

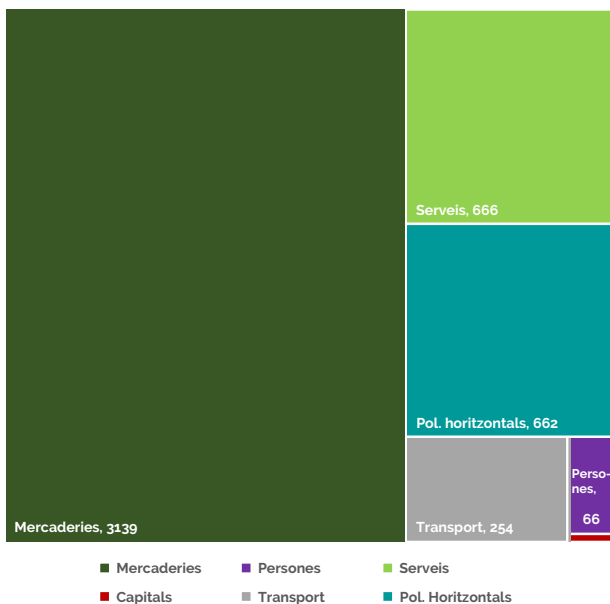
Gràfic 5. Volum del cabal de l'AA per tipus d'adopció

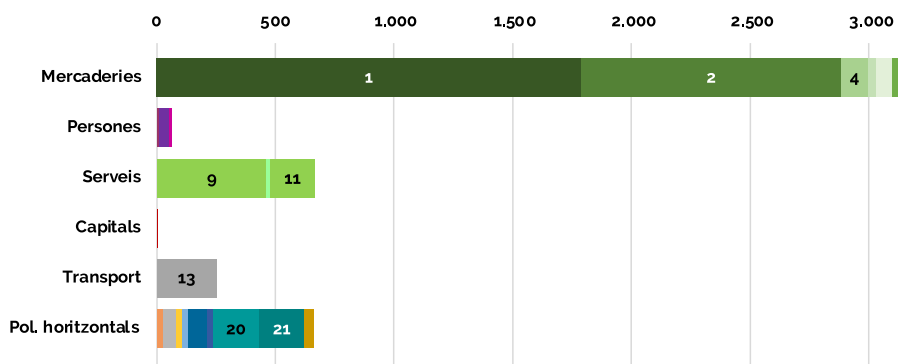
En versions anteriors de l'AA, els seus 25 annexos havien arribat a contenir més de 5.000 actes. Tancada la negociació, la quantitat es va reduir als 4.792 que ja hem establert més amunt com a xifra de referència de la versió autèntica de l'acord. De tots els actes que s'acabaran adoptant, però, tan sols dues terceres parts —i menys i tot— es reprendran de manera directa. La resta s'adoptaran una mica més tard, força més tard, es reprendran amb adaptacions significatives o no s'adoptaran mai sempre que es donin una sèrie de condicions.

Gràfic 6. Volum del cabal de l'AA per blocs de l'AA

Com s'observa clarament al gràfic 6 i es detalla després al gràfic 7 i a la taula 11, més de dues terceres parts de l'AA està format per actes relatius a la lliure circulació de mercaderies, un bloc dominat clarament per dos annexos, el que regula qüestions veterinàries, fitosanitàries i de seguretat alimentària (annex 1: 1.788 actes, 37,31% del cabal) i el que regula les normes tècniques dels productes (annex 2: 1.094 actes, 22,83% del cabal).

Gràfic 7. Volum del cabal de l'AA, per blocs de l'AA i annexos

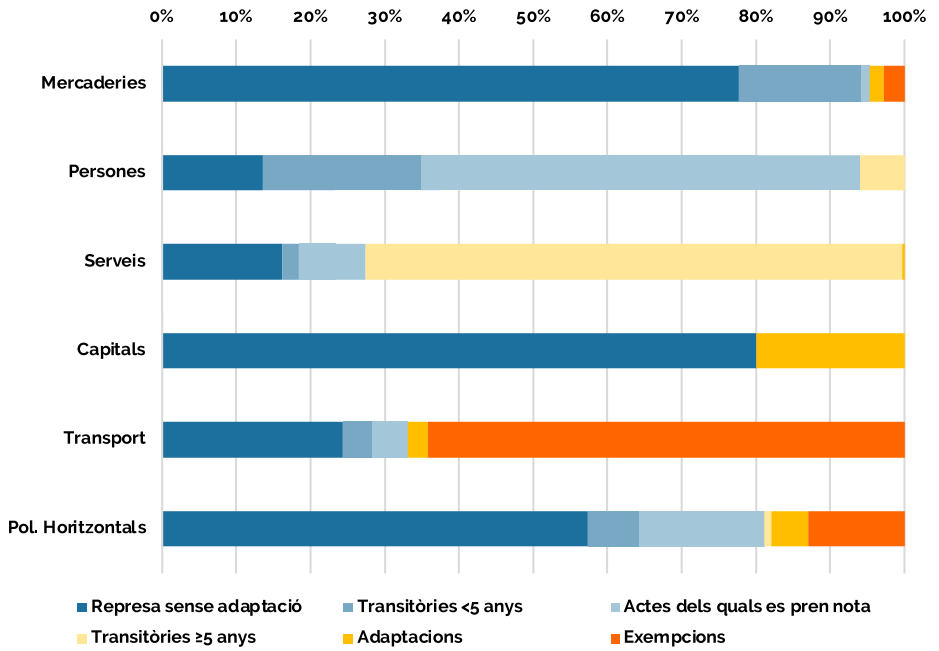
Nota: S'indica, a cada barra, el número d'identificació dels annexos amb més actes.

Taula 11. Volum del cabal de l'AA per annexos

Annexos	Actes	% del cabal total de l'AA
Annex 1	1.788	37,31%
Annex 2	1.094	22,83%
Annex 3	1	0,02%
Annex 4	111	2,32%
Annex 5	11	0,23%
Annex 6	45	0,94%
Annex 7	10	0,21%
Annex 8	4	0,08%
Annex 9	459	9,58%
Annex 10	17	0,35%
Annex 11	186	3,88%
Annex 12	5	0,10%
Annex 13	254	5,30%
Annex 14	30	0,63%
Annex 15	55	1,15%
Annex 16	22	0,46%
Annex 17	29	0,61%
Annex 18	81	1,69%
Annex 19	21	0,44%
Annex 20	194	4,05%
Annex 21	191	3,99%
Annex 22	39	0,81%
Annex 23	32	0,67%
Annex 24	67	1,40%
Annex 25	46	0,96%

Si tornem a fixar-nos ara en com s'adoptarien els actes de l'AA, però amb un detall per a cadascun dels blocs de l'acord, el gràfic 8 és força il·lustratiu. Podem observar, per exemple, que hi ha blocs, com el del transport, on hi ha més actes dels quals hem quedat exempts que actes que hauríem d'aplicar; que la llarga transitòria prevista per als serveis financers deixa el bloc de serveis com un bloc que s'incorporaria de manera molt progressiva, o que el bloc que concentra la major part d'actes, el de les mercaderies, s'adoptaria sense gaires adaptacions ni exempcions. S'ha de tenir en compte, finalment, que les adaptacions sectorials no queden recollides en aquest gràfic i que, per tant, per al bloc de lliure circulació de persones cal tenir en compte que a les adaptacions transitòries que sí que apareixen s'hi hauria d'afegir l'adaptació sectorial que recull l'annex 8.

Gràfic 8. Volum del cabal de l'AA per blocs de l'AA i tipus d'adopció (en % del bloc)

3.3. Un acord dinàmic, un abast en expansió controlada

3.3.1. Cada any, moltes normes noves... però no moltes més normes

Ara fa una estona que estem reïfificant la xifra de 4.792 actes jurídics. Certament, aquesta és la xifra d'actes que conté la versió autèntica de l'AA que s'ha tancat provisionalment perquè les dues parts valorin si tiren endavant o no amb l'acord. Si s'adopta l'AA, però, aquesta xifra caducaria al cap de menys de dos mesos, tan bon punt es produís la primera reunió del comitè mixt de l'acord.

Això és així perquè l'AA és un acord dinàmic que va incorporant progressivament els nous actes jurídics que passen a formar part del cabal comunitari general i que el comitè mixt de l'acord valora que s'han d'incorporar també al cabal de l'AA. Quan es fa referència a la qualitat dinàmica de l'AA, però, el primer impuls ens porta a pensar que això implica un creixement continu, constant i molt significatiu del cabal de l'AA, però la realitat no és ben bé aquesta.

Un seguiment a l'evolució del creixement del cabal de l'Espai Econòmic Europeu (EEE), que és un acord d'associació força semblant a l'andorrà, ens pot ajudar a entendre per on pot anar la cosa amb l'AA que ens ocupa.

El volum del cabal de l'EEE era, el 1995, de 1.875 actes jurídics (Pelkmans & Böhler, 2013: 30). És a dir, que els 4.792 actes de l'AA eren, per a l'EEE, amb tan sols tres annexos menys que Andorra, 1.875.

Disset anys més tard, l'octubre del 2012, la xifra ja ascendia als 6.761 actes (ibíd.: 30).

Ara, però, la xifra real d'actes del cabal de l'EEE és inferior a la de l'AA i, per tant, inferior als 4.792 actes jurídics.

I, malgrat això, l'EFTA, en els seus balanços anuals (EFTA, 2024; etc.) informa cada any que durant aquell exercici ha incorporat una quantitat de nous actes que sempre es mou entre els 500 i els 700.

Com pot ser, doncs, que el cabal EEE tingués un volum de 1.875 actes el 1995; de 6.761 el 2012, i de menys de 4.792 el 2024, tot i incorporar al voltant de 600 nous actes jurídics cada any?

La resposta és prou senzilla. D'una banda, la UE, malgrat la seva fama —merescudíssima— de no parar de produir normativa, ha fet propòsit d'esmena i ha fet esforços al llarg de la darrera dècada per fer neteja i endreça del cabal. De l'altra, molts dels nous actes que passen a formar part del cabal no són més que esmenes d'altres actes, actes que completen d'altres actes, actes que en substitueixen d'altres o decisions o recomanacions sobre d'altres actes, de manera que tot sovint no només no s'incrementa el nombre d'àmbits que es regulen, sinó que la incorporació de nous actes, com que implica la derogació d'altres, tampoc no implica necessàriament l'increment del volum del cabal.

En paraules de Pelkmans i Böhler (op. cit.: 31), que consideren que s'ha de relativitzar el nombre d'actes dels cabals:

[L'enorme volum dels cabals] it makes the EU internal market, hence the EEA, look like a regulatory machine. However, it is little known how one should actually 'read' this overall figure and what lies behind it. We mention three aspects shedding light on the magnitude of the actual internet market acquis. First, the overall figure is about «EU legal acts» and these are not only, or not even mainly, directives and regulations. Even larger than these two categories are the number of EU decisions (targeted), recommendations and implementing acts (arising out of comitology, usually derivatives of directives or regulations already in the annexes.

Second, the annexes have never systematically been cleaned up as a result of 'Better regulation' since 2005. [...] These activities include abolition, simplification, codification and recasting of directives and some regulations or decisions. [...] perhaps as much as 2000 or more items in the annexes are phantoms, as these legal acts no longer exist. Third, there are many JCDs [decisions del comitè mixt de l'EEE] on amendments of directives and regulations. For every amendment, a new JCD is adopted. Amendments can be substantive and prepared for years, but there are numerous amendments that are trivial (e.g. one sentence or a minor aspect, etc.) Therefore, the annexes comprise many hundreds of items where double-counting or triple-counting occurs, due to amendments.

Si tornem a fer una ullada a la secció 3.1.3 i a la taula 6, veurem que una part molt important dels actes que hem adoptat com a mostra il·lustrativa cauen en una categoria o en una altra de les que Pelkmans i Böhler consideren que inflen innecessàriament la xifra del volum del cabal.

En qualsevol cas, si adoptem l'exemple de l'EEE com a referent vàlid per a Andorra —i defensem que pel que fa al cabal certament és un referent molt acurat—, hi ha dues xifres que sobresurten amb força: que cada any s'incorporen al cabal uns 600 actes nous però que, a mesura que es va fent neteja i endreça dels annexos, d'aquests 600 només uns 100 es consoliden com a increments reals del cabal (4.792 [actes 2024] – 1.875 [actes 1995] / 30 anys ≈ 100).

3.3.2. Normes previsibles d'una UE visible per a un AA visible

El segon element que ens permet matisar el creixement que podem esperar que experimenti el volum del cabal de l'AA ja no és quantitatiu sinó qualitatiu. Encara que només siguin 100 els nous actes jurídics que incorpori l'AA cada any, 100 actes poden ser molts actes si obren nous i incòmodes fronts de batalla. En canvi, si els 100 actes que s'incorporin cada any al cabal de l'AA són cosins germans dels actes que ja el conformen, el creixement del

cabal pot ser molt més senzill de controlar. I el cas és que disposem de com a mínim tres elements de pes per inclinar-nos per aquesta segona alternativa. Tres elements amb un denominador comú: la capacitat de preveure amb força fiabilitat cap a on avançarà l'AA. En primer lloc, com hem repassat a l'apartat 2.1.4, hi ha un consens a la literatura de retratar la UE com una organització lenta i previsible, dissenyada perquè no es desviï d'un camí traçat. En segon lloc, com hem anotat tot just fa una estona al final del punt 3.2.1, l'estructura de l'AA en annexos i l'aposta explícita per centrar l'abast de l'acord en els 25 annexos que el conformen fa que puguem preveure amb molta fiabilitat que no s'incorporarà cabal comunitari que no correspongui a les 25 matèries ja pactades. Aquí, un cop més, l'EEE ens pot servir de referència: va néixer amb 22 annexos el 1992 i es manté amb 22 annexos el 2024, 32 anys després. Per tant, podem esperar molts més actes amb mesures fitosanitàries, però no cap directiva que entri en la fiscalitat. I, en tercer lloc, com hem vist a l'apartat anterior, una bona part dels actes que s'incorporen cada any al cabal són actes amb una relació molt estreta amb actes anteriors —perquè els esmenen, els complementen, els amplien, els desenvolupen, etc.

Tot plegat fa que l'acte estàndard que podem esperar que s'incorpori habitualment al cabal sigui un acte relacionat de manera molt estreta amb actes que ja formen part del cabal, de matèries sobre les quals ja hem incorporat cabal UE i emmarcat en polítiques de fons de Brussel·les. Podem pretendre el contrari, que la incorporació de normativa UE que es consolidarà a l'AA serà enorme i absolutament imprevisible, però no disposem de cap evidència que suporti que la cosa anirà per aquí.

3.3.3. Un filtre no menyspreable: la capacitat de negociació

Tal com queda regulat al mateix AA, cada nou acte que la UE proposi que s'incorpori a l'AA s'haurà de discutir en el si del comitè mixt. La capacitat de negociació passa a ser, doncs, la tercera variable —juntament amb les que hem repassat als dos apartats anteriors— que pot fer que el creixement de l'AA sigui més o menys problemàtic.

Se n'ha parlat força, els darrers temps, del múscul negociador a què poden aspirar Estats de petita dimensió com Andorra davant d'un gegant com la UE. Representants del Govern han tret a passejar en més d'una presentació pública uns percentatges de Liechtenstein que justament parlen molt bé de la seva capacitat d'aconseguir una bona part de les adaptacions que sol·liciten. Aquests mateixos percentatges, d'altra banda, han estat objecte de mofa d'altres actors, molt més escèptics davant la possibilitat d'arrencar concessions de Brussel·les sense ser membres de la UE.

Arribats al final de la negociació del cabal inicial de l'AA, referents com el de Liechtenstein deixen de ser necessaris per poder preveure per on pot anar la capacitat negociadora futura d'Andorra. El cas és que disposem d'un predic-

tor més potent: si estudiem quina ha estat la capacitat negociadora d'Andorra durant la negociació dels primers 4.792 actes de l'AA, podem fer-nos una idea aproximada de quines possibilitats hi ha d'aconseguir adaptacions en la negociació de les successives ampliacions del cabal de l'AA. Som-hi, doncs.

Una primera via d'aproximació a la capacitat negociadora demostrada fins ara per part d'Andorra és la que ens mostra el que podríem anomenar el nombre brut d'adaptacions aconseguides. És a dir, quina proporció d'adaptacions s'han aconseguit pel total de volum de cabal proposat. Si ens basem en les dades que recollíem al gràfic 5 i exclouem del càlcul els actes de soft law que hem etiquetat com a «actes dels quals es pren nota», obtenim les proporcions següents: s'han aconseguit adaptacions en un 32% dels actes que es proposaven; en gairebé un 23% dels casos, les adaptacions són temporals. En 9 de cada 100 casos, però, s'han aconseguit o bé adaptacions significatives o bé exempcions permanents condicionades d'una part del cabal, una xifra a la qual s'han de sumar encara les adaptacions sectorials.

La xifra bruta arrossega, però, moltes imprecisions, principalment pel fet que no sabem per a quantes normes s'han demanat adaptacions i de quina mena eren. L'alternativa, doncs, és la proporció d'adaptacions aconseguides d'entre les adaptacions sol·licitades, el nombre net d'adaptacions aconseguides. El problema, aquí, és que revisar la negociació dels 4.792 actes que s'han acabat plasmanant a l'AA superava de molt les nostres possibilitats, de manera que ens hem limitat a analitzar una mostra de 351 actes (un 8% del cabal de l'AA). Revisant les notes que la part andorrana va registrar de les sessions de negociació, s'infereix que dels 351 actes analitzats, es va demanar una adaptació per a 66 i es va obtenir aquesta adaptació en 33, la qual cosa ens deixa una proporció neta d'èxit negociador del voltant del 50%, un percentatge que hem d'adoptar amb prudència, però que és consistent tant amb la xifra bruta que donàvem més amunt (si s'aconsegueix una adaptació d'un 32% de tot el cabal, que s'aconsegueixi un 50% del que se sol·licita no sembla estar gaire esbiaixat a l'alça, de fet semblaria una proporció modesta) com amb aproximacions més superficials que hem pogut fer a la ràtio de demandes aconseguides per demandes sol·licitades als annexos 1 i 2 (els dos que acumulen el gruix del cabal) i que són sensiblement més elevades que aquest 50%. Per tant, de la triangulació de dues aproximacions imperfectes i d'una xifra sòlida com és la xifra bruta d'adaptacions aconseguides, que ens fixa un llinar mínim del 32%, podem establir un 50% com a percentatge plausible d'un èxit negociador que es basa en una part important a sol·licitar adaptacions únicament quan el negociador les considera realment necessàries.

3.4. Una capacitat d'impacte retallada

Al llarg de les tres seccions anteriors ens hem mirat l'abast de l'AA, l'hem descrit, l'hem quantificat, l'hem posat en context i hem estimat la seva capacitat de creixement. Ara, per tancar aquesta part de l'anàlisi, ens el mirarem des d'un parell d'angles més per poder començar a estimar l'abast del seu impacte.

3.4.1. Abast nominal i abast real: mig acord a la recerca d'algú a qui atabalar

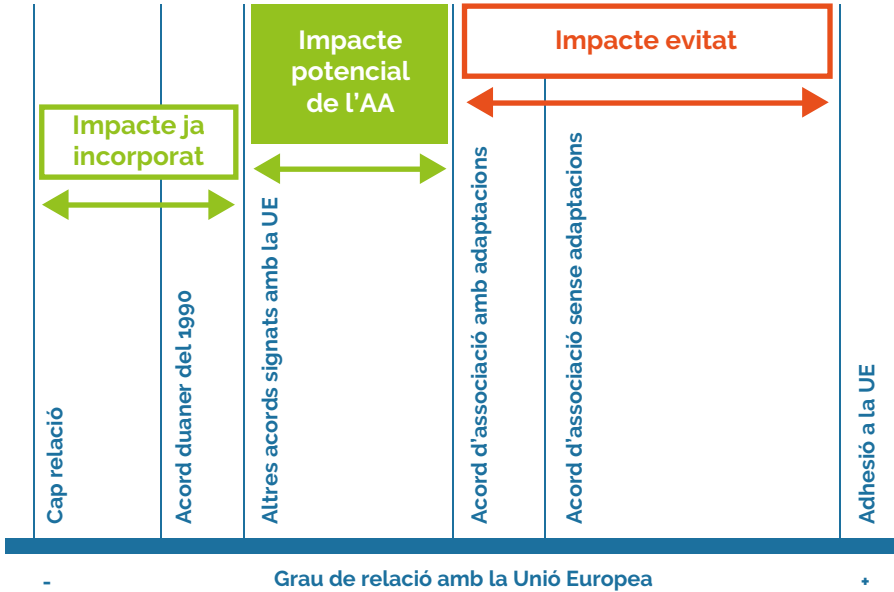
Malgrat tots els matisos que hem introduït als paràgrafs anteriors, 4.792 actes jurídics no deixa de ser una quantitat de normativa prou important per sentir-se'n ofegat només de sentir-la. S'ha de tenir en compte, però, que una bona part d'aquesta normativa regula sectors econòmics que a Andorra són inexistent o residuals.

Podríem fer l'exercici per al 100% de l'AA, però considerem que amb aplicar-lo als dos primers annexos ja s'entendrà perfectament l'argument que volem desenvolupar en aquest apartat. L'annex 1 i l'annex 2 de l'AA contenen 2.882 dels 4.792 actes de l'acord, una mica més del 60%. Seran dos annexos que portaran de corcoll un bon grapat de parlamentaris, que multiplicaran per molt la feina del departament de seguretat industrial i vehicles o de l'àrea de seguretat alimentària i entorn del Govern, d'això no hi ha cap dubte. Més enllà d'això, però, tenen tots els números de passar absolutament desapercebuts entre la immensa major part de la població. Els 48 actes que regulen el comerç d'esperma i d'òvuls d'animals vius, els 473 actes sobre salut vegetal i productes fitosanitaris, els 185 actes que autoritzen aliments o complements alimentaris nous, els 583 actes que regulen l'ús de substàncies perilloses, els 44 que regulen la fabricació de vehicles i els 76 que estableixen com fabricar o controlar medicaments o productes mèdics no afectaran pràcticament cap dels habitants d'Andorra. Bé, d'afectar-los sí que els afectaran, però exactament de la mateixa manera com els afectaven fins ara: garantint la seguretat i la qualitat dels productes (cotxes, pintures, aliments processats, medicaments, etc.) que importem a Andorra. Això no canvia. La diferència entre la situació actual i la d'una Andorra amb tota aquesta quantitat ingent de normativa incorporada al seu ordenament jurídic és que ara serà d'obligat compliment per tothom qui fabriqui aquests productes a Andorra (pràcticament ningú) i per quan els importem de països de fora de la UE o que no exportin a Europa (pràcticament mai). Tota aquesta nosa burocràtica i aquesta allau de normativa inassumible passarà absolutament desapercebuda per a la immensa major part dels habitants d'Andorra. Si la diversificació es concreta en aquests sectors, això sí, afectarà tothom qui s'hi posi a partir d'ara, però aleshores serà la seva normativa de base, la normativa compartida amb una trentena de països més, que adoptaran des del minut zero i, per tant, sense costos d'adaptació associats.

3.4.2. No sortir de lluny, arribar a prop

L'últim element que proposem de tenir en compte a l'hora de calibrar la capacitat de l'AA d'impactar la societat andorrana passa per situar l'AA en el continuïum de relacions possibles amb la UE.

Figura 14. Impacte ja incorporat, impacte evitat i impacte potencial de l'AA

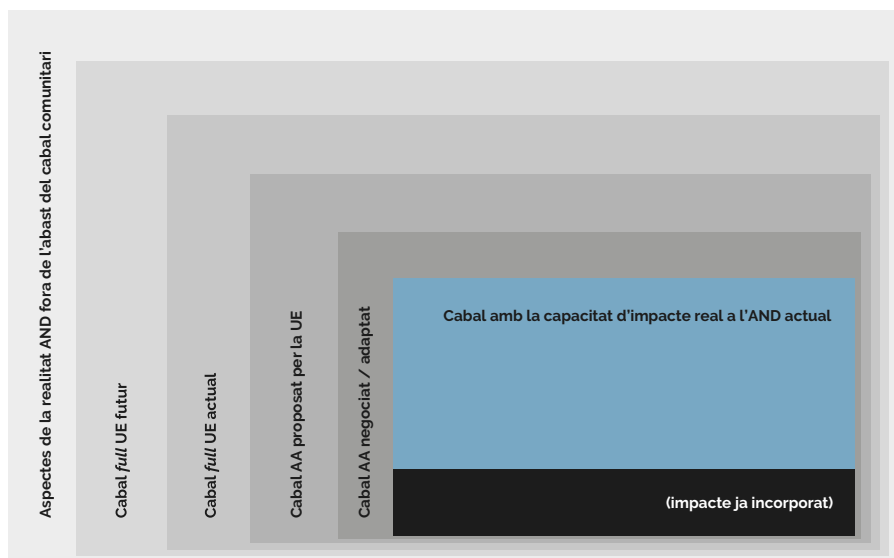

Si fem aquest exercici, ens adonem de seguida que l'impacte potencial de l'AA, considerat en aquest context, queda força limitat. Això no vol dir en cap cas que no pugui ser important, sinó que la seva potencialitat ha quedat retallada per dues bandes. Així, el fet que Andorra ja tingui un acord duaner amb la UE, el fet de tenir un protocol veterinari, un acord monetari i un de cooperació, a més de tenir una llibertat de circulació de facto, amb quotes molt generoses la major part dels anys, fa que hi hagi una part de l'impacte que prové de relacionar-se amb la UE que ja hem incorporat de fa temps. D'altra banda, la importància de les especificitats en l'opinió pública andorrana, l'esforç realitzat per no traspassar una sèrie de línies vermelles i, després, el fet de no haver apostat per una adhesió a la UE fa que hi hagi tota una sèrie d'impactes que s'han volgut evitar. Sigui molt o poc l'espai que li queda, el que és innegable és que l'impacte potencial de l'AA (tant en un sentit positiu com negatiu) ha quedat limitat en comparació amb una situació en què l'estratègia hagués estat justament de maximitzar l'impacte positiu, encara que el preu a pagar hagués estat assumir també un impacte negatiu important.

3.5. Conclusions: un abast enganyós (extens però limitat)

La conclusió principal del capítol és que, per múltiples motius contextuais i per les decisions adoptades —deliberadament— durant la negociació, l'abast i, per tant, l'impacte potencial de l'AA és molt més limitat del que podria haver estat. Això no ens diu cap gran cosa sobre el seu impacte potencial, però sí que situa l'abast de l'AA en una escala d'abasts possibles, com hem mirat d'illustrar a la figura 15.

Figura 15. Abasts potencials, abast desitjat i abast real (limitat) de l'AA

Aquesta, però, no és l'única conclusió que hem pogut extreure de l'anàlisi de l'abast de l'AA. Les altres les recollim tot seguit de manera telegràfica.

- L'AA és un acord que permet un accés adaptat d'Andorra al Mercat Únic de la UE. Regula, sobretot, l'accés a les quatre llibertats de circulació (de mercaderies, de persones, de serveis i de capitals) a més de totes les polítiques horitzontals que garanteixen el bon funcionament del mercat únic. L'AA també recull totes les adaptacions i exempcions acordades durant la negociació.
- A més de l'acord marc, dels protocols marc i del protocol Andorra, l'AA llista als seus 25 annexos tot el cabal comunitari que ha d'incorporar Andorra, de manera plena o adaptada.
- El cabal acordat fins ara té un abast de 4.792 actes i de més de 120.000 pàgines.

- El cabal de l'AA, però, és dinàmic i, via comitè mixt, incorporarà regularment els nous actes jurídics que s'acordin al comitè, que és paritari entre Andorra i la UE.
- Una previsió raonable és que cada any s'afegeixin uns 600 nous actes al cabal de l'AA.
- Com que molts dels actes incorporats seran esmenes, ampliacions o decisions o recomanacions relatives a actes que ja formen part del cabal, si descomptem tots els actes duplicats que s'haurien de retirar del cabal i que, de fet, s'haurien d'anar retirant periòdicament, l'increment real espreable del cabal comunitari és d'uns 100 actes per any.
- El tipus d'actes de què es compon majoritàriament el cabal, el fet que l'AA fixi unes categories tancades a les quals incorporar nou cabal i la natura altament previsible de la UE fan que no disposem de cap element de pes per sospitar que l'evolució del cabal comportarà la incorporació de normatives de categories diferents de les que ara conformen el cabal.
- Una tercera part dels 4.792 actes que haurà d'adoptar Andorra els adoptarà amb adaptacions més o menys profundes.
- Un 60% dels 4.792 actes que haurà d'adoptar Andorra (uns 3.000 actes) regulen sectors residuals o inexistents a l'economia andorrana i, per tant, tindran un impacte pràcticament nul en la vida de la major part de les persones.
- Els actes més representatius del cabal comunitari són actes molt tècnics, que concerneixen sectors molt específics i que, tot i que tenen un impacte en la vida de les persones (millorant la qualitat, la seguretat o la sostenibilitat de productes, per exemple), aquest impacte acostuma a ser poc visible; l'impacte més visible és, en canvi, per als professionals que hauran d'aplicar directament la normativa, professionals dels sectors primari i secundari d'uns subsectors ara per ara pràcticament inexistents a Andorra.
- El cabal que incorpora l'AA es limita a les quatre llibertats de circulació i a les polítiques horitzontals que hem esmentat al primer punt. En queda fora, doncs, la part principal (i majoritària) del cabal comunitari que han d'adoptar els estats membres de la UE.
- També queden fora del cabal de l'AA tots els actes jurídics relatius a molts dels àmbits en què pensem quan pensem en la UE: política agrícola comuna, defensa, fiscalitat, polítiques de cohesió, etc.
- La major part dels àmbits competencials del Govern d'Andorra, del Consell General i dels comuns queda fora de l'abast directe de l'AA.
- El fet que una part de l'impacte d'acostar-se a Europa ja el tinguem incorporat des del 1990 (acord duaner) i que una altra part l'haguem volgut evitar per evitar externalitats negatives fa que l'impacte potencial de l'AA sigui limitat.

- L'AA és un joc d'equilibris entre el que es pretenia aconseguir (creixement sostingut i diversificació) i el que es pretenia evitar (afectació a les especificitats) i aquests equilibris redueixen la capacitat potencial d'impacte de l'AA. La negociació, per tant, tenia un punt paradoxal: com millor es protegissin les línies vermelles (i s'evitessin impactes negatius), més es limitava l'impacte potencial positiu de l'AA.
- Una bona part de les observacions recollides als punts anteriors ens permeten concloure que la lectura quantitativa de l'abast del cabal de l'AA (en quantitat d'actes a adoptar: 4.792, de moment) no és una lectura que ens permeti copsar correctament l'abast real de l'AA. Hi ha una ingent quantitat d'actes jurídics dels quals podem esperar un impacte tendent a nul; i hi ha, en canvi, una petitíssima quantitat d'actes jurídics que poden generar un impacte molt rellevant en algunes dimensions clau del Model Andorra.
- Òbviament, la lectura quantitativa de l'abast de l'AA sí que és rellevant per anticipar la seva capacitat d'estressar el Consell General i diverses àrees del Govern que, sigui quin sigui l'impacte real dels actes adoptats, es veuran sempre afectats per l'entrada de nou cabal de l'acord.
- En vista de tots els punts anteriors podem concloure que, malgrat la gran quantitat d'actes jurídics que conté i dels maldecaps que aquest volum pot generar en el legislatiu i en una part de l'executiu, l'abast del gruix del cabal de l'AA es pot considerar limitat quant als seus efectes en la població en general i en la major part del teixit econòmic andorrà actual, i el nombre d'actes que conté no es pot considerar una variable que, per se, generi un impacte negatiu ni en la societat ni en l'economia andorranes.³⁰ L'impacte potencial el podem esperar, en canvi, d'una quantitat molt limitada d'actes jurídics: els que obren les portes (i regulen) l'accés a les quatre llibertats i els que es relacionen de manera més directa amb variables clau del Model Andorra.
- I acabem tornant a l'inici: els factors contextuais que hem repassat durant el capítol i la manera com s'ha encarat la negociació (com un joc d'equilibris sovint més enfocat a evitar perjudicis que a aconseguir beneficis), fan que l'impacte que puguem esperar poc tingui a veure amb les imatges mentals d'un AA omnipotent. De seguida ens llancem a la detecció dels impactes i a la seva quantificació, però l'anàlisi de l'abast que hem realitzat en aquest capítol ens ajuda a precisar una mica més les hipòtesis de partida que esbossàvem al 2.1: difícilment l'acord d'associació negociat entre Andorra i la Unió Europea tindrà una força transformadora imparabla: ni per dur-nos per si sol un nou model econòmic ni per desfer els fonaments del model de vida construït a Andorra al llarg de l'últim mig segle.

³⁰ De fet, encara que sigui contraintuitiu, que l'ordenament jurídic andorrà passi a integrar d'una manera o d'una altra una quantitat ingent de nova normativa pot acabar resultant invisible per a una bona part de la població. És més, es pot donar la paradoxa que, malgrat la mala fama burocràtica d'Europa i la incorporació de gairebé cinc mil actes jurídics, el que acabin percebent els ciutadans sigui un alleugeriment de la paperassa: perquè amb Fedatari, Andorra Telecom i les escoles han de continuar fent els mateixos tràmits de sempre, però ara ja no han de demanar un volant a la CASS, poden convalidar més fàcilment un títol universitari que tenien pendent de fer-se reconèixer, etc.

3.6. Nota final: l'AA, un factor més

Si les avaluacions d'impacte dels capítols 4 i 5 confirmen la hipòtesi que enuncïàvem unes ratlles més amunt, encara més important haurà estat conceptualitzar l'AA com un factor més que determina la realitat andorrana en comptes de partir de l'acord com si fos un terratrèmol de magnitud 9. Per tot plegat, en aquesta nota final defensarem una aproximació que ens pot ajudar a entendre millor la importància de l'AA en la configuració d'una Andorra que l'acabés adoptant. El cas és que, amb acord o sense, el que explicarà la immensa major part del que li passi a Andorra seran factors que poc tenen a veure amb l'acord, com el nostre model econòmic orientat al turisme, a les finances o a la construcció, serà el nostre model educatiu, el nostre model sanitari, la nostra manera de fer les coses... A Andorra, a més, continuaran passant-li moltes coses, amb AA i sense. Coses que no podrem evitar, coses que es deuran a la nostra mala gestió (sobirana), coses que ens jugaran de cara, coses que es deuran als nostres encerts com a societat. Potser incrementarem els impostos, potser reduïrem les ràtios de les classes a 15 nens per aula, o potser les haurem d'apujar a 35, potser renovarem el tartan de l'estadi comunal o potser el mantindrem així vint anys més. I tot això per no parlar de tot de convidats que s'autoconvidaran a la festa, amb AA o sense AA: els impactes més severes del canvi climàtic, l'envelliment de la població, el contagi de les crisis de les economies veïnes... Amb AA o sense, tots aquests factors i molts altres continuaran sent els responsables de determinar bona part del que ens passi en un futur. Si al referèndum surt que sí, l'AA s'afegirà a aquesta llista: potser de manera més tímida a l'inici i més decidida després, potser determinant molt alguns aspectes de la nostra realitat i molt poc alguns altres. Si al referèndum surt que no, l'AA, òbviament, no jugarà aquest factor. Tot i que la decisió de no haver-lo adoptat també serà un factor que expliqui com ens van les coses. Potser ens juga a favor. Potser ens juga en contra. Potser és irrellevant.

L'objectiu d'aquesta nota final, que s'escapa del to de la resta del treball, és defensar, però, una decisió metodològica clau que, després de concentrar la nostra mirada de manera monogràfica en l'AA, potser se'ns ha oblidat: la importància d'integrar l'acord d'associació en una anàlisi més global. L'objecte d'anàlisi de la nostra recerca no és l'AA, és Andorra. El que ens interessa entendre no és com afecta un acord d'associació un país, és entendre com Andorra serà afectada per l'AA que ha negociat amb Brusselles. I per fer-ho, no podem posar una Andorra simplificada en una placa de petri i abocar-hi a sobre una proveta amb AA. El nostre objectiu és entendre en què seria diferent una Andorra amb AA d'una Andorra sense AA. Acceptant que el que expliqui el gruix del seu destí és segurament el mateix amb acord o sense, però sent conscients també que adoptar o no l'AA pot marcar una diferència important.

La nostra hipòtesi principal és que l'AA que s'ha negociat no té capacitat per transformar Andorra. La resta d'hipòtesis que considerem, però, sí que esperen trobar impactes significatius en variables molt importants de la realitat andorrana. És hora d'anar a la recerca de possibles impactes de l'AA: per identificar-los, per quantificar-los, per qualificar-los. Els capítols 4 i 5 els dedicarem íntegrament a aquestes tasques.

4

Impacte en l'economia andorrana

Pablo Tucat, Alejandra Almagro, Llorenç B. Femenias, Jorge Díaz Lanchas, Gonzalo Gómez Bengoechea, Patrizio Lecca, Davide Rognini, Yvan Lara Sánchez

On us explicarem de quina manera (i amb quina intensitat) impactarà l'acord d'associació en 14 variables clau de l'economia andorrana. Impactarà en el creixement? I en la productivitat? Generarà molt de deute per a les finances públiques? També repassarem l'impacte de l'acord en els sectors econòmics del país.

4.1. Impacte en l'evolució general de l'economia andorrana

4.2. Impacte en l'estructura econòmica: anàlisi sectorial

4.3. Impacte de l'acord en l'economia andorrana: conclusions

L'anàlisi de l'impacte econòmic a Andorra de l'acord d'associació entre el Principat i la Unió Europea ens permet donar resposta a dues de les tres preguntes principals que ens plantejem en aquest estudi: 1) L'acord d'associació permet a l'economia andorrana créixer de manera sostinguda, com a mínim al mateix ritme que sense l'acord?, i 2) L'acord d'associació facilita la diversificació de l'economia andorrana?

Dues preguntes clau, dos apartats principals per abordar-los en aquest capítol. En primer lloc, gràcies a l'aplicació del model d'equilibri general aplicat (MEGA), ens fixarem en com l'acord impacta de manera general en l'evolució de l'economia andorrana. Per fer-ho, mirarem l'evolució comparada durant 25 anys (2025-2050) dels escenaris *statu quo* i acord d'associació per a un total de 18 variables –les més habituals quan observem l'estat de salut d'una economia. En un segon moment, ens fixarem, en canvi, en com l'acord impacta de manera diferencial –en el mateix horitzó temporal i per a les mateixes variables– en els diferents sectors econòmics del país, la qual cosa ens oferirà pistes interessants sobre la potencial diversificació de l'economia andorrana. Tot i que en aquesta segona part tan sols repassarem l'impacte sectorial en relació amb algunes variables seleccionades que ens han semblat especialment rellevants per a l'anàlisi, a l'annex 5 es poden consultar els resultats complets.

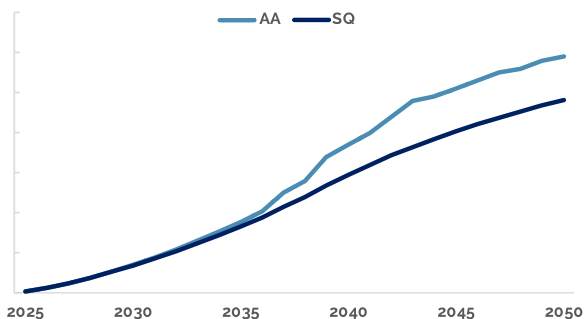
4.1. Impacte en l'evolució general de l'economia andorrana

Aquest apartat està dedicat a l'anàlisi dels resultats derivats de l'aplicació del model d'equilibri general computable (MEGA) explicat al capítol 2.2. En cada subapartat es du a terme una anàlisi simultània dels dos escenaris considerats (*statu quo*, SQ, i Acord d'Associació, AA), i s'estableix una comparació constant entre ells. Els resultats se centren exclusivament en l'economia andorrana durant un període de 25 anys, que abasta des del 2025 –el primer any en què l'AA començaria a tenir efectes– fins al 2050.

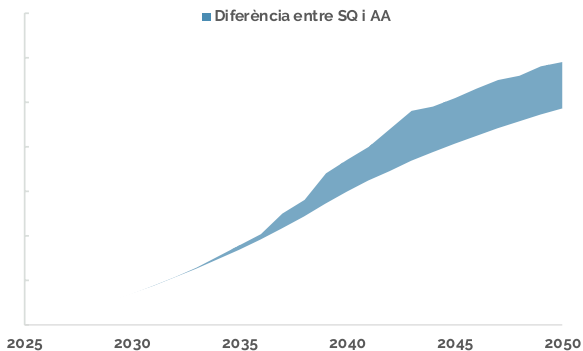
Per facilitar la comprensió de l'anàlisi i dels materials de suport il·lustratius, és convenient considerar que, tret que s'indiqui el contrari en el text, les figures que es refereixen a l'escenari AA sempre mostraran el percentatge de desviació (positiu o negatiu) que l'acord produeix sobre l'escenari SQ. És a dir, en cada dimensió, els resultats reflecteixen el canvi que s'experimentaria en l'economia andorrana sota l'escenari hipotètic de la implementació de l'AA en comparació amb la línia de base en què no s'arriba a cap acord i les relacions entre el Principat i la UE es mantenen com en l'actualitat. S'ha optat per aquesta metodologia per assegurar una representació clara de l'impacte potencial de l'acord, facilitant així una avaluació més precisa dels seus possibles efectes econòmics. Les figures 16 i 17 il·lustren dos casos teòrics possibles: un Impacte positiu i un de negatiu.

Figura 16.

Quan, per a una variable, l'evolució de l'escenari acord d'associació és superior a l'evolució de l'escenari statu quo...

...la diferència (positiva) entre els dos escenaris...

...la representem amb un diagrama de barres, on l'alçada de cada barra representa la desviació (positiva) anual de l'escenari acord d'associació respecte a l'escenari statu quo.

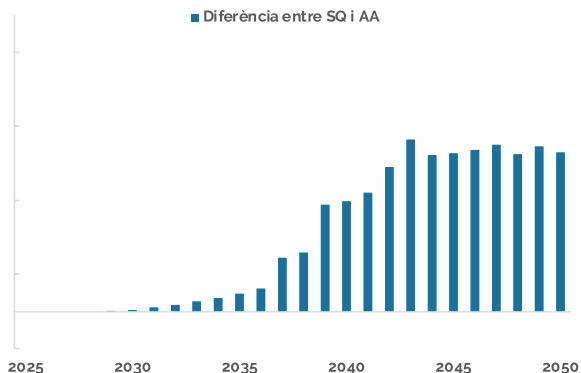
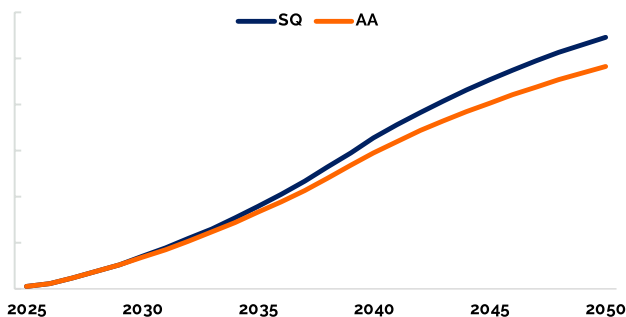
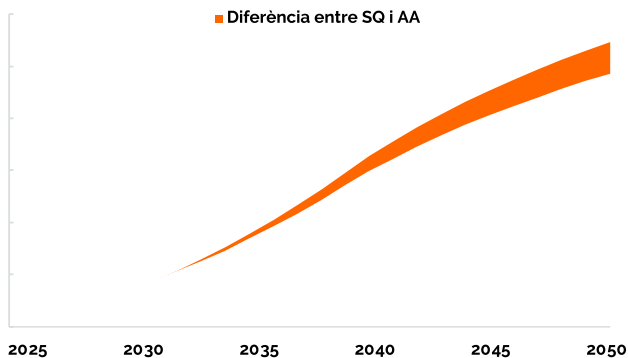

Figura 17.

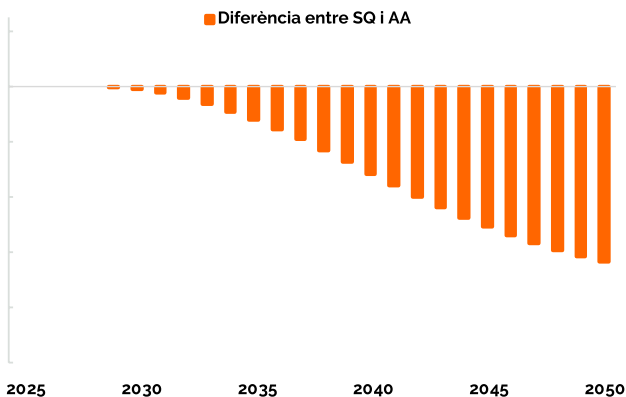
Quan, per a una variable, l'evolució de l'escenari acord d'associació és inferior a l'evolució de l'escenari statu quo...

...la diferència (negativa) entre els dos escenaris...

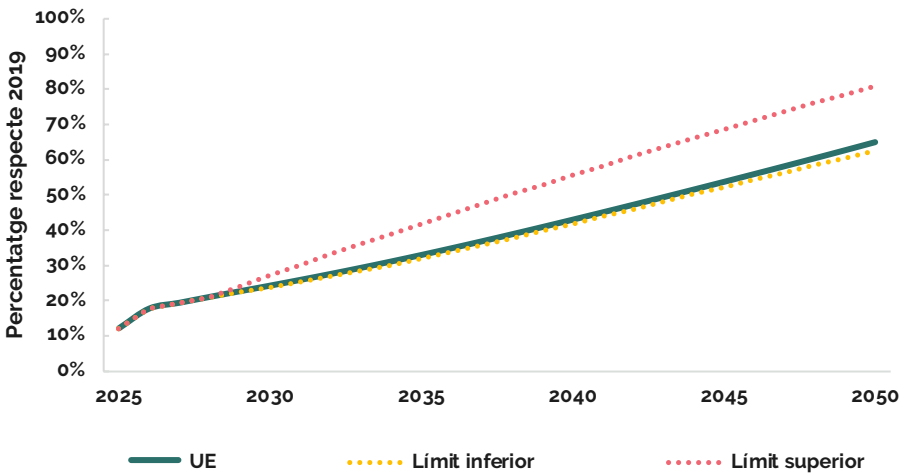
...la representem amb un diagrama de barres, on l'alçada de cada barra representa la desviació (negativa) anual de l'escenari acord d'associació respecte a l'escenari statu quo.

4.1.1. Impacte en el creixement econòmic

En el gràfic 9 es presenta el comportament de l'economia andorrana sota l'escenari statu quo, és a dir, sense la implementació de l'AA. Aquesta representació es basa en les diferents taxes de creixement del PIB que s'han analitzat prèviament.³¹ S'observa que, independentment de la taxa de creixement seleccionada, es preveu un creixement econòmic sostingut en tot el període.

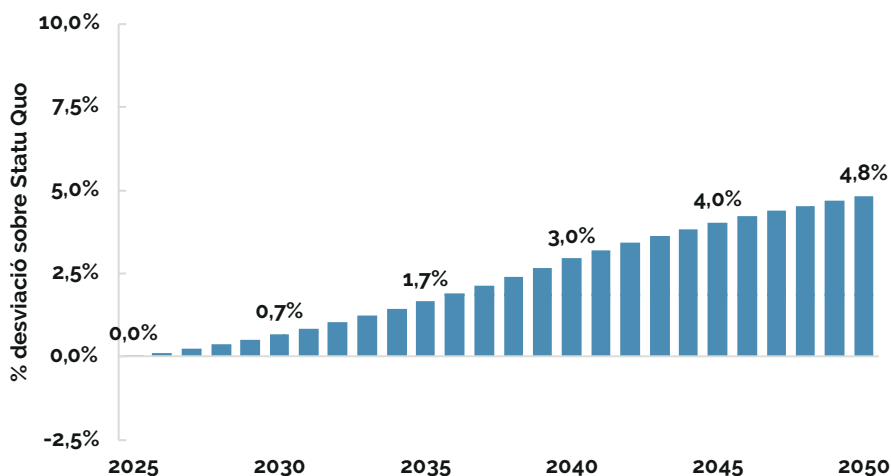
Gràfic 9. Evolució del PIB en l'escenari statu quo

Sota l'escenari AA (gràfic 10), es posa en evidència un impacte positiu notable: l'acord impulsa un increment significatiu del creixement econòmic tant a curt termini (aproximadament un 1% del PIB cap a l'any 2030) com a llarg termini (una diferència acumulativa del 5% per a l'any 2050). Encara que es registra una millora constant del PIB, és durant el mitjà termini, entre 2032 i 2040, que l'acord exhibeix el seu màxim efecte. Això es deu a un canvi notable en el pendent de la corba de desviació del PIB durant aquest subperíode, que indica una acceleració en els efectes positius que l'acord generaria sobre l'economia andorrana.

³¹ Fins al 2028 es considera el creixement esperat pel Govern d'Andorra. Després d'aquest moment, considerem que l'economia andorrana creixerà amb un marge d'incertesa donat pel creixement mitjà a la UE, un límit superior d'acord amb el creixement esperat per a Luxemburg, i un límit inferior segons les projeccions de creixement per a Suïssa.

Gràfic 10. Evolució del PIB en l'escenari AA³²

Així, l'impacte observat en el mitjà termini es pot explicar per l'horitzó temporal d'aplicació de l'AA. Durant aquest període, finalitzen els terminis de moratòria de totes les barreres reguladores previstes i comencen a manifestar-se'n els efectes. Encara que no es detallen en la descripció per simplificar la presentació dels resultats, és crucial destacar que la producció empresarial segueix exactament el mateix patró temporal que el PIB.³³ La correlació entre ambdues variables, producció i PIB, ha de ser interpretada com el resultat de les diverses dimensions analitzades.

En conseqüència, es pot afirmar que la implementació de l'AA genera efectes positius significatius en l'economia andorrana. De fet, tots els components del PIB, tant des del costat de la demanda com del de l'oferta,³⁴ experimenten un creixement superior al de l'escenari SQ al llarg del període avaluat, com es demostrarà en les seccions subsegüents.

³² Per a aquest gràfic (10), així com per a la variable ocupació (gràfic 15) i consum de les llars (gràfic 17), en l'apartat 2.2.6 es proporciona l'anàlisi de sensibilitat en el qual s'inclouen el límit superior i inferior a l'escenari base representat per la taxa de creixement UE.

³³ Vegeu 2.2.6.

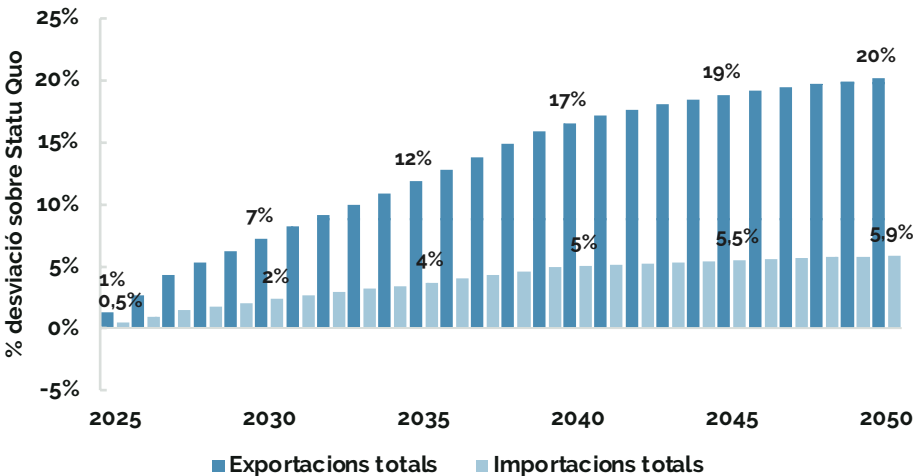
³⁴ Excloent-hi el sector exterior, l'anàlisi del qual mereix una distinció entre les relacions amb la UE i extra-UE. En el cas de les relacions UE, com per a tots els altres elements de la demanda, el seu comportament millora amb escriu l'escenari statu quo.

4.1.2. Impacte en la competitivitat exterior

La ratificació de l'acord comporta una intensificació de les activitats comercials d'Andorra amb l'exterior, com es demostra en el gràfic 11. Aquesta intensificació es reflecteix en un augment significatiu de les exportacions totals (una diferència del 10% respecte a l'escenari SQ cap a l'any 2033 i del 20% cap al final del període analitzat) en comparació amb el de les importacions totals (diferencials de poc més del 3% cap al 2033 i de prop del 6% cap al 2050). Cal mencionar que si bé l'AA permetrà un creixement relatiu més gran de les exportacions que de les importacions, aquest creixement no ha de portar necessàriament a un superàvit comercial en valors absoluts per al conjunt d'Andorra.

Aquest resultat té diverses implicacions en altres dimensions de l'economia andorrana. En primer lloc, indica una millora de la competitivitat exterior del país després de l'AA, la qual cosa fa més atractius els productes andorrans més enllà del mercat domèstic. A més, el mercat domèstic també es beneficia d'aquest augment, tant per l'increment de la producció nacional com per l'estímul a les inversions en els sectors que han vist augmentar la seva competitivitat, així com en aquells que se'n beneficien indirectament.

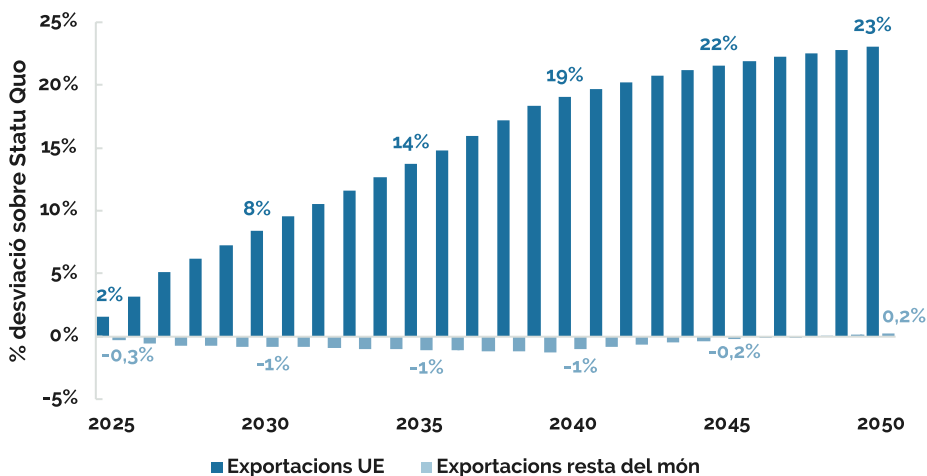
Gràfic 11. Evolució de les exportacions i importacions en l'escenari AA

Nota: Les dades corresponen a variacions en les exportacions i importacions, no a nivells; per tant, no ha d'interpretar-se en termes de dèficit o superàvit.

En centrar l'atenció en les exportacions i importacions, és fonamental distingir el comportament d'Andorra davant de la UE i la resta del món, com es mostra en el gràfic 12. L'augment notable de les exportacions és impulsat per la profunda integració de l'economia andorrana amb la UE, que s'intensifica encara més a través de l'AA. Per tant, la taxa de creixement de les exportacions cap a la UE supera la taxa de creixement de les exportacions totals. Això suggereix que l'AA generarà un efecte de desviació de comerç, en què part de l'increment de les exportacions a causa d'una integració europea més important es veu compensat, a curt i mitjà termini, per una reducció de les exportacions cap a la resta del món, i d'això en resulta una integració europea més gran a costa d'un cert distanciament d'Andorra de la resta del món. A llarg termini, però, es genera un efecte net de creació de comerç gràcies a l'augment de la producció nacional i al fet que la distància amb la resta del món es redueix fins a desaparèixer, culminant en un creixement positiu de les exportacions cap a altres regions en els últims anys del període analitzat.

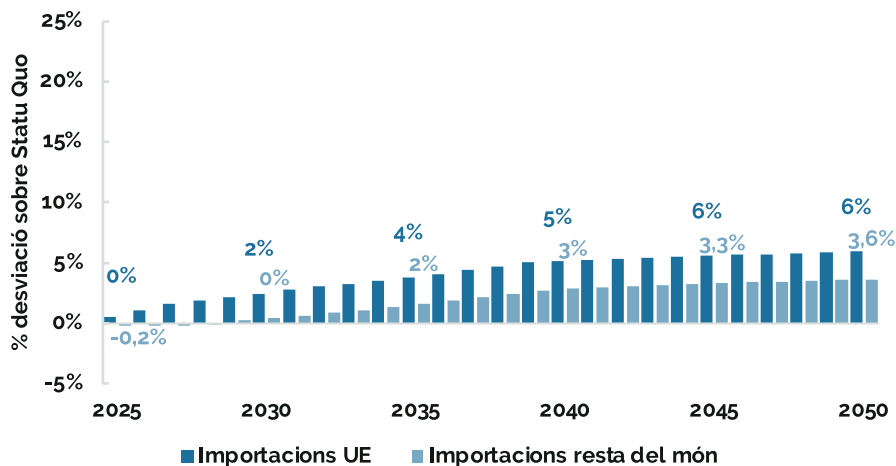
Gràfic 12. Evolució de les exportacions en l'escenari AA: europees vs. resta del món

Respecte a les importacions, com s'observa en el gràfic 13, l'abaratiment dels costos dels productes intermedis procedents de la UE condueix a una intensificació de les relacions amb la UE a curt termini. A diferència de les exportacions, aquesta reducció de costos no prové només de l'eliminació de les barreres reguladores en els serveis, sinó també de la desaparició de totes les barreres aranzelàries en els productes agrícoles, excepte el tabac, que requereix més temps per a la seva eliminació total. Aquests canvis impulsen tant el sector primari com els sectors extractiu i manufacturer, on s'inclou el sector tabaquer. Amb la resta del món, després d'uns primers anys en què es produeix un efecte de desviació del comerç a causa de la reducció de

les importacions, aquestes comencen a créixer una vegada les importacions amb la UE s'han enfortit. Aquest fenomen es deu al gran augment tant de les exportacions com de la producció nacional, els processos productius de les quals necessiten la importació de més productes intermedis procedents tant de la UE com de la resta del món per mantenir aquests alts nivells de creixement.

Gràfic 13. Evolució de les importacions en l'escenari AA: europees vs. resta del món

La combinació de tots aquests efectes indica que, gràcies a l'acord amb la UE, Andorra millorarà la seva competitivitat internacional a llarg termini com a resultat de l'estalvi en costos de producció que implica la importació d'inputs intermedis més econòmics. Per tant, es pot anticipar que l'economia andorrana assolirà una nova situació caracteritzada per una integració més gran tant amb Europa com amb la resta de l'economia mundial.

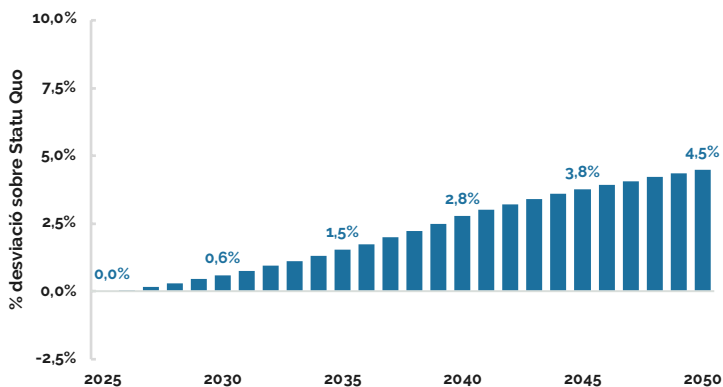
4.1.3. Impacte en el mercat de treball i en la mobilitat de persones

S'ha identificat que una de les principals conseqüències de la ratificació de l'AA des de la perspectiva de la lliure circulació de persones és el potencial increment de la migració procedent del territori europeu cap a Andorra. Així, com a resultat directe de la implementació de l'AA, cap a l'any 2050 es preveu un increment del 4,5% en l'oferta de treball respecte a l'escenari on no es ratifica l'acord, cosa que es tradueix en un augment del nombre de persones disponibles per treballar, com es mostra en el gràfic 14. Atès que el model no incorpora canvis demogràfics respecte a l' statu quo, tot l'increment en l'oferta de treball és atribuïble exclusivament a fluxos migratoris. D'altra banda,

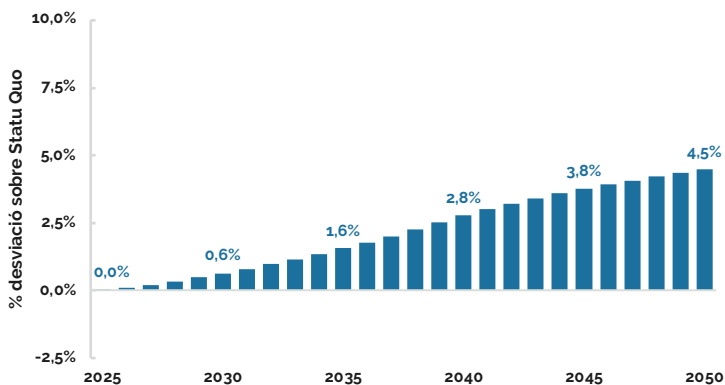
resulta crucial destacar que aquest augment en l'oferta laboral en relació amb l'escenari SQ no necessàriament coincideix amb canvis en la demografia total d'Andorra, que pot experimentar variacions lleugeres independentment de l'oferta laboral.

Com a resultat del model, aquest increment en l'oferta laboral està estretament vinculat amb un augment en l'ocupació, com es demostra en el gràfic 15. La diferència anual entre aquestes dues dimensions és mínima i indica que el diferencial de la taxa d'ocupació i atur, respecte a la situació on no es ratifica l'acord amb la UE, es mantindrà aproximadament constant al llarg del període, ja que els diferencials respecte a l'estatu quo de l'oferta laboral i la demanda d'ocupació creixen en paral·lel.

Gràfic 14. Evolució de l'oferta laboral en l'escenari AA

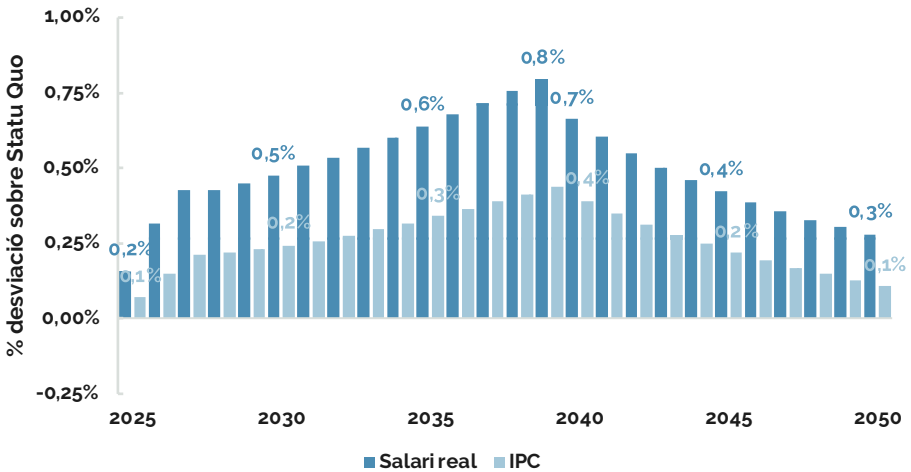
Gràfic 15. Evolució de l'ocupació en l'escenari AA

4.1.4. Impacte en els salaris i els preus

L'augment de l'oferta laboral podria exercir una pressió a la baixa sobre els salaris nominals, cosa que contribuiria a contenir els costos laborals i, per tant, afavoriria la competitivitat de la producció a Andorra. Aquesta reducció en els costos laborals, juntament amb les importacions més barates, permet a les empreses mantenir baixos els preus de producció i venda de béns i serveis, la qual cosa al seu torn impulsa un augment en els salaris reals. El gràfic 16 mostra que l'índex de preus al consum (IPC) experimenta un lleuger creixement en comparació amb l'escenari SQ. No obstant això, aquest increment és bastant moderat, ja que no supera les cinc dècimes percentuals al punt més alt. Aquesta estabilitat relativa dels preus al consumidor en el context de l'acord suggereix un impacte limitat en la inflació. D'altra banda, els salaris reals es mantenen consistentment més alts que els que s'haurien obtingut sense l'acord, i això millora significativament el poder adquisitiu dels treballadors i les llars al llarg del període.

Gràfic 16. Evolució del salari real i l'IPC (índex de preus al consum) en l'escenari AA

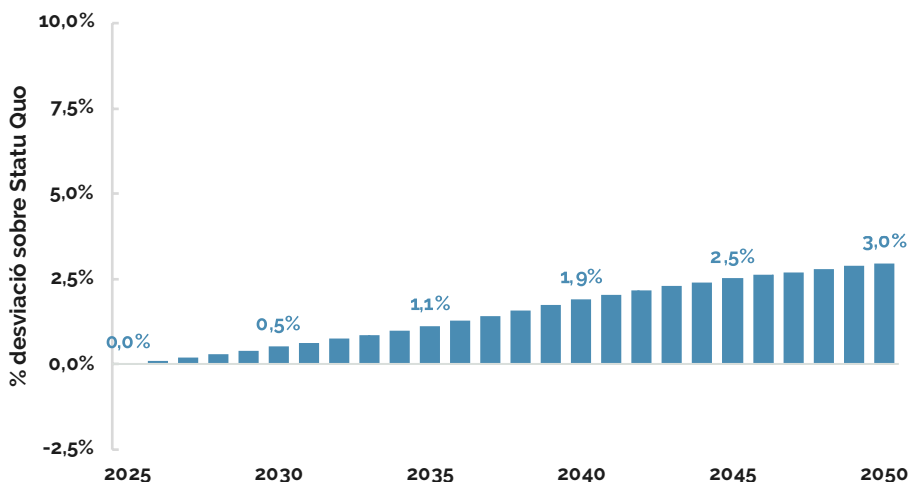

A més, és notable observar l'evolució dels salaris reals i de l'IPC, particularment en els punts d'inflexió detectats en el gràfic anterior, que ocorren el 2027 per als preus i el 2039 per als salaris reals. Aquests moments coincideixen amb l'eliminació gradual de les moratòries establertes en l'acord i dels períodes d'adaptació. Així, per exemple, el període d'adaptació dels serveis d'activitats professionals i tècniques arribaria cap al 2028 i el dels serveis financers i d'assegurances, cap al 2040. Aquests resultats suggereixen una

alta sensibilitat del mercat laboral i dels preus al procés d'implementació de l'acord i com es gestionarà la transició dels diversos períodes d'adaptació sectorials.

Finalment, l'augment de la població ocupada, juntament amb l'increment dels salaris reals i, per consegüent, de la renda disponible, condueix a un creixement en el consum de les llars (gràfic 17). Aquest augment del consum reflecteix una millora en el benestar econòmic de les famílies andorranes i assoleix taxes de desviació respecte a l'escenari on no es ratifica l'AA d'un 3% cap al final del període després de la implementació de l'acord.

Gràfic 17. Evolució del consum de les llars en l'escenari AA

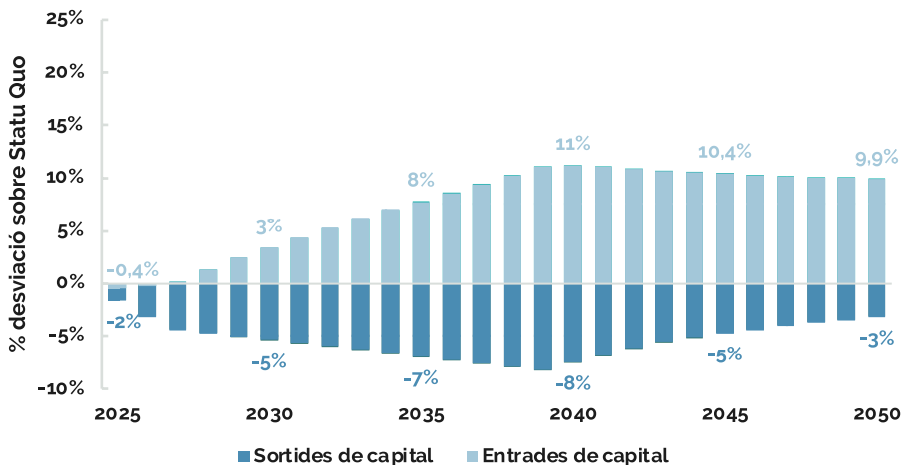

4.1.5. Impacte en la mobilitat de capitals i inversions

S'ha observat que la ratificació de l'AA impacta significativament en els fluxos nets de capital d'Andorra. Tal com es mostra en el gràfic 18, inicialment es registra una lleu disminució en l'entrada de capitals seguida d'un augment considerable després dels primers anys d'ajust, mentre que en el cas de les sortides, disminueixen amb l'acord durant tot el període analitzat. Aquestes modificacions en els fluxos de capital suggereixen un creixement notable de l'entrada neta de capitals en l'economia andorranesa, efecte atribuït a la implementació de l'AA. L'increment en l'arribada de capitals s'alinea amb les expectatives de creixement i amb més obertura i competitivitat in-

ternacional de l'economia andorrana, factors que incrementen la confiança dels inversors tant nacionals com internacionals i els motiva a incrementar o mantenir les seves inversions en un entorn econòmic amb perspectives de millora.

Gràfic 18. Evolució dels fluxos de capital en l'escenari AA

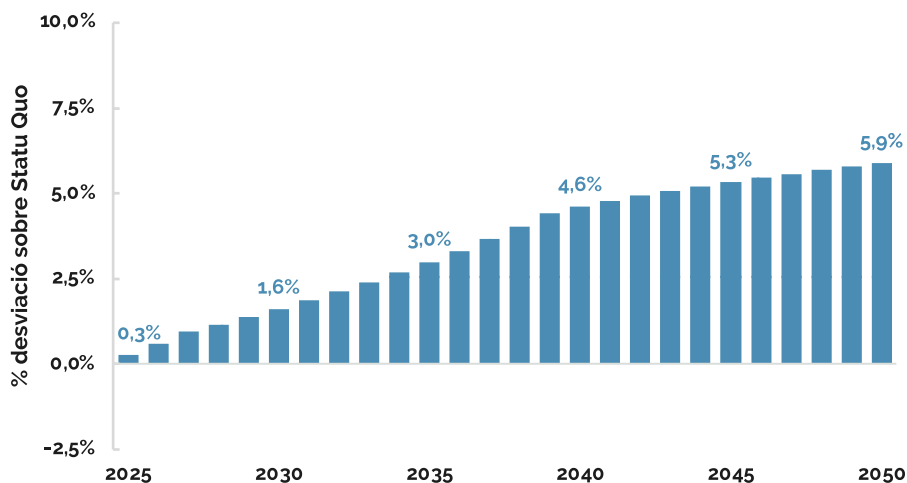
Nota: Les dades corresponen a variacions en les entrades i sortides de capital, no a nivells; per tant, no ha d'interpretar-se en termes de dèficit o superàvit.

Durant els primers anys, les diferències en les entrades de capitals respecte a l'escenari de statu quo són pràcticament nul·les. No obstant això, després d'aquest període inicial, les entrades de capital experimentarien un augment accelerat, amb un increment de l'11% respecte a l'statu quo. A partir de llavors, aquestes entrades s'estabilitzen i mantenen un diferencial respecte a la situació de statu quo. Quant a les sortides de capitals, s'observa un patró més gradual en la disminució respecte a l'statu quo. En aquest cas, però, en lloc d'estabilitzar-se, la bretxa respecte a l'statu quo es redueix. Un punt a destacar és que l'efecte de l'AA tant sobre la sortida com sobre l'arribada de capitals al Principat registra els seus punts mínims i màxims, respectivament, l'any 2039, just abans del període d'adaptació de 15 anys de què gaudeix el sector dels serveis financers.

En particular, la reducció de la sortida de capital indica una preferència dels inversors nacionals per reinvertir a Andorra en lloc de dirigir els seus capitals cap a altres mercats internacionals o a la Unió Europea. Aquest canvi en la direcció dels fluxos de capital subratlla una millora de l'atractiu i la rendibilitat de l'economia andorrana post-AA.

Per la seva part, el gràfic 19 il·lustra com l'augment de l'entrada de capital, juntament amb la bona dinàmica de la producció, es tradueix finalment en un increment de les inversions en capital físic del país. Un cop més, els punts d'inflexió en la trajectòria de les inversions coincideixen amb moments clau en la implementació de l'AA. A diferència de salaris i preus, la ratificació de l'acord porta l'economia andorrana cap a un estat de llarg termini en el qual els nivells d'inversió superen consistentment els que s'haurien aconseguit sota un escenari sense acord.

Gràfic 19. Evolució de les inversions en l'escenari AA

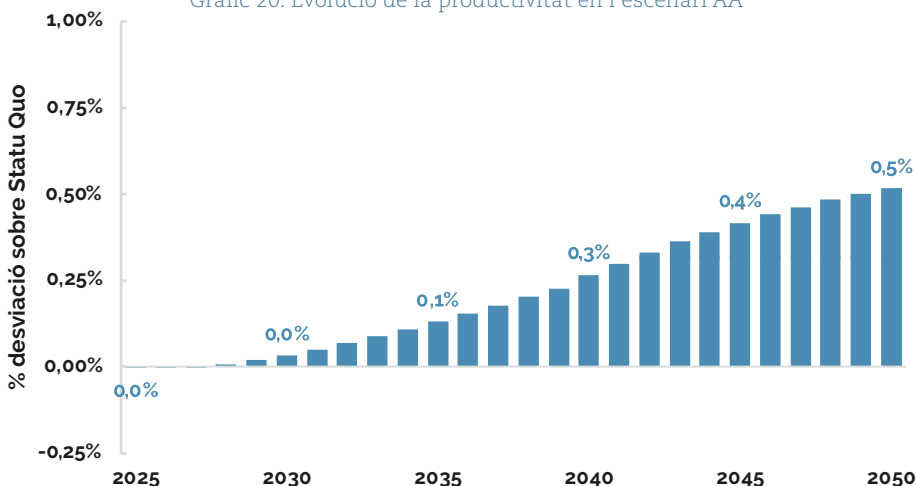

4.1.6. Impacte en la productivitat de l'economia

La productivitat ha estat calculada com la productivitat total dels factors (PTF), descomptant la generació d'ocupació i el capital físic. Aquest indicador s'ha d'interpretar com una millora en l'eficiència total de l'economia, reflectida en un augment acumulat de la productivitat al llarg del temps. A diferència de la productivitat del treball, que només mesura l'*output* produït per hora de treball, la PTF considera múltiples recursos, inclòs el treball i el capital (maquinària, instal·lacions, equips, etc.), així com altres inputs com la tecnologia, el coneixement i els processos organitzatius. La productivitat total dels factors es calcula dividint el PIB o la producció total per una combinació ponderada dels inputs utilitzats en la producció, principalment treball i capital.

Després d'un període inicial d'estancament lleuger de la productivitat, a causa del fet que la complexitat de l'AA requereix un temps d'adaptació dels factors productius al nou context econòmic, la productivitat comença a incrementar-se i assoleix valors superiors al 0,5% de productivitat acumulada el 2050.³⁵ Aquesta millora substancial respecte a l'escenari statu quo s'atribueix exclusivament a la implementació de l'AA, l'execució del qual resultarà en beneficis significatius per a l'ús més eficient dels recursos productius del país, tal com reflecteix la literatura acadèmica.

Gràfic 20. Evolució de la productivitat en l'escenari AA

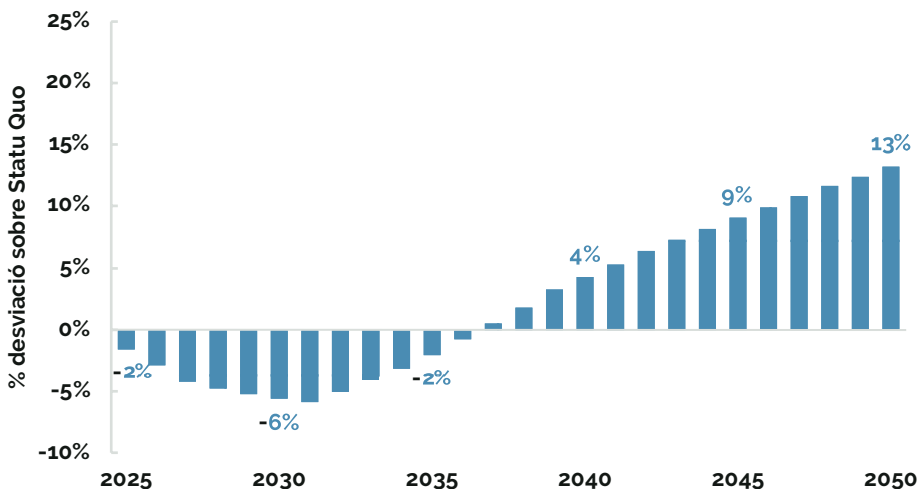
4.1.7. Impacte en la balança fiscal

S'avaluen els efectes de l'AA sobre els agregats fiscals mitjançant l'anàlisi del saldo de la balança fiscal i les seves desviacions respecte a l'escenari de statu quo. Tal com s'illustra en el gràfic 21, el saldo fiscal experimenta un deteriorament inicial a causa de la pèrdua directa d'ingressos fiscals, causada principalment per l'eliminació de figures impositives com els aranzels a productes agrícoles, i per la disminució de fonts de finançament relacionades amb empreses públiques, com els ingressos de la itinerància en telecomunicacions.

35 Aquest resultat sobre la productivitat acumulada està en línia amb recerques prèvies centrades en l'anàlisi de l'impacte dels tractats de lliure comerç. Un estudi realitzat per Benz i Yalcin (2015) sobre un possible acord de lliure comerç entre el Japó i la UE, en què es considera una disminució tant d'aranzels com de regulacions, estima diferencials de productivitat, atribuïbles únicament a l'acord, en un rang que oscilla entre el 0,05% i el 0,56%, depenent de l'escenari considerat.

No obstant això, es preveu que aquest impacte negatiu inicial sigui contrarestat al llarg del temps. Amb l'AA, s'espera que la superior activitat empresarial i els increments en els nivells d'ocupació i consum contribueixin a una millora substancial del saldo fiscal. Aquest efecte positiu derivaria d'un augment en la recaptació fiscal, que enfortiria la capacitat de finançament de l'Estat andorrà cap al final del període analitzat.³⁶

Gràfic 21. Evolució de la balança fiscal en l'escenari AA

En aquest context, el gràfic 21 indica que cap a l'any 2037 s'espera que la capacitat financera de l'Estat hagi compensat la pèrdua recaptatòria derivada de la implementació de l'AA, reflectint una recuperació i un potencial enfortiment de l'economia andorrana a llarg termini. Això demostra la resiliència i adaptabilitat fiscal de l'Estat davant els canvis estructurals imposats per l'AA.

³⁶ Les projeccions sobre la despesa pública de l'Estat s'han mantingut proporcionals a l'evolució del PIB d'Andorra, evitant la definició arbitrària de canvis en l'estructura pressupostària al llarg del període d'anàlisi. Per tant, els resultats d'aquest apartat no s'han d'interpretar com una predicció sobre si la balança fiscal es convertirà en superavitària o deficitària en comparació amb l'escenari de statu quo. Més aviat, les variacions en la balança fiscal s'han d'entendre en termes de millora o deteriorament de la capacitat de finançament de l'Estat. D'altra banda, s'ha de deixar clar que l'anàlisi feta en aquest apartat no té en compte els costos d'implementació de l'AA. A l'apartat 5.7, en canvi, sí que aportem una anàlisi de l'impacte de l'AA en la balança fiscal incorporant el cost d'implementació més probable.

4.1.8. Impacte en l'evolució general de l'economia andorrana: una visió de conjunt

Amb ànim d'oferir una visió sintètica de totes les variables analitzades fins ara, tanquem aquest apartat amb la taula 12, que resumeix perfectament l'impacte de l'acord en el conjunt de l'economia andorrana.

Taula 12. Impacte mínim de l'AA en 14 variables clau de l'economia andorrana

Variable	Variació mínima de l'escenari AA en relació amb l'escenari SQ						
	Tendència	2030	2040	2050	Valor mitjà 2025-50	Valor més baix 2025-50	Valor més alt 2025-50
PIB		+0.7%	+3%	+4.8%	+2.3%	0%	+4.8%
Importacions totals		+2.4%	+5.1%	+5.9%	+4%	+0.5%	+5.9%
Exportacions totals		+7.2%	+16.6%	+20.1%	+13.1%	+1.3%	+20.1%
Oferta laboral		+0.6%	+2.8%	+4.5%	+2.2%	+0%	+4.5%
Ocupació		+0.6%	+2.8%	+4.5%	+2.2%	+0%	+4.5%
Salari real		+0.5%	+0.7%	+0.3%	+0.5%	+0.2%	+0.8%
IPC		+0.2%	+0.4%	+0.1%	+0.3%	+0.1%	+0.4%
Consum de les llars		+0.5%	+1.9%	+3%	+1.5%	0%	+3%
Fluxos nets de capital		+8.8%	+18.7%	+13.1%	+12.8%	+1.2%	+19.3%
Sortides de capital		-5.4%	-7.5%	-3.2%	-5.4%	-8.2%	-1.6%
Entrades de capital		+3.4%	+11.2%	+9.9%	+7.4%	-0.4%	+11.2%
Inversions		+1.6%	+4.6%	+5.9%	+3.5%	+0.3%	+5.9%
Productivitat		0%	+0.3%	+0.5%	+0.2%	0%	+0.5%
Balança fiscal		-0.8%	+0.3%	+1.4%	+0.1%	-0.8%	+1.4%

4.2. Impacte en l'estructura econòmica: anàlisi sectorial

Un cop completada l'anàlisi per al conjunt de l'economia andorrana, és hora de complementar aquesta primera aportació amb una mirada sectorial. Incorporar aquesta lectura més detallada persegueix un doble objectiu. En primer lloc, com és evident, busquem conèixer quins són els impactes esperables sector per sector per a cadascuna de les variables considerades des del moment de la implementació de l'acord fins al 2050. Obtenir informació per separat dels diferents sectors econòmics ens habilita també, un cop agreguem les dades, a fer una lectura sectorial de conjunt, a veure com es recolloquen entre ells, quins creixen més i quins ho fan de manera més continguda, una anàlisi que ens dona pistes sobre els camins que pot agafar la diversificació econòmica a Andorra en el cas de ratificar-se l'entrada al mercat comú. I diem bé pistes perquè per a la diversificació no podem oferir un pronòstic tant fi com el que hem ofert per a l'evolució del conjunt de l'economia. El motiu d'aquesta limitació és conegut i no l'hauríem pogut superar amb cap altre model: l'acord d'associació és certament un instrument que consolida l'obertura de l'economia andorrana i que, dotant-la d'equivalència tècnica amb el mercat comú europeu, en permet la diversificació. L'acord, però, és tan sols un instrument que, en cas que s'adopti, s'haurà d'aprofitar i es podrà aprofitar d'una manera o altra. En aquest apartat, doncs, ens centrem únicament a anotar els impactes en la diversificació que aportaria la integració al mercat comú per si sola, sense que se n'incentivi l'aprofitament amb altres polítiques, com més endavant discutirem.

Aclarit aquest punt, passem, ara sí, a l'anàlisi sectorial, que revela una predominança de l'impacte de la reducció de barreres reguladores sobre altres mesures derivades de l'AA. Els sectors directament influenciats per aquesta disminució presenten els canvis més significatius en les variables analitzades prèviament.

Quant a la generació de valor afegit, s'observa un estímul positiu en la majoria dels sectors a partir de la ratificació de l'acord. Aquest fenomen és particularment notable en sectors com els serveis financers i les assegurances, així com en el sector immobiliari. En contrast, sectors com l'agricultura i les manufactures experimenten un impacte negatiu en la seva producció a curt termini a causa de l'augment de la competència internacional i la reducció de barreres aranzelàries. Concretament, les manufactures experimenten una caiguda del 0,02% el 2025 i del 0,04% el 2026, per després recuperar-se. Per la seva banda, l'agricultura cau els primers quatre anys després de l'AA, fins al 2028. No obstant això, a cinc anys vista, el creixement del VAB en ambdós sectors és positiu, com es mostra en el gràfic 22. A més, sectors com les telecomunicacions i les activitats professionals i tècniques pateixen una

reducció de la producció fins al mitjà termini a causa de l'ajust necessari per a l'homogeneïtzació dels estàndards reguladors amb la Unió Europea, encara que es preveu que la seva producció es recuperi i superi els nivells previs en el llarg termini.

El gràfic 22 detalla la diferència entre els nivells de VAB, ocupació i inversions assolit amb l'AA respecte al nivell esperat sense acord. A curt termini, l'impacte de l'acord comercial sembla ser limitat i, en alguns sectors, fins i tot negatiu. Per exemple, el sector del transport i els serveis professionals mostren disminucions en termes de valor afegit, ocupació i inversions. Tanmateix, després de 25 anys de la implementació de l'acord, s'anticipa que tots els sectors econòmics se'n beneficiaran. Destaca especialment el sector financer, amb increments del 13,6%, el 13,9% i el 15,1% en termes de valor afegit, ocupació i inversions, respectivament, fruit, principalment, del fet que l'acord augmentarà la confiança internacional cap al sistema financer andorrà, obrint portes a un mercat més gran. Això s'acompanya de la possibilitat d'establir-se i prestar serveis als estats membres de la UE en igualtat de condicions. La incorporació de legislació europea reforçarà la robustesa del sistema i ajudarà a prevenir crisis financeres, amb una atenció especial als reptes relacionats amb el canvi climàtic i la transformació digital.

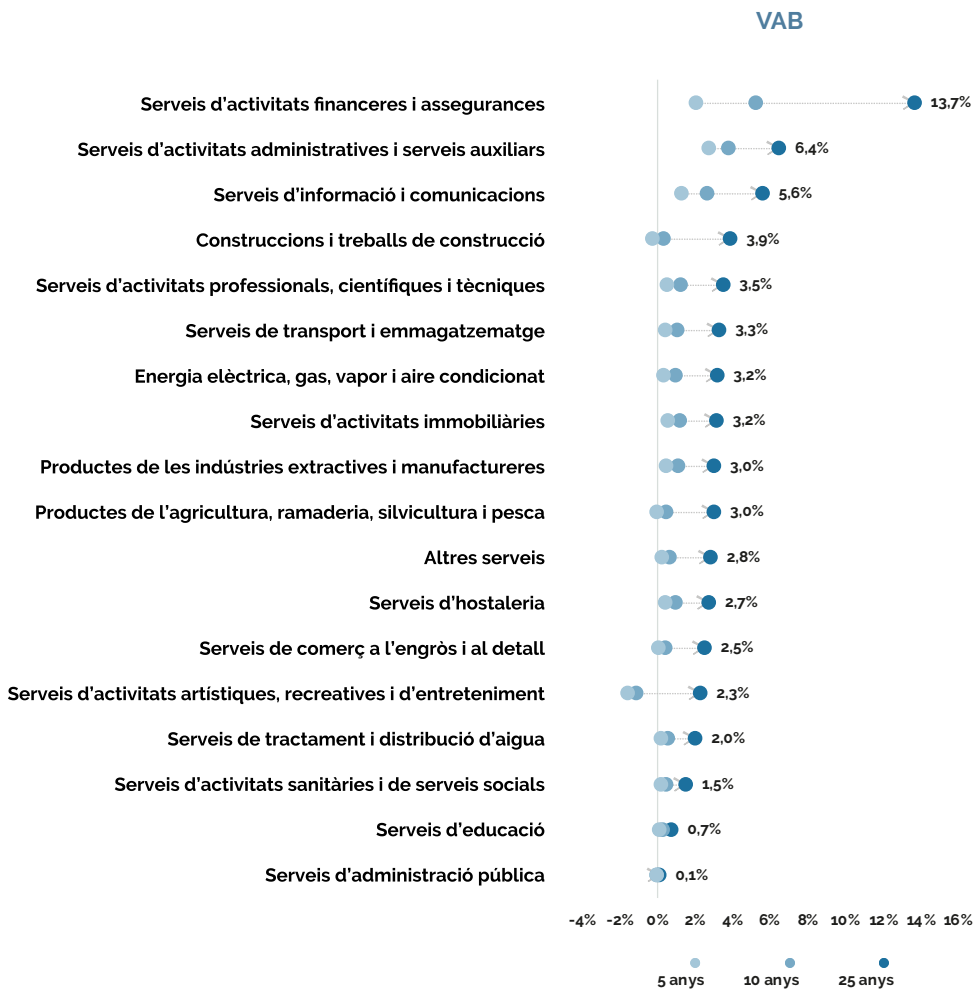
D'altra banda, cal destacar que el sector del transport, inicialment afectat negativament, gràcies a la caiguda de les barreres existents i a un possible augment de la competitivitat a curt termini d'empreses europees del sector, també experimentarà beneficis significatius a llarg termini amb l'AA.

El gràfic 23 presenta l'impacte econòmic en les exportacions i els fluxos nets de capital per a cadascun dels 18 sectors. En termes d'exportacions de béns i serveis, es distingeixen alguns sectors que es veuran afectats negativament tant a curt com a llarg termini. Tanmateix, un altre grup de sectors compensarà amb escreix aquesta caiguda. Per exemple, es preveu que, a llarg termini, els sectors financers i d'informació i telecomunicacions incrementaran les seves exportacions en un 30%. Aquests mateixos sectors també es beneficiaran dels fluxos nets de capital procedents de la UE. Tots dos sectors han experimentat la liberalització prevista mitjançant la reducció de les barreres reguladores en l'acord. En particular, el sector d'informació i telecomunicacions mostra una estreta interconnexió amb altres sectors directament impactats per la reducció de barreres, especialment amb el sector financer. Una part significativa dels recursos que utilitza el sector de telecomunicacions per a operar prové del sector financer (aproximadament el 24%). Essencialment, aquestes compres representen una connexió important entre tots dos sectors en l'economia. Això genera un doble efecte en el sector de telecomunicacions: d'una banda, es beneficia de la seva pròpia liberalització, com s'ha esmentat anteriorment, i, d'altra banda, es beneficia de la reducció de costos

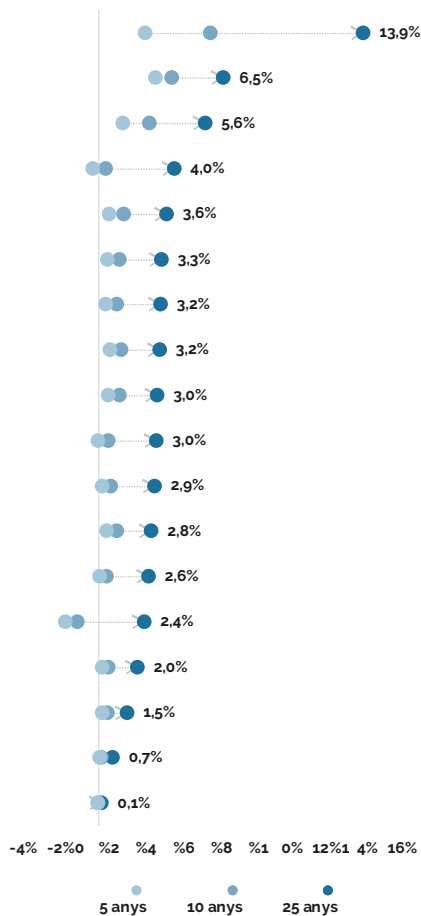
en la majoria dels seus inputs, la qual cosa resulta en més competitivitat a través dels preus.

En la mateixa línia, els serveis d'activitats professionals, científiques i tècniques, així com els d'activitats administratives experimentaran un fort impuls en les seves exportacions (18,5% i 14,6% en els primers 5 anys) gràcies a la caiguda de les barreres reguladores. És important destacar que la UE mostra un nivell considerable d'importacions d'aquests dos sectors. En particular, els sectors europeus que importen aquests serveis de manera més intensiva inclouen la indústria extractiva, la manufacturera i els serveis de telecomunicacions. Per tant, la reducció dels preus domèstics en aquests serveis a Andorra, a causa de l'augment de la competitivitat sistèmica generat per la introducció de l'acord d'associació, condueix a un important increment de les exportacions en aquests sectors.

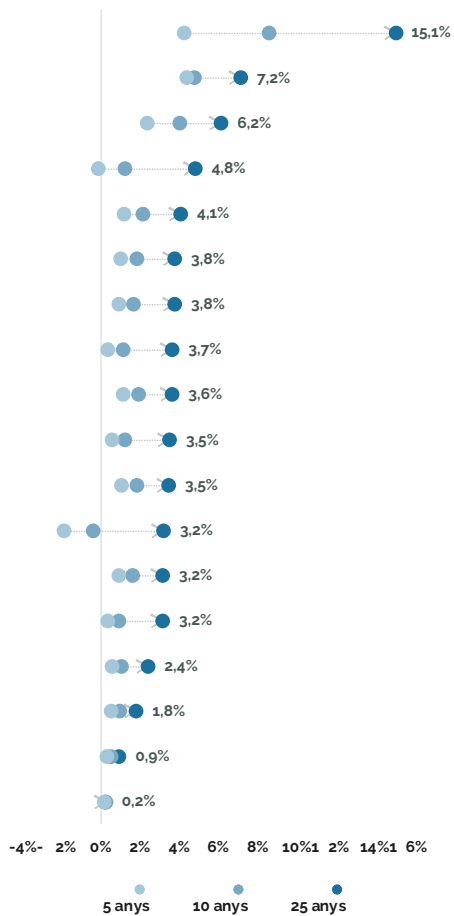
Gràfic 22. Evolució del VAB, l'ocupació i la inversió sectorial en l'escenari AA (%)

OCUPACIÓ

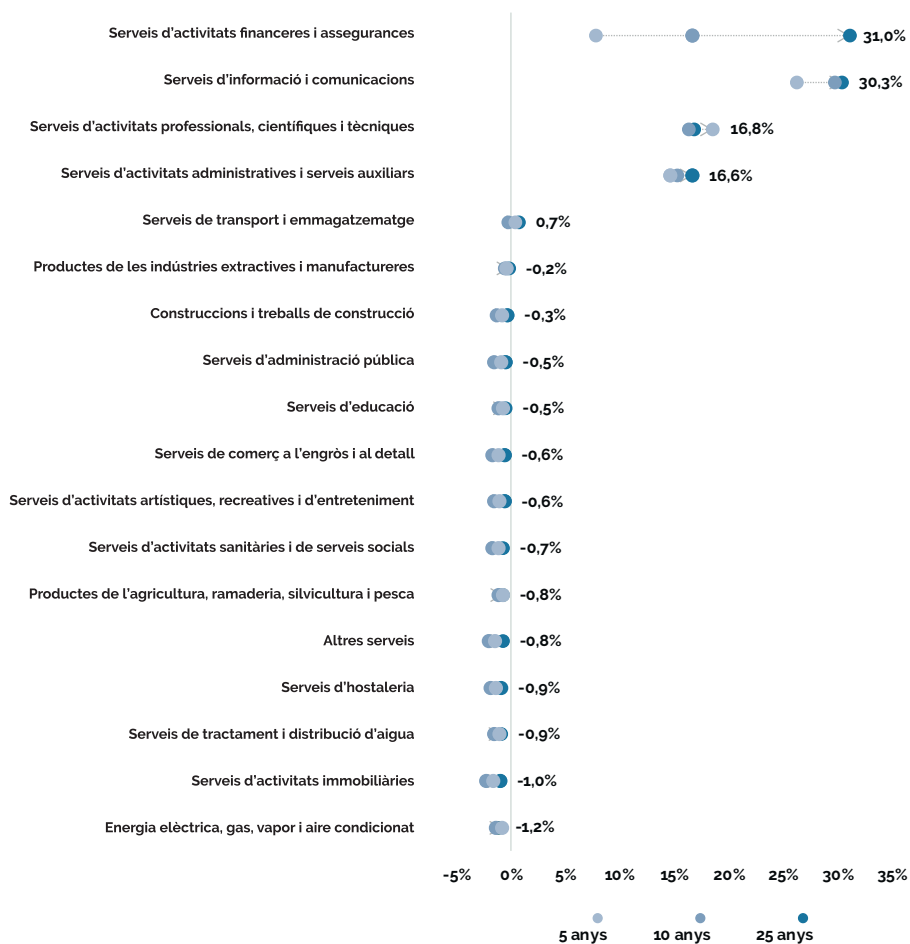

INVERSIÓ

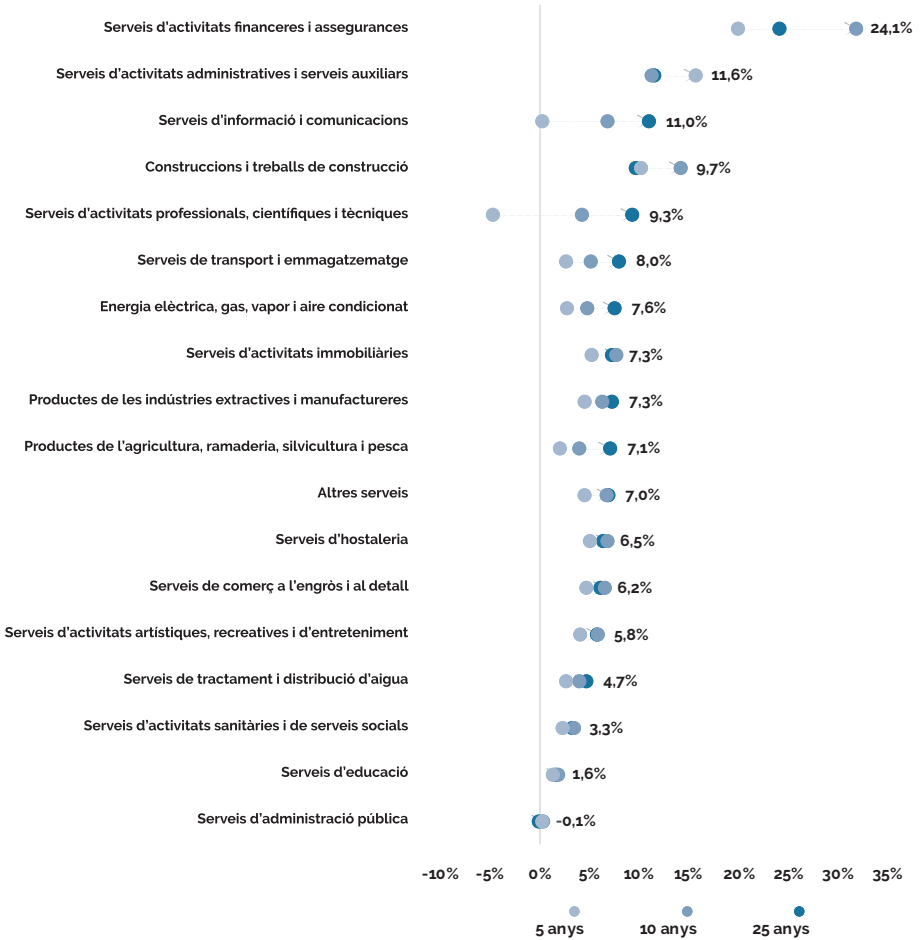

Gràfic 23. Evolució de les exportacions i els fluxos nets de capitals sectorials en l'escenari AA (%)

EXPORTACIONS

FLUXOS NETS DE CAPITAL

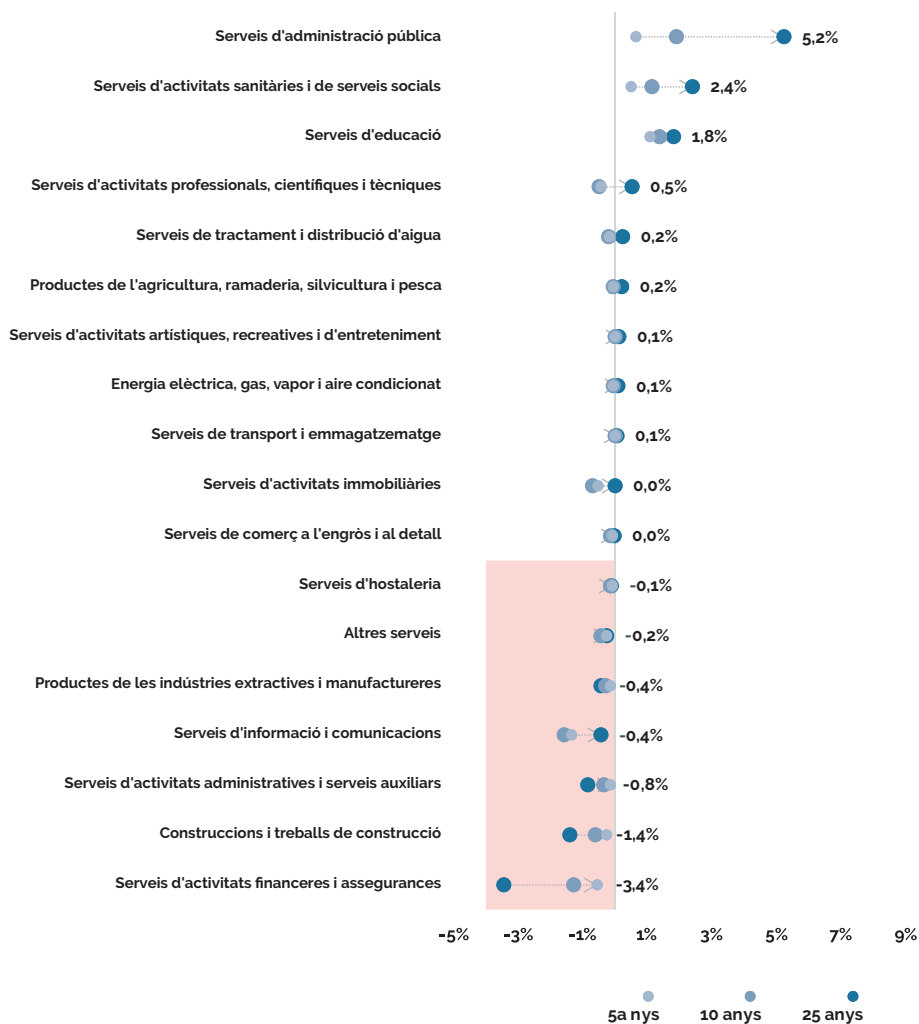
Quant a la productivitat sectorial,³⁷ el gràfic 24 mostra els guanys acumulats de la productivitat als 5, 10 i 25 anys com a resultat de l'AA. Aquests guanys de productivitat poden entendre's com increments d'eficiència en l'ús dels recursos, específicament del treball i del capital empleats. En aquest sentit, s'observa una pèrdua de productivitat en gairebé tots els sectors a curt termini a causa del fet que la complexitat de l'AA requereix un temps d'adaptació dels factors productius al nou context econòmic, sent el sector d'activitats professionals el més afectat negativament en aquest període, amb una caiguda de l'1,34% respecte a l'*statu quo*.

A mitjà termini, la majoria dels sectors continuen experimentant pèrdues de productivitat. A llarg termini, però, la productivitat acumulada augmenta en la majoria dels sectors econòmics, particularment el sector financer i el de la construcció. El sector financer es beneficia directament de l'acord mitjançant la reducció de barreres reguladores, la qual cosa provoca una baixada relativa del preu del capital i, com a conseqüència, un augment de la productivitat. D'altra banda, el sector de la construcció experimenta un important creixement de la producció, acompanyat d'un augment dels productes intermedis i del valor afegit emprats per assolir aquest nou nivell de producció, tot i que de manera més gradual.

En contrast, el sector de serveis públics és el més afectat negativament en termes de pèrdua de productivitat. Com s'ha esmentat en l'apartat anterior, Andorra experimenta un increment dels salaris nominals i reals que suposa un augment dels costos laborals, cosa que afecta en gran manera el sector públic, en ser altament intensiu en mà d'obra. No obstant això, l'activitat del sector públic s'intensifica a causa de la necessària aplicació de l'AA i de la intensificació de l'activitat productiva de l'economia andorrana, que demana més nivell de serveis públics. Aquest increment de la producció afecta positivament la productivitat, ja que augmenta l'eficiència dels recursos i compensa així una part de l'augment dels costos laborals. Un altre element que cal tenir en compte és que, en aquest sector, s'aprecia una disminució dels costos del capital, la qual cosa impulsa novament la productivitat. Encara que aquesta millora derivada dels costos de capital compensi parcialment els efectes adversos dels costos laborals, el pes relatiu de la mà d'obra és superior. En conseqüència, podem afirmar que la disminució dels costos del capital i l'increment de la producció de serveis públics no són suficients per compensar la pujada salarial. Així, en aquesta divergència, predomina l'efecte del treball, cosa que genera un impacte final negatiu en la productivitat sectorial.

37 La productivitat agregada representada en el gràfic 24 no ha d'interpretar-se com la combinació lineal de les productivitats sectorials, ja que cada sector contribueix de manera ponderada segons el seu pes en l'economia en termes de producció i valor afegit. Per tant, és plausible trobar, en el mitjà termini, una productivitat sectorial negativa per a la majoria dels sectors i alhora una productivitat agregada positiva, arrossegada per aquells sectors més dinàmics.

Gràfic 24. Evolució de la productivitat sectorial en l'escenari AA (%)

Implicacions sectorials de l'AA

Després d'analitzar els possibles resultats econòmics que l'AA podria generar en l'economia d'Andorra utilitzant el MEGA, es va dur a terme una anàlisi prospectiva per avaluar les implicacions sectorials derivades de la ratificació de l'acord. L'objectiu és determinar si l'AA promourà un creixement generalitzat en tots els sectors o si els guanys estaran concentrats únicament en els sectors directament afectats per l'acord. En aquest context, és important recordar que, segons la Taula Input-Output, l'economia andorrana es compon

de 18 macrosectors. Dos d'aquests sectors es veuen directament afectats per la reducció aranzelària que comporta l'AA, mentre que uns altres cinc es veuen impactats directament pels canvis reguladors que introdueix l'acord. A més, els onze sectors restants experimentaran alteracions indirectes a causa de l'activitat econòmica generada per la implementació de l'AA.

La diversitat sectorial és fonamental per comprendre les oportunitats econòmiques que l'AA pot generar a Andorra. Un augment significatiu de l'activitat en els sectors que actualment no són centrals en l'economia andorrana suggeriria que l'acord és capaç de diversificar l'economia i crear noves oportunitats. Això es traduiria en un dinamisme no només en els sectors directament involucrats en l'acord, sinó també en aquells amb forts vincles intersectorials. Per tant, si existeix una forta interconnexió entre els sectors, els efectes d'arrossegament dels sectors directament impactats seran encara més pronunciats en la resta de l'economia, i generaran així un impacte total més gran de l'AA.

Com a primera aproximació, la taula 13 mostra l'evolució temporal del VAB dels sectors d'acord amb la seva relació directa o indirecta amb l'AA. Com és d'esperar, els sectors afectats directament experimentaran un creixement més pronunciat i sostingut en comparació amb els afectats indirectament. Es preveu que la desviació mitjana del VAB en els sectors afectats directament augmenti del 0,47% al cap de 5 anys de la implementació de l'AA, fins a assolir un valor mitjà del 4,99% 25 anys després. D'altra banda, per al conjunt de sectors afectats indirectament, es preveu un creixement del 0,39% al cap de 5 anys, que s'acceleraria posteriorment fins al 2,59%. Per tant, tot i que hi hagi diferències entre els dos grups de sectors, els afectats directament són capaços d'impulsar, accelerar i fins i tot crear efectes *spillovers* positius en tota l'economia andorrana.

Taula 13. Desviació mitjana del VAB amb l'AA al llarg dels anys per categoria de sector

Sectors afectats per l'AA	5 anys	10 anys	25 anys
Directament	0,47 %	1,44 %	4,99 %
Indirectament	0,39 %	0,91 %	2,59 %

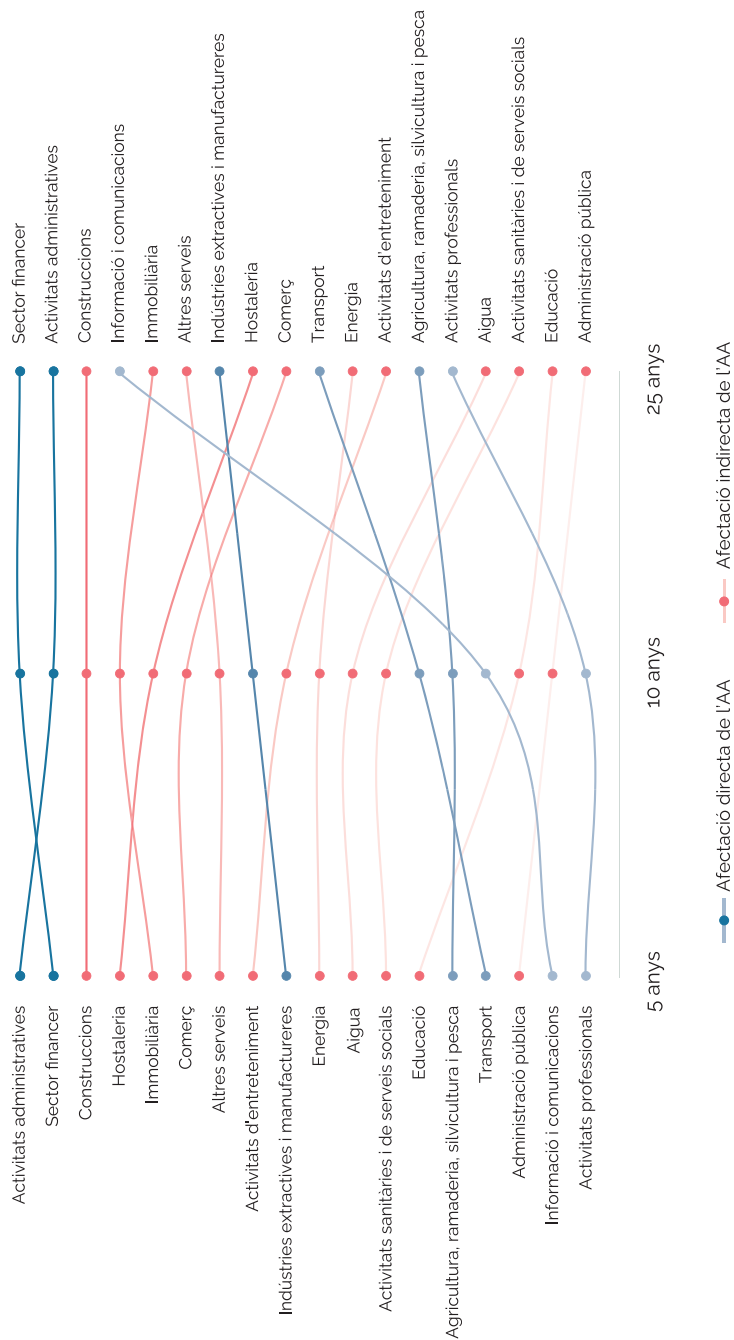
Les característiques específiques de l'AA, que inclouen moratòries i terminis de transició variables, reduccions aranzelàries de diferents magnituds i canvis reguladors diversos, determinen el moment en què certs sectors experimenten els seus efectes. Això pot traduir-se en desafiaments per a alguns sectors a curt i mitjà termini, mentre que a llarg termini es preveuen més

oportunitats. Durant aquesta transició cap al llarg termini, sorgeixen costos d'adaptació a l'AA que poden provocar canvis en la composició de l'estructura econòmica d'Andorra. Així, l'adaptació a l'acord pot ser més o menys favorable depenent de la rapidesa amb què es dugui a terme la transició i si aquesta es fa més aviat a curt termini (5 anys) o a llarg termini (25 anys).

El gràfic 25 il·lustra el que s'acaba de dir i mostra l'evolució del dinamisme dels diversos sectors econòmics a Andorra al llarg de diferents períodes. Els sectors estan ordenats de major a menor taxa de creixement en cada interval temporal, cosa que permet observar com canvia la seva posició relativa amb el temps i revela la dinàmica de creixement i transformació en l'economia. Els sectors que apareixen més amunt en un període donat indiquen un creixement superior en aquell moment, mentre que els sectors situats més avall mostren un creixement inferior, encara que no necessàriament negatiu. A partir d'aquesta anàlisi, es poden extreure diverses conclusions. Pel que fa als sectors directament impactats per l'acord, el financer i les activitats administratives i serveis auxiliars destaquen pel seu dinamisme i mostren les taxes més elevades de creixement tant a curt, com a mitjà i llarg termini, cosa que reflecteix els efectes positius de l'AA. D'altra banda, sectors com el transport i les telecomunicacions presenten un creixement baix a curt termini, però es preveu que ambdós sectors, especialment les telecomunicacions, recuperin i potenciïn el seu creixement a llarg termini. El sector manufacturer segueix una tendència similar, amb un dinamisme intermedi a curt termini que millora lleugerament a llarg termini. Aquests sectors, actualment amb una participació menor en el PIB d'Andorra, podrien posicionar-se com a sectors amb oportunitats significatives en el futur. En contrast, els sectors agrícola i d'activitats professionals i tècniques mostren menys dinamisme al llarg de tot el període analitzat. Encara que l'AA té efectes positius en el sector agrícola, la reducció d'aranzels i la competència europea poden limitar-ne el creixement significatiu.

Quant als sectors afectats indirectament per l'AA, el de la construcció mostra un bon comportament tant a curt com a mitjà i llarg termini, possiblement a causa dels seus forts vincles amb altres sectors econòmics. De manera similar, el sector immobiliari també presenta una situació favorable. D'altra banda, encara que els sectors d'hostaleria, comerç i activitats d'entreteniment estan ben posicionats per créixer a curt termini, la seva taxa de creixement relatiu disminueix amb el temps. Això no s'ha d'interpretar com una pèrdua de valor, sinó com un resultat de ser superats per altres sectors que experimenten un creixement més accelerat. A més, aquests sectors encara mostren un efecte positiu en comparació amb la situació de statu quo. En aquest context, les millors oportunitats econòmiques s'observen en l'acceleració del creixement de certs sectors, cosa que podria influir positivament en les expectatives de futurs inversors respecte a l'economia andorrana.

Gràfic 25. Rànquing sectorial segons el % de desviació en VAB respecte de l'estatu quo

Per sintetitzar aquestes diferències d'acceleració temporal, el gràfic 26 presenta, per quadrants, els canvis en el valor afegit brut (VAB) tant a curt (eix horitzontal) com a llarg termini (eix vertical) que experimentaran cadascun dels sectors. Els quadrants esquerres recullen els sectors que es veuran perjudicats a curt termini, mentre que els quadrants drets mostren els sectors que es beneficien en el curt termini. En contrast, els quadrants inferiors mostren els sectors perjudicats a llarg termini, mentre que els quadrants superiors mostren els beneficiats a llarg termini. Com pot observar-se, tots els sectors creixen a llarg termini, per tant, no hi ha cap sector en els quadrants inferiors. No obstant això, en el curt termini la situació és més heterogènia. Concretament, en el quadrant esquerre superior s'observen els sectors perjudicats a curt termini que, així i tot, acabaran recuperant-se i accelerant el creixement a llarg termini. D'altra banda, el quadrant dret mostra els sectors que incrementaran el seu valor afegit brut (VAB) tant a curt com a llarg termini, encara que no necessàriament tots acceleraran el seu creixement.

En vista dels resultats, s'observa un ajust a l'alça de tots els sectors a llarg termini. És a dir, al final del període d'anàlisi, tots els sectors andorrans hauran crescut i molts hauran accelerat el creixement en comparació amb el seu comportament a curt termini. Destaquen novament els sectors de finances i serveis administratius i auxiliars, que no només creixen a curt termini, sinó que també generen més oportunitats de creixement a llarg termini a causa de l'acceleració que experimenten. La construcció segueix un comportament similar, encara que, a diferència dels dos sectors anteriors, aquest és un sector afectat indirectament per l'AA.

La posició destacadíssima del sector financer al gràfic 26 i el fet que aquest sector aparegui clarament com el principal beneficiat per l'adopció de l'AA fa necessari que li dediquem una explicació monogràfica. Una explicació que ens permeti entendre, per exemple, per què més enllà que el sector es vegi fortament beneficiat per l'AA a llarg termini —un resultat segurament menys sorprenent— també és un dels sectors (el segon) que més rèdit treu de l'AA a curt termini —un resultat, aquest sí, més sorprenent si tenim en compte que la transitòria de l'AA per als serveis financers és de quinze anys. El dubte és pertinent i té a veure amb la forta integració del sector financer a l'economia andorrana i els vincles (*interlinkages*) que té aquest sector amb la resta de sectors de l'economia. El financer, de fet, és el més interconnectat amb la resta de sectors econòmics (crèdits bancaris, finançaments, etc.). Per tant, en el moment en què es comencin a reduir les barreres (aranzelàries i reguladores) i es comenci a estimular tant la producció empresarial com el mercat laboral de tots els altres sectors, es genera un efecte indirecte molt gran sobre el sector financer, el qual ja es veu estimulat pel sol fet que d'altres sectors ja s'activin des de l'inici de l'aplicació de l'acord. A més, aquest efecte indirecte creixerà a mesura que la resta de sectors de l'economia andorrana continuïn creixent i necessitin cada cop més finançament per dur a

Gràfic 26. Impacte sectorial a curt i llarg termini (% de desviació en VAB respecte de l'estatu quo)

terme les seves inversions. Per dir-ho d'una altra manera, el sector financer és el que rep els pagaments (a través de la balança de pagaments) que la resta de sectors aniran realitzant. Si, per exemple, el comerç de béns i serveis creix, els pagaments que es facin des de la UE a Andorra per aquests béns i serveis es canalitzaran via el sector financer. Per tant, encara que el sector financer no es vegi afectat directament per l'acord des de l'inici, sí que es veurà impactat indirectament gràcies a l'activitat de la resta de sectors. Aquest efecte indirecte explicaria el creixement a curt termini i bona part del creixement a mitjà termini; la resta s'explicaria per la liberalització del sector i el seu accés al mercat comú, a partir del 2040. De fet, l'impacte de l'AA en el creixement del sector financer (v. Annex 5) no és lineal: primer creix més tímidament a curt termini; després passa a créixer més que proporcionalment a mitjà termini; i finalment l'accelerada s'intensifica a llarg termini, quan el sector financer ja s'haurà beneficiat de tots els efectes possibles de l'AA. Aquests efectes són: l'efecte directe (a causa de la liberalització del sector després de la transitòria), l'efecte indirecte (que opera a menor escala al principi per després anar acumulant més pes) i l'efecte induït (que sorgirà més endavant i suposaria un efecte "de segona volta" pel qual el sector financer acaba retroalimentant amb el seu creixement la resta de sectors d'Andorra, fent que tota l'economia andorrana creixi, un fet que tornarà a estimular el sector financer).

D'altra banda, cal assenyalar que la figura permet distingir entre sectors amb menys dinamisme però amb creixement i sectors amb creixement negatiu o sense creixement. Un exemple clar d'aquesta segona situació és el sector d'activitats professionals: es preveu una repercussió negativa a curt termini sobre aquest sector, que reduirà el creixement en gairebé un 1,6% respecte a la situació sense AA. Tanmateix, mostra una acceleració a llarg termini que contraresta les pèrdues inicials, i se'l considera un dels sectors amb un efecte positiu intermedi a causa de l'AA. De manera similar, els sectors de transport i telecomunicacions també experimenten una caiguda a curt termini, encara que menys accentuada. Igual que en el cas de les activitats professionals, ambdós sectors recuperen les pèrdues a llarg termini i mostren un creixement respecte a la situació de statu quo.

Els resultats que es mostren en aquesta anàlisi d'acceleració sectorial tenen importants implicacions en l'abast de l'AA. Gran part d'aquesta acceleració es deu als efectes de spillover sectorial. El fet que l'AA generi importants signes de creixement econòmic en sectors indirectament lligats a l'acord indica un fort efecte d'arrossegament positiu per a l'economia andorrana en conjunt. Les millors oportunitats de diversificació sorgiran durant aquestes transicions entre el curt i el llarg termini, en els anys posteriors a la ratificació de l'AA. En aquest context, els sectors que enfrontin menys costos a curt termini i, a més, aconseguixin accelerar-se a llarg termini oferiran més possibilitats de diversificació per a Andorra, tal com s'ha assenyalat. No obstant

això, les tensions i els efectes distributius negatius per a l'economia andorranca sorgiran en aquells sectors que suportin costos d'adaptació a curt termini i que només accelerant-se a llarg termini puguin compensar parcialment les pèrdues inicials. Per tant, és necessari un replantejament de les polítiques públiques andorranes per mitigar aquests possibles costos d'adaptació i/o per acompanyar una estratègia de diversificació amb mesures més enllà de l'acord d'associació.

Finalment, s'ha de remarcar que tant les possibilitats econòmiques actuals d'Andorra com les futures que vagin apareixent seran resultat d'un procés dinàmic i evolutiu pel qual s'aniran gestant noves oportunitats a mesura que avancin la innovació i la frontera tecnològica d'Andorra i del seu principal soci amb l'AA, la Unió Europea. Com diem, les polítiques públiques haurien d'articular-se al voltant d'una sèrie de polítiques d'innovació, comercials i fiscals, que persegueixin un enfocament més ampli, que consideri els diferents factors interns i externs que puguin estar afectant una economia tan integrada com l'andorrana. Elements interns com la coherència de la política d'innovació i comercial, l'estabilitat política, la correcta coordinació entre els agents econòmics (sector públic i sector privat), així com l'amortiment a través d'instruments fiscals dels possibles costos d'adaptació a l'AA, permetrien el doble objectiu simultani d'afavorir l'arribada de nous fluxos d'inversió al país i mitigar l'aparició de tensions internes derivades dels efectes socials i laborals de l'acord. Aquesta coherència de les polítiques internes andorranes s'haurà de dur a terme sense perdre de vista els canvis en les dinàmiques mundials de la globalització i l'estabilitat geopolítica internacional. Ambdues condicionaran el posicionament d'Andorra dins de les cadenes globals de valor, permetent així que el país pugui o no explotar els seus avantatges competitius. En última instància, la capacitat de l'economia andorranca d'adaptar-se al nou context econòmic després de la signatura de l'acord marcarà, en bona part, el grau d'integració d'Andorra amb l'economia europea i mundial.

4.3. Impacte de l'acord en l'economia andorranca: conclusions

L'acord d'associació entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea pot significar un punt d'inflexió transcendental per a l'economia andorranca. Aquesta associació no només obre les portes a una integració comercial i econòmica més gran, sinó que també implica una modernització i una harmonització del marc regulador d'Andorra amb els estàndards europeus, que potenciarà la seguretat jurídica i augmentarà la confiança dels inversors estrangers. Aquest acord marca una nova etapa en les relacions entre Andorra i la UE. Des de la seva situació geogràfica i els seus vincles socioculturals, històrica-

ment, Andorra ha vist una oportunitat significativa en l'enfortiment de les relacions amb els seus correlats europeus.

L'abast d'aquest acord és ampli i significatiu, amb implicacions en diverses àrees. Un dels seus pilars fonamentals és la integració de la normativa europea, habilitant a les relacions entre Andorra i la UE les quatre llibertats de circulació que permetran més fluïdesa en el moviment de persones, mercaderies, serveis i capitals. Per a aconseguir-ho, és imprescindible l'harmonització de la legislació andorrana amb la normativa europea, mantenint particularitats en àrees clau com la política exterior o la fiscal. La implementació de l'acord requerirà que Andorra transformi la seva administració sobre la base de pautes i enfocaments de gestió àgils i moderns, que facilitaran el correcte funcionament del mercat interior. Cal destacar que aquest acord no comporta una adhesió plena a la UE, sinó que manté Andorra com un estat associat que, per exemple, no participarà en els pressupostos de la Unió.

En qualsevol cas, Andorra no és el primer estat que té la possibilitat de signar un acord d'aquestes característiques amb la UE. La revisió de la literatura existent sobre acords comercials similars mostra una varietat d'efectes positius que tenen el potencial d'extrapolar-se a l'acord Andorra-UE. L'evidència científica disponible assenyalava que els acords d'associació amb la UE han generat efectes positius significatius en l'intercanvi de béns, l'augment del PIB i la millora dels nivells de benestar general en els països involucrats. A més, s'ha observat que aquests acords tenen impactes notables en la productivitat, els salaris, la taxa d'activitat, el valor agregat i l'adopció de nova tecnologia en els països signants. Així, en la majoria de casos analitzats, unes taxes superiors de mobilitat de persones, els increments en la inversió estrangera directa (IED) i l'expansió del comerç tenen un paper clau en la integració econòmica amb la UE, augmentant la productivitat en les economies receptors que es veuen beneficiades de l'increment de la confiança en els mercats internacionals.

En aquest sentit, aquest estudi destaca múltiples implicacions derivades de la integració normativa i econòmica d'Andorra amb la UE, i aborda des dels seus efectes sobre el creixement econòmic a curt, mitjà i llarg termini, fins a les transformacions en el mercat laboral, la competitivitat exterior, els salaris, els preus, la mobilitat de capitals i la diversificació econòmica del Principat d'Andorra. Pel que fa a la metodologia utilitzada per avaluar l'impacte econòmic de l'acord Andorra-UE, s'ha emprat un model dinàmic d'equilibri general computable (DCGE) per modelar l'economia andorrana. Aquest model permet avaluar els efectes globals a tota l'economia així com les implicacions sectorials específiques de l'acord. La font de dades principal inclou estadístiques disponibles i estudis de referència sobre l'impacte econòmic d'acords comercials similars. Mitjançant la utilització de la taula nacional

d'input-output (TIO), s'ha desenvolupat un model que quantifica i analitza l'impacte directe i indirecte de l'acord durant el període 2025-2050. Aquesta anàlisi permet projectar els efectes estimats a llarg termini en diverses situacions i proporciona una base sòlida per a la presa de decisions informades i estratègiques.

Pel que fa als resultats obtinguts, en primer lloc s'anticipa que la implementació de l'acord d'associació té la capacitat de generar un impacte positiu sostingut en el PIB d'Andorra durant el període 2025-2050. Mitjançant l'estimació del model d'equilibri general, es preveu que, gràcies a l'acord, l'economia andorrana pot experimentar un creixement diferencial de prop del 0,7% a la fi dels primers 5 anys des del moment de signar l'acord, de prop del 3% cap a l'any 2040 i del 5% al cap de 25 anys de la seva implementació efectiva. En línia amb el que indica la literatura acadèmica, aquest creixement econòmic troba la seva raó de ser en l'impuls generat per l'increment de la competitivitat exterior, l'atracció d'inversió estrangera directa (IED) i la millora en la productivitat general de l'economia.

Així, la competitivitat exterior es veurà significativament beneficiada de la reducció de barreres comercials i l'harmonització normativa permetrà una integració d'Andorra en les cadenes de subministrament europees, cosa que augmentarà les oportunitats de comerç i expansió econòmica. Les exportacions andorranes, tradicionalment limitades a productes de baixa sofisticació, es diversificaran i expandiran (+20% cap a l'any 2050 respecte a l'escenari sense acord). Pel que fa a les exportacions cap a Europa i la resta del món, es preveu que l'acord d'associació amb la UE produeixi un efecte de substitució notable. A mesura que les exportacions cap a la Unió Europea augmentin gràcies a l'eliminació d'obstacles comercials i la integració en el mercat europeu, s'estima que, a curt i mitjà termini, les exportacions cap a altres regions del món experimentaran una reducció relativa (-0,8% cap a l'any 2030 i -1% quinze anys després de signar l'acord). Això es deu al fet que les empreses andorranes trobaran més avantatges competitius i oportunitats de creixement dins del mercat europeu, cosa que les pot incentivar a reorientar els seus esforços comercials cap a aquest mercat. Aquest efecte substitució és un fenomen comú en processos d'integració econòmica, en què els fluxos comercials es redirigeixen cap als mercats més accessibles i rendibles. A llarg termini, la diversificació dels productes exportats i la millora de la seva sofisticació tecnològica podrien permetre a les empreses andorranes mantenir i fins i tot augmentar la seva presència en mercats internacionals fora de la UE (+0,2% cap a l'any 2050 en comparació amb l'escenari sense acord). Això no només contribuirà a millorar la balança comercial del país, sinó que també obrirà noves oportunitats a les empreses locals, a les quals facilitarà l'accés a un mercat interior europeu ampli i dinàmic.

En la mateixa línia, la integració econòmica i, especialment, la llibertat de moviments de mercaderies afavoriran l'expansió de les importacions cap a l'economia del Principat, que arribarà a enregistrar un diferencial positiu del 5,9% cap al final del període avaluat (2050) en relació amb l'escenari sense acord. Aquesta expansió de les importacions provindrà, igual que en el cas de les exportacions, majoritàriament del mercat europeu (+6% UE vs. +3,6% de la resta del món cap a l'any 2050).

Pel que fa al mercat laboral, l'acord tindrà efectes significatius en la mobilitat de treballadors, ja que augmentarà la disponibilitat de mà d'obra qualificada, facilitarà la innovació i impulsarà, alhora, la competitivitat empresarial andorrana. La lliure circulació de persones facilitarà la mobilitat dels treballadors andorrans i estrangers, cosa que fomentarà un entorn laboral més dinàmic i competitiu. Tot i així, cal assenyalar que en la redacció de l'acord s'han establert mecanismes per limitar els efectes sobre el nombre d'immigrants que podran establir-se al Principat per tal de garantir una integració equilibrada i sostenible. Aquesta dinàmica en el mercat laboral no tindrà efectes significatius sobre els salaris a llarg termini, ja que la major demanda de mà d'obra (s'estima un diferencial del 4,5% en el nombre d'ocupats cap al 2050 respecte a l'escenari sense acord), generada per l'augment de la competitivitat econòmica andorrana, no provocarà tensions a l'alça en els salaris gràcies a l'augment del nombre total de treballadors disponibles.

Per la seva part, la lliure circulació de capitals fomentarà un entorn financer més dinàmic i atractiu per a les inversions. Andorra es beneficiarà de l'arribada de capitals estrangers (s'estima un diferencial, que assoleix el seu màxim a l'any 2040, de l'11% en el volum inversor procedent de l'exterior en comparació amb l'escenari sense acord), especialment en sectors clau com els serveis financers i de comunicacions. D'altra banda, la productivitat total de l'economia andorrana també es veurà afectada per l'acord. Així, després d'un període inicial d'estancament lleuger en la productivitat a causa del temps d'adaptació necessari per als factors productius, la productivitat total dels factors (PTF) començarà a incrementar-se i assolirà valors superiors al 0,5% acumulat l'any 2050, resultat d'un ús més eficient dels recursos productius del país. La millora en la PTF no només implica més producció amb els mateixos recursos, sinó també una adaptació més ràpida als canvis tecnològics i del mercat, que assegura la competitivitat de les empreses andorranes en un context global.

Fruit de la combinació de tots els efectes generats per l'acord, s'estima que, a curt termini, la balança fiscal del Principat pot experimentar un deteriorament a causa de la pèrdua directa d'ingressos fiscals, principalment per l'eliminació de figures impositives com els aranzels a productes agrícoles, i per la disminució de fonts de finançament relacionades amb empreses públiques, com els ingressos de la itinerància en telecomunicacions. Aquest deteriora-

ment arribaria al seu nivell negatiu màxim cap a l'any 2031 (-0,6% respecte a l'escenari on no es ratifica l'acord). No obstant això, a mitjà i llarg termini, l'increment de l'activitat empresarial i dels nivells d'ocupació i consum contribuiran a una millora substancial de la balança fiscal i faran que aquest impacte negatiu inicial sigui contrarestat al llarg del temps i que assoleixi valors positius a partir dels dotze anys des de la signatura de l'acord.

Cal destacar que l'aplicació del model d'equilibri general proposat en aquest estudi permet establir els impactes sectorials que es preveu que derivin de l'acord. Així, l'anàlisi sectorial mostra que la reducció de barreres reguladores introduïda per l'acord té un efecte preminent en sectors com el dels serveis financers i d'assegurances o el de la construcció, on es preveu que s'experimenti un estímul positiu en la generació de valor afegit (+13,7% i +5,6% cap a l'any 2050, respectivament). Tot i això, es preveu que sectors com les telecomunicacions (-0,3% cap a l'any 2030) i les activitats professionals i tècniques (-1,6%) pateixin una reducció temporal de la producció, fins que aconseguixin adaptar-se als nous estàndards reguladors europeus. Els efectes sobre l'ocupació i la inversió segueixen un patró similar a l'observat per a la generació de valor a tots els sectors.

Pel que fa a les exportacions i els fluxos nets de capital, sectors com els serveis financers i d'informació i telecomunicacions poden experimentar un increment en les exportacions superior al 30% a llarg termini (any 2050). En canvi, l'estimació de l'efecte de l'acord en termes de productivitat sectorial indica una pèrdua inicial en gairebé tots els sectors a curt termini (primers 5 anys) degut al procés d'adaptació necessària als nous estàndards europeus. No obstant això, a llarg termini, la productivitat acumulada augmenta en la majoria dels sectors, tot i que se'n beneficiaran especialment el sector financer (+5,2% respecte a l'escenari sense acord cap al 2050) i el de la construcció (+2,4%).

Finalment, s'ha dut a terme una anàlisi prospectiva per avaluar les implicacions sectorials derivades de la ratificació de l'acord. Aquesta anàlisi ha revelat que, tot i que l'AA té el potencial de promoure un creixement generalitzat en tots els sectors, els guanys seran més pronunciats en els directament afectats per la reducció aranzelària i els canvis reguladors introduïts per l'acord. La diversitat sectorial és fonamental per comprendre les oportunitats econòmiques que l'AA pot generar per a Andorra. Un augment significatiu de l'activitat en sectors que actualment no són centrals en l'economia andorrana suggeriria que l'acord és capaç de diversificar l'economia i crear noves oportunitats.

Els resultats revelen que els sectors directament afectats per l'AA experimentaran un creixement més pronunciat i sostingut en comparació amb els afectats indirectament. La desviació mitjana del VAB en els sectors afectats directament augmentarà un 0,5% al cap de 5 anys de la implementació de

l'AA, fins a assolir un valor mitjà un 5% superior 25 anys després. En canvi, per al conjunt de sectors afectats indirectament, es preveu un creixement del 0,4% al cap de 5 anys, que s'accelerará fins al 2,6% a llarg termini. Això suggereix que, malgrat les diferències entre els dos grups de sectors, els afectats directament són capaços d'impulsar, accelerar i fins i tot crear efectes *spillovers* positius en tota l'economia andorrana. Les característiques específiques de l'AA, que inclouen moratòries i terminis de transició variables, reduccions aranzelàries de diferents magnituds i canvis reguladors diversos, determinen el moment en què certs sectors experimenten els efectes de l'AA. Això pot traduir-se en desafiaments per a alguns sectors a curt i mitjà termini, mentre que a llarg termini es preveuen més oportunitats. Durant aquesta transició cap al llarg termini, sorgeixen costos d'adaptació a l'AA que poden provocar canvis en la composició de l'estructura econòmica d'Andorra. Així, l'adaptació a l'acord pot ser més o menys favorable depenent de la rapidesa amb què es dugui a terme la transició entre el curt termini (5 anys) i el llarg termini (25 anys).

Així, l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea representa un pas decisiu cap a la modernització i la diversificació de l'economia andorrana. Els beneficis projectats en termes de creixement econòmic, competitivitat exterior, millora del mercat laboral, estabilitat de preus i atracció d'inversions confirmen el potencial positiu d'aquest acord. No obstant això, és fonamental que les autoritats andorranes implementin polítiques adequades per gestionar els canvis i maximitzar els beneficis de la integració europea, assegurant així un desenvolupament sostenible i pròsper per al país. L'èxit d'aquest procés dependrà de la capacitat d'Andorra per adaptar-se i aprofitar les oportunitats que ofereix la seva nova relació amb la Unió Europea.

5

Impacte en la societat andorrana

Yvan Lara Sánchez

On us explicarem de quina manera (i amb quina intensitat) impactarà l'acord d'associació en les 28 variables del Model Andorra. Podem esperar que l'acord faci que arribi molta més població a Andorra? Que es paguin més impostos? Que hi hagi menys seguretat pública? O tenim més elements i més sòlids per pensar que no hi haurà cap afectació en aquests àmbits?

- 5.1. El model d'Estat i la posició d'Andorra al món**
- 5.2. La sobirania**
- 5.3. Els drets i llibertats dels ciutadans**
- 5.4. La identitat andorrana**
- 5.5. La cohesió social**
- 5.6. El creixement demogràfic**
- 5.7. Les finances públiques**
- 5.8. La fiscalitat**
- 5.9. L'administració pública**
- 5.10. L'educació**
- 5.11. La sanitat**
- 5.12. La protecció social**
- 5.13. L'energia**
- 5.14. Les telecomunicacions**
- 5.15. La seguretat pública**
- 5.16. El creixement econòmic**
- 5.17. Els sectors econòmics tradicionals**
- 5.18. La propietat privada**
- 5.19. La diversificació econòmica**
- 5.20. L'obertura econòmica**
- 5.21. El treball**
- 5.22. El poder adquisitiu**
- 5.23. L'habitatge**
- 5.24. La qualitat de vida**
- 5.25. El creixement urbanístic**
- 5.26. La protecció del medi ambient**
- 5.27. El desenclavament territorial**
- 5.28. La mobilitat**
- 5.29. Síntesi**

Analitzar l'impacte de l'acord d'associació Andorra - Unió Europea (AA) per a les 28 coses que més importen als ciutadans d'Andorra. Aquest és l'objectiu del capítol que ara encetem. Per no perdre el focus de l'objectiu últim d'aquest estudi —i no sortir-nos del procés d'objectivació que hem descrit a la secció 2.1—, centrarem la mirada en cada variable en una anàlisi en termes d'impacte. Només quan les limitacions metodològiques (exposades a les seccions 1.2 i 2.3) no facin possible una anàlisi d'impactes, proposarem d'altres tipus d'anàlisi, reculant fins a una anàlisi d'*outcomes* en alguns casos i, només quan sigui imprescindible, fins a una anàlisi en termes d'*outputs*, on ens limitarem a constatar quins canvis directes implica l'AA en alguns àmbits. Evitarem, en tot cas, estendre'ns sobre tot d'aspectes que poden ser interessants de comentar sobre la relació entre l'AA i la variable específica que analitzem en cada moment, però que no ens aporten res per poder avaluar l'impacte de l'AA sobre aquella variable. També evitarem sempre que sigui possible consideracions sobre el procés metodològic seguit per arribar als resultats que oferim: hem compartit totes aquestes decisions de manera extensa al capítol 2 justament per no entorpir aquí una anàlisi de les diferents variables seleccionades que pretenem que pugui resultar àgil i comprensible per a tota mena de lectors.³⁸

Tres coses més i ens hi posem. Tot i que les hem inclòs també en aquest capítol per no escapar el Model Andorra, entre les 28 coses que més amoïnen els andorrans hi ha, òbviament, variables de tipus econòmic. En totes elles remetrem els lectors a l'apartat específic del capítol 4 que s'encarrega d'avaluar l'impacte que hi té l'AA. Per a d'altres variables, la conclusió de la nostra anàlisi és que no s'espera que quedin impactades de manera significativa per l'AA ni directament ni indirecta. Tot i així, també les recollim en aquest capítol, perquè com hem argumentat en diversos punts del treball, per entendre l'impacte de l'AA a Andorra és imprescindible considerar allà on impacta i allà on no hi impacta. Això farà que la llargada de les seccions d'aquest capítol sigui molt irregular, però com el lector ja deu haver entès, això no té res a veure amb la importància de cada variable sinó amb si ja s'havia abordat prèviament o no, amb si té molta o poca relació amb l'AA i amb la complexitat del lligam entre la variable i l'AA. I ara sí, acabem. Com hem explicat a l'apartat 2.3.3, convertirem tots els resultats de les anàlisis d'impacte fetes per a les 28 variables considerades en una de les cinc qualificacions de l'índex d'impacte de l'acord d'associació en el Model Andorra (IIAAMA). A la secció 5.29 recollirem de manera sintètica en una sola taula totes les qualificacions.

38 Amb la intenció de fer més àgil la lectura del capítol, també ens hem estalviat especificar l'autoria de bona part de les taules, gràfics i figures. Sempre que no s'especifiqui el contrari, totes les taules, gràfics i figures d'aquest capítol són d'elaboració pròpia i estan alimentats gràcies a les fonts especificades en cada moment.

5.1. El model d'Estat i la posició d'Andorra al món

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació en el model d'Estat de què es va dotar Andorra amb la Constitució del 1993. No s'observa ni una afectació general —en el model d'Estat— ni una afectació en el funcionament específic de les institucions de l'Estat. Òbviament, l'adopció de l'AA implicaria una cessió de competències, però vist que aquesta possibilitat ja la preveu la Constitució —CPA, art. 65— en una clàusula que, a més, ja s'ha aplicat anteriorment, entenem que aquesta cessió —que analitzem més a fons a la secció següent— forma part del funcionament ordinari de l'Estat.

Pel que fa a la posició d'Andorra al món, resulta evident que l'AA la reforça. Per diversos motius. D'entrada, perquè permet a Andorra associar-se amb l'organització regional de referència al seu continent —el seu lloc de cooperació natural. Després, perquè li permet avançar una anella més en les relacions possibles amb la UE —després del primer pas fet el 1990—, fixant el nivell de relació en el punt exacte desitjat per les dues parts —ni estat tercer ni estat membre—, si el poble andorrà ho confirma en referèndum. També, perquè amb aquesta nova peça al trencaclosques, Andorra reforçaria la seva presència a les principals organitzacions internacionals d'àmbit europeu, afegint l'associació amb la UE a la seva presència consolidada al Consell d'Europa i a l'OSCE. I, finalment, perquè la contrapart de l'acord és un soci amb una fama consolidada de fiable i estable i una de les forteses que exhibeix —també una de les seves febleses— és la consolidació de la seva normativa. Per tot plegat, un dels efectes que es poden esperar de l'associació amb la UE és una millora de la percepció exterior de la seguretat jurídica a Andorra, un aspecte rellevant sobretot si tenim present el passat recent d'Andorra en llistes negres i grises de l'OCDE i si considerem, també, que els estats de petita dimensió són menys coneguts a l'esfera internacional, cosa que pot incrementar els dubtes sobre la seva estabilitat i seguretat jurídica, dos dubtes que una adhesió a un mercat tan conegut com el mercat comú de la UE pot ajudar a dissipar. Un altre aspecte que l'AA pot impulsar és la millora de la cooperació en general amb la UE, més enllà de l'àmbit econòmic previst en el text de l'acord. En el nostre estudi no hem adoptat cap supòsit respecte a aquest increment de la cooperació fora de l'AA, perquè no podem donar-lo per descomptat i no el podem quantificar, però si seguim la teoria de la confiança de les Relacions Internacionals —molt consolidada a la disciplina—, un increment en la cooperació econòmica sempre ajuda a una millora de la cooperació no econòmica.

Per tot plegat, podem esperar un impacte positiu de l'AA en la posició d'Andorra al món i un impacte nul en el model d'Estat.

5.2. La sobirania

La de la sobirania és alhora una de les qüestions més importants i més difícils d'abordar en una recerca com aquesta, que no vol cedir ni un mil·límetre a la voluntat de ser plantejada —i resolta— en termes d'impacte (v. 2.1). D'entrada, perquè l'impacte d'elements com un acord d'associació en la sobirania d'un Estat no és quantificable, però tampoc no es pot plantejar, com veurem, de manera dicotòmica (es perd vs. es manté). D'altra banda, perquè com ens recorda molt bé Nugent (*op. cit.*: 436), no tots parlem del mateix quan parlem de sobirania i no parlem de la mateixa noció de sobirania cada cop que l'invoquem:

Sovereignty is an emotive word, associated as it is with notions of power, authority, independence, and the exercise of will. Because of its emotiveness and its associations, it is a word to which several meanings are attached.

Per tot plegat, el principal objectiu d'aquesta secció és proposar una anàlisi completa i endreçada de la qüestió, una anàlisi que no defugui la complexitat de la cosa i que no agafi dreceres a l'hora de proposar respostes a la pregunta de si Andorra perdrà o no perdrà sobirania amb un escenari AA en relació amb un escenari SQ.

5.2.1. Figura mitològica o domesticada?: sobirania formal vs. sobirania real

Quan s'apel·la al concepte de sobirania des d'un marc on es discuteix sobre la seva conservació o la seva pèrdua, el concepte que s'està invocant és un de molt específic, el del dret constitucional quan es mira la dimensió exterior de la sobirania. Molas, per exemple, es mostra així de contundent quan la defineix: «El poder estatal no está subordinado al de ninguna otra comunidad política. La soberanía de un Estado es el resultado de su independencia en el ámbito internacional» (Molas, 1998: 27). El problema amb definicions d'aquesta mena, i sobretot amb conceptualitzacions tan pures i grandiloqüents de la sobirania, que impliquen una total independència i una nul·la subordinació de l'Estat, és que no s'ajusten a la realitat. I no ho diem nosaltres. Ho diu Molas unes línies més enllà: «En un mundo cada vez más interdependiente y donde la dominación fáctica, económica o cultural es evidente, no siempre resulta simple definir el ámbito real de la independencia».

Si abandonem l'àmbit estricte del dret i ens centrem en la disciplina que més i millor ha estudiat aquesta qüestió, d'ençà que Keohane i Nye van introduir el concepte d'interdependència complexa el 1977, a les Relacions Internacionals (RI) s'ha anat consolidant com a coneixement establert que no hi ha estats plenament independents o plenament sobirans. Ho resumeix de manera molt clara McCormick (*op. cit.*: 3) quan, referint-se a les qualitats de la sobirania, sentència: «None of these qualities is absolute». A partir d'aquí,

podríem anar citant tot de treballs que insisteixin en les causes (per exemple: Gill, 2003; Hay et al., 2006) o en les conseqüències (Van Creveld, 1999; Sørensen, 2004; Ohmae, 2005) d'aquesta sobirania limitada, però ens sembla més oportú citar *in extenso* una argumentació que sintetitza les aportacions fetes per les RI al llarg del darrer segle. Perquè amb una única cita l'exposició és més clara i més coherent que acumulant-ne diverses sobre la mateixa qüestió, i també perquè la síntesi triada s'aplica específicament a la pretesa pèrdua de sobirania associada a un acostament més o menys intens a la Unió Europea.

Many of the EU's opponents and critics subscribe to the view that the nation state, not an international organisation, is the 'natural' supreme political unit. They argue that insofar as transferences of power to Brussels, Luxembourg and Strasbourg —the three main seats of the EU's institutions— undermine national sovereignty, they should be resisted. But what proponents of this view all too often fail to recognize is that **national sovereignties were being steadily eroded long before the EC/EU was established and, since it was established, sovereignties have been further eroded by forces that are not a consequence of EU membership**. Whether it has been because of movements in financial markets, transfers of capital within multinational corporations, changing trade patterns, or US military dominance, **EU states have become increasingly affected by, and at the mercy of, international developments they cannot control**. This loss of power may not have involved legal transfers of sovereignty as has been the case within the EU, but it has had a very similar effect. The fact is that in an ever expanding range of policy sectors, states have not been able to act in isolation but have had to adjust and adapt so as to fit in with an array of external influences. **The EU should not, therefore, be viewed as constituting a unique threat to the sovereignties of its member states. On the contrary, it is in some ways an attempt to meet this threat by providing a means by which member states, if not able to regain their sovereignty, can at least re-assert control over aspects of decision-making by cooperating together at levels and in ways that match post-war internationalism** (Nugent: *op. cit.*: 21-22).

[...] viewed from a broader perspective, the EU is not only the cause of a decline in national powers but is also a response to decline. This is because much of the rationale of the EU lies in the attempt —an attempt for which there is no international parallel— on the part of the member states to increase their control of, and their strength and their influence in, a rapidly changing world. Although all of the states have reservations about, and some have fundamental criticisms of, certain aspects of the EU, each has judged that membership enhances its ability to achieve certain objectives. The precise nature of these objectives varies

from state to state, but in virtually all cases the main priorities are the promotion of economic growth and prosperity, the control of economic and financial forces that are not confined to national boundaries, and the strengthening of political influence. Insofar as these objectives are being attained, it can be argued that the diminution in the role of the state and the loss of sovereignty that arises from supranationalism is counterbalanced by the collective strength of the EU as a whole.

Indeed, since international change and developing global interdependence have resulted in all of the member states experiencing a considerable *de facto*, if not *de jure*, loss of national sovereignty quite irrespective of the loss that is attributable to EU membership, **it can be argued that the discussion about national sovereignty, in the classical sense of the term at least, is no longer very meaningful. Rather it should be recognised that the only way in which EU states can retain significant control of their operating environments is by pooling and sharing their power and their sovereignty** (*ibid.*: 438; les negretes dels dos fragments són nostres).

De l'exposició de Nugent en surten molts fils que estirarem als apartats següents. De moment, aquest el tanquem amb una sèrie de conclusions importants per a la resta de l'anàlisi: la sobirania no és absoluta; la sobirania dels estats europeus s'ha vist erosionada de manera molt significativa des de fa dècades per tot de forces diferents, que no tenen res a veure amb la UE; l'adhesió a la UE pot ser concebuda com una estratègia de resistència davant aquests atacs a la sobirania dels estats; i, finalment, parlar de sobirania nacional en aquest context no té gaire sentit.

5.2.2. Limitacions acumulades i concentrades: la sobirania a l'escenari *statu quo*

Parlàvem fa un instant de forces que erosionen des de fa dècades la sobirania dels estats. Una bona part de les que ha citat Nugent són perfectament aplicables al cas andorrà i s'afegeixen, de fet, a les limitacions a la sobirania específiques dels estats de petites dimensions en general i d'Andorra en particular. L'objectiu d'aquest apartat és repassar algunes de les limitacions de la sobirania andorrana en el moment actual.

Comencem per la dimensió interna, que és la menys pertinent d'enfocar per al cas que ens ocupa, però com que també acostuma a invocar-se al debat públic dins d'aquest poti-poti que considerem quan parlem de sobirania, pot ser interessant de repassar. A Andorra, la sobirania resideix en el poble (CPA, art. 1.3). El cas, però, és que el poble exerceix aquesta sobirania per triar els consells de Comú i el Consell General. A partir d'aquí, tota aquesta sobirania es dilueix en un joc de delegacions a múltiples nivells, típic dels règims parlamentaris, però sense cap concessió en el cas d'Andorra. Els ciutadans no

trien directament ni els síndics, ni el cap de Govern, ni els fiscals, ni els batlles, ni els magistrats del Constitucional, ni els membres del Consell Superior de la Justícia, ni el Raonador del Ciutadà, ni els Coprínceps.

A aquests últims —que són una peça fonamental en el sistema polític andorrà—, a més, no els tria de manera delegada cap institució votada pels detentors de la sobirania popular: una primera manera de mirar-nos-ho és que qui els tria, a la pràctica, qui tria el nostre cap d'Estat és el cos electoral francès, d'una banda, el papa de Roma, d'una altra, i el punt d'atzar que fa que coincideixin una i altra part de la nostra estructura de cap d'Estat indivís; una segona manera de mirar-nos-ho, en canvi, és que el poble andorrà fa més de trenta anys, aprovant la Constitució en referèndum, va legitimar no només que tinguéssim Coprínceps sinó que s'escollissin com s'escullen, delegant la seva elecció a França i a la Santa Seu. En qualsevol cas, en l'elecció i el manteniment del nostre cap d'Estat hi intervenen, com a mínim, cinquanta milions de francesos, un papa, l'atzar, els nou mil andorrans amb dret de sufragi del 1993 i la voluntat del president de la República francesa i del bisbe d'Urgell. En relació amb aquests dos últims, no podem oblidar que la proposta del nostre model de cap d'Estat depèn de nosaltres, però que el seu manteniment —i, doncs, la nostra Constitució—, no: si l'un dels dos abdica, hem de modificar la Constitució ho vulguem o no els andorrans, una dependència que no parla gaire bé de la solidesa de la nostra sobirania.

Un altre cas interessant de considerar és el del Tribunal Constitucional, el màxim intèrpret de la Constitució i àrbitre entre institucions, que en els seus més de trenta anys d'història ha estat format per magistrats que, en la seva immensa majoria, no eren andorrans i no havien desenvolupat la seva carrera aplicant dret andorrà. Més enllà que aquests referents puguin ser d'utilitat quan es discuteixi sobre delegacions de sobirania, insistim, però, en què aquesta dimensió interna de la sobirania no és la que pertoca invocar quan discutim de l'impacte sobre la sobirania d'un acord d'associació.

Si ens centrem en la dimensió externa, el cas és que la sobirania d'Andorra és extraordinàriament vulnerable. Tant és així que, en algunes dimensions, Andorra és absolutament dependent de l'exterior. De fet, aquesta interdependència és la norma, com hem vist, a tots els països. Però en el cas d'Andorra ho és de manera agreujada. Repassem tan sols algunes d'aquestes dependències.

No som sobirans energèticament: la major part de l'energia que necessitem per fer funcionar el país l'hem d'importar de fora. Tampoc no som sobirans ni pel que fa a l'alimentació ni pel que fa als béns de consum: pràcticament tot ho importem de fora. Aquestes dependències, a més, no són només de subministrament. També som dependents dels preus que altres fixen i que nosaltres paguem per tots els productes esmentats fins ara i per tots els productes que importem, que són la majoria dels que consumim. I per acabar aquest bloc, també som dependents de la qualitat i de la seguretat de bona part del que consumim: pel que fa a la seguretat alimentària, sanitària o dels

productes industrials que importem, depenem que altres organismes exteriors analitzin si són segurs i ho acceptem a ulls clucs, sense la més mínima voluntat d'exercir la nostra sobirania en aquest àmbit, clau per a la seguretat de la població andorrana. Seguim: som dependents pel que fa a la disponibilitat de forces de treball. Ho hem vist no fa gaire: quan a Espanya o a Portugal han millorat els salaris mínims i els salaris en general, hi ha hagut més dificultats per trobar treballadors per als sectors més mal remunerats. Durant la pandèmia també es va veure que puntualment, fins i tot, som dependents de les decisions dels estats veïns de tancar les fronteres i de no deixar entrar turistes al país. Som dependents pel que fa a la gestió dels residus que generem, que exportem en gran mesura. Som dependents de l'exterior per pagar el cost del personal docent d'alguns dels nostres sistemes educatius i per garantir l'ensenyament superior a la immensa majoria dels nostres estudiants universitaris. Som dependents de l'exterior a l'hora de tractar-nos de determinades malalties i d'aprovisionar-nos de medicaments i de vacunes. Som dependents de l'exterior per disposar dels serveis digitals a què ràpidament s'han acostumat la població, les empreses i les administracions andorranes. Som dependents de l'exterior perquè la nostra economia, basada en uns pocs sectors clau, funcioni a ple rendiment: si la conjuntura de les economies veïnes pateix, o ho fa l'economia d'origen dels nostres clients, l'economia andorrana pot fer ben poca cosa per evitar que els turistes d'aquestes regions deixin de venir o gastin menys. Som dependents de l'exterior per obrir la nostra economia —si no ens accepten en d'altres mercats, no podem fer res per entrar-hi. Depenem de l'exterior en bona part del que té a veure amb coneixement: els nostres professionals es formen fora d'Andorra, amb idees de fora d'Andorra, es reciclen fora d'Andorra i, quan no arribem a tot amb professionals andorrans formats a l'exterior, recorrem a assessors i consultors exteriors perquè ens recomanin i a empreses estrangeres perquè desenvolupin accions específiques. També ens inspirem, per dir-ho suau, en legislacions exteriors a l'hora de regular el funcionament del nostre país i de fer front als nostres problemes. També depenem dels estats veïns a l'hora de poder connectar-nos millor al món exterior. Sense sortida al mar, no només som dependents de les inversions de Madrid i de París en la millora dels accessos a Andorra sinó també, i sobretot, d'una cosa més bàsica: de la seva voluntat de millorar aquests mateixos accessos —ja siguin en forma de carreteres, de vies de tren o d'aeroports—, una decisió no sempre senzilla, sobretot quan una part important del món local que ens envolta ens percep com a competència i denuncia les externalitats negatives del nostre creixement. Si a això li sumem la impossibilitat de controlar les protestes que deriven en talls de les úniques vies que connecten Andorra amb l'exterior, la sobirania d'Andorra en aquest àmbit també és força limitada.

I som dependents de l'exterior de més coses encara. De les que esmenta va Nugent una mica més amunt. De les pressions rebudes per acabar amb pràctiques com la reintroducció al mercat interior del sucre procedent d'ecedents comunitaris o el contraban massiu de tabac. O per sortir de la llista

negra de paradisos fiscals. De fet, si repassem els executius posteriors a l'últim govern Ribas, quan ja érem independents *de iure*, tots ells han vist com pressions internacionals prou poderoses o dependències que es manifestaven amb més intensitat en alguns moments puntuals els ocupaven una part substancial de l'agenda. Per donar només un exemple de cadascun: dels governs Forné, les pressions espanyoles contra el contraban de tabac i contra la reintroducció del sucre; del govern Pintat, les pressions per tancar l'afer del sucre i la crisi de l'exportació de residus; del govern Bartumeu, la necessitat d'entomar l'amenaça d'abdicació del copríncep Sarkozy si no s'introduïen reformes en la fiscalitat; dels governs Martí, la ja arxifamosa nota del FinCEN i com la necessitat de canalitzar-la ha condicionat una part important de la vida política i econòmica del país; i dels governs Espot, el difícil repte d'aconseguir dosis suficients de vacunes contra la covid-19 i d'aconseguir un tancament de la frontera a l'entrada de turistes el més curt possible.

Per acabar aquest retrat de la sobirania limitada d'Andorra, falta sumar a l'erosió per la dependència de l'exterior totes les decisions que Andorra ha adoptat sobiranament al llarg de les darreres tres dècades que han implicat cessions formals de sobirania. Cada cop que Andorra ha signat un conveni o un acord internacional —i n'ha signat prop de 200— o s'ha adherit a alguna organització internacional, ha lligat una mica de mans la seva capacitat d'actuar (sobirania formal) per poder ampliar la seva capacitat de fer coses que sense aquells acords no hauria estat capaç de fer (sobirania real). Per posar un exemple d'una rellevància menor —en comparació a d'altres que toquen matèries més substancials—, però molt senzill d'entendre, fixem-nos en el cas de la declaració de la Vall del Madriu-Perafita-Claror com a patrimoni de la humanitat per part de la UNESCO. La declaració no la pot aconseguir Andorra per si sola —encara que la desitgi— i per poder obtenir-la i mantenir-la està obligada a fer una sèrie d'accions que, si no formés part de la UNESCO i si no hagués obtingut la declaració, potser no hauria fet. Cessions de sobirania per una banda per ampliar la sobirania (entesa com la capacitat de fer possible el que es té la voluntat de fer) per una altra. I això que passa amb una cosa al final tan *micro* ha passat, entre molts altres casos, cada cop que Andorra ha signat acords bilaterals o multilaterals o s'ha apropat a les Nacions Unides (i a bona part de les seves agències), a l'OMC, a l'OCDE, a l'FMI, a l'OSCE, a la UE, al Consell d'Europa...

Si hi ha un àmbit especialment sensible en què, en aparença, hem cedit sobirania, aquest és el nostre sistema de protecció dels drets humans. D'entrada, la nostra Constitució es lliga, a l'article 5, a la Declaració Universal dels Drets Humans que emana de les Nacions Unides, no a una de pròpia. Uns anys més tard ens vam adherir al Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals del Consell d'Europa, fet que condiciona encara més la interpretació pròpia que puguem fer des d'Andorra dels drets més importants de la nostra població. Si algú considera que se li han vulnerat els seus drets humans, a més, acabarà al Tribunal Constitucional, format majorment, com hem dit, per magistrats no andorrans, la meitat dels quals

han estat nomenats per uns Coprínceps que van cedir la sobirania al poble el 1993 però que encara nomenen la meitat dels magistrats del Constitucional. Si la sentència d'aquesta institució no el satisfà, podrà recórrer al Tribunal Europeu dels Drets Humans d'Estrasburg (TEDH), on si l'afer és examinat per un jutge únic, aquest mai no serà andorrà, i si és examinat per una sala, tan sols hi haurà, com a màxim, un andorrà entre els set magistrats que dirimiran la causa. Vist des d'un cert punt de vista, Andorra ha cedit dosis enormes de sobirania —tota?— en un àmbit fonamental: els drets humans de la seva població i la interpretació d'una part essencial de la seva Constitució. Aquesta, però, no és l'única interpretació possible. També podem considerar el TEDH com una institució nostra, a la qual ens hem volgut adherir voluntàriament i que ens ofereix molt més del que ens treu —més protecció per a la nostra població, una instància jurisdiccional més, un millor reconeixement internacional, més seguretat jurídica en un àmbit fonamental, etc. De fet, cal recordar que un dels motors que van impulsar la Constitució del 1993 era la idea que si a Andorra es vulneraven els drets humans de la seva població, qui havia de ser jutjada era Andorra, i no Espanya i França, com va ser el cas el 1986. Que Andorra pogués ser jutjada com a Estat independent per un tribunal com el TEDH era vist com una prova definitiva de la seva sobirania, no com una cessió de sobirania inadmissible.

El retrat que emergeix dels paràgrafs anteriors no és, per tant, el d'un estat realment independent —ben pocs ho són a la pràctica, ja ho hem repassat, però el cas d'Andorra és especialment significatiu. Tampoc és la descripció d'una sobirania plena com la que s'invoca al debat públic quan s'alerta de la possibilitat de perdre-la. Aquesta pretesa sobirania és fictícia, un miratge, un mite. Si concebem la sobirania com la capacitat de decisió de manera autònoma, el cert és que podem decidir ben poques coses sense dependre d'altres. Només podem ser sobirans en el desig de ser autàrquics, no en tot allò en què som dependents de l'exterior, que és pràcticament tot per a un país de 468 quilòmetres quadrats obert en canal a l'exterior. El retrat, doncs, és el d'un estat amb una sobirania molt limitada, que depèn de l'exterior en pràcticament tots els àmbits clau i que depèn de l'exterior en un doble sentit: el de voler continuar col·laborant amb Andorra (i no aturar aquesta cooperació, sovint asimètrica, d'un dia per l'altre), i el de prestar-se a donar un cop de mà cada cop que Andorra els necessiti i els ho demani.

Aquesta interdependència, que en el nostre cas té molt de dependència, es veu agreujada, a més, pel fet d'estar concentrada en molts pocs decisors i per la capacitat d'actuació d'aquests decisors. Mirem d'explicar-nos. La major part de la vulnerabilitat de la nostra sobirania ens ve d'Espanya i de França. I ja hem vist en el passat com el govern espanyol i la presidència francesa han jugat les seves cartes per adreçar certes pràctiques andorranes. Si portem aquest risc —que és real, que ja ha passat— a un moment polític com l'actual, amb partits populistes que podrien jugar la carta andorrana per guanyar suports locals, i en un context en què una sèrie de decisions adoptades per una sola persona poden ser devastadores per a Andorra —quant

a subministrament energètic, gestió de residus, comunicació amb l'exterior, etc.—, el nivell de risc s'incrementa encara més. Si, a més, recordem que el gruix de l'economia andorrana es concentra en molt pocs sectors i que aquests sectors, justament, són molt dependents de l'exterior, convindrem que el model andorrà penja constantment de dos fils, dos fils que podem confiar que es mantinguin fermes però que, de fet, depenen molt poc de la voluntat d'Andorra. I així com a l'hora de modelitzar l'economia andorrana del futur no hem incorporat riscos d'aquesta mena als models (perquè poden donar-se o no donar-se, fer-ho en un moment o en un altre, amb més o amb menys intensitat), el sol fet que sí que existeixin i que puguin activar-se és, en canvi, un indicador indiscutible de les limitacions de la sobirania real andorrana i de la seva dependència d'actors i de factors que no controla.

Un cop aclarit el punt de partida i assumit que en l'escenari actual la sobirania d'Andorra és molt limitada i que en l'escenari de no adopció de l'AA aquesta dependència de l'exterior no només no millora sinó que, en cas de variar, seria per agreujar-se, ja podem ara avaluar l'impacte de l'AA en la sobirania d'Andorra sense partir ni d'un concepte relliscós de sobirania ni d'un retrat idealista i naïf de la sobirania real d'Andorra en un escenari de statu quo.

5.2.3. Cedir quant?

Per delimitar l'abast quantitatiu potencial de la delegació de sobirania que exigirà l'AA, hem de considerar una sèrie d'elements amb els quals ens hem anat familiaritzant els tres darrers capítols:

- La sobirania d'Andorra a l'escenari statu quo (SQ) és molt limitada.
- L'AA no abasta la major part de les competències de l'estat.
- La incidència de l'abast es concentra, de manera molt majoritària, en la regulació de l'activitat econòmica (85%+ de l'AA) i, en particular, en les normes tècniques de producció (60% de l'AA).
- La immensa major part de la normativa a què ens referim al punt anterior ja ens afecta *de facto* com a consumidors: pràcticament tot el que consumim a Andorra està fabricat seguint la normativa que ara haurem d'incorporar al nostre ordenament jurídic.
- La immensa major part de la normativa a què ens referíem al tercer punt d'aquesta llista difícilment afectarà els actors de l'economia andorrana actual, ja que regula processos de producció que no preveiem que es desenvolupin a Andorra. En el cas que alguns sí que es desenvolupessin, les normes que l'AA els obligaria a seguir serien les mateixes que s'exigeixen al mercat interior i serien les que els exigiria el mercat interior de la UE —el destinatari natural d'una eventual producció andorrana— per poder exportar-hi en un escenari SQ, amb el desavantatge que sense l'AA no tindrien equivalència tècnica.
- Si tenim en compte que l'adopció de l'AA es farà via referèndum, tot el cabal inicial amb què compta l'AA s'adoptaria sense cessió de sobirania, per una decisió sobirana del poble andorrà.

- Pel que fa al cabal dinàmic, hem vist —al capítol 3— que tot i que podem esperar que arribi als 600 actes jurídics a l'any, una xifra més raonable —si descomptem, entre d'altres, els actes molt tècnics que esmenen actes pràcticament idèntics— és que cada any s'incorporin a l'ordenament jurídic andorrà uns 100 actes jurídics realment nous.

- Si repliquem al cabal dinàmic les proporcions del cabal inicial, podem conèixer que com a mínim 80 de les 100 normes realment noves que haurem d'adoptar cada any seran normes que ens afectarien *de facto* de la mateixa manera amb AA o sense AA.

Per tant, de tot el cabal comunitari que haurem d'adoptar amb l'AA, el nombre de normes que podem esperar que suscitin l'interès dels legisladors andorrans se situa entre cap i vint actes jurídics a l'any. El màxim esperable és, doncs, unes vint. D'aquestes, però, no podem saber amb exactitud quantes seran normes tècniques d'estadística o de protecció de dades amb què ja estem alineats o quantes seran normes que afectin una matèria rellevant per a Andorra, que Andorra tingui capacitat de regular de manera realment autònoma i que Andorra no acostumi a regular habitualment basant-se en legislació comunitària, de manera que així com la de vint normes a l'any per mirar-se amb deteniment és una xifra probable, zero, dos i cinc també ho són, de xifres probables. A més, cal tenir en compte que, per a totes elles, Andorra disposarà d'una certa capacitat de negociació. Limitada, però capacitat de negociació al capdavall.

5.2.4. Cedir què?

Si ens oblidem del filtratge quantitatiu de l'apartat anterior i tornem a considerar tots els actes jurídics que s'hauran d'adoptar cada any, la pregunta que mirarem de respondre ara és en què consisteix la pèrdua de sobirania a què es veuria sotmesa Andorra.

Partim de la base que en tots els casos, cada cop que Andorra ha d'adoptar un acte jurídic del cabal comunitari, hi ha una delegació de la sobirania formal. Tenint en compte, però, com hem vist en apartats anteriors, que en el món actual, i a Andorra en particular, no hi ha gaire relació entre la sobirania formal —la que diu la Constitució que tenim— i la real —la que podem exercir realment—, el que repassarem aquí és l'impacte de l'AA en la sobirania real.

En alguns casos, no només no hi hauria una pèrdua sinó que hi hauria un guany de sobirania. Això és així perquè algunes normes que Andorra hauria d'aplicar igualment sobre la base d'altres acords signats amb la UE i per a les quals la capacitat de negociació és molt limitada, per no dir inexistent, ara existirà la possibilitat de negociar-les.

En d'altres casos —en la immensa major part (*v. supra*)— l'impacte en la sobirania real serà nul: sí que haurem d'incorporar nous actes jurídics, però no afectaran en res ni la vida dels andorrans ni la capacitat d'actuació dels actors econòmics respecte a com l'afectarien a l'escenari SQ.

Per a un tercer grup d'actes jurídics, aquells que pertanyen als àmbits en els quals Andorra ja no té sobirania efectiva avui i no podria de cap manera regular pel seu compte (v. *supra*), l'impacte de l'AA també és nul: ni era sobirana ara, ni ho seria sense l'AA ni ho seria amb l'AA.

Hi ha un altre grup d'actes jurídics en què l'impacte previst és nul: aquells que regulen qüestions per a les quals la voluntat continuada dels legisladors andorrans ha estat sempre la d'alinejar-se amb la normativa comunitària, per evitar distàncies que puguin dificultar l'activitat dels actors econòmics andorrans o perquè és una qüestió molt tècnica en la qual la manca de coneixement sobre la qüestió a Andorra feia més còmode i recomanable prendre de manera indirecta l'esperit i una bona part dels detalls de legislacions foranes, encara que fos amb adaptacions que ara també es podran negociar.

En penúltim lloc trobem totes aquelles decisions —hi entrarem més a fons més endavant— que Andorra desitjava adoptar però que no podia adoptar per si sola i per a les quals necessitava la col·laboració dels Estats veïns o de la UE i que ara, gràcies a l'AA, podrà adoptar. En aquests casos, es dona un guany de sobirania real, ja que la capacitat d'Andorra de fer el que volia fer es veu incrementada.

I, per acabar, trobem aquells àmbits en què Andorra sí que té sobirania real per regular de manera autònoma i en què l'AA proposarà que s'adopti normativa que reguli en un sentit contrari al que triaria Andorra. És en aquests casos, i només en aquests casos —que són molt pocs—, on hi ha una amenaça potencial real a la capacitat d'Andorra de regular de manera sobirana un àmbit concret d'actuació. I ara sí, per a aquests àmbits específics que acabem d'identificar, en què es concretaria aquesta cessió potencial de sobirania?

Pel que fa a l'adopció dels actes jurídics, l'afectació es concreta en què en un àmbit donat, tant si havies decidit de no regular-lo com si havies decidit de regular-lo a partir de criteris propis, ara com a mínim hauràs de considerar regular-lo i fer-ho partint d'una norma europea. Això no implica ni que l'hagis d'acabar adoptant, ni que l'hagis d'acabar adoptant sense adaptacions ni que l'hagis d'adoptar de seguida. I això és així perquè tot i que perds la possibilitat de no plantejar-te adoptar-lo i de no partir d'una norma europea, sí que tens la capacitat de negociar-lo. D'entrada, perquè disposes d'un mecanisme previst justament per a la negociació: el comitè mixt, previst i regulat pel mateix AA. I, en segon lloc, perquè l'experiència negociadora amb la UE dels països de l'Espai Econòmic Europeu amb el cabal dinàmic i el d'Andorra amb el cabal base (v. capítol 3) ens diu que podem esperar obtenir exempcions, adaptacions o transitòries per a una de cada dues normes per a les quals les demanem.

En alguns casos s'ha apel·lat a l'argument que la pèrdua de sobirania patida amb un AA és molt més important que la que es pateix esdevenint estat membre de la UE, pel fet que com a estat membre Andorra tindria dret de

vot i com a estat associat no el té. Aquesta diferència, però, és només una part molt petita de la història. D'entrada, perquè com a estat membre de la UE, el cabal que se li aplicaria a Andorra seria molt superior al cabal de l'AA i entraria, aquest sí —com hem vist al capítol 3—, en moltes més competències estatals i, per tant, tindria un impacte potencial molt més elevat en la sobirania d'Andorra. A més, el límit temàtic d'aquell cabal no és tan clar com el de l'AA i podria ampliar-se per acord dels estats membres. Finalment, amb el pes d'Andorra en relació amb els de tota la resta d'estats membres, el dret de vot —garantit formalment— no es traduiria —realment— en capacitat d'aconseguir adaptacions per a Andorra. La via per aconseguir aquestes adaptacions seria la de la negociació, que és justament la via prevista a l'AA, amb l'afegitó que el tipus de negociació prevista a l'AA sembla especialment beneficiosa per a Andorra, ja que el format bilateral li permet tenir una veu pròpia i temps suficient per discutir les seves particularitats —molt més difícil amb formats multilaterals—, però, alhora, el fet que la voluntat de la UE respongui a una conjunció d'interessos molt més difusos fa que la possibilitat d'aconseguir adaptacions sigui més probable. Per tant, si considerem tots els arguments exposats fins aquí en aquest apartat, d'entre els tres escenaris discutits al debat públic, el d'un acord d'associació és el que, per una combinació de volum de cabal a assumir i de capacitat d'incidència, menys pot degradar la sobirania nacional, que es veu trastocada com a sobirania formal però molt menys, o gens, o fins i tot pot veure's reforçada en alguns àmbits, com a sobirania real.

La fase d'adopció de la legislació no és l'única, però, en què es podria perdre sobirania. Aquest risc també existeix, evidentment, pel que fa al judici que es pugui fer de si s'estan aplicant bé les normes o no, que seria una competència exclusiva del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE).

Donat que una bona part de les normes no s'acabaran aplicant de manera efectiva a Andorra (perquè no es fabricaran aquí molts dels productes que regula la normativa UE), no és esperable que l'Estat sigui jutjat per una mala praxi en l'aplicació de normes que no s'aplicaran. Per tant, igual que ens passava en el cas de l'adopció, la quantitat de normes respecte a les quals pot ser jutjada Andorra és una proporció molt baixa amb relació al total del cabal.

En segon lloc, cal tenir en compte que, abans d'arribar a un judici, existeixen múltiples mecanismes previs que poden permetre evitar-lo, tant dins del comitè mixt de l'AA com, en el cas que s'hi arribés, dins del mateix TJUE.

Un altre element que cal tenir en compte —a risc de ser considerats naïfs— és que el TJUE no és ni la fiscalia de la UE ni encara menys l'advocat defensor de la UE, és el tribunal que interpreta el compliment o no de la normativa que forma part del cabal comunitari. En aquest sentit, doncs, no es pot dibuixar la seva funció com si dos equips s'enfrontessin i l'àrbitre fos d'un dels dos equips. Perquè, per dir-ho de manera planera, el tribunal no és d'ells sinó que és de tots (d'Andorra i de la UE), és del mercat comú. Ho podem discutir,

òbviament, però només si posem en dubte la separació de poders en l'arquitectura comunitària, una crítica que no sosté el pes de l'evidència empírica. Per tant, Andorra no hauria de patir perquè el TJUE decideixi arbitràriament en contra seva, sinó només per ser denunciada i condemnada quan sigui cert que s'està saltant una normativa que ha decidit adoptar i que s'ha compromès a complir.

Un argument força perillós que se sol invocar en aquesta discussió és que el fet que no hi hagi cap jutge andorrà al TJUE ens resta sobirania. Un argument discutible perquè ja formem part de molts altres organismes en els òrgans de direcció dels quals no disposem de cap membre i també perquè aspectes molt importants del nostre ordenament jurídic, com els drets humans, l'arbitratge entre institucions i, *in fine*, la interpretació de la nostra Constitució, fa molts anys que estan en mans de magistrats no andorrans. I un argument perillós, dèiem, perquè implica esperar un tracte més favorable per part d'un jutge andorrà, una posició que no només ataca la separació de poders, sinó que suposa que el que hem d'esperar d'un tribunal no és justícia sinó un tracte de favor. De fet, com ha de ser, tant al TEDH com al TJUE o al TPI el fet que els estats hi enviïn magistrats no està concebut de cap manera com una compensació de la pèrdua de sobirania que implica poder ser jutjat per un tribunal supranacional, sinó com una contribució al funcionament d'aquestes institucions amb magistrats que no tindran incidència en el judici als seus països d'origen.

5.2.5. Cedir, per sempre?

Abandonem, ara ja, la dimensió micro de la sobirania i fem-ho amb un argument al qual no hem apel·lat fins ara, un argument que solem defugir però que és absolutament rellevant.

Amb qualsevol acord, conveni o tractat internacional, un Estat decideix sobiranament que delega una sèrie de funcions de les quals en pot recuperar l'exercici directe (no delegat) decidint sobiranament de sortir d'aquell acord, conveni o tractat. Evidentment, no es tracta d'una decisió ni gaire habitual, ni gaire ben vista, ni exempta de costos, però cap d'aquests factors fan que sigui una decisió impracticable, i que sigui costosa és un impacte que cal atribuir al capítol de costos però no al de la sobirania, que és el que ara ens ocupa. Per tant, si la pregunta directa és «Pot Andorra sortir de l'AA quan ho consideri oportú?», i la resposta és sí, perquè és sí (res no li impedeix de fer-ho més enllà de l'anàlisi que no és la millor decisió), es fa molt difícil defensar que, a nivell macro, hi ha una pèrdua de sobirania o, per exposar-ho en altres termes, que la delegació de sobirania que es fa en el marc de l'AA sigui una pèrdua per sempre, ja que igual que s'hauria adoptat per una decisió sobirana, es podria abandonar per una decisió sobirana.

Per tant, la decisió sobirana de delegar una petita part de la sobirania només ha de durar fins que el poble andorrà sobiranament ho decideixi —la sobira-

nia va justament d'això—, i podria decidir d'aturar-ho per una pressió social massiva, creant partits que defensin la sortida de l'AA, donant prou suport electoral als partits que portin una sortida de l'AA com a punt principal del programa per poder tenir una majoria parlamentària suficient per decidir la sortida de l'AA, etc. Per tant, les vies per les quals es manifesta habitualment la sobirania popular serien suficients per poder deixar de delegar via AA una part mínima de la sobirania nacional. Pel que fa als mecanismes polítics i legals necessaris, de fet seria molt més senzill abandonar l'AA que reformar la Constitució. Una altra cosa és que sigui una decisió difícil d'adoptar, pels costos de sortida que podrien fer impossible a la pràctica poder decidir sortir de l'AA. Sobre aquest punt, però, tres idees: la primera és que si són costos, no és sobirania; la segona és que, com hem vist al capítol 3 i veurem en altres seccions d'aquest capítol 5, l'abast de l'AA no obliga a grans canvis estructurals i els costos d'adaptació no són tan importants; i la tercera és que si mai es decideix de sortir-ne, se suposa que seria perquè es disposa d'informació de qualitat que indica que, tenint en compte aquests costos, sortir de l'AA és la millor de les opcions.

5.2.6. Cedir?

Escrivíem unes línies més amunt que era difícil defensar que l'AA implicaria una erosió de la sobirania si la seva adopció es basava en una decisió sobirana i si es podia abandonar també per una decisió sobirana. A l'apartat anterior ens hem centrat en la segona condició. És hora de dedicar-nos a la primera.

El cas és que el fet de sotmetre l'adopció de l'AA a referèndum faria que aquesta adopció no només fos sobirana, sinó que podríem parlar d'un exercici reforçat de sobirania i d'una decisió sobirana en un doble sentit: perquè seria l'Estat andorrà qui ho hauria decidit (sobirania nacional) i perquè dins de l'Estat andorrà seria el poble qui ho hauria decidit (sobirania popular) de manera directa i inequívoca, responnent a una pregunta específica sobre la qüestió i sense haver d'interpretar la seva voluntat a partir, per exemple, d'uns resultats electorals. Vaja, que tant si el resultat del referèndum és un sí com si és un no, l'adopció o la no adopció de l'AA, i tot el que implica, haurà estat una decisió sobirana.

L'únic que es podria argüir al punt anterior és si podem parlar d'exercici de sobirania quan una generació (l'Andorra actual) està decidint per les generacions futures.

Abans de respondre-hi directament, ha de quedar clar que el fet que les generacions futures heretin el resultat de les decisions passades és, i ha estat sempre, el pa nostre de cada dia, a Andorra i arreu. Quan la generació n aprova uns plans d'urbanisme molt permissius, les generacions $n+1$, $n+2$ i següents hereten l'Andorra que han permès aquells plans d'urbanisme. Quan una generació s'endeuta molt o fa molta contenció de la despesa pública, la generació següent hereta una caixa més plena o més buida. I quan una generació construeix escoles i depuradores d'aigua, les generacions següents es bene-

ficien d'aquests equipaments ja disponibles. Amb l'AA passa exactament el mateix: una generació, de manera sobirana, decidiria una associació amb la UE (de la mateixa manera que generacions anteriors van decidir entrar a les Nacions Unides o al Consell d'Europa o signar tractats amb França, Espanya i Portugal) i les generacions següents heretarien una Andorra amb AA, amb tots els aspectes positius i negatius que aquesta decisió pugui comportar.

Un primer atenuant a aquesta decisió des del present sobre el futur del país és que el soci d'Andorra, la UE (v. 2.1.4), és una entitat força previsible a mitjà i a llarg termini, molt més, en qualsevol cas, que un sol estat.

En el cas de l'AA, a més, com hem desenvolupat a l'apartat anterior, les generacions $n+1$, $n+2$ i posteriors tindrien la possibilitat de sortir de l'AA, segurament amb alguns costos, cert, però podrien fer-ho, no com els passaria amb les conseqüències d'altres decisions del passat com, per exemple, l'aprovació de plans d'urbanisme excessius, que serien jurídicament incorregibles i, a la pràctica, inexecutables.

Però encara hi ha més. No només el «sí» seria una decisió de la generació actual que comprometria les generacions futures. També el «no» ho faria. Si mantenim la definició de sobirania com la capacitat de fer allò que tens la voluntat de fer, podrien donar-se aquestes quatre situacions:

- que la generació n (l'actual) vulgui un AA i les generacions següents també el vulguin;
- que la generació n no vulgui un AA i les generacions següents tampoc no el vulguin;
- que la generació n vulgui un AA i les generacions següents no el vulguin;
- que la generació n no vulgui un AA i les generacions següents sí que el vulguin.

Les dues primeres possibilitats no són problemàtiques. La tercera sí que ho és, però ja hem vist, fa tan sols unes línies, que les generacions següents tindrien mecanismes per exercir la seva sobirania i abandonar l'AA. Amb la quarta possibilitat, en canvi, no només trobem el mateix problema de desajust entre voluntats presents i futures sinó que, a més, no se'ls pot garantir a les generacions següents que puguin ser sobiranes en relació amb aquesta macrodecisió. I això és així perquè la finestra d'oportunitat que s'ha obert per negociar l'AA a les acaballes del primer quart del segle XXI no sabem si tornarà a obrir-se més endavant. Per tant, en el cas que les generacions futures volguessin una Andorra diferent, com la que l'AA permetria, pot ser que tinguin la possibilitat d'aconseguir-ho però també pot ser que no, pel fet que la decisió no dependria només d'ells. En altres paraules, posar fi en un futur a l'AA entra dins del marge de sobirania que té Andorra, però avançar cap a un AA després de dir que no a aquest no podrà ser mai una decisió sobirana d'Andorra, perquè no dependrà mai només d'ella.

5.2.7. Guanyar. O dos passos enrere... i tres endavant

Als últims apartats hem adoptat el marc de la pèrdua de sobirania, hem explorat en què consistia i hem anat acumulant perspectives per poder, a partir d'una visió global i no parcial de la qüestió, determinar si hi havia o no un impacte de l'AA en la sobirania. Ens falta, però, un marc complementari de l'anterior: el del possible guany de sobirania que podria comportar l'AA, segons les aportacions teòriques que hem vist al primer apartat d'aquesta secció.

Com a punt de partida d'aquesta nova perspectiva, hem de considerar tres elements. El primer, recordar que la definició operativa de sobirania que hem adoptat aquí és la de la capacitat que té un estat per fer allò que pretén fer. El segon element és que com a mínim una part de la literatura que estudia aquests fenòmens (v. *supra*) considera que els processos d'integració econòmica permeten, com a mínim, compensar les pèrdues de sobirania consubstancials a la societat internacional interdependent que tenim o, en altres paraules, que associar-te amb d'altres i cedir una part de la sobirania et permet fer més coses de les que podries fer sol. I el tercer element és que si alguna cosa ha caracteritzat mai la relació d'Andorra amb la seva sobirania és la visió pragmàtica que en té, emfasitzant la seva condició de súbdits per poder mantenir privilegis de pas o comercials, acceptant algun veto durant el procés constituent a canvi de la resta del text, defensant la continuïtat dels Coprínceps sempre amb una argumentació utilitarista, per totes les portes que ens poden ajudar a obrir en un futur, etc.

Si tenim en compte aquests tres elements, la conceptualització de l'AA com una transacció de guanys i pèrdues de sobirania lliga perfectament no només amb el que els acords d'integració econòmica són al món en general, sinó també amb com Andorra acostuma a enfocar la seva relació amb el món (Lara, 2022a: 60-67). Associar-se amb la UE, doncs, implica cessions puntuals de sobirania. Sí, ho hem vist i hem vist també que l'efecte és limitat. La qüestió, ara, és saber si d'aquesta cessió Andorra en treu alguna cosa.

I la primera cosa que en treu Andorra és un reforçament i un blindatge de la seva sobirania, amb pocs efectes visibles si ho comparem amb l'SQ actual, però amb un impacte amplíssim si l'entitat comparativa que considerem és un SQ degradat, un escenari probable, com hem comentat més amunt. Per què podem parlar de reforçament i de blindatge? D'entrada, perquè les principals dependències que té Andorra com a país depenen d'un acord menys estable i més degradable que un AA —com l'acord duaner del 1990— i, sobretot, de la voluntat de dos actors amb interessos particulars respecte a Andorra com són França i Espanya. Qualsevol degradació en les relacions amb aquests dos estats ha comportat en el passat, i podria comportar en el futur, un constrenyiment immediat de la sobirania d'Andorra. En canvi, l'AA blinda tot allò que garantien de manera més precària els acords amb Espanya i amb França —perquè ara la possibilitat de revertir-ho és molt més complexa,

és menys automàtica i depèn molt menys de la conjuntura, perquè passa a dependre de molts més actors, molts dels quals no tenen interessos gaire definits respecte a Andorra—, a més d'ampliar-ho a més matèries i a molts més països. Òbviament, en tot el que concerneixi les relacions de la UE amb Andorra, Brussel·les consultarà de manera prioritària París i Madrid, que tindran un pes molt important en allò que decideixi la UE; la diferència és que amb la integració d'Andorra al mercat comú, els dos estats veïns podran decidir menys coses de manera arbitrària respecte a Andorra, especialment pel que fa a intervencions greus com un tancament de frontera, entre moltes altres.

Fixem-nos ara en l'impacte positiu de l'AA en la sobirania d'Andorra o, si despleguem la definició de sobirania, en el tipus de coses que Andorra podria voler fer però no podria fer sense l'AA i en canvi sí que podria fer amb l'AA. Posem exemples de coses de diferent mida, de molt concretes i de més abstractes. Comencem, per exemple, per la targeta sanitària europea. És evident que permet fer unes coses que a Andorra es valoren com a positives —per això hi ha en marxa el sistema de volants de desplaçament de la CASS a França, Espanya i Portugal— però que no pot fer per si sola, amb l'únic recurs de la seva voluntat, sinó que necessita també la voluntat d'altres. Doncs bé, l'AA és la cristallització d'aquesta voluntat dels altres, que ara et permet fer una cosa que volies fer però no podies fer tu sol. I això que passa amb la targeta sanitària passa amb moltes més coses, des de les més simbòliques i mediàtiques—com ara les cues als aeroports— fins a aspectes determinants com la sobirania energètica, farmacèutica o alimentària, on l'AA no impacta incrementant la sobirania però sí mitigant la dependència en el subministrament. Si canviem de dimensió i ens en anem al moll de l'os de l'acord, la possibilitat de participar en el mercat comú —i, per tant, l'atorgament als ciutadans, als treballadors i als actors econòmics del dret a desplaçar-se, establir-se, vendre tota mena de mercaderies, oferir serveis i desplaçar capitals per tot el territori de la UE— és, sense cap mena de dubte, el guany potencial de sobirania més important. Cal veure si aquest accés al mercat comú a Andorra es valora positivament, si es vol. Però això ens ho dirà el referèndum. I si la resposta és no, implicaria que l'accés al mercat comú és una cosa que Andorra no ambicionava i que no tindrà, una decisió perfecta. Però si la resposta és sí, implicaria que la voluntat d'Andorra és accedir al mercat comú, una voluntat que Andorra no pot fer possible per si sola però que sí que fa possible l'AA, de manera que l'AA li permetria fer a Andorra una cosa que ella no podia fer per si sola, i això en termes d'impacte seria un impacte positiu de l'AA en la sobirania del país.

Per acabar, si es confirmen els impactes que aquest estudi pronostica, una Andorra amb AA tindria més ben garantit el creixement econòmic i tindria millors condicions per diversificar-se, la qual cosa la faria més resilient i, per tant, menys dependent dels seus sectors tradicionals, i això desconcentraria la seva dependència de l'exterior, un factor clau quan parlem de sobirania.

5.2.8. D'islandesos i Onlyfans

Tancarem aquesta llarga exposició sobre els possibles impactes de l'AA en la sobirania d'Andorra amb dos casos pràctics que ens poden servir per entendre més fàcilment què hi ha en risc i què no.

Un primer cas és el d'Islàndia, un Estat que té, via EFTA i EEE, un AA molt semblant al que Andorra tindria amb la UE. El que és interessant del cas islandès és que arran de la crisi financera del 2008, molt dolorosa a l'illa, es va llançar un procés constituent que es va allargar fins al 2013, que es va estendre molt més enllà de l'esfera estrictament institucional i va ser treballat des de la societat civil, i a més no es va posar cap mena de limitació a l'hora de repensar el futur del país. El cas és que, el 2008, Islàndia ja tenia un AA amb la UE, el 2014 encara el tenia, i encara el manté avui. La lliçó de tot plegat és que un AA no t'impedeix exercir la teva sobirania fins a les màximes conseqüències, com Islàndia quan va engegar un procés per repensar-se de manera integral, sense cap impediment a l'hora de fer-ho pel fet de tenir un AA. Els islandesos, a més, podrien haver sortit d'aquell procés sortint de l'EEE, de l'EFTA i, per tant, desfent la seva relació amb la UE. Van decidir de no fer-ho. Però la gràcia és que totes dues opcions eren possibles.

El segon cas que podem considerar és el d'Onlyfans, que arran de la polèmica per un presumpte cas de proxenetisme vinculat a un resident espanyol l'any 2024, podem adoptar —seguint com es va desenvolupar la polèmica als mitjans de comunicació i a les xarxes socials— com a símbol d'una inversió estrangera no desitjada. El cas, però, és que l'AA té poca cosa a veure amb aquesta mena de casos. En primer lloc, perquè és evident que aquest cas s'ha produït sense AA. En segon lloc, perquè el mercat comú permet limitacions a la inversió estrangera en casos —com aquest que ens ocupa— que afecten la seguretat. I, en tercer lloc i més important, perquè l'AA no condiciona en cap cas el codi penal que pugui tenir Andorra, de manera que si ataquem la qüestió no des de la inversió estrangera sinó des de les normes internes del país, la prohibició del proxenetisme —com ja és el cas—, sigui qui sigui que l'exerceixi, és una prohibició que no es veu en res afectada per l'AA i que, per tant, no podrien exercir a Andorra, ni amb AA ni sense, ni andorrans, ni residents, ni inversors estrangers, ni cap mena de persona. I si sortim del cas específic d'Onlyfans, aquesta última premissa és vàlida per a tot d'altres activitats, que potser en múltiples casos no podrem limitar per a comunitaris, però sí que podrem limitar per a tota la població.

5.2.9. Conclusions

Al llarg de les darreres pàgines hem vist que el fet d'adoptar l'AA pot implicar pèrdues de sobirania en àmbits molt específics. És a dir, que pot passar que en algun àmbit normatiu que per al Principat sigui rellevant i en el qual ara mateix tingui sobirania plena, la UE impel·leixi Andorra a regular-lo d'una manera contrària a com voldria fer-ho, sense que Andorra se'n surti a

l'hora d'aconseguir una exempció o algunes adaptacions. Això pot passar. Sí. Però passaria, d'entrada, en no gaires casos.

Passaria, a més, perquè els andorrans ho haurien decidit de manera sobirana i, de fet, a partir d'un mecanisme de sobirania reforçada com és un referèndum que els demani directament si volen o no adoptar un AA amb totes les seves conseqüències.

I passaria mentre els andorrans vulguin que passi.

I passaria, *in fine*, perquè al costat d'aquestes pèrdues, Andorra guanyaria la possibilitat de fer moltes més coses de les que no podria fer per si sola.

Tot això, a més, passaria en un context en què tant en un escenari SQ com en un escenari AA, la dependència d'Andorra de l'exterior és enorme i ho és en un munt de matèries i en matèries clau, a més. De manera que amb l'AA, la pèrdua de sobirania seria pràcticament imperceptible. En canvi, si es donés la circumstància que els andorrans volguessin l'AA, aquest implicaria un guany de sobirania en alguns àmbits clau i una mitigació de la dependència en d'altres de no menys importants, tot plegat a partir d'una decisió sobirana del poble andorrà i revocable també de manera sobirana.

Per tant, en funció de com enfoquem la qüestió, tenim arguments per parlar de guanys de sobirania, molts menys per parlar de pèrdues i, sobretot, molts arguments per defensar que la sobirania es mantindrà intacta. Per tant, tot i que si això fos una balança la cosa s'inclinaria netament cap al costat dels guanys, si fem una concessió a la pluralitat de punts de vista amb què ens podem mirar la qüestió de la sobirania, podem convenir que la qualificació d'impacte compensat és una de les que més s'ajusta a l'impacte que podem esperar de l'AA sobre la sobirania andorrana, de manera que li atribuïm un zero a l'IIAAMA.

5.3. Els drets i llibertats dels ciutadans

El primer que cal destacar en aquesta secció és que, després de revisar de manera exhaustiva l'AA i el cabal comunitari que porta associat, no hem detectat que l'AA comporti cap pèrdua de drets ni de llibertats per als ciutadans andorrans. Per tant, tots els drets i llibertats que té reconeguts la ciutadania a l'Andorra actual són els mateixos drets i llibertats que continuaria tenint tant si s'aproves com si no s'aproves l'AA.

En segon lloc, però, cal destacar que l'AA ampliaria els drets de què gaudeixen actualment els ciutadans andorrans. Aquesta ampliació de drets, però, l'hem de classificar en dues categories diferents per poder entendre'n correctament l'impacte.

En un primer sac hi trobaríem tots aquells drets que l'AA comporta però per als quals l'AA no és imprescindible. Estem parlant, aquí, dels drets que es deriven d'una legislació laboral més garantista —com la que preveu l'acord—,

de l'obligació de crear fons de garantia salarials o de l'ampliació de la protecció al consumidor, entre d'altres. Tots aquests drets van de bracet amb l'AA i, per tant, com a mínim en un moment inicial, hem de considerar-los com un impacte positiu de l'AA; tots aquests drets, però, també poden obtenir-se sense necessitat de l'AA i, per tant, a l'escenari SQ, de manera que la seva consideració com a impacte resulta problemàtica.

En un segon sac, en canvi, trobem tota aquella ampliació de drets que ve donada per les quatre llibertats de l'AA a què accedirien els ciutadans i els operadors econòmics andorrans i per als quals l'AA sí que és imprescindible. Estem parlant del dret, com a andorrans, a treballar, a estudiar, a residir, a establir-se, a prestar serveis, a invertir, a moure capitals, etc. en 27 països del continent, amb igualtat de condicions amb els seus nacionals, i també de tots els drets que es deriven d'aquests altres.

Per tot plegat, i veient que una bona part dels drets que hem repassat en aquest últim paràgraf són extraordinàriament més fàcils d'obtenir via un AA que via cap altre instrument legal i que l'altra part només poden obtenir-se, com a mínim, amb un AA, podem determinar que l'impacte de l'AA en els drets i les llibertats dels ciutadans andorrans és positiu.

5.4. La identitat andorrana

La qüestió de la identitat a Andorra reuneix una sèrie de característiques que fan especialment complexa la seva inclusió en aquest estudi: es tracta d'una qüestió difícil d'analitzar, que no ha estat encara ben analitzada des de l'Antropologia o la Sociologia i per a la qual no disposem d'estudis d'altres llocs que ens puguin fer gaire servei. Per tot plegat —i tot i que l'AA té un impacte irrellevant en aspectes clau a l'hora de condicionar la identitat d'un país com són el creixement demogràfic (v. 5.6) o l'educació (v. capítol 3)—, hem considerat que una anàlisi de la identitat andorrana —imprescindible per poder inferir-ne l'impacte de l'AA— superava de molt les possibilitats d'aquest estudi.

En canvi, si ens centrem en un dels elements clau que al Model Andorra s'associen amb la identitat, com és la llengua catalana, sí que podem analitzar de quina manera l'acord d'associació pot impactar en el nivell d'ús del català a Andorra.

En primer lloc, el que cal destacar és que l'AA no impacta de cap manera en la major part dels factors que determinen l'ús del català a Andorra: no altera el model educatiu ni les dedicacions horàries que es poden exigir als diferents sistemes educatius; no modifica en res que el català sigui l'única llengua oficial i, per tant, si es vol, la llengua prioritària o fins i tot única amb què s'adrecen a la ciutadania les administracions públiques; ni tampoc no altera de manera significativa la quantitat de nous residents no catalanoparlants que rebria Andorra (v. 5.6). Pel que fa a tota la normativa comunitària que s'hauria d'incorporar a l'ordenament jurídic andorrà i que no està redactada

en català, aquest impacte el tindrem en compte a la secció 5.7 i no en aquesta perquè en cap cas es tracta d'un impacte en l'ús de la llengua sinó en les finances públiques, ja que l'AA no impedeix de cap manera que el cabal sigui traduït, tot i que sí que traspassa a Andorra la responsabilitat —i, per tant, el cost— de la traducció. L'únic punt on ens ha semblat detectar un impacte en un dels factors que poden afavorir un ús més estès de la llengua catalana a Andorra té relació amb una prerrogativa —no explorada fins fa ben poc en l'àmbit de la política lingüística a Andorra— de la llei 6/2024, de la llengua pròpia i oficial, a la seva disposició final primera: la d'exigir un nivell A1 de català a la primera renovació del permís de residència i un nivell A2 a la segona renovació. Aquesta exigència xoca amb la lògica de la normativa europea sobre lliure circulació de persones i dret d'establiment, que impedeix exigir a ciutadans comunitaris requisits que no s'exigeixin a nacionals andorrans. És cert, però, que existeixen tres elements que mitiguen o podrien mitigar aquest impacte. El primer és que l'exigència del català vinculada a la renovació del permís de residència es podria mantenir per a tots els residents no comunitaris. El segon és que aquesta exigència del coneixement del català, si bé segurament no es podria fer des de la perspectiva de la renovació o no renovació del permís de residència, sí que es podria fer des de les empreses —i exigir, per norma, que es faci des de les empreses—, sempre que el coneixement del català es pugui justificar com un requeriment necessari per poder exercir una determinada activitat professional en aquella empresa, un requeriment que, si tenim en compte l'estructura econòmica andorrana, es podria demanar per a la major part de llocs de treball del país. I en tercer lloc, l'article 4 de la llei, que estableix que «tots els andorrans tenen el deure de conèixer la llengua catalana» podria ser un punt de partida per exigir un nivell mínim de català als nous residents comunitaris. Una via seria desplegar aquest article 4 d'una manera que fes demostrable als andorrans que efectivament coneixen la llengua catalana a uns nivells equiparables als que estipula la disposició final primera. Es tracta, però, d'una via amb alguns esculls que la poden fer insalvable, ja que si bé es podria arribar a demanar als nacionals una acreditació del seu nivell de llengua, el fet que aquests no la presentessin o que no assolissin el nivell estipulat no podria comportar-los cap mena de conseqüència en termes de residència, com sí que seria el cas amb els no nacionals, un fet que invalidaria l'equiparació. L'altra via seria fer servir aquest article 4 de la llei com a punt de partida per exigir als nous residents comunitaris el mateix «deure de conèixer la llengua catalana» que s'exigeix als andorrans en sentit abstracte i, per tant, menys precís que el que es concreta a la disposició final primera. En qualsevol cas, es tracta d'un fil que es podria estirar i que, triangulat amb les definicions del marc europeu comú de referència per a les llengües, potser podria servir per exigir als residents comunitaris el mateix nivell que s'exigirà als no comunitaris. El punt feble d'aquesta via, ja ho hem dit, és com es justifica que aquesta exigència de conèixer la llengua catalana s'operacionalitzi per als nacionals comunitaris d'una manera diferent de com es fa amb els nacionals andorrans.

Si tenim en compte aquests tres elements que mitiguen i podrien mitigar encara més l'impacte negatiu de l'AA en només un dels factors que afavoreixen l'ús social del català i per a només una part dels residents, podríem convenir que l'impacte pot arribar a ser tan poc significatiu que el podríem qualificar amb un 0 a l'IIAAMA. En aquest cas, però, com que algunes de les vies de mitigació de l'impacte no estan garantides, com que no hem trobat cap referent ni a la UE ni a l'EEE que limiti el dret de residència d'aquesta manera, com que l'impacte es dona en una variable com l'ús de la llengua catalana a Andorra que no es troba en un estat òptim de salut, i com que, finalment, aquest impacte no es veu compensat per cap altre, hem optat per incrementar un punt la seva qualificació en aquesta variable. Comptat i debatut, hem qualificat l'impacte en la identitat andorrana (i, de manera especial, en l'ús de la llengua catalana a Andorra) com un impacte negatiu entre poc significatiu i molt poc significatiu i, per tant, amb una qualificació d'entre un 0 i un -1 a l'IIAAMA.

5.5. La cohesió social

Per entendre l'impacte de l'AA en un concepte tan abstracte i interpretable com és la cohesió social, necessitem saber, en primer lloc, què entenem per cohesió social i què la determina.

Si fem cas de la literatura sobre la qüestió, i Schiefer i Van der Noll (2017) en fan un resum exhaustiu, la cohesió social (CS) té tres components clau (*ibid.*: 593): les relacions socials, el sentiment de pertinença i l'orientació de la població cap al bé comú. Pel que fa als seus determinants, Schiefer i Van der Noll (*op. cit.*: 595) i Walle (2022: 26) coincideixen en la identificació d'alguns dels principals: el grau en què la població comparteix uns mateixos valors (com més valors compartits, més CS); la qualitat de vida de la població (com més qualitat, més CS); els nivells d'igualtat econòmica (com més igualtat, més CS); la inflació (com més inflació, pitjor CS); el PIB per càpita (com més PIB, més CS); el nivell d'educació de la població (com més nivell, més CS), i el nivell d'obertura d'aquella societat a la globalització (com més obertura, més CS). Si ara tenim en compte que una revisió exhaustiva de l'AA i del cabal que incorpora no ens permet preveure cap impacte significatiu en cap d'aquests determinants de la cohesió social (impacte nul per a la majoria; impacte negatiu molt poc significatiu en la inflació; impacte positiu molt poc significatiu en el PIB per càpita; impacte positiu poc significatiu en el nivell d'obertura a la globalització), podem concloure que l'impacte de l'AA en la cohesió social d'Andorra és imperceptible. Aquesta conclusió, a més, es veu reforçada si fem cas d'aquest important comentari de Walle (*loc. cit.*): «Social cohesion is a persistent phenomenon: the previous level of social cohesion is the most important determinant of the current level of social cohesion.»

Per tant, si no tenim cap element a l'AA que impliqui efectes rellevants ni en els determinants de la cohesió social ni en el creixement demogràfic (v. 5.6), i si considerem aquest efecte de persistència en els nivells de cohesió social,

el més fonamentat és considerar que els nivells de cohesió social actuals a Andorra es mantindrien tant amb un escenari SQ com amb un escenari AA, fet que ens autoritza a qualificar l'impacte de l'AA en la cohesió social a Andorra amb un 0 a l'IIAAMA.

5.6. El creixement demogràfic

Avaluar l'impacte de l'AA en el creixement demogràfic d'Andorra correspon a respondre aquesta pregunta: Creixerà més la població andorrana a l'escenari acord d'associació (AA) que a l'escenari statu quo (SQ)? Per respondre-la ens cal saber tres coses: la previsió de creixement de la població d'Andorra per als propers 25 anys independentment de l'AA; la previsió de creixement de la població d'Andorra per als propers 25 anys amb AA; el creixement demogràfic mínim obligatori a què obligarà l'AA a Andorra. I la primera no és més senzilla de respondre que les altres dues. Les ataquem en ordre.

5.6.1. El creixement demogràfic previst en l'escenari SQ

Tot i que pugui resultar temptador enfocar l'anàlisi de les qüestions relatives a les migracions amb arguments habituals als països veïns, el cas és que el model d'Andorra és absolutament diferent. En primer lloc, per les proporcions. Andorra és el tercer país de tota la història de la humanitat que més ha multiplicat la seva població en un segle (Lara, 2020). I, en segon lloc, per la iniciativa. El model d'Andorra és el d'una immigració econòmica desitjada: des de fa dècades, el model consisteix en empresaris que demanen quotes d'immigració elevades per poder disposar de mà d'obra i en governs que els les concedeixen. La tercera pota del model és la dissonància existent entre el model ideal (el que de manera generalitzada es diu que es vol aplicar: una limitació del creixement) i el *de facto* (el que s'acaba aplicant sense excepcions: un creixement demogràfic constant —i volgut a escala desagregada) o, per dir-ho d'una manera més planera, la contradicció existent entre voler que no entri més gent al país excepte la que necessito per despatxar al meu negoci.

La consistència del model de creixement demogràfic d'Andorra és tan sòlida que l'únic pronòstic que podem fer per al període 2025-2050, basant-nos en evidències, és que continuï creixent. Si passem d'un pronòstic general a un de més analític i fet per un especialista en la matèria, de fet, el que podem preveure és que Andorra creixi entre 5.000 i 13.000 habitants per dècada (Recaño, 2021: 17), amb una població de més de 91.000 habitants a finals d'aquesta. Òbviament, podem pensar que és excessiu i que no passarà, però convé tenir en compte que quan Recaño va publicar el seu model, a principis del 2021, preveia per a finals del 2023 una població d'entre 78.986 en la seva forquilla baixa i 80.683 en la seva forquilla alta (la que preveu 91.000 habitants el 2031); la població a principis del 2023, en canvi, va acabar sent de 85.101 habitants, 4.500 més que la previsió més elevada de Recaño.

Tenim clara, doncs, la direcció —la població andorrana continuarà creixent— però no disposem de prou elements per determinar la intensitat d'aquest creixement. Davant d'això, i en coherència amb els supòsits adoptats en la construcció d'escenaris en relació amb altres aspectes (v. 2.1.4), optarem per suposar un creixement conservador, el de la forquilla més baixa pronosticada per Recaño (*loc. cit.*) —tan baixa, de fet, que preveu una població de 83.325 habitants per al 2031, una xifra que set anys abans ja se supera en més de 2.000 habitants. Aplicat de manera rudimentària a la sèrie històrica de la població andorrana, el supòsit que adoptem és que arribi a 88.500 habitants a finals del 2030, a 93.500 a finals de la dècada següent i a pràcticament 100.000 habitants (98.500) a mitjan segle XXI.

En síntesi, doncs, per a l'escenari SQ hem suposat, basant-nos en evidències i sent molt conservadors, un creixement moderat per al període 2025-2050. Un creixement molt per sota del creixement demogràfic habitual d'Andorra i que suposa una població de prop de 100.000 habitants al final del nostre període d'anàlisi, l'any 2050.

L'únic element que pesa en contra d'aquest supòsit és la invocació sovintejada del model ideal (v. *supra*) a l'opinió pública i a l'arena política. Tenint en compte que aquest és un discurs que s'invoca des de fa temps i que és contradit un any rere un altre per la praxi, i tenint en compte també que la força de les dades indica que el nostre model té més probabilitats de fer curt que de fer llarg, ens sembla molt més consistent fer supòsits a partir d'evidències que a partir de desitjos formulats de manera abstracta. Una cosa diferent és que també vulguem avaluar l'impacte de l'AA en la capacitat d'Andorra per reduir el creixement demogràfic a zero. Això és tota una altra història i també l'explorarem, deixant clar des de l'inici, però, que interessar-se per un escenari teòric no el fa real.

5.6.2. El creixement demogràfic previst en l'escenari AA

5.6.2.1. El creixement demogràfic en l'escenari AA sense aplicar-li limitacions

Tot i que l'AA dona més eines a l'economia andorrana per diversificar-se cap a sectors menys demandants de mà d'obra que els sectors dominants actuals, el cert és que, com hem vist al capítol 4, l'AA fa Andorra més atractiva i, per tant, una Andorra amb AA atrau més treballadors que una Andorra SQ. Quants? Vegem-ho.

Si apliquem el model MEGA (v. 2.2) per quantificar quants treballadors³⁹ atrauria de més l'escenari AA que l'escenari SQ, les respostes per al final de les tres properes dècades són les següents: 243 treballadors més el 2030, 1.122 més el 2040 i 1.810 més el 2050.

39 El model, en ser econòmic i no demogràfic, fa previsions en termes de treballadors, no de població. Per simplificar-ne l'aplicació, assimilarem treballadors a habitants, donant per bo que el que perdríem per una banda (la part d'aquests treballadors que treballarien a Andorra però residirien fora) ho guanyariem per una altra (la part d'aquests treballadors que reagruparia familiars, una xifra molt baixa en el model andorrà, com veurem més endavant).

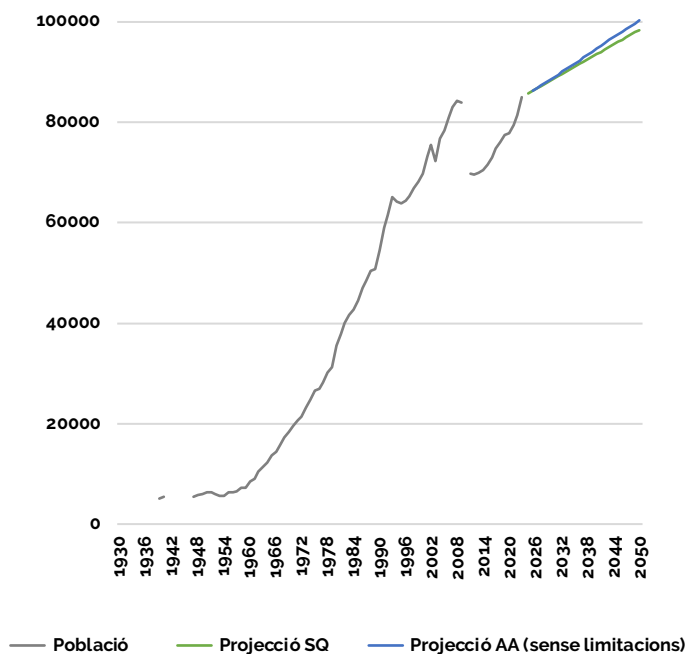
Si apliquem ara aquests diferencials a la població que hem suposat per a l'escenari SQ tot just al punt anterior, la població en tots dos escenaris seria la següent.

Taula 14. Projectió de la població d'Andorra per als escenaris SQ i AA sense aplicar limitacions (2030; 2040; 2050)

	2030	2040	2050
Projectió de la població d'Andorra, escenari SQ	88.500	93.500	98.500
Projectió de la població d'Andorra, escenari AA	88.743	94.622	100.310
Impacte de l'AA si no s'apliquen limitacions (en persones)	243	1.122	1.810
Impacte de l'AA si no s'apliquen limitacions (en percentatge)	0,27%	1,20%	1,84%

Al gràfic 27 posem en perspectiva el creixement demogràfic previst per als propers 25 anys en els dos escenaris considerats, integrant-lo en la sèrie històrica del darrer segle, amb la voluntat de calibrar la intensitat del creixement previst posant-lo en relació amb la intensitat de creixement demogràfic habitual a l'Andorra recent.

Gràfic 27. Població d'Andorra (1930-2024) i projectió de la població d'Andorra per als escenaris SQ i AA sense aplicar limitacions

Més enllà del canvi de mètode a l'hora d'estimar la població real (i que provoca el tall que observem el 2010), al gràfic 27 hi podem trobar quatre de les idees més importants que hem destacat fins ara:

- Que l'andorrà és un model de creixement demogràfic constant i intens.
- Que suposar un creixement per a l'escenari SQ és consistent amb aquest model.
- Que el creixement que hem suposat per a l'escenari SQ és més moderat que el de la sèrie històrica.
- Que el creixement que hem modelat per a un escenari AA sense limitacions és lleugerament superior al de l'escenari SQ i és més moderat que el de la sèrie històrica.

5.6.2.2. El creixement demogràfic en l'escenari AA aplicant-li les limitacions previstes per l'AA

A l'apartat anterior hem jugat al joc de preveure quant creixeria la població en l'escenari AA si l'acord d'associació no preveïés cap limitació al lliure establiment de persones a Andorra o si el Govern decidís no fer-ne ús. El cas, però, és que l'AA sí que permet limitacions al dret d'establiment, i de molt significatives, a més. En aquest apartat tornarem a respondre a la mateixa pregunta que fa una estona. Ara, però, ho farem amb tots els elements de resposta. Això sí, primer hem de saber com funcionen aquestes limitacions. Ens hi posem ara mateix.

5.6.2.2.1. Tipus de quotes previstes a l'AA

L'AA estableix tres tipus de quotes, totes elles mínimes. Aquestes quotes estaran regulades per l'adaptació sectorial (AS) de l'annex 8 (A8) de l'acord (AA), a la qual ens referirem a partir d'ara com a AA/A8/AS/, especificant, després de l'última barra, a quin article de l'adaptació ens estem referint.

Les tres quotes previstes són les següents:

- una que anomenarem de residència i treball i que està destinada a regular la quantitat mínima de permisos de residència i treball que s'hauran de concedir cada any a nacionals d'estats membres de la Unió Europea (UE-27) que pretenguin establir-se a Andorra més de 12 mesos i que prevegin desenvolupar-hi una activitat econòmica (AA/A8/AS/2.1).
- una altra que anomenarem de residència i que està destinada a regular la quantitat mínima de permisos de residència sense treball que s'hauran de concedir cada any a nacionals d'estats membres de la Unió Europea (UE-27) que pretenguin establir-se a Andorra més de 3 mesos sense desenvolupar-hi cap activitat econòmica (AA/A8/AS/2.2).
- i una darrera que anomenarem de residència i treball temporal i que està destinada a regular la quantitat mínima de permisos de residència

i treball que s'hauran de concedir cada any a nacionals d'estats membres de la Unió Europea (UE-27) que pretenguin establir-se a Andorra un màxim de 12 mesos i que prevegin desenvolupar-hi una activitat econòmica (AA/A8/AS/2.3).

Per calcular la quota mínima de residència i treball que ha de garantir Andorra per a nacionals UE-27 un any N, l'AA (A8/AS/2.1) estableix dos tipus de càlculs i obliga Andorra a fixar la quota mínima en una quantitat igual al resultat que sigui més elevat d'entre els dos càlculs realitzats.

Anomenarem aquests dos tipus de càlculs Càlcul N-5 (perquè per poder calcular-se cal considerar dades dels cinc anys anteriors a l'any per al qual es vol calcular la quota) i Càlcul N-2 (perquè per poder calcular-se cal considerar dades dels dos anys anteriors a l'any per al qual es vol calcular la quota).

El càlcul N-5 consisteix a calcular el 7% de la mitjana dels cinc anys anteriors (N-5 a N-1) de les autoritzacions en vigor de residència i treball (no temporals) en mans de nacionals UE-27 que faci menys de cinc anys que resideixen a Andorra.⁴⁰

El càlcul N-2 consisteix simplement a calcular la diferència entre els anys N-2 i N-1 (N-2 – N-1) entre les autoritzacions en vigor de residència i treball (no temporals) en mans de nacionals UE-27 que faci menys de cinc anys que resideixen a Andorra. Aquest càlcul només s'aplica si el nombre d'autoritzacions en vigor ha disminuït entre N-2 i N-1.

Per calcular les altres dues quotes, el procediment és molt similar. Per no allargar l'explicació i fer-la més senzilla de comprendre, les figures 18, 19 i 20 expliquen com calcular les tres quotes previstes a l'adaptació sectorial de l'annex 8 de l'AA.

40 Cal aclarir aquí que l'exclusió, a l'hora de fer el càlcul, dels nacionals UE-27 que faci 5 anys o més que resideixen a Andorra (prevista a l'AA/A8/AS/4) no necessita, per poder aplicar-se, que els nacionals UE-27 concernits hagin sol·licitat efectivament la residència permanent, només que hi tinguin dret («Nationals of EU Member States who **have a right** to permanent residence **under the conditions laid down in** Directive 2004/38 shall no longer be counted in the number of available permits.» [la negreta és nostra]). Aquesta provisió permet, entre d'altres, que quan es calculin les quotes per al 2027 es puguin excloure del càlcul els residents UE-27 amb 5 anys o més de residència dels anys 2022, 2023, 2024, 2025 i 2026, ja que, segons les condicions esmentades, tenen dret a la residència permanent, encara que no puguin exercir-lo fins a l'entrada en vigor de l'AA, i per tant queden exclosos del càlcul des del primer moment.

Figura 18. Com determinar la quota mínima de residència i treball per a nacionals UE-27

Any N-5	Any N-4	Any N-3	Any N-2	Any N-1
Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor
de residència i treball	de residència i treball	de residència i treball	de residència i treball	de residència i treball
no temporals	no temporals	no temporals	no temporals	no temporals
de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27
inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys
Càlcul N-2				
Resta (N-2 — N-1)				
Càlcul N-5				
Suma (N-5 + N-4 + N-3 + N-2 + N-1)				
÷ 5				
x 7				
÷ 100				
Quota any N = la xifra més alta entre Càlcul N-5 i Càlcul N-2				

Figura 19. Com determinar la quota mínima de residència (sense treball) per a nacionals UE-27

Any N-5	Any N-4	Any N-3	Any N-2	Any N-1
Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor	Autoritzacions en vigor
de residència	de residència	de residència	de residència	de residència
no temporals	no temporals	no temporals	no temporals	no temporals
de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27	de nacionals UE-27
inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys	inferiors a 5 anys
Càlcul N-2				
Resta (N-2 — N-1)				
Càlcul N-5				
Suma (N-5 + N-4 + N-3 + N-2 + N-1)				
÷ 5				
x 2,5				
÷ 100				
Quota any N = la xifra més alta entre Càlcul N-5 i Càlcul N-2				

Figura 20. Com determinar la quota mínima de residència i treball temporal per a nacionals UE-27

Any N-5	Any N-4	Any N-3	Any N-2	Any N-1
Autoritzacions en vigor de residència i treball temporals de nacionals UE-27 inferiors a 5 anys	Autoritzacions en vigor de residència i treball temporals de nacionals UE-27 inferiors a 5 anys	Autoritzacions en vigor de residència i treball temporals de nacionals UE-27 inferiors a 5 anys	Autoritzacions en vigor de residència i treball temporals de nacionals UE-27 inferiors a 5 anys	Autoritzacions en vigor de residència i treball temporals de nacionals UE-27 inferiors a 5 anys
Càlcul N-5				
Suma (N-5 + N-4 + N-3 + N-2 + N-1)				
÷ 5				
x 5				
÷ 100				
Quota any N = N-1 + Càlcul N-5				

5.6.2.2.2. Quantificació estàndard de les tres quotes previstes a l'AA

Ara que ja sabem quines quotes preveu l'AA i com s'han de calcular, en aquest apartat ens dedicarem a estimar l'ordre de magnitud que podem preveure per als tres tipus de quota un any estàndard del període 2025-2050. Per evitar tota la incertesa associada a l'evolució ordinària (independent de l'AA) del nombre d'autoritzacions d'immigració en vigor, en lloc de mirar de calcular directament quina seria la quota mínima de permisos que Andorra hauria d'emetre el 2027 (o qualsevol any a partir del 2027), el que farem serà calcular, amb dades reals, quines quotes hauria hagut de garantir com a mínim Andorra l'any 2024.

5.6.2.2.2.1. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència i treball

Com hem vist a la figura 18, si volem calcular la quota mínima que s'ha de garantir el 2024, ens calen les dades dels anys 2019, 2020, 2021, 2022 i 2023 d'autoritzacions en vigor de residència i treball, no temporals, en mans de nacionals UE-27 que portin residint a Andorra menys de cinc anys.

A la BD_immi⁴¹ hi consta que l'any 2019 hi havia 50.507 autoritzacions d'immigració en vigor. D'aquestes, 40.883 eren autoritzacions en mans de nacionals UE-27. D'aquestes últimes, 10.785 corresponien a nacionals UE-27 amb

41 Totes les dades que farem servir en aquesta secció han estat extretes de la base de dades del Departament d'Estadística del Govern d'Andorra, que conté totes les dades històriques d'autoritzacions d'immigració, subministrades pel Departament d'Immigració del mateix Govern. Ens referirem a aquesta base de dades com a BD_immi.

menys de cinc anys de residència a Andorra. I d'aquestes, 5.767 eren autoritzacions de residència i treball (4.696 de la categoria general «residència i treball», 955 de la categoria «residència i treball per compte propi» i 116 de la categoria «residència i treball del personal dels centres educatius»).

A la taula 15 estenem aquest recompte al període 2019-2023.

Taula 15. Autoritzacions de residència i treball (2019-2023)

	N-5	N-4	N-3	N-2	N-1
	2019	2020	2021	2022	2023
Autoritzacions d'immigració en vigor	50.507	46.727	50.945	55.095	56.922
Autoritzacions d'immigració en vigor de nacionals d'estats membres de la UE (UE-27)	40.883	39.425	40.809	41.510	41.524
Autoritzacions d'immigració en vigor de nacionals UE-27 amb menys de 5 anys de residència a AND	10.785	9.330	10.324	10.720	10.569
Autoritzacions de residència i treball de nacionals UE-27 amb menys de 5 anys de residència a AND	5.767	5.342	5.798	6.300	6.441

Ara que ja tenim les dades a què obliga l'article AA/A8/AS/2.1 (les de l'última fila de la taula 15), ja podem procedir als dos càlculs que explicàvem a la figura 18:

Càlcul N-2:

- En aquest cas no s'aplica perquè $N-1 > N-2$
 $[N-2 - N-1 = 6.300 - 6.441 = -141]$

Càlcul N-5:

- La mitjana d'autoritzacions en vigor del període N-5 a N-1 és de 5.930
 $[(N-5 + N-4 + N-3 + N-2 + N-1) / 5 = (5.767 + 5.342 + 5.798 + 6.300 + 6.441) / 5 = 29.648 / 5 = 5.929,6]$
- El 7% de la mitjana d'autoritzacions en vigor del període N-5 a N-1 és de 415
 $[5.930 \times 7 / 100 = 415,1]$

Donat que en aquest cas el càlcul N-2, en ser negatiu, no es pot considerar, la quota mínima de residència i treball que s'hauria d'establir el 2024 per a nacionals d'estats membres de la Unió Europea (UE-27) que pretenguin establir-se a Andorra més de 12 mesos i que prevegin desenvolupar una activitat econòmica al país és de 415 autoritzacions.

A la taula 16 repliquem aquests mateixos càlculs als últims 10 anys per veure quina hauria hagut de ser la quota mínima de residència i treball per a nacionals UE si s'hagués aplicat l'AA.

Taula 16. Quotes mínimes de residència i treball per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 12 mesos i que prevegin desenvolupar-hi una activitat econòmica que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació

Any	Autoritzacions en vigor	Any d'aplicació de la quota	Càlcul N-2 (N-2 - N-1)	Càlcul N-5		Quota
				Mitjana N-5 a N-1	7% de la mitjana	
2010	5.211					
2011	3.905					
2012	2.454					
2013	2.352					
2014	2.616					
2015	3.064	Quota 2015	<0	3.308	232	232
2016	3.729	Quota 2016	<0	2.878	201	201
2017	4.709	Quota 2017	<0	2.843	199	199
2018	5.373	Quota 2018	<0	3.294	231	231
2019	5.767	Quota 2019	<0	3.898	273	273
2020	5.342	Quota 2020	<0	4.528	317	317
2021	5.798	Quota 2021	425	4.984	349	425
2022	6.300	Quota 2022	<0	5.398	378	378
2023	6.441	Quota 2023	<0	5.716	400	400
-	-	Quota 2024	<0	5.930	415	415

Per replicar el mateix procediment als altres dos tipus de quota que estableix l'AA, prescindirem de les explicacions (que serien idèntiques a les de les quotes de residència i treball) i presentarem directament els resultats.

5.6.2.2.2.2. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència (sense treball)

Taula 17. Quotes mínimes de residència per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 3 mesos que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació

Any	Autoritzacions en vigor	Any d'aplicació de la quota	Càlcul N-2 (N-2 - N-1)	Càlcul N-5		Quota
				Mitjana N-5 a N-1	2,5% de la mitjana	
2010	2.605					
2011	2.388					
2012	2.155					
2013	2.144					
2014	2.191					
2015	2.371	Quota 2015	<0	2.297	57	57
2016	2.711	Quota 2016	<0	2.250	56	56
2017	2.874	Quota 2017	<0	2.314	58	58
2018	2.971	Quota 2018	<0	2.458	61	61
2019	2.890	Quota 2019	<0	2.624	66	66
2020	2.691	Quota 2020	81	2.763	69	81
2021	2.503	Quota 2021	199	2.827	71	199
2022	2.482	Quota 2022	188	2.786	70	188
2023	2.540	Quota 2023	21	2.707	68	68
-	-	Quota 2024	<0	2.621	66	66

5.6.2.2.2.3. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència i treball temporal

Taula 18. Quotes mínimes de residència i treball temporal per a nacionals UE-27 que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació

Any	Autoritzacions en vigor	Any d'aplicació de la quota	Càlcul N-5		Quota (N-1 + Càlcul N-5)
			Mitjana N-5 a N-1	5% de la mitjana	
2010	1.689				
2011	1.649				
2012	1.506				
2013	1.633				
2014	1.769				
2015	1.948	Quota 2015	1.649	82	1.851
2016	1.836	Quota 2016	1.701	85	2.033
2017	1.706	Quota 2017	1.738	87	1.923
2018	1.602	Quota 2018	1.778	89	1.795
2019	1.371	Quota 2019	1.772	89	1.691
2020	546	Quota 2020	1.693	85	1.456
2021	1.341	Quota 2021	1.412	71	617
2022	1.137	Quota 2022	1.313	66	1.407
2023	807	Quota 2023	1.199	60	1.197
-	-	Quota 2024	1.040	52	859

5.6.2.2.3. Quantificació del creixement demogràfic mínim a l'escenari AA

Ara ja sabem quines són les tres quotes amb què l'AA limita el lliure establiment de persones a Andorra i ja sabem, també, quin hauria estat el valor mínim d'aquestes quotes en el període 2015-2024 si s'hagués aplicat l'AA. Fent un pas més enllà, proposem ara considerar la mediana de la sèrie 2015-2024 com un valor que permeti preveure l'ordre de magnitud estàndard de cadascuna de les tres quotes per a qualsevol any del període 2025-2050, de manera que ja puguem suposar un valor esperat per a les tres quotes previstes a l'AA.

Taula 19. Valor de les tres quotes AA per a un any estàndard del període 2025-2050

Quota de residència i treball per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 12 mesos i desenvolupar-hi una activitat econòmica	295
Quota de residència sense treball per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 3 mesos sense desenvolupar-hi una activitat econòmica	66
Quota de residència i treball temporal per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra menys d'un any i desenvolupar-hi una activitat econòmica	1.573

Resolta aquesta pregunta, és hora de seguir passant pantalles. Conèixer les quotes previstes per l'AA és interessant però és insuficient, són només un *output* de l'AA, i aquest estudi pretén donar respostes en termes d'impactes. Vaja, que aquesta secció s'anomena «creixement demogràfic» i no «quotes» per un bon motiu, perquè el que ens interessa conèixer, en última instància, és l'impacte de l'AA sobre el creixement de la població andorrana, i per arribar a saber-ho encara ens falta un trosset de camí.

5.6.2.2.3.1. De quotes a increments (o de per què la quota temporal és tan alta)

La taula anterior recull quotes. Però les tres quotes no són equiparables, són de naturaleses força diferents.

Les dues primeres estan concebudes en termes d'increments a una xifra total. S'han de llegir, doncs, així: cada inici d'any, a Andorra, hi ha n persones amb un permís de tipus x ; la quota q equival al nombre total de persones que es poden afegir aquell any a les n persones que ja tenen un permís x , que al final d'any hauria de ser igual, doncs, a $n + q$.

La tercera quota està concebuda, en canvi, com una xifra total. S'ha de llegir així: cada inici d'any, a Andorra, hi ha 0 persones amb un permís de tipus y ; la quota q' equival al nombre total de persones que durant aquell any tindran un permís de tipus y . Com que cada any els permisos de l'any anterior

caduquen, cada any es torna a començar des de zero, per això les quotes temporals són tan elevades. En canvi, la quota que es fixa cada any és molt similar a la quota de l'any anterior, de manera que l'increment de població degut a aquestes quotes és molt baix i es pot calcular molt fàcilment restant la quota efectiva d'un any N-1 a la quota efectiva d'un any N. I això és justament el que hem aplicat a la sèrie 2015-2024 de la quota de residència i treball temporal per poder parlar d'increments de població en lloc de parlar de quotes, per poder equiparar la naturalesa de les tres quotes previstes a l'AA i, així, poder sumar-les entre elles, cosa que fem a la taula següent.

Taula 20. Increment brut de la població previst com a conseqüència de les quotes previstes a l'AA per a un any estàndard del període 2025-2050

Increment brut de la població previst com a conseqüència de la quota de residència i treball prevista a l'AA	295
Increment brut de la població previst com a conseqüència de la quota de residència sense treball prevista a l'AA	66
Increment brut de la població previst com a conseqüència de la quota de residència i treball temporal prevista a l'AA	83
Increment brut de la població previst com a conseqüència de les quotes previstes a l'AA	444

5.6.2.2.3.2. El reagrupament familiar

El fet que a la taula anterior parlem d'increments bruts ens indica que encara no hem arribat al final del camí. Una de les coses que encara ens manca incorporar és el reagrupament familiar a què tenen dret totes les persones que obtinguin un dels permisos de residència que regula l'AA.

Per incorporar als càlculs anteriors l'efecte del reagrupament familiar, hi ha dos paràmetres importants que cal tenir en compte:

- El primer és que l'AA preveu que les persones que passin a residir a Andorra via reagrupament familiar ho facin «gastant» un dels permisos previstos a la quota corresponent a la situació de la persona reagrupada (AA/A8/AS/3). És a dir, que si un nacional UE amb un permís de residència i treball opta per reagrupar la seva parella i vol que la seva parella obtingui un permís de residència i treball com el seu, a la quota de residència i treball d'aquell any ja s'hauran «gastat» dos permisos. Si el mateix nacional UE sol·licita el reagrupament quan la quota ja s'ha exhaurit, la seva parella podrà venir igualment. En vista d'aquesta relació entre quotes i funcionament, hem adoptat el supòsit que tres de cada quatre reagrupaments que es facin entraran dins de la quota i que només un de cada quatre s'executarà quan la quota ja hagi estat exhaurida i, per tant, implicarà un increment de població suplementari al que implica la quota per si mateixa.

- El segon paràmetre concerneix el nombre de persones que reagrupa habitualment un nacional UE que ha obtingut un dels tres permisos previstos a l'AA. La dada no és especialment difícil d'inferir. A la BD_immi sabem per a cada any quants permisos per a nacionals UE-27 amb menys de 5 anys de residència hi ha en vigor. I també sabem quants d'aquests són permisos de reagrupament familiar. Per tant, podem calcular fàcilment una ràtio de quants reagrupaments familiars hi ha per cada permís d'immigració atorgat a nacionals UE-27 amb menys de 5 anys de residència, i la mediana d'aquesta ràtio per al període 2010-2023 és de 0,2. Per tant, suposarem que una de cada cinc persones de les considerades als càlculs anteriors reagruparà una altra persona, una magnitud que és consistent amb la realitat del model andorrà, on una bona part de les persones que arriben al país són joves i o bé venen soles o bé venen en parella, però amb un permís de treball per a cada membre de la parella.

Si combinem els dos paràmetres anteriors, doncs, i ho apliquem al total de la taula anterior, obtenim que als 444 habitants que s'afegiran a la població andorrana com a conseqüència de les quotes a què obliga l'AA hi hem d'afegir 22 persones més, les que arribaran al país via reagrupament familiar un cop les quotes ja estiguin exhaurides ($444 \times 0,2 \times \frac{1}{4}$).

5.6.2.2.3.3. L'aprofitament real de les quotes

Acabem, ara sí, amb un darrer supòsit de gran rellevància. I partirem, com sempre, d'una evidència: ni totes les quotes s'exhaureixen ni tothom que arriba al país s'hi acaba quedant. Si ens centrem en aquest darrer punt, la proporció, de fet, és prou baixa. Així, per exemple, l'any 2018 es van concedir 3.804 autoritzacions d'immigració no temporals, però la població només va créixer en 1.383 persones; l'any 2013, les autoritzacions no temporals concedides van ser 2.013 i el creixement demogràfic es va quedar en 208. Si concebem aquesta relació com un factor multiplicador podem dir que l'any 2018 el creixement de la població va correspondre al nombre d'autoritzacions donades aquell any dividit per 2,75, que és, de fet, la mediana de tots aquests factors multiplicadors per al període 2010-2023.

Per tant, si apliquem aquest factor multiplicador de 100/275 a la suma de les 444 persones que esperem que s'incorporin a la població andorrana com a conseqüència de les quotes mínimes a què obliga l'AA i de les 22 que s'hi incorporaran via reagrupament familiar fora de quota, obtenim, ara sí, que si bé l'AA permetrà que s'estableixin a Andorra unes 466 cada any, la població del país només s'incrementarà en unes 170 persones, amb una forquilla possible que va de 0 a 243.

Taula 21. Increment net de la població previst com a conseqüència de l'AA per a un any estàndard del període 2025-2050

Increment brut de la població previst com a conseqüència de les quotes previstes a l'AA	444
Increment brut de la població previst com a conseqüència de les concessions fora de quota de permisos de residència per reagrupament familiar [444 x 0,2 x ¼]	22
Increment brut de la població previst com a conseqüència de les quotes previstes a l'AA i de les concessions fora de quota de permisos de residència per reagrupament familiar [444 + 444 x 0,2 x ¼]	466
Increment net de la població previst com a conseqüència de l'AA [466 x 100/275]	170

5.6.2.2.3.4. Una nota sobre la consistència dels resultats

Cal destacar, per acabar, i és important, tres coses en relació amb la consistència dels resultats obtinguts als diferents apartats anteriors. En primer lloc, tant els volums de noves autoritzacions com els de creixement són consistents amb el creixement habitual i amb les noves autoritzacions acordades a aquest grup específic de la població andorrana. Tant és així que, de fet, la tria dels percentatges que apareixen a l'adaptació sectorial (el 7% de la quota de residència i treball, el 5% de la temporal, i el 2,5% de la quota de residència) s'han fixat justament per alinear-se amb aquest creixement habitual, de manera que seria estrany que produïssin un resultat gaire diferent. En segon lloc, aquesta estabilitat prevista en el creixement és consistent amb els efectes que ha tingut al llarg de trenta anys la regulació més semblant a aquesta que mai ha acordat la UE i que ha permès a Liechtenstein mantenir un creixement demogràfic no només coherent amb el que tenia abans de l'associació amb la UE (via EEE), sinó també que sigui de molt baixa intensitat. De fet, la previsió d'un creixement continuïsta és consistent amb l'impacte que ha tingut fins ara l'associació o l'adhesió a la UE en el creixement demogràfic de països de petita dimensió, en què, tret de Malta, tota la resta (Luxemburg, Liechtenstein, Islàndia i Xipre) han aconseguit mantenir el mateix ritme de creixement demogràfic que tenien abans del seu accés al mercat comú.

5.6.3. Impactes

5.6.3.1. Impacte de l'AA sobre el creixement demogràfic

- A l'apartat 5.6.1 hem arribat a la conclusió que el supòsit més probable és que a l'escenari SQ la població d'Andorra continuï creixent, a un ritme moderat, fins a atènyer una xifra propera als 100.000 habitants l'any 2050.
- A l'inici de l'apartat 5.6.2 hem arribat a la conclusió que si Andorra no aplica cap limitació al creixement demogràfic, a l'escenari AA la població andorrana creixeria lleugerament per sobre de l'SQ (1.810 persones més l'any 2050).
- Al final de l'apartat 5.6.2 hem arribat a la conclusió que si Andorra aplica les limitacions que li permet l'AA a l'adaptació sectorial de l'annex 8, podria limitar el creixement demogràfic anual a unes 170 persones.

Per tant, l'impacte de l'AA sobre el creixement demogràfic d'Andorra és de 170 persones per any. És a dir, de tot el creixement demogràfic que pugui arribar a experimentar Andorra en el cas d'adoptar l'acord d'associació, aquest només serà responsable d'un increment anual de 170 persones, que és una xifra molt inferior al creixement mínim que podem esperar de la població andorrana tant a l'escenari SQ com a l'escenari AA.

5.6.3.2. Impacte de l'AA sobre la capacitat d'Andorra per reduir el creixement demogràfic a zero

En el cas improbable que Andorra capgirés completament la seva política demogràfica i optés per mantenir constant la quantitat de població que viu al país, no podria aconseguir-ho en cap dels dos escenaris que hem considerat, ja que fins i tot en l'estatu quo, encara que no s'obri cap quota d'immigració, la població continuaria creixent molt moderadament via creixement natural (naixements – defuncions), una variable que en el cas d'Andorra sempre és positiva i que en la darrera dècada ha comportat creixements que han oscil·lat sempre entre les 100 i les 300 persones. Si l'objectiu, en canvi, es rebaixa a aconseguir un saldo migratori (immigració menys emigració) igual a zero, aleshores sí, sobre el paper aquest seria un objectiu assumible a l'escenari SQ; a l'escenari AA, en canvi, com acabem de veure, el saldo migratori mínim que es podria aconseguir oscil·laria entre 0 i 243 persones i segurament se situaria al voltant de les 170, una xifra que no és zero però que s'hi acostava prou perquè, fins i tot per a aquest escenari teòric improbable, l'impacte de l'AA sobre la capacitat d'Andorra per reduir el saldo migratori a zero sigui poc significatiu.

5.6.4. Un convidat de pedra al debat públic sobre la sostenibilitat i la capacitat de càrrega del territori: el turisme

Tant a les fonts del Model Andorra (v. 2.3) com al debat públic a l'entorn de l'AA, quan es parla de la necessitat imperiosa de limitar el creixement demogràfic per limitar l'impacte que té en diferents dimensions de la sostenibilitat del país —l'equilibri entre territori construït i territori natural, la mobilitat, l'impacte paisatgístic, etc.—, rarament es fa referència al turisme. I el cas és que l'any 2023 vam rebre a Andorra més de 9,3 milions de turistes, un fet que suposa que si el que volem saber és quin va ser el volum de població real d'Andorra un dia estàndard de l'any 2023, a la població resident, a la temporal i a la fronterera els hauríem de sumar cada dia unes 16.920 persones que ens estaven visitant —i consumint recursos—, de mitjana, aquell dia. Afegim aquesta dada en aquest punt de l'exposició sobre el creixement demogràfic principalment per dos motius. El primer, per recordar que per regular la població que impacta en la sostenibilitat del país hem d'afegir el turisme a l'equació, tant per saber el volum real de la població que genera aquell impacte com per recordar que hi ha més elements regulables a banda de la quantitat de població resident al país. I el segon motiu és per poder fer una anàlisi més completa de l'impacte de l'AA en el creixement demogràfic real (ara sí) del país. Si tenim en compte, però, que no està previst que l'AA tingui cap impacte en el volum de visitants que pugui rebre Andorra —i que, per tant, l'impacte és zero per aquesta banda—, tot el que hem considerat en aquest paràgraf no modifica en res les conclusions que es deriven de tot el que hem analitzat als apartats anteriors, unes conclusions que repassem tot seguit.

5.6.5. Conclusions

Creixerà més la població andorrana a l'escenari acord d'associació (AA) que a l'escenari statu quo (SQ)? Encetàvem la secció amb aquesta pregunta. Ara ja en sabem la resposta. No. No perquè l'AA hi obligui, vaja. Si suposem que a l'escenari SQ la població creix unes 500 persones cada any, l'adaptació sectorial de l'annex 8 de l'acord d'associació permet créixer perfectament a aquest ritme, fins i tot a un ritme força inferior a aquesta magnitud, que aviat és dit. Per tant, per resumir-ho amb una sola frase, la població a l'escenari AA podrà créixer tant com els poders públics andorrans vulguin deixar que creixi i no tant com l'AA l'obligui a créixer.

Si resumim ara les conclusions parcials que hem deixat caure per aquí i per allà al llarg de la secció i les enfoquem, conceptualitzades en termes d'impacte, a dues dimensions fonamentals quan parlem de creixement demogràfic, podem dir que:

- pel que fa a la sostenibilitat del país, l'impacte de l'AA sobre el creixement demogràfic d'Andorra (i, per tant, sobre totes les variables que en depenen: creixement urbanístic, mobilitat, cohesió social, etc.) és pràcticament nul: el creixement a què obliga no és de zero però s'hi acosta i és significativament molt més baix que el que podem preveure per a l'escenari SQ. Evidentment,

l'escenari AA és compatible amb un creixement demogràfic tan intens com el que Andorra experimenta des de fa un segle i amb un creixement demogràfic insostenible per al país, però que sigui compatible amb l'AA no vol dir que sigui responsabilitat de l'AA. L'AA obliga Andorra a garantir unes quotes que hem previst que impliquin un creixement demogràfic anual de 170 persones; tot el que superi aquest creixement s'haurà d'atribuir, com fins ara, com a l'escenari SQ (que també és compatible amb un creixement intens), a la no execució voluntària d'aquestes quotes mínimes i, per tant, a la voluntat política del govern de torn, que consideri que assumir aquell creixement és positiu per a Andorra.

- pel que fa a la sobirania, l'impacte de l'AA sobre la capacitat d'Andorra de controlar el seu ritme de creixement demogràfic també és poc significatiu: per a un any qualsevol, l'únic que no pot decidir Andorra unilateralment és preveure un creixement del saldo migratori inferior a 170 persones; per a tota la resta, continua podent decidir de manera autònoma el seu model de gestió de la immigració en termes quantitius.

Per tot plegat, podem qualificar l'impacte de l'AA sobre el creixement demogràfic com a impacte molt poc significatiu i li atribuïm, per tant, zero punts a l'índex IIAAMA.

5.7. Les finances públiques

Un dels àmbits més fàcils de fer entendre que és millor abordar en termes d'impacte són els costos, perquè de manera natural ja s'entenen com un efecte diferencial que tenim a l'escenari AA, com a conseqüència de l'AA, i que no tenim a l'escenari SQ. La cosa, a la pràctica, és una mica més complicada que això, sobretot si el que ens interessa estudiar —com és el cas— no són només els costos, sinó la salut de les finances públiques i l'impacte que hi té l'AA. Però començar amb bon peu sempre està bé, sobretot quan per a moltes altres variables la cosa no és tan evident.

5.7.1. Què hem considerat (i què no)

Si el que ens interessa avaluar és l'impacte de l'acord sobre les finances públiques, el primer que hem de determinar és l'univers de coses relacionades amb les finances públiques que es veuen afectades per l'AA. En el nostre cas, hem considerat:

- els costos necessaris per a la implementació de l'AA
 - contractació de personal
 - creació de noves estructures administratives
 - compra de recursos materials i digitals
 - assessoraments i formacions necessaris
 - creació i dotació del regulador transversal
 - creació i dotació de l'oficina de traducció

- la reducció d'ingressos (cadascun al seu moment)
 - Andorra Telecom 1 (*roaming*)
 - Andorra Telecom 2 (escenaris d'obertura del mercat)
 - aranzels que es deixen de cobrar (principalment, tabac)
 - altres reduccions d'ingressos (molt menors que les anteriors)
- l'eventual increment d'ingressos (per increment de l'activitat econòmica)
- una partida de costos no previstos (que concretarem més endavant en aquesta secció)

En canvi, hem optat per no incloure-hi ni els costos ni els eventuais retorns derivats de la participació en agències o en programes, ja que no s'han pres encara decisions fermes en aquest aspecte i l'entrada en cadascun dels mecanismes en què es consideri interessant participar pot ser objecte d'un estudi d'impacte o de cost-benefici específic.

Tampoc no hem considerat ni els costos ni els beneficis intangibles de l'AA, ja que no es tracta aquí de fer un estudi de cost-benefici (aproximació que vam descartar en favor de la d'avaluació d'impactes), sinó d'una anàlisi de l'impacte de l'AA en les finances públiques.

Per acabar, i pel mateix motiu, en aquesta secció no aportarem informació sobre els costos d'adaptació de l'AA per al sector privat: aquests costos, però, queden capturats pel model MEGA i per tant poden observar-se en diverses variables de les que hem repassat al capítol 4 i, de manera especialment clara, a les anàlisis sobre salaris, preus, productivitat i productivitat sectorial.

5.7.2. Cap a una quantificació contrastada i en termes d'impactes

Un cop definides les principals «caixes» on anar a buscar costos i, en general, impactes en les finances públiques de l'AA, el següent que ens calia fer era justament pensar totes les «partides» en termes d'impactes. Ja hem alertat al capítol 2 que hem estat especialment conservadors a l'hora d'assumir supòsits que impliquessin dosis d'especulació, de manera que en cap cas hem considerat, per exemple, que les pèrdues d'ingressos que es produïen en l'escenari AA també es reproduïssin, tot i que atenuades, a l'escenari SQ per canvis dràstics en el consum de tabac o de telefonia. Hem optat, com vam defensar, per un escenari SQ no degradat i per un d'AA no especialment ben aprofitat.

Pel que fa als costos, però, justament perquè ens els miràvem des d'una perspectiva d'impacte —i, doncs, de comparació amb l'escenari SQ— hem atenuat algunes necessitats de recursos de l'escenari AA quan aquestes ja s'havien detectat i mirat de cobrir sense èxit a l'escenari previ al referèndum per motius aliens a l'AA. En la mateixa línia, alguns dels costos que es po-

drien atribuir a l'AA però que, alhora, també es poden conceptualitzar com a costos ordinaris de l'Administració en termes d'adaptació, d'actualització o de modernització, també s'han atenuat en vista al creixement habitual de l'Administració, impulsada a fer-ho per diferents projectes cada cop.

En qualsevol cas, tots aquests ajustaments, que sempre han estat menors, queden compensats més que de sobres per l'important marge d'error —l'entorn del 20%— que hem afegit a la xifra final, i des del primer any, justament per la dificultat d'encertar l'abast exacte d'una política tan transversal.

Pel que fa a la quantificació dels costos —la dels ingressos queda recollida al model MEGA, v. 2.2—, l'hem feta triangulant i, per tant, contrastant a tres bandes tres fonts d'informació: d'una banda, la nostra anàlisi de l'abast de l'AA; d'una altra, l'anàlisi del cost real d'un AA similar en un Estat amb certes similituds com Liechtenstein (Pelkmans & Bohler, op. cit.: 55-56), i, finalment, la previsió feta pel Govern quant a la necessitat de personal.

Finalment, hem estandarditzat tots els costos considerats a preus constants i hem fet servir com a referents les graelles salarials del cos general de l'Administració pública, basant-nos per a totes les posicions considerades en un lloc de tècnic superior situat al mig de la banda salarial de la seva categoria i sumant-hi tots els costos socials associats que acabarà comportant per a l'administració.

Un cop calculats els costos, els integrem al model MEGA per fer-los interaccionar amb la resta d'elements del sistema. La xifra de costos que oferirem, doncs, no és especialment rellevant. És molt més interessant —si ens creiem d'enfocar-los en termes d'impacte— integrar-los amb molta altra informació en un sistema, i observar què passa, com interaccionen, tot plegat per tenir una idea molt més completa que ens permeti entendre com els anirà a les arques de l'Estat andorrà amb l'AA.

Els resultats obtinguts els interpretarem en termes d'impacte, però en aquest cas també, tenint en compte que hem conceptualitzat l'AA com a política pública (v. 2.1.2), en termes d'una inversió: per saber què costa assolir un objectiu específic de política econòmica (l'AA), i també per poder comparar-lo (qui vulgui fer l'exercici, que ens sembla interessant) amb el cost d'altres polítiques de promoció econòmica que tampoc no conceptualitzem en termes d'inversió, com ara la promoció turística, o d'altres de menys evidents com la comercial (amb mesures com el manteniment del diferencial de l'IGI al 4,5% que en bona part s'expliquen per la seva contribució a l'atractiu comercial), el suport al sector financer, la resta de polítiques de suport a la diversificació econòmica, etc. Aquesta concepció del cost de l'AA com una inversió concreta per aconseguir uns objectius concrets, amb una xifra comparable amb d'altres inversions públiques, creiem, a més, que pot millorar la comprensió no només del cost de l'AA sinó de l'AA en general (té sentit?, per què serveix?, etc.).

5.7.3. Els costos de l'AA per a l'administració pública

Tenint en compte tot el que hem comentat més amunt, hem construït dos escenaris per a cadascuna de les categories de costos considerades (personal extra, regulador, traducció, maquinària, assessoraments, imprevistos en general): un de probable —el que a partir de l'anàlisi comentada més amunt ens sembla més probable— i un de màxims —on s'exageren els costos fins a nivells força més enllà del que ens sembla esperable tenint en compte les tres fonts de referència que hem esmentat a l'apartat anterior. Doncs bé, si agaféssim l'escenari de màxims de cada categoria de costos i el suméssim, el cost anual esperable de l'AA seria d'una mica menys de quatre milions d'euros (3,946 milions). Si, en canvi, consideréssim l'escenari que hem qualificat com a més probable per a cada categoria de despeses i en féssim aquí també la suma, la xifra resultant seria de poc més de 2,3 milions d'euros. Si, finalment, fem combinacions múltiples entre escenaris més probables per a algunes categories de despeses i escenaris més extrems per a d'altres, i tenim en compte que, justament, les incerteses d'uns i altres escenaris s'encavalquen —per exemple, un dels imprevistos principals pot ser que es necessiti més personal del previst, més recursos per a la traducció o més assessorament, una possibilitat que ja preveu l'escenari màxim d'aquestes categories— i que no és esperable que es donin totes alhora, les xifres d'aquestes diferents combinacions se situen totes a l'entorn dels tres milions d'euros, que és la xifra que, per tant, hem adoptat com a més esperable per preveure el cost anual de l'AA.

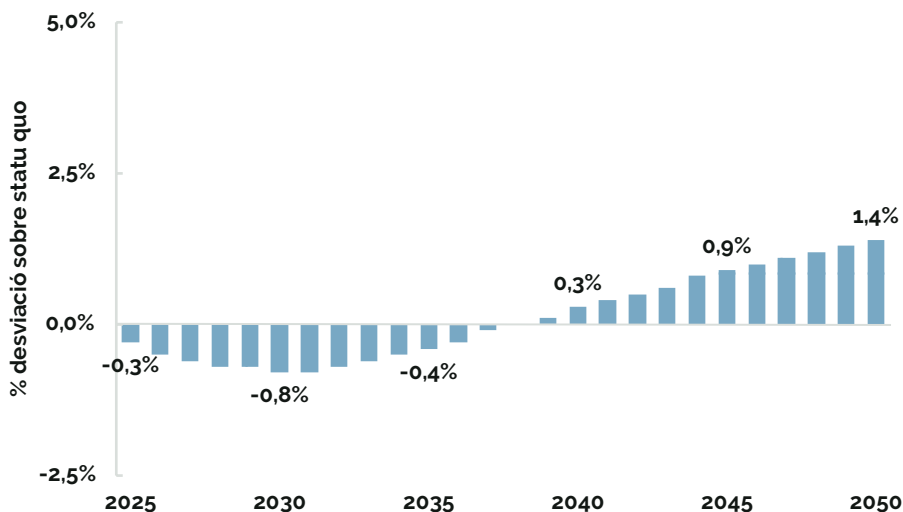
5.7.4. L'impacte de l'AA en les finances públiques

Ara que ja hem previst un cost per a l'administració pública de l'AA, si incorporem aquest cost, juntament amb les reduccions previstes d'ingressos, al model MEGA (v. 2.2) i, a partir d'aquest model, incorporem al càlcul final els possibles guanys o pèrdues d'ingressos que es deriven de la resta d'impactes econòmics de l'AA, podem determinar quin serà l'impacte de l'AA en les finances públiques.

El que podem observar és que hi ha un impacte negatiu mínim en la balança fiscal d'Andorra que s'allarga fins al 2037 i que mai no sobrepassa el 0,8%, i un impacte positiu mínim a partir del 2039, que arriba a un +1,4% al final del període analitzat. Recordem que aquests impactes s'han de llegir com la variació en percentatge en la balança fiscal entre els escenaris SQ i AA.

Per tot plegat, tenint en compte que els percentatges de l'impacte previst són poc importants i que, a més, es compensen al cap dels anys, un cop analitzats tots els elements que impactaran en la balança fiscal, podem qualificar l'impacte de l'AA en les finances públiques com un impacte compensat i molt poc significatiu i li atribuïm, doncs, un 0 a l'IIAAMA.

Gràfic 28. Impacte de l'AA en la balança fiscal d'Andorra, incorporant-hi el cost de l'AA per a l'administració

5.8. La fiscalitat

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació de l'AA en el model fiscal d'Andorra o en la capacitat d'Andorra de mantenir les polítiques fiscals actuals o d'impulsar les mateixes que podria impulsar en un escenari SQ.

Tot i que en d'altres seccions d'aquest capítol ens limitarem a argumentacions com la del paràgraf anterior, la susceptibilitat existent al debat públic sobre la qüestió de la fiscalitat que, d'altra banda, és una peça central en el Model Andorra —en el sentit que apareix a totes les llistes d'especificitats—, fa recomanable fer una mica més exhaustiva l'argumentació en relació amb l'impacte esperable de l'AA en el model fiscal andorrà, una argumentació que desenvoluparem en quatre moviments.

5.8.1. Sense traces de fiscalitat al cabal inicial

Com acabem de dir, si fem una revisió exhaustiva de l'AA a la recerca de disposicions amb capacitat per afectar el model fiscal andorrà, el resultat és que no en trobem cap, ni al text de l'acord —ni a cap dels seus protocols— ni al cabal de partida que se li ha associat a l'AA.

5.8.2. Sense expectatives de fiscalitat al cabal dinàmic

Tal com hem analitzat de manera més detinguda a l'apartat 3.3.2, l'annex de fiscalitat és un annex que existeix al cabal comunitari i que forma part del cabal que han d'assumir els estats membres de la UE. En canvi, l'annex de fiscalitat no s'ha proposat mai a cap estat associat, i tampoc no se li ha proposat a Andorra: ras i curt, no forma part de l'abast dels acords d'associació. Pel que fa al risc que la fiscalitat acabi formant part de l'AA en un futur, hi ha tres elements clau a considerar. El primer és que l'annex de fiscalitat, com acabem de repassar, ja existeix al cabal comunitari; no és una matèria que no existeixi al cabal i que per tant pugui incorporar-s'hi algun dia: ja existeix i la decisió d'incloure'l al cabal dels estats membres i de no incloure'l al cabal dels estats associats és una decisió deliberada i consolidada. El segon és que quan la Comissió Europea considera que una sèrie de normativa comunitària ja existent no s'ha d'aplicar encara a un estat associat però se li podria aplicar en un futur —quan passin uns anys determinats o quan es donin una sèrie de condicions—, la seva manera de procedir no és mai deslliurar l'estat associat d'un annex sinó, tot al contrari, incorporar aquell annex a l'acord i després bloquejar-lo temporalment via adaptacions transitòries o exempcions condicionades (com és el cas, a l'AA Andorra-UE, dels serveis financers, del transport marítim, de les xarxes transeuropees o de múltiples exigències estadístiques, entre d'altres). I el tercer element a considerar és que l'abast dels annexos, de fet, es pot adoptar com un bon indicador del límit al creixement horitzontal de l'AA que, via cabal dinàmic, pot incrementar molt el seu volum d'actes però sempre en les matèries acordades prèviament. L'exemple de l'EEE, amb el triple d'actes jurídics ara que fa trenta anys, però amb tots aquests nous actes emmarcats dins dels mateixos 23 annexos ara que fa tres dècades, és una mostra del creixement que podem esperar de l'AA: prou important en sentit vertical —nombre d'actes—, però nul en sentit horitzontal —diversitat de macrocategories dels nous actes.

5.8.3. Sense uniformitat impositiva a Europa: la prova de la fiscalitat comparada

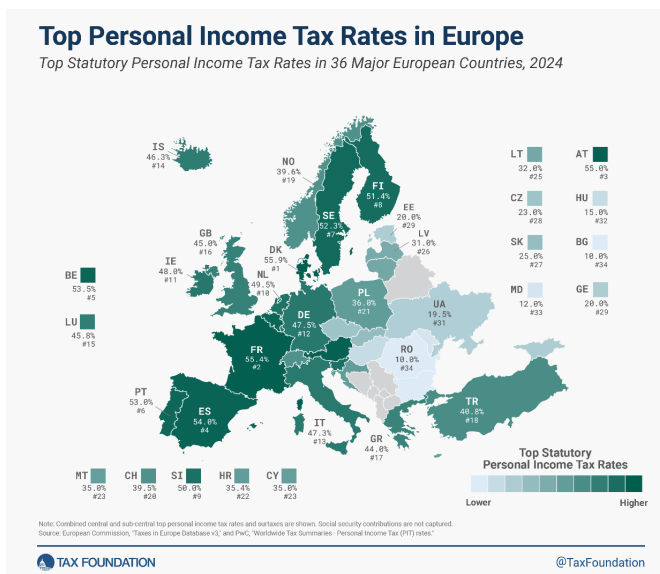
La principal eina de què disposem per controlar l'anàlisi exposada als dos paràgrafs anteriors és la fiscalitat europea comparada. En d'altres paraules: si l'haguéssim vessada a l'hora de mirar-nos els *outputs* (els canvis a la normativa) actuals de l'acord i de pronosticar-ne els futurs, hauríem d'esperar que els *outcomes* (els canvis efectius en la fiscalitat) ens contradiguessin.

El cas, però, és que la realitat fiscal europea és consistent amb el que hem comentat fins ara: que no disposem d'evidència per esperar un impacte de l'AA en l'autonomia d'Andorra a l'hora de determinar la seva fiscalitat.

Si ens fixem —a les figures 21, 22 i 23— en els tipus impositius de bona part dels països europeus en tres taxes clau per a qualsevol Estat (impost sobre la

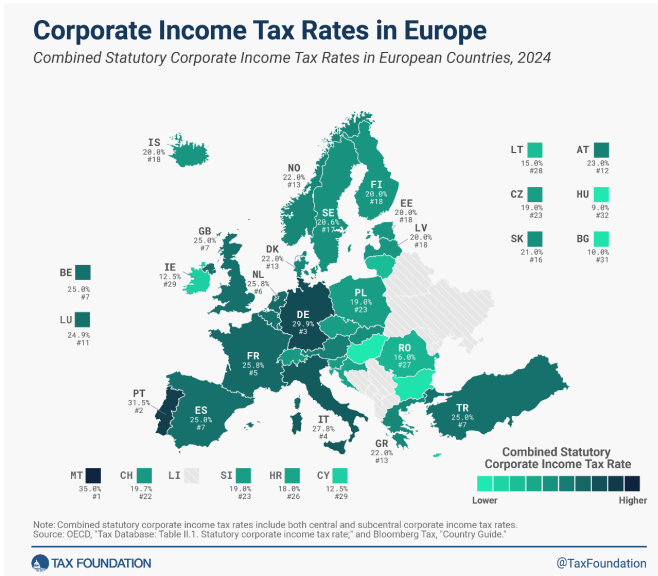
renda, impost de societats, impost sobre el valor afegit), les conclusions, en dos d'ells, són clares. Per destacar-ne tan sols les més rellevants per al que ens ocupa aquí, podem dir que associar-se amb la UE —i fins i tot ser-ne estat membre— és compatible amb un tipus màxim d'impost sobre la renda del 10%, com el que té Andorra (i Romania i Bulgària); que associar-se amb la UE és compatible amb un tipus màxim de l'impost de societats del 10%, com el que té Andorra (Hongria el té al 9%); i que pel que fa a l'impost sobre el valor afegit, sembla respondre més a una decisió sobirana de cada Estat que no a imposicions comunitàries. Així, tot i que el tipus mínim a què obliga la Comissió als estats membres —no als estats associats— és del 15%, cap Estat el té fixat al 15% i tots el tenen fixat per sobre d'aquest llindar (amb Luxemburg i Malta com els dos països amb els tipus més baixos, amb un 17% i un 18%, respectivament); i, d'altra banda, estats que no tenen cap restricció a l'hora de fixar el seu tipus, com Islàndia o Noruega, són dels que el tenen a nivells més elevats, i d'altres estats que no tenen cap restricció, com Suïssa, els tenen a nivells netament més elevats que Andorra (8,1%).

Figura 21. Tipus màxims de l'impost sobre la renda a Europa

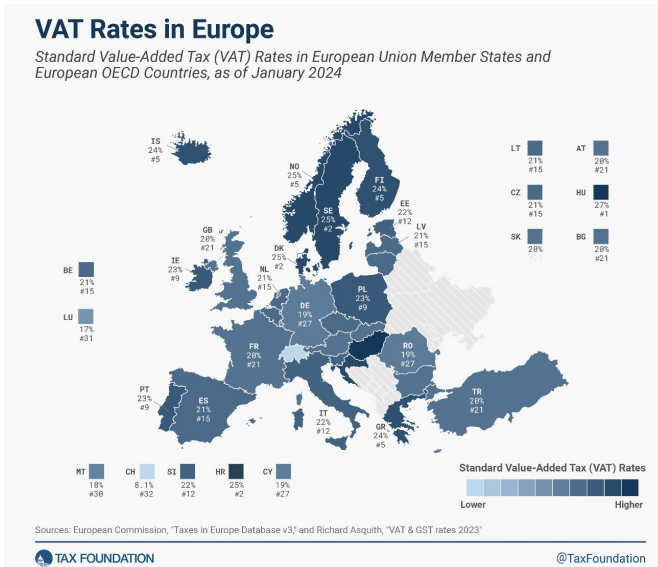
Font: Tax Foundation (2024a)

Figura 22. Tipus de l'impost de societats a Europa

Font: Tax Foundation (2024b)

Figura 23. Tipus estàndard de l'impost sobre el valor afegit a Europa

Font: Tax Foundation (2024c)

5.8.4. Sense incentius per decidir sobre fiscalitat a causa de la balança fiscal

Fins ara hem explorat l'impacte directe de l'AA en la fiscalitat. En aquest últim punt, en canvi, ens fixem en un possible impacte indirecte. Perquè es donés aquest impacte indirecte, la premissa que s'hauria de satisfer és que l'AA provoqués un efecte en les finances de l'Estat prou significatiu per justificar una decisió de política fiscal. Dit d'una altra manera: si amb l'AA els comptes de l'Estat es veiessin molt perjudicats o molt afavorits, hi hauria incentius per compensar aquestes pèrdues o aquests guanys amb, respectivament, una pujada o una baixada d'impostos. Acabem de veure fa poques pàgines (al gràfic 28) quin és l'impacte esperat de l'AA en la balança fiscal de l'Estat: un impacte molt poc significatiu i compensat. El cas és que les magnituds de què estem parlant (com a màxim, un impacte negatiu de -0,8% i com a mínim, un de positiu de +1,4%) no justificarien per si soles —perquè no ho han fet mai abans, ni a Andorra ni en altres economies— cap decisió de política fiscal, ni a l'alça ni a la baixa.

5.8.5. Conclusions

Les quatre vies alternatives a partir de les quals ens hem mirat un possible impacte de l'AA en la fiscalitat, ja sigui de forma directa o indirecta, acaben totes al mateix lloc: no disposem de cap evidència que ens autoritzi a pensar que l'AA impactarà en la fiscalitat d'Andorra, ni a curt termini ni tampoc a mitjà o a llarg termini.

5.9. L'administració pública

L'administració pública (AP) és, sense cap mena de dubte, l'actor de la societat andorrana més afectat, tant en volum com en diversitat d'efectes rebuts, per l'acord d'associació. L'obliga a créixer en personal i en despesa (v. 5.7), li introdueix nous procediments, l'obliga a fer *reporting* sobre una quantitat important de qüestions, etc. Alhora, però, pressiona en alguns punts a favor de la seva professionalització, introdueix més control en algunes decisions —que amb l'AA s'hauran de justificar més i millor— i, via un impuls fonamental de l'anàlisi estadística, pot ser una punta de llança interessant per solucionar el dèficit de dades que denunciàvem a la introducció (v. 1.2) i per impulsar, així, una millora de les polítiques públiques (permetent el que en el món anglosaxó s'anomena *data-driven policy making*).

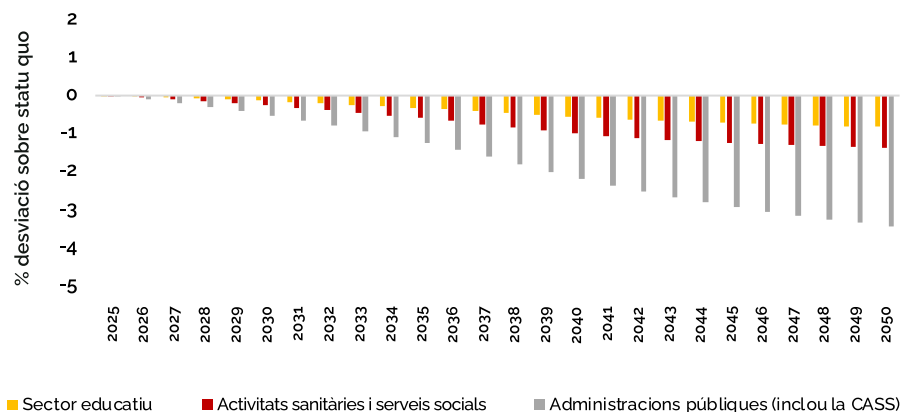
En qualsevol cas, però, així com la majoria de la població i dels actors econòmics no notaran el pes de la major part de l'abast de l'acord (v. capítol 3), a l'AP —no a tots els departaments, però sí a l'AP com a conjunt— sí que li caurà a sobre tot aquest pes. En què consistirà ja ho hem descrit, en part, més amunt: haurà d'estar més atenta a l'evolució de la normativa europea, haurà d'analitzar cada nou acte que la Comissió proposi introduir al cabal de l'AA (per detectar si cal demanar adaptacions o exempcions, per identificar

oportunitats i les millores d'aprofitar-les), haurà de reportar a Brussel·les tot de coses relacionades amb l'AA, haurà de calcular noves dades estadístiques, etc.

Tot això, òbviament, són impactes, en el sentit que són coses que hauria de fer l'AP amb l'AA i que no hauria de fer a l'escenari SQ. Són, a més, impactes negatius, perquè s'allunyen del tipus ideal d'administració pública preconitzat al Model Andorra, una administració de mínims i eficient. I tot i que l'AP actual, i la que podem esperar a l'escenari SQ, no és ni de mínims ni tan eficient com la que voldria el Model Andorra, a l'escenari AA és encara menys de mínims i menys eficient.

Si anem més enllà de la descripció dels impactes i mirem de posar xifres a tot plegat, el que observem és que l'impacte en el volum de l'AP —una de les dues dimensions especialment importants al Model Andorra— és important (v. 5.7), però en cap cas fora de mida si el comparem amb el requeriment en personal públic que demanen tot d'altres polítiques públiques. L'impacte important el trobem en l'eficiència. Si ens agafem a l'indicador més objectiu que tenim per mesurar-la, que és la productivitat, la dada que ens ofereix el model MEGA és clarament negativa, amb una pèrdua de productivitat de l'AP del 3,4% a 25 anys (v. Gràfic 24, a la secció 4.2). De fet, dels sectors que pateixen una pèrdua de productivitat significativa durant pràcticament tot el període, tots ells són serveis, sobretot públics. Els recollim al gràfic següent.

Gràfic 29: Sectors que perden productivitat de manera significativa a l'escenari AA durant el període 2025-2050

Per tot el que hem repassat fins ara, doncs, podem afirmar que l'AA genera impactes clarament negatius en l'administració pública. El fet que també s'observin alguns impactes positius significatius, tot i que menors en importància, introdueix una mínima compensació en l'impacte global, que hem qualificat, doncs, amb un -1 a l'IIAAMA.

5.10. L'educació

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació de l'AA en el model educatiu d'Andorra o en la capacitat d'Andorra de mantenir les polítiques educatives actuals o d'impulsar les mateixes que podria impulsar en un escenari SQ. És cert que l'AA amplia les possibilitats educatives dels ciutadans andorrans, especialment en l'etapa de l'educació superior, i també que facilita de manera substancial el reconeixement de titulacions, però totes aquestes millores les hem comptabilitzat en la secció genèrica dedicada als drets dels ciutadans (v. 5.3). El cor del model educatiu andorrà, però, no es veu afectat en res per l'AA: d'entrada, perquè no és una matèria objecte de l'acord (v. capítol 3) i, en segon lloc, perquè no hem observat cap incidència indirecta potencial en el model en cap dels components de l'AA.

5.11. La sanitat

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació de l'AA en el model sanitari d'Andorra o en la capacitat d'Andorra de mantenir les polítiques sanitàries actuals o d'impulsar les mateixes que podria impulsar en un escenari SQ. És cert que l'AA amplia alguns drets dels ciutadans andorrans en relació amb l'atenció sanitària, especialment els que es deriven de l'ús de la targeta sanitària europea (que facilita el procediment per poder ser tractat en els 27 països de la UE) i de la coordinació de la CASS amb els sistemes de seguretat social de tots els estats membres, però totes aquestes millores les hem comptabilitzat en la secció genèrica dedicada als drets dels ciutadans (v. 5.3). El cor del model sanitari andorrà, però, no es veu afectat en res per l'AA: d'entrada, perquè no és una matèria objecte de l'acord (v. capítol 3) i, en segon lloc, perquè no hem observat cap incidència indirecta potencial en el model en cap dels components de l'AA.

5.12. La protecció social

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació significativa de l'AA en el model andorrà de protecció social o en la capacitat d'Andorra de mantenir les polítiques de protecció social actuals o d'impulsar les mateixes que podria impulsar en un escenari SQ. És cert que l'AA facilita alguns dels procediments vinculats a la recepció de les prestacions quan els ciutadans transfereixen la residència a un altre país, però el cor del model de protecció social andorrà no es veu afectat en res per l'AA: d'entrada, perquè no és una matèria objecte de l'acord (v. capítol 3) —cal tenir clar que l'annex de l'AA dedicat a les ajudes d'Estat es refereix a les ajudes que es concedeixen als actors econòmics, que la lògica és la de garantir una competència justa i que en cap cas s'hi regulen ajudes de tipus social, ni per ampliar-les ni per limitar-les— i, en segon lloc, perquè no hem observat cap incidència indirecta potencial en el model en cap dels components de l'AA.

5.13. L'energia

Abans de llançar-nos directament a l'anàlisi dels possibles impactes de l'AA en l'energia, hem d'aclarir de què parlem quan parlem d'energia al Model Andorra o, dit d'una altra manera, que amoïna els andorrans en relació amb l'energia. La resposta a aquesta pregunta és molt senzilla i consta de tres dimensions: la disponibilitat, el preu i la qualitat del servei.

Pel que fa a la primera d'aquestes dimensions, ja l'hem abordada a la secció dedicada a la sobirania. De fet, la sobirania energètica és un dels elements més rellevants de la sobirania d'un país al segle XXI, i tot i que hem considerat que l'AA, com passa en tot d'altres àmbits on Andorra és dependent de l'exterior, afavoreix la sobirania energètica —per tot d'arguments que hem repassat a la secció 5.2—, també és cert que Andorra, per si sola, té força marge de millora encara per incrementar la seva producció energètica i dependre menys de les importacions, i aquest marge el pot explorar amb facilitats similars tant a l'escenari SQ com a l'escenari AA. Per tot plegat, considerem que la conclusió més prudent que podem extreure respecte a l'impacte de l'AA en la sobirania energètica és que no hi ha un impacte gaire significatiu i que, en qualsevol cas, si haguéssim de parlar d'impactes, es tractaria d'un impacte positiu, no ja només per situar les relacions comercials amb els proveïdors veïns en un marc més estable i garantista com l'europeu, sinó també per detalls potser menys cridaners que inclou l'AA, com ara la facilitació de disposar de dipòsits d'hidrocarburs per a casos d'emergència en estats veïns (v. Annex 3 de l'estudi).

Pel que fa als preus i a la qualitat del servei, tampoc podem preveure cap impacte de l'AA vist que el model energètic andorrà no es veu afectat en res per l'acord. De fet, tant la competitivitat dels preus de l'electricitat a Andorra, molt per sota de la mitjana de la UE i a la franja baixa de tots els països europeus (Fedat 2024a), com la qualitat del servei, molt per sobre de la de països de l'entorn (Fedat, 2024b), són els motius que han justificat la consideració de la xarxa elèctrica andorrana com a «petita xarxa connectada» i, per tant, el manteniment de les condicions actuals (i, doncs, de Fedat com a operador únic).

Comptat i debatut, doncs, la qualificació que resumeix millor l'impacte de l'AA en la disponibilitat, el preu i la qualitat de l'energia a Andorra és la que ens diu que no hi ha cap impacte significatiu.

5.14. Les telecomunicacions

De manera similar al que acabem de repassar per a l'energia —però amb un èmfasi menor en la qüestió de la dependència o de la sobirania—, quan es parla de telecomunicacions al Model Andorra és també en relació amb els preus i amb la qualitat; en aquest cas, però, per reclamar una millora dels preus i per mantenir la qualitat del servei.

Doncs bé, respecte a aquestes dues dimensions, si bé el *roaming* o la liberalització d'Andorra Telecom han estat dos dels temes estrella de la negociació entre Andorra i Brussel·les, els impactes que podem esperar sobre allò que amoïna la població andorrana en aquesta qüestió són imperceptibles.

En aquest punt potser cal recordar un parell d'aspectes importants sobre com hem confegit el Model Andorra (v. 2.3). D'entrada, el Model Andorra vol ser un reflex d'allò que amoïna la població andorrana de manera intemporal. D'altra banda, els impactes de l'AA els hem estudiat en relació amb els àmbits del Model Andorra, no en relació amb d'altres categories. Per què recordem això aquí? Perquè, segons el nostre model, a la població andorrana no l'amoïna especialment Andorra Telecom com a tal, sinó tenir un servei de telecomunicacions de bona qualitat i a bon preu, per això l'impacte el mesurem en relació amb aquestes dues variables. I en segon lloc, perquè l'impacte de l'AA sobre tot allò que té a veure amb Andorra Telecom és molt rellevant, però sobretot per una qüestió de l'impacte indirecte que té en les finances de l'Estat (per la pèrdua d'ingressos per *roaming* —segura— i per una eventual pèrdua d'ingressos de la companyia pel fet de ser operadora única —molt menys probable, però possible), i aquest és un impacte important però que ja hem considerat, analitzat i explicat quan parlàvem de les finances públiques i de la balança fiscal.

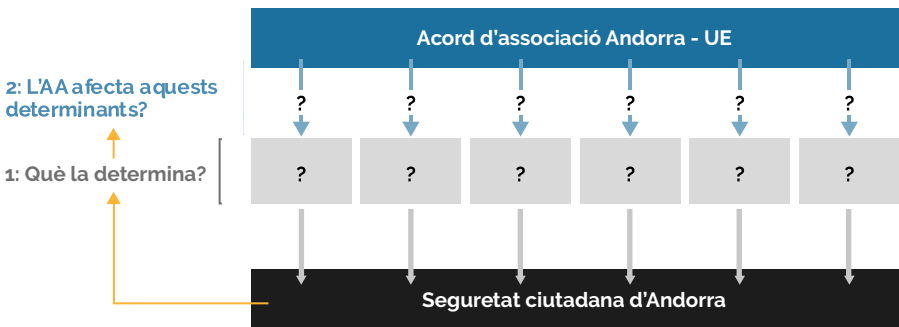
Cada cosa al seu temps i al seu lloc, doncs. I aquí del que es tracta és d'avaluar un possible impacte de l'AA en el preu o en la qualitat de les telecomunicacions a Andorra. I això, com dèiem, no és esperable. En primer lloc, perquè de moment, i durant set anys, el sistema es manté inalterat. I en segon lloc, perquè quan s'obri la porta a la liberalització de les telecomunicacions, les salvaguardes introduïdes a aquesta liberalització (v. Annex 3 de l'estudi) justament garanteixen que la qualitat que ofereixi qualsevol operador que es vulgui introduir al mercat sigui la mateixa que l'actual, una exigència que al mateix temps blinda la qualitat del servei de qualsevol impacte negatiu i fa molt difícil l'aparició de nous operadors i, per tant, un impacte positiu en els preus per la pressió a la baixa que implicaria la introducció de competència. Per tot plegat, hem qualificat l'impacte de l'AA en les telecomunicacions amb un 0 a l'IIAAMA.

5.15. La seguretat pública

L'impacte de l'acord d'associació en la seguretat pública és, amb permís del creixement demogràfic i de la sobirania, un dels temes estrella al debat públic a l'entorn de la conveniència o no d'adoptar l'AA. Ha consumit moltíssimes hores de la negociació i de la seva preparació, genera neguit —que han compartit públicament— a representants dels agents econòmics i socials, suscita l'atenció de la premsa, provoca debats encesos a les xarxes socials... De tant en tant fins i tot es pot arribar a sentir per aquí o per allà que l'impacte que l'AA tindrà en la (pèrdua de) seguretat provocarà la fi d'Andorra.

El risc potencial esperat per una part de la població és, doncs, enorme i això, estigui fonamentat o no, ho comparteixi molta gent o no, és, per si mateix, un motiu per mirar-nos a fons i de la millor manera que en siguem capaços quin impacte podem esperar en l'àmbit que ara mateix ens interessa. Així, de passada, esperem poder contribuir amb evidències a un dels temes que —com veurem més endavant— les societats acostumen a debatre pitjor, amb un decalatge habitual molt important entre realitat i percepció de la realitat. Si volem entendre quin impacte pot tenir en la seguretat ciutadana a Andorra l'acord d'associació, el procediment que cal seguir és molt clar. Per enfocar-ho correctament, però, és important que ens oblidem per un moment de l'acord. Centrem-nos en Andorra. I imaginem que volem avaluar quin impacte pot tenir en la seguretat pública una mesura x, sigui quina sigui. Què fariem? El procediment, com dèiem, és molt clar. En primer lloc —i aquest pas és fonamental—, hauríem d'estudiar de què depèn la seguretat pública d'Andorra, què la determina. Només un cop tinguem una idea clara de què explica els nostres nivells de seguretat podem passar al segon pas, que és molt evident: mirar si en la mesura x hi ha res que condicioni o alteri algun(s) d'aquests elements que expliquen els nostres nivells de seguretat. En el cas que no sigui així, feina feta; si, en canvi, detectem alteracions, caldrà prosseguir l'anàlisi per estudiar l'impacte potencial (en els efectes) d'aquest canvi en les mesures (*outputs*). Si ara rescatem l'AA, l'incorporem a aquest esquema i li fem fer el paper de la mesura x, el procediment —que il·lustrem a la figura 24— no hauria de canviar.

Figura 24. Procediment per analitzar l'impacte de l'AA en la seguretat pública d'Andorra

Òbviament, l'alternativa fàcil és partir de l'acord, mirar si modifica qualsevol cosa que féssim actualment i que tinguí una relació aparent amb la seguretat ciutadana i a partir d'allà deduir impactes. Aquesta alternativa, però, té dos problemes importants. El primer, i el més evident, és que magnifica qualsevol canvi que introdueixi l'AA al sistema, encara que es limiti a canvis formals o procedimentals sense efecte previst, encara que els canvis pre-

vistos no tinguin impacte en cap dels determinants del nivell de seguretat d'Andorra. El segon problema, menys evident però més important encara que el primer, és que partir de l'AA i fer un itinerari contrari al que proposem a la figura 24 empobreix molt la nostra mirada i facilita que ens descuidem elements menys evidents però amb un impacte potencial sobre la seguretat molt més gran que els més evidents. Posem un exemple. Si ens mirem l'AA amb ulls de penalista o de policia, qualsevol canvi, per menor que sigui, que introdueixi l'AA en els procediments policials ens el mirarem amb lupa. En canvi, si l'AA introduís canvis en el sistema educatiu d'una manera que només la gent del ram de l'educació detectaria que degradaran a mitjà termini el nivell educatiu global de la població, segurament aquests canvis ens passarien desapercebuts. Estirem una mica més l'exemple. Imaginem ara que el policia o el penalista, després de mirar-se a fons la part de l'AA més relacionada amb la seguretat, conclou que els canvis que ha llegit sobre els procediments policials, al capdavant, són poc rellevants. La conclusió que en traurà serà que res, que d'impacte en la seguretat no n'hi haurà. En canvi, sabem —com veurem de seguida— que el nivell global de l'educació és un determinant clau del nivell de seguretat d'un país, i que si l'AA el degradés, l'impacte negatiu que podríem esperar en la seguretat seria enorme. Aquest impacte, però, no el detectariem si partim de l'AA i hi anem a buscar impactes en la seguretat, per moltes vegades que ens el llegim. Procedint a la inversa, com proposem de fer en aquest capítol (i en tot l'estudi, de fet), en canvi, és molt més difícil que ens passi per alt.

Aclarit ja com procedirem a avaluar els impactes potencials de l'AA en la seguretat pública d'Andorra —en aquest cas era especialment important—, és moment de posar-s'hi.

5.15.1. Què determina els nivells de seguretat d'Andorra?

La resposta més honesta que podem donar a aquesta pregunta és que no ho sabem. Disposem de dades —molt poques de les quals disponibles de manera pública amb sèries històriques que no arriben ni a principis d'aquest segle—, d'enquestes i d'opinions, però no hi ha cap estudi criminològic que hagi abordat la qüestió, ni de manera sòlida ni de cap manera. Davant d'aquest buit, s'imposen dues reaccions. La primera, tenir-ho ben present: la manca d'un estudi sobre la criminalitat a Andorra ens obliga a ser molt prudents i sobretot no ens permet —ni a nosaltres ni a ningú— fer afirmacions categòriques sobre la matèria ni donar per descomptades correlacions o causalitats, per molt evidents que ens semblin. La segona cosa que podem fer és mirar de suplir aquest buit de la millor manera que puguem i sempre amb aquest requeriment de prudència que acabem d'esmentar.

5.15.1.1. Què determina el nivell de seguretat dels països?

Una alternativa raonable per saber què pot ser que determini els nivells de seguretat d'Andorra és fixar-nos en què diu la recerca existent sobre la matèria i veure si lliga bé amb la realitat andorrana —de fet, si haguéssim de fer

nosaltres aquest estudi que ens manca, començaríem per aquí. Què ens diu la literatura? Per no allargar-nos, podem dir que malgrat que entre els estudis de l'estat de la qüestió que hem revisat⁴² hi ha matisos, hi ha un consens força important al voltant de cinc factors que determinen de manera molt significativa el nivell de criminalitat d'una ciutat, una regió o un país (un país, a partir d'ara, per a nosaltres):

- El nivell d'atur que hi hagi al país.
- El grau de desigualtat en els ingressos existent entre la població del país.
- El nivell educatiu global del país.
- El grau de degradació urbana existent (com ara l'existència de guetos, de zones amb alta concentració de criminalitat, capaces de generar dinàmiques del tipus crim-genera-crim, etc.).
- La capacitat dissuasiva de l'Estat (el nombre d'efectius policials, la seva efectivitat, la duresa del codi penal, etc.).

5.15.1.2. Els factors s'ajusten a la realitat andorrana?

Insistim en què no es tracta d'una pluja d'idees, sinó dels elements de consens entre tots aquells que s'han especialitzat a mirar d'entendre què determina els nivells de seguretat d'un país i que han estudiat la qüestió de manera científica, amb models i anàlisis verificats per d'altres especialistes en la matèria, i aplicant el model a països amb realitats socials molt diverses entre si. Si aquests cinc factors fossin compatibles amb la realitat andorrana, tindríem un fil per estirar molt prometedori. Verifiquem-ho.

Pel que fa al nivell d'atur, el 2,1% d'Andorra el 2022 (CCIS, 2023) era inferior a totes les taxes d'atur de la UE, representava una tercera part de la mitjana de la UE-27 i era 5 punts inferior a la francesa i 11 punts inferior a l'espanyola (Eurostat, 2024a).

Si ens centrem ara en el nivell de desigualtat en els ingressos, hi ha una sèrie d'indicadors que són interessants de considerar (Departament d'Estadística, 2024a), com ara que el gener del 2024 el salari medià fos tan sols 1,4 vegades superior al mínim o que el salari medià del sector amb els millors salaris tan sols fos de 2,5 vegades el salari mínim i d'1,7 vegades el salari medià global del país. Dues dades més molt i molt il·lustratives: si considerem tots els salaris que es paguen a Andorra, el salari del decil 9 és tan sols tres vegades el salari del decil 1, i el salari del decil 8 és tan sols el doble que el del decil 2; explicat de manera simplificada, si a Andorra hi visquessin 100 persones, el que cobra el 90è millor sou tan sols cobra tres vegades més que el que cobra el 10è millor sou (Departament d'Estadística, 2024c). Així, tot i que la important diferència entre el salari mitjà global (2.455 €) i el medià (1.984 €)

42 Les conclusions d'aquest paràgraf es basen en les aportacions dels articles següents: Becker, 1998; Ehrlich, 1973; Freeman, 1999; Buonanno, 2003; Imrohoroğlu et al., 2006; Hooghe et al., 2011; Engelen et al., 2015; Brosnan, 2018.

ens indica una distribució desigual, amb salaris molt disparats als últims percentils de la població, i que els salaris només ens expliquen una part dels ingressos, si considerem de manera conjunta les dades anteriors i també les de l'atur, no donen peu a interpretar ni grans desigualtats en els ingressos ni desigualtats que impliquin grans grups de la població ni tampoc que deixin els ciutadans amb menys ingressos a molta distància d'una classe mitjana molt més benestant. Tot al contrari, si ens limitem als salaris, la població andorrana pot ser considerada una societat molt igualitària.

Nivell educatiu. Un cop més —comença a no ser sorprenent— no disposem d'un estudi específic que ens tregui de dubtes. Per sort, el nivell d'estudis és una de les variables sociodemogràfiques que el Grup de Sociologia de l'AR+I sempre demana als seus enquestats i, per tant, si ens mirem els sondejos recents (els dos *L'Observatori* del 2022 i els dos del 2023), podem inferir que la població d'Andorra que té com a mínim estudis secundaris superiors (formació professional o batxillerat) oscil·la entre el 71% i el 77%, una xifra netament inferior a la mitjana de la UE, que és del 80%, i només per sobre de quatre països de la UE-27: Portugal, Espanya, Itàlia i Malta (Eurostat, 2024b).

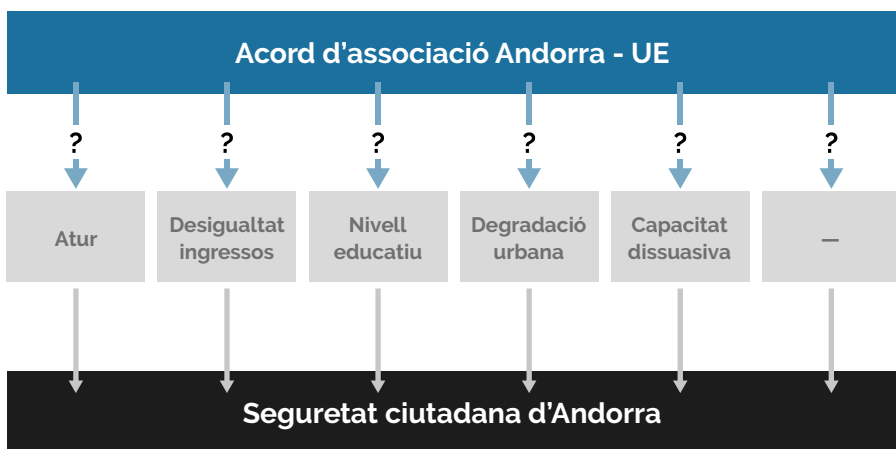
Pel que fa al factor de la degradació urbana, si ens basem en els resultats de l'Enquesta de seguretat ciutadana elaborada pel Grup de Sociologia de l'AR+I, tant les dades de victimització per parròquia (ARI, 2021: 200) com l'anàlisi combinada de les respostes relatives a la percepció de seguretat diferenciada per zones (*ibíd.*: 182-83) ens indiquen que no hi ha cap zona específica que compleixi, ni de bon tros, amb les característiques de degradació urbana necessàries per impactar directament en els nivells de seguretat.

Finalment, pel que fa a la capacitat dissuasiva de l'Estat, els elements comparatius de què disposem ens permeten anotar, per exemple, que tenim un nombre de policies (Departament d'Estadística, 2024b) en línia amb la mediana mundial (UNODC, 2010: 19) i europea (Eurostat, 2024c) —malgrat ser netament inferior a la d'altres països del sud d'Europa—, que les dimensions i l'orografia del país faciliten el control i que la resta d'instruments de què disposa l'Estat andorrà no difereixen de manera significativa dels mecanismes de què disposen les democràcies del seu entorn.

És el moment d'analitzar ara, de manera combinada, l'adequació d'aquests cinc factors a la realitat andorrana. En tres dels determinants de la criminalitat (atur, desigualtat i degradació urbana), els resultats d'Andorra són extraordinàriament positius; en dos d'ells, de fet, el país té xifres molt difícilment superables a escala mundial (atur al 2,1%; cap zona urbana que s'acosti mínimament a la degradació necessària per convertir-la en motor de criminalitat). Pel que fa als altres dos factors, en el de la capacitat dissuasiva de l'Estat el comportament d'Andorra no destaca en cap direcció. Pel que al nivell educatiu, els resultats són pitjors que els de l'entorn; ara bé, així com no són prou alts per esperar que siguin un motor de la seguretat, en cap cas són prou negatius per esperar que puguin degradar-la i, a més, queden molt atenuats per la facilitat amb què entren al mercat laboral les

persones sense estudis secundaris superiors (tornem al 2,1% d'atur). Considerats globalment, doncs, tenim dos factors que no semblen tenir un paper especialment rellevant en les cotes de seguretat pública a Andorra, i tres que s'erigeixen com un motor de gran potència. D'un país amb un perfil així, tota la literatura existent sobre els determinants del crim esperaria uns nivells de criminalitat ben baixos, que són justament els que té Andorra, qualificada com un dels països més segurs del món per múltiples índexs i organismes. La conclusió sembla molt evident. Andorra és un paradís en termes de seguretat, però el que explica per què és un paradís no semblen ser els factors que acostumen a aparèixer al debat públic. En canvi, els cinc factors que expliquen millor, en tot tipus de països, per què un territori és més o menys segur s'adeqüen perfectament a la realitat andorrana i, a manca d'una recerca que analitzi a fons el cas del Principat, tenim molt pocs arguments per no centrar-hi la nostra mirada i actualitzar en conseqüència la figura 24, ara ja 25.

Figura 25. Determinants de la seguretat pública a Andorra

5.15.2. Com afecta l'AA els determinants de la seguretat a Andorra?

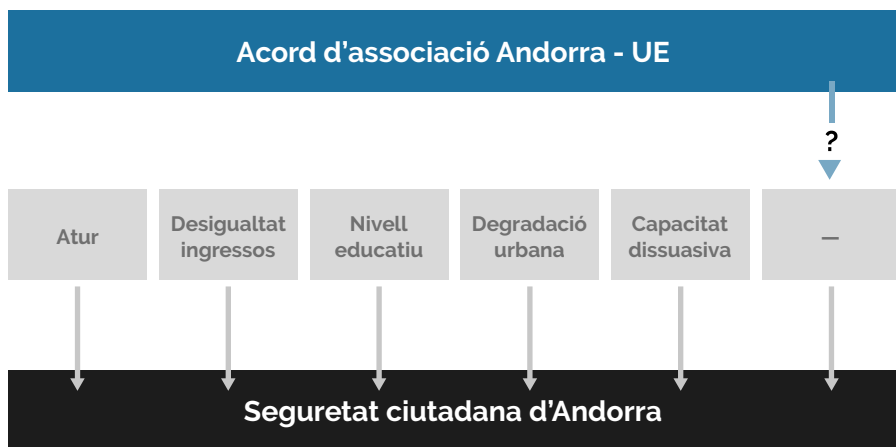
Aquí la resposta és molt més senzilla. Si combinem el que hem après dels impactes esperables de l'AA als capítols 3 i 4, podem afirmar de manera contundent que cap dels determinants de la seguretat a Andorra —cap dels responsables del paradís, si ens permeten l'expressió— no es veu afectat per l'acord. Després de l'aplicació del model MEGA (v. capítol 4) no observem impactes negatius ni en els nivells d'atur ni en els de desigualtat en els ingressos. Sense impactes en el creixement demogràfic (v. 5.6) i sense que l'ordenament territorial formi part del cabal de l'acord, tampoc preveiem una degradació urbana de cap zona del país com a conseqüència de l'AA. I, a

l'últim, tal com hem repassat al capítol 3, ni les polítiques educatives ni les d'interior i justícia formen part de l'AA, de manera que tampoc no preveiem canvis en aquests determinants de la seguretat (més enllà dels canvis en el control sistemàtic dels penals, que analitzarem més a fons d'aquí a uns paràgrafs, però del qual ja podem avançar aquí que no s'espera cap impacte significatiu en la seguretat pública d'Andorra).

Ho hem repassat breument, perquè ja ho havíem argumentat en d'altres seccions d'aquest treball, però això no ho fa menys rellevant i potser val la pena insistir-hi de manera més clara: basant-nos en evidències, en el model MEGA i en una revisió exhaustiva del contingut de l'AA i de tot el cabal que du associat, cap dels determinants de la seguretat a Andorra no es veu afectat per l'AA, i, per tant, no preveiem cap impacte de l'AA en la seguretat pública d'Andorra.

Arribats a aquest punt, en condicions normals ja podríem tancar la paradeta d'aquesta secció, compartir la versió definitiva de la nostra figura 24 / 25 / 26, atribuir-li a l'impacte de l'AA en la seguretat pública d'Andorra un 0 a l'índex IIAAMA i anar fent via cap a la següent secció. Com els lectors haureu notat, però, no ho deixarem estar aquí. Com hem argumentat a la introducció, la recepció d'aquest treball és ben particular i, en alguns casos, exigeix concessions que en d'altres contextos evitariem fer. Quan les nostres conclusions sobre l'impacte de l'AA en una variable clau del Model Andorra van en una direcció diametralment oposada a alguns supòsits clau, tant dels impulsors i els negociadors de l'AA com dels seus detractors, la nostra responsabilitat és explicar-nos una mica més del que fariem en altres contextos, i això és el que ens disposem a fer tot seguit, sense oblidar-nos, però, de la figura 26, que no té cap culpa de res i que a més ha tingut la bondat de conservar a la seva part dreta un espai per a tot el que discutirem a partir d'ara.

Figura 26. Impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra (1)

5.15.3. I la immigració, què?

Mentre anàvem avançant pels apartats anteriors d'aquesta secció, es notava la presència d'un gran elefant a la sala. Com pot ser que després de tanta estona parlant de factors que determinen la criminalitat no haguem dedicat ni una sola ratlla a parlar d'immigració?

Si fem cas de com s'aborda habitualment la relació entre immigració i criminalitat a molts mitjans de comunicació, a les xarxes socials i també al debat polític dels països occidentals, l'absència de la immigració d'una llista amb els principals determinants del crim és, certament, difícil d'entendre. Segurament és més fàcil si estem mínimament al cas del fossar que separa, arreu on s'ha estudiat el fenomen, la criminalitat real i la percebuda, de fins a quin punt s'ha generalitzat la percepció negativa de la immigració (Beyer & Matthes, 2015), dels efectes poderosos que aquest biaix en la percepció pot tenir en una part de la població (Fitzgerald & Curtis, 2012), o encara del paper actiu que han tingut des de fa temps els mitjans de comunicació a l'hora d'alimentar aquest imaginari (Tsoukala, 2002). En qualsevol cas, fem propòsit d'esmena i admetem que potser sí que ens l'havíem oblidada. Considerem la immigració com una categoria candidata a afegir-se a la part dreta de la figura 26 com un factor determinant de la seguretat. I ara sotmetem-la a examen per verificar si, com a candidata, passa o no passa l'examen d'accés.

5.15.3.1. KO per incompareixença: la resposta contundent de la literatura

Fem-ho curt: una revisió exhaustiva de totes les recerques que han estudiat el fenomen amb rigor, amb grans sèries de dades, en diferents contextos, depurant els biaixos de les fonts d'informació considerades, fent servir models validats i controlant la robustesa dels resultats obtinguts, no deixa el més mínim espai per al dubte. «Overall, we find no evidence that immigrants increase crime», sintetitzen Maghularia i Uebelmesser (2019: 20), amb unes conclusions que es repeteixen estudi rere estudi, context rere context. Sense excepcions. Als Estats Units, per exemple. Tant hi fa que ens ho mirem amb una sèrie històrica ben llarga (Abramitzky *et al.*, 2023), que ho busquem específicament entre els mexicans que hi immigren (Chalfin, 2014), que enfoquem migrants legals o il·legals (Landgrave & Nowrasteh, 2017) o que ens ho mirem a escala de ciutats i no de país (Butcher & Piehl, 1998), la conclusió és la mateixa: no hem trobat evidència que la immigració incrementi la criminalitat. Als països de l'OCDE, tampoc (Tufail, 2022). A Europa, potser? Al conjunt d'Europa, no (Nunziata, 2015; Cordis, 2023). Però tampoc a Espanya (Alonso-Borrego, 2012), a França (Body-Gendrot, 2013), a Bèlgica (Bircan & Hooghe, 2011), a Itàlia (Bianchi *et al.*, 2012) o a Alemanya (Maghularia & Uebelmesser, *op. cit.*). Res de res.

De tota la literatura revisada —i n'ha estat molta— l'única concessió que hem detectat a una mínima possibilitat de relacionar immigració amb criminalitat ens transporta a Itàlia entre el 1990 i el 2003. Allà, Bianchi (*op. cit.*:

1) fa saltar les alarmes quan ens diu: «According to these estimates, immigration increases only the incidence in robberies while leaving unaffected all other types of crime.» A la frase següent, però, ja rebaixa la troballa inicial, «Since robberies represent a very minor fraction of all criminal offenses, the effect on the overall crime rate is not significantly different from zero», per acabar-ho de rematar amb contundència a les conclusions: «Our results do not support the widespread perception of a causal relationship between immigration and crime.» (*ibid.*: 17).

La conclusió, doncs, és contundent: quan ens mirem el fenomen de manera seriosa, el vincle entre immigració i criminalitat no aflora per enlloc.

Donem-nos, però, una última oportunitat. Si el que ens amoïna és el possible impacte en la seguretat d'Andorra d'una arribada massiva d'immigrants comunitaris, anem a buscar vincles entre immigració i delinqüència a l'episodi de tota la història de la UE en què més es va patir per aquesta qüestió i, també, a un país que bat tots els rècords en matèria d'immigració.

5.15.3.2. La por que ve de l'Est: el referent de l'ampliació 10+2

A mitjans de la primera dècada del segle, la UE vivia la seva gran ampliació, la coneguda com a ampliació 10+2, que va portar el club comunitari no només a doblar pràcticament el nombre d'estats membres sinó també, i sobretot, a estirar-se cap a l'est del continent, arribant als països bàltics, a tota l'Europa central i també a Romania i Bulgària. A l'opinió pública de l'Europa occidental, aquella ambiciosa ampliació cap a l'Est no va passar desapercibuda i va generar en l'imaginari col·lectiu una por genèrica a l'impacte negatiu que portaria als països de la vella Europa la immigració econòmica de països molt poblats i significativament més pobres (Drew & Sriskandarajah, 2007), una por que es concretava en un arquetip que va fer fortuna (simbòlica) a l'Europa de l'època: el *polish plumber* (Więclawski, 2010: 6), el lampista polonès que, treballant a més bon preu, vindria a robar les feines a tots els treballadors manuals d'Espanya, de França, d'Alemanya o del Regne Unit. De l'Est havia de venir, en síntesi, una immigració més pobra, més diferent culturalment i més perillosa.

Passats els anys, quins efectes reals van tenir lloc realment? En general, ben pocs menys que els esperats (Więclawski, *op. cit.*), fins al punt que una qüestió que va suscitar moltíssima atenció quan es basava en expectatives, no ha generat pràcticament literatura un cop passada. Una passejada per diferents bases de dades d'Eurostat ho confirma. Si ens interessem per l'impacte en la criminalitat, hi ha un estudi especialment interessant sobre la matèria, el de Bell et al. (2013), que es fixa en dues grans onades migratòries a les illes Britàniques, una de les quals és l'onada subsegüent a l'ampliació 10+2, d'un impacte quantitatiu especialment significatiu al Regne Unit, que va ser un dels països que va posar menys restriccions a l'arribada d'aquesta immigració oriental ara ja comunitària. Doncs bé, quan Bell i companyia es fixen en l'impacte en la criminalitat d'aquesta onada d'immigrants comunitaris,

la conclusió és la mateixa que en tots els estudis anteriors (Bell *et al.*, 2013: 1289). Amb un afegitó interessant, a més, que descriuen millor en el moment de formular les hipòtesis i que després verifiquen parcialment a les conclusions. Quedem-nos amb aquesta idea, que de seguida ens serà d'utilitat per entendre el cas andorrà.

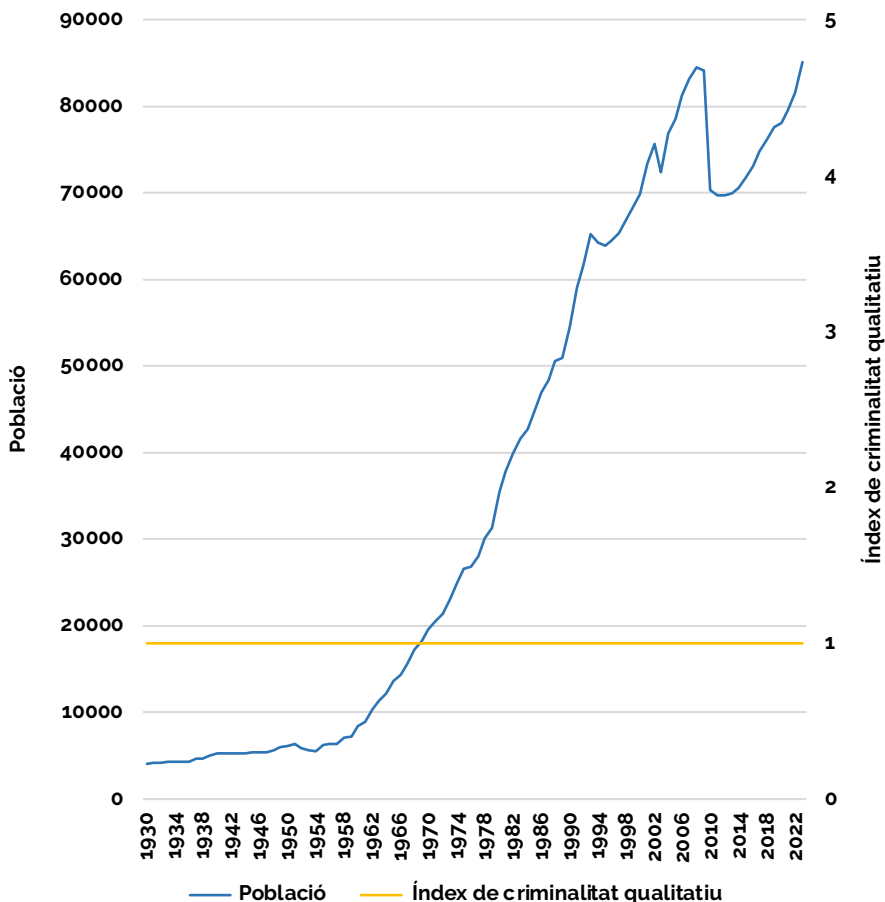
The first immigrant flow we consider is the late 1990s and early 2000s wave of asylum seekers, which we refer to as the asylum wave. The second is the large inflow of workers from EU accession countries—the A8 wave—that occurred from 2004 onward. As we will demonstrate, connections of these two flows to the labor market are very different. As labor market opportunities on offer are a key determinant of criminal behavior in the standard economic model of crime (Becker, 1968; Ehrlich, 1973), we develop our empirical tests in this light. In particular, labor market opportunities available to the asylum wave are much worse than for both natives and the A8 wave, making the net returns to criminal activity likely to be different. We therefore hypothesize that crime effects are more likely in the case of the former. Our evidence supports this way of analyzing the crime-immigration relationship (*ibíd.*: 1278).

5.15.3.3. La (no) paradoxa d'una doble campiona: immigració i criminalitat a Andorra

Fins ara, la recerca d'un nexa que permeti establir una relació entre immigració i criminalitat ha resultat infructuosa. A la premsa, a les xarxes i a molts discursos polítics, la relació es dona per descomptada, però quan ens mirem les dades d'una manera mínimament seriosa, el pes de l'evidència la refuta de manera implacable. Què passa, però, a Andorra? Ho repassem tot seguit. A l'hora de fer-ho, hem renunciat voluntàriament a expressar els resultats en termes de coeficients de correlació, perquè tot i que els resultats obtinguts ens permetien alinear-nos amb les recerques repassades una mica més amunt, la seva aplicació amb una quantitat de dades tan reduïda com la que remenarem en aquestes properes pàgines ens ha semblat forçada i que estirava l'instrument cap a usos més enllà dels que es consideren recomanables. De totes maneres, la informació gràfica que presentem tot seguit—generada a partir de l'anàlisi de la base de dades *BD_seg*, alimentada a parts iguals de registres de dades de la policia i d'indicadors d'elaboració pròpia—és tan clara que parla per si sola i que, per tant, haurem d'afegir ben poca cosa a cada gràfic que presentem.

La primera ullada que proposem fer a la relació entre criminalitat i immigració a Andorra és longitudinal. Tot i que no disposem de registres oficials de criminalitat anteriors als anys noranta i que siguin consultables pel públic, una anàlisi detinguda de la premsa andorrana del segle xx ens permet crear un índex de criminalitat qualitatiu a partir dels volums de criminalitat recollits periodísticament, un índex que es manté de manera invariable en la seva puntuació mínima tot al llarg del segle xx i del que portem del xxi. Si creuem aquest índex amb l'evolució de la població, que ha crescut de manera exponencial al llarg dels darrers noranta anys i que ho ha fet, a més, impulsada de manera gairebé exclusiva per la immigració, ens podem fer una idea de quina relació es dona a Andorra entre criminalitat i immigració: cap.

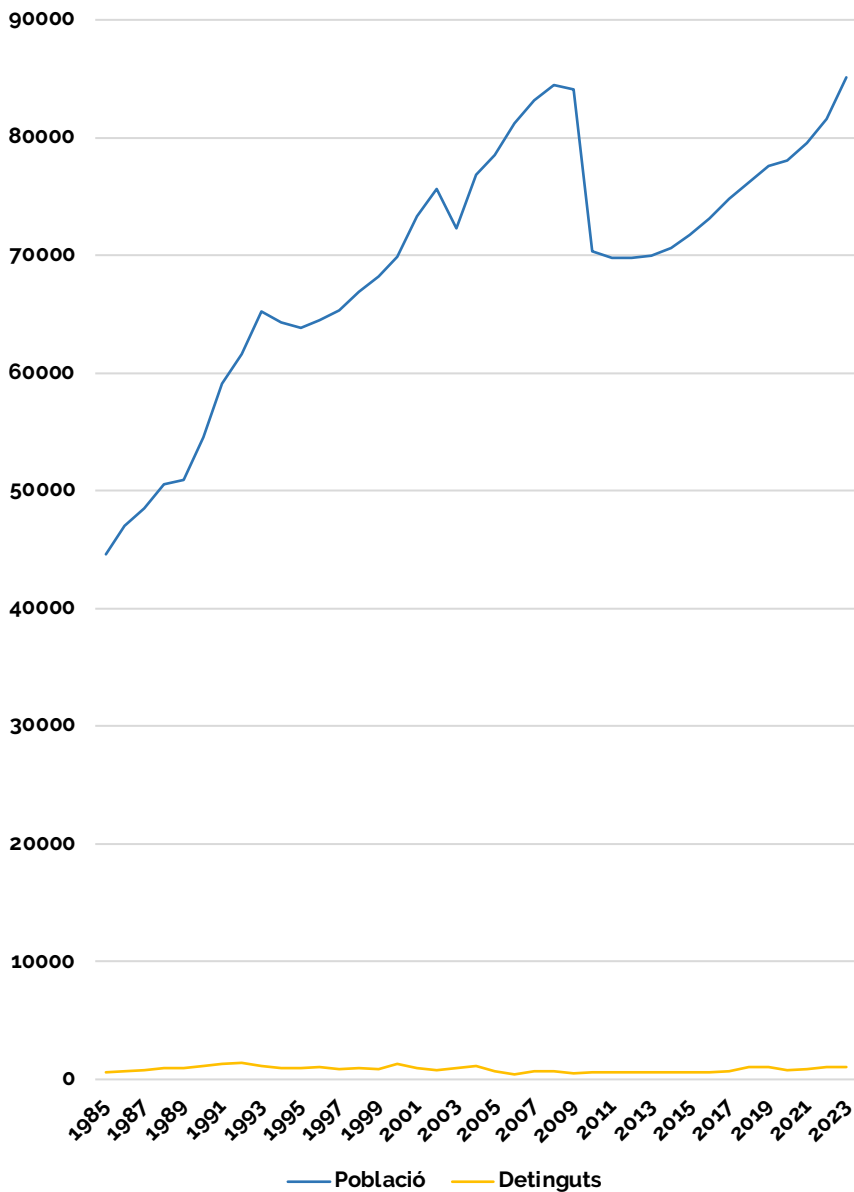
Gràfic 30. Població total i índex de criminalitat qualitatiu (1930-2023)

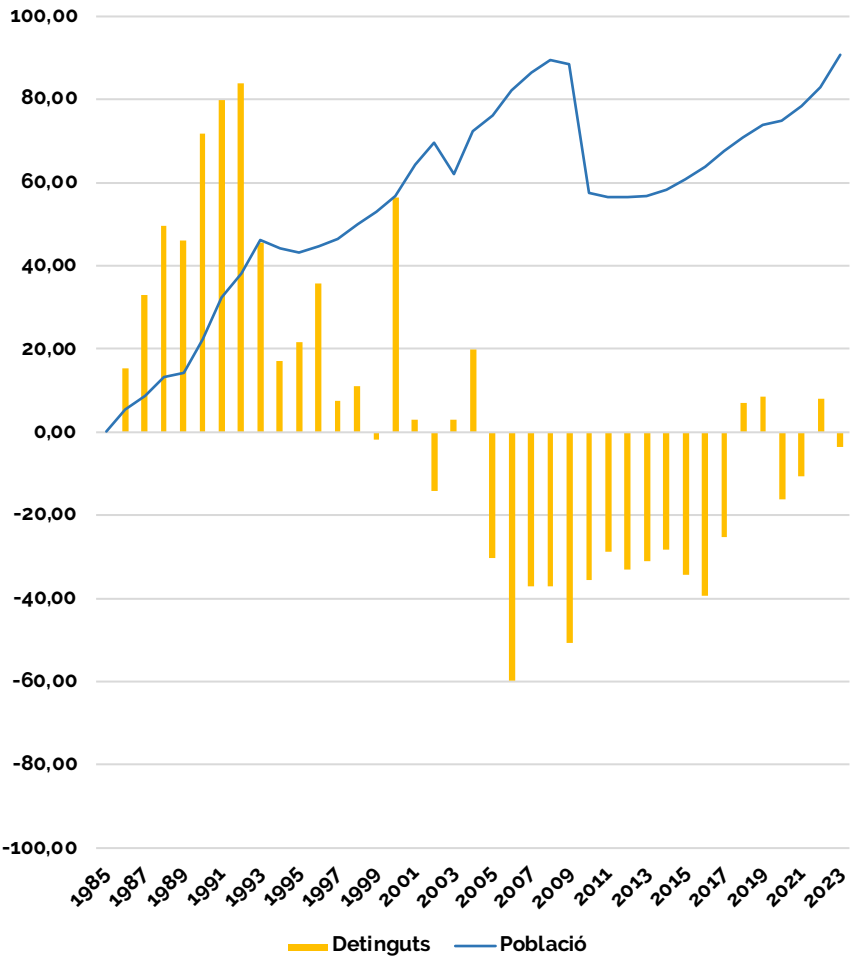
Si l'índex de criminalitat qualitatiu no ens sembla un company de viatge gaire de fiar i volem tant sí com no dades que provinguin dels registres policials, el viatge l'hem d'iniciar el 1985. I el podem fer de dues maneres, una de més simple i una d'una mica més sofisticada. A la primera, simplement observarem com evolucionen, per separat i sense aparent correlació, la població (el creixement de la qual ja hem dit que és un reflex gairebé perfecte del creixement de la immigració) i el nombre de detencions (la variable de criminalitat amb una sèrie històrica més llarga). A la segona, agafarem com a base la població i el nombre de detencions de l'any 1985, posarem els marcadors a zero a partir d'aleshores i observarem com es desvien les dades d'aquella base els anys següents. El gràfic, un cop més, parla per si sol: mentre la població va sempre a l'alça (excepte quan es va canviar el mètode de recompte, cap al

2010), les detencions, respecte al 1985, ara pugen i ara baixen, tot plegat sense tenir cap mena de relació ni amb la quantitat de migrants que arribaven al país ni amb la intensitat amb què arribaven ni tampoc amb la conjuntura econòmica (i, especialment, amb els moments de recessió).

Gràfic 31. Població total i detencions totals (1985-2023)

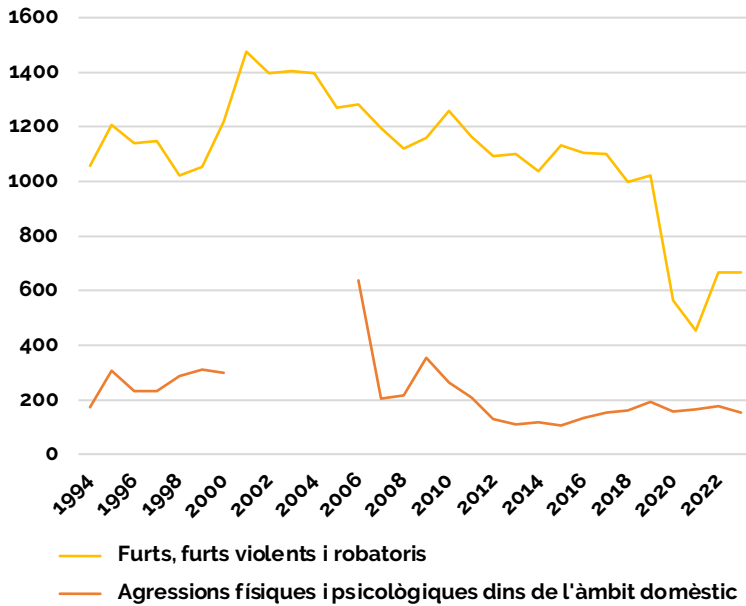

Gràfic 32. Població total i detencions totals per mil habitants (1985 = base 100 = 0)

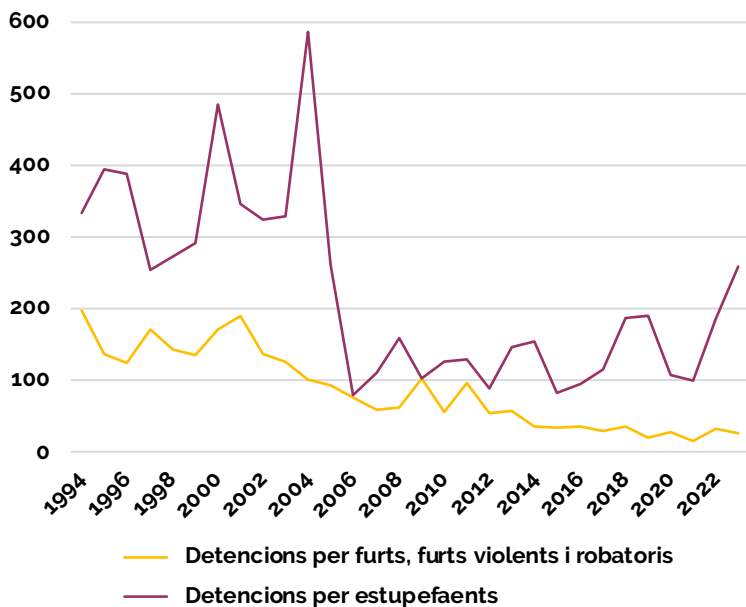

Les detencions, però, no són l'únic indicador que té una tendència a la baixa i que no té cap mena de relació amb la immigració (que ara que ja tenim clar que va sempre a l'alça, ja podem fer desaparèixer dels gràfics). És el cas de tots i cadascun dels indicadors vinculats a la criminalitat, amb una única excepció aparent que deixa de ser-ho si ens mirem bé les dades: les detencions per estupefaents, que viuen un repunt significatiu des de fa uns anys, cert, però que han crescut sobretot entre els no residents, entre els turistes que ens visiten i, per tant, sense cap vincle amb la immigració. Explicada aquesta falsa explicació, ara sí, una panoràmica de diversos exemples d'aquest patró.

Gràfic 33. Furts, furts violents i robatoris i agressions físiques i psicològiques dins de l'àmbit domèstic (1994-2023)

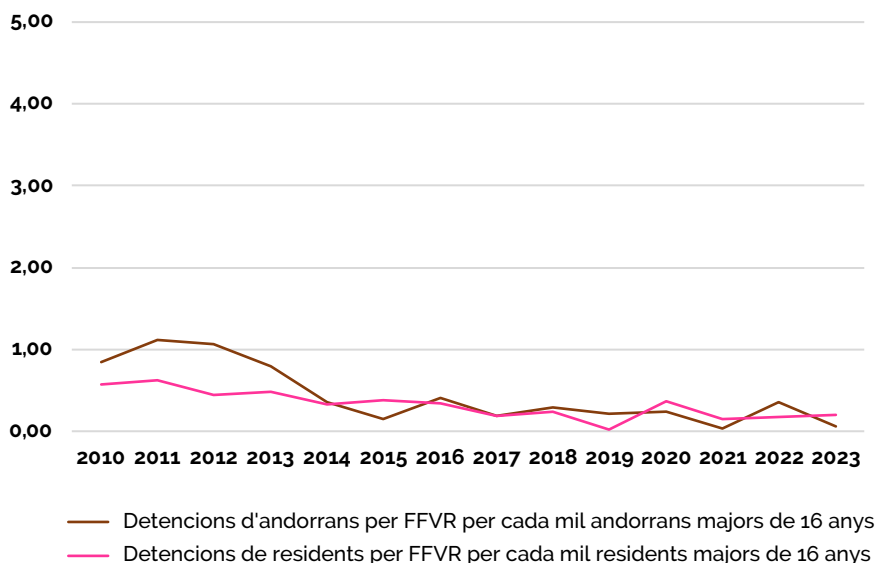

Gràfic 34. Detencions per furts, furts violents i robatoris i detencions per estupefaents (1994-2023)

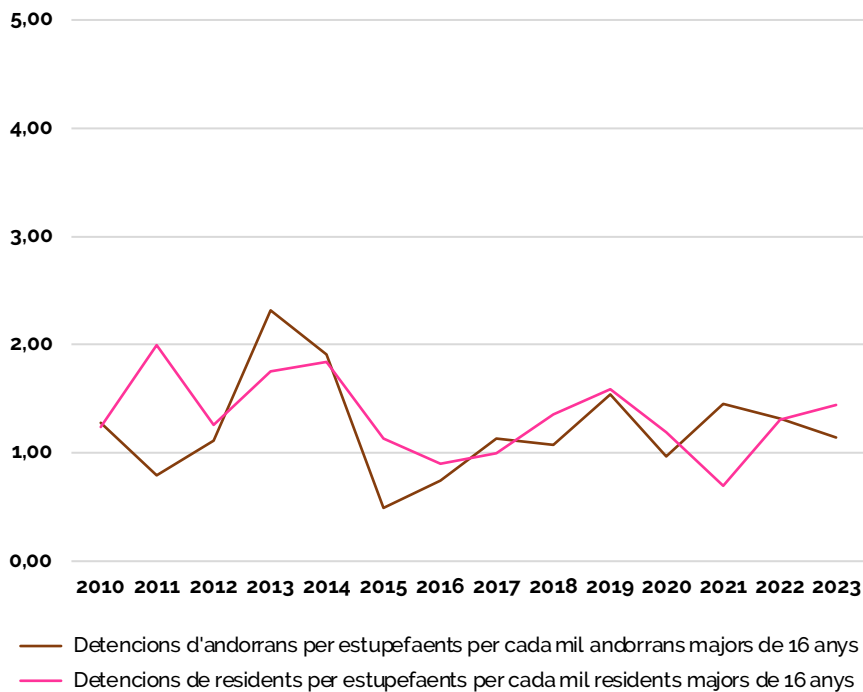

Anem acabant, comparant ara la freqüència amb què són detinguts andorranos i residents per diferents tipus de delictes. Si fins ara el que hem observat és una disparitat absoluta entre l'evolució de la immigració i la criminalitat a Andorra, cosa que no deixa cap espai per pensar en cap vincle entre elles, ara el que observem és una correlació gairebé perfecta entre la propensió a ser detinguts d'andorranos i immigrants, cosa que reforça encara més l'absència d'un vincle entre totes dues variables.

Gràfic 35. Detinguts per furts, furts violents i robatoris (FFVR)
(andorranos vs. residents; 2010-2023)

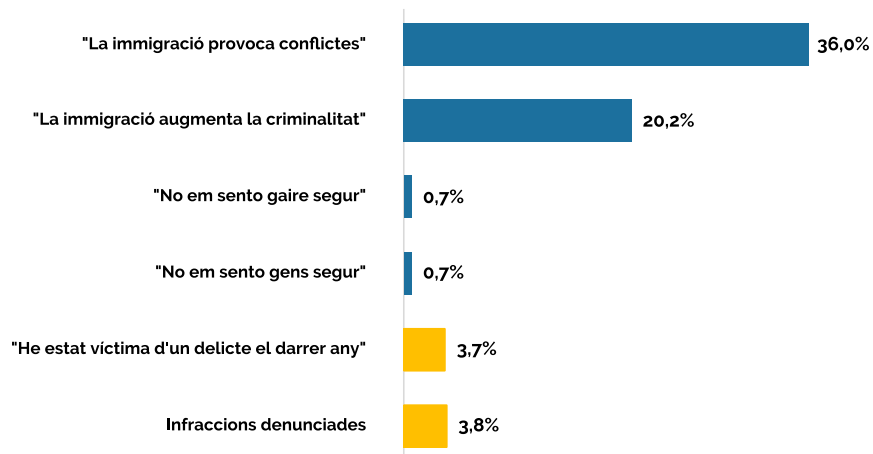

Gràfic 36. Detinguts per estupefaents
(andorrans vs. residents; 2010-2023)

I acabem, ara sí, amb un gràfic molt significatiu, que explica bona part del que hem fet en aquesta llarga secció.

Gràfic 37. Criminalitat esperada, percebuda, recordada i real (2018)

En un mateix any, i en el marc de l'Enquesta Mundial de Valors, la mateixa població enquestada responia en un percentatge considerable que la immigració incrementa la criminalitat (Batalla et al., 2021: 114), però, en canvi, només una xifra residual dels enquestats que detectaven aquest vincle entre immigració i criminalitat se sentien insegurs (ibíd.: 119) en un país que ha batut tots els rècords pel que fa al pes de la immigració en la configuració de la població. A més, si comparàvem el record real d'haver estat víctima d'un acte delictiu (ibíd.: 123) i la taxa real d'infraccions comeses aquell mateix any (per cada 100 persones de la població real d'Andorra, comptant turistes, un dia qualsevol), la coincidència era absoluta. Tot plegat, una lliçó magistral de l'abisme existent entre la nostra intuïció i la realitat. I un recorregut paral·lel al que hem fet en aquesta secció, on hem partit d'una sospita infundada però molt repetida sobre el vincle entre immigració i criminalitat i on hem acabat demostrant que, per molt que el vestim com a evident i indiscutible, el vincle és inexistent. Inexistent a tots els països on s'ha estudiat. Inexistent quan s'ha estudiat en relació amb la Unió Europea. I inexistent a Andorra.

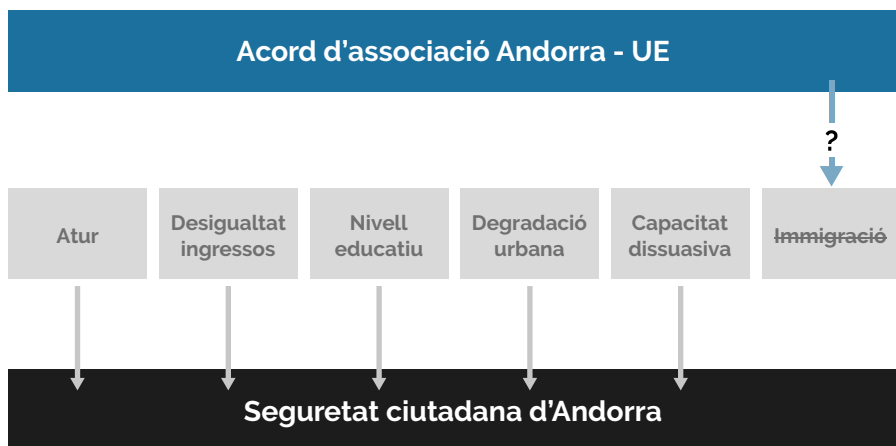
Pel que fa al cas andorrà, però, potser ens hi hem estès molt més del que era necessari. Perquè només amb considerar en paral·lel dos paràmetres, com són el fet que Andorra sigui, alhora, el tercer país en tota la història de la humanitat que més ha crescut demogràficament a causa de la immigració (Lara, 2020) i un dels països més segurs del món segons diferents índexs i estudis, ja ens havia de fer veure que era impossible que a Andorra hi hagués cap vincle entre immigració i criminalitat.

El recorregut que hem fet al llarg de les darreres pàgines, però, no ha estat inútil, tot al contrari. Perquè mentre anàvem acumulant arguments i evidèn-

cies contraris a la possibilitat d'identificar un vincle entre immigració i criminalitat, també anàvem acumulant una explicació de per què això és així, de per què no es dona aquest vincle. I la clau es troba en els determinants del crim amb què començàvem aquesta secció. I tots els estudis que hem repassat des d'aleshores van en aquesta mateixa direcció. Si hi ha immigrants que cometes delictes no és per ser immigrants, és perquè no tenen feina, perquè tenen molts menys recursos que la mitjana o perquè viuen en zones tan degradades que delinquir és la norma, i aquests factors són factors que empenyen una part de les persones que els pateixen, siguin immigrants o locals, a cometre delictes. Quan els immigrants no es troben en aquesta situació (Bell, et al., op. cit.), ja hem vist què passa.

I el que passa és el que passa a Andorra. Per què Andorra pot ser alhora campiona mundial en immigració i en seguretat ciutadana? Ara ja ho podem respondre. Primer, perquè no hi ha cap vincle entre immigració i criminalitat. I segon, perquè a Andorra tant els locals com els migrants que hi arriben tenen feina, cobren sous molt propers al salari medià i viuen en zones no degradades, i això explica per què delinqueixen tan poc els nacionals i els immigrants, per què delinqueixen en proporcions tan semblants els nacionals i els immigrants i per què és tan poc esperable que els migrants que arribin al país en un futur s'abonin a delinquir més que els que van venir en el passat si no canvia cap d'aquests factors. Misteri resolt. I un argument amb una utilitat doble de gran rellevància. D'una banda, ajuda a apuntalar la idea que la immigració no provoca criminalitat. I, d'una altra, ens acaba de confirmar que el que explica la seguretat d'Andorra és el mateix que l'explica arreu i principalment, un baix nivell d'atur i de desigualtat en els ingressos i una configuració urbana no degradada. Podem considerar, a més, alguns factors locals (Batalla et al., 2004: 122-23), i alguns de conjunturals per explicar variacions puntuals, però res més. I la immigració, què? La immigració, res.

Figura 27. Impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra (2)

5.15.4. I amb tot el que es perd amb l'AA, què?

Si fem cas del debat públic —i ja hem argumentat per què, de manera excepcional, el tindrem en compte en aquesta secció—, la immigració no és l'únic oblit clamorós de la que pretenia ser la nostra anàlisi d'impacte de l'AA en la seguretat pública andorrana. Com pot ser que ni tan sols considerem la que ha estat identificada com una de les principals pèrdues d'Andorra amb l'AA tant al debat públic com, implícitament, per part del Govern, que ha destinat molts esforços negociadors a mantenir un control sistemàtic d'antecedents penals que finalment no ha pogut mantenir. Un cop més, a aquesta pregunta no hi respondrem de seguida. Però un cop més, mirarem d'esmenar la plana.

Com que procedir d'aquesta manera contradiu el que fa no res —a la figura 24— hem argumentat que era la millor manera de mirar-nos els impactes de l'AA sobre la seguretat pública d'Andorra, incorporarem els penals al debat amb prudència, sotmetent-los a un procés de validació amb diferents etapes successives. Un procés que implica, a més, transformar les certeses que donem per descomptades al debat públic (els arguments que, de tan evidents, ens semblen irrefutables) en premisses que hem de sotmetre a examen. Així, perquè la pèrdua del control sistemàtic dels antecedents penals —i de l'ús que es pot fer d'aquest control en la política migratòria— que imposa l'AA pugui ser considerada una mesura que impacta de manera significativa en la seguretat pública d'Andorra, caldria que es complissin les dues premisses següents:

- la comprovació sistemàtica dels penals i l'ús que es feia de la informació resultant per a la política migratòria ha estat fins ara una mesura clau per evitar un impacte negatiu significatiu de la immigració en la seguretat a Andorra.

- la pèrdua de la possibilitat de fer servir el control sistemàtic d'antecedents penals per a la política migratòria provocarà que entrin a Andorra persones susceptibles de constituir una amenaça per a la seguretat en un volum suficient per degradar significativament les cotes de seguretat de la societat andorrana.

Abans de centrar-nos en la verificació d'aquestes dues premisses, però, ens cal comprovar què canvia i què no canvia pel que fa als instruments de què disposa Andorra com a estat a l'hora de controlar la seguretat interior.

5.15.4.1. Què canvia?

Comencem per tot allò que no canvia:

- Com hem vist al capítol 3, les polítiques d'interior i de justícia no formen part de l'acord d'associació. Per tant, aspectes com el tipus d'actuacions que pot fer la policia, la legislació del codi penal i totes les competències que tinguin a veure amb interior i justícia no queden afectats per l'AA. També es manté la possibilitat de foragitar i expulsar ciutadans no andorrans (amb noves garanties per als ciutadans de la UE, que després comentem).

- Pel que fa al control de les fronteres, en no haver entrat a formar part de Schengen, Andorra el pot continuar mantenint de manera molt similar a com ho ha estat fent fins ara. Pot controlar vehicles i passatgers, denegar entrades, etc.
- Per acabar, Andorra manté plenes competències pel que fa a tota la política d'immigració que concerneixi els nacionals dels més de 160 països que no formen part de la UE. A més de fixar lliurement les quotes que vulgui establir, pot mantenir tots els controls que fa fins ara i aplicar sense cap modificació les polítiques de policia administrativa.

Què canvia, doncs? Dues coses.

- En primer lloc, que no es pot demanar un certificat d'antecedents penals a tots els nacionals de la UE que sol·liciten un permís de residència. Tan sols se'ls podrà demanar als professionals de certes professions sensibles —educació, sanitat, sector financer i determinades professions liberals. A la resta —a tota la resta— se'ls pot demanar una declaració jurada de totes les condemnes penals anteriors. D'aquestes declaracions, el Govern en podrà verificar una mostra, sense que quedi especificat enlloc el topall màxim d'aquesta mostra, més enllà del fet que la comprovació no pot ser sistemàtica.
- En segon lloc, que el fet que un nacional de la UE tingui antecedents penals no és un motiu suficient per prendre cap decisió sobre la seva llibertat de circulació per Andorra —ni, doncs, per denegar-li l'accés, expulsar-lo o foragitar-lo— o el seu dret a obtenir un permís de residència, sempre que en quedin de disponibles. Ha de quedar clar que la Directiva 2004/38/EC (al seu capítol 6) no prohibeix ni la possibilitat de denegar l'accés a Andorra o la residència a ciutadans UE ni tampoc la de foragitar-los o expulsar-los. El que estableix és que una invocació al fet que aquell ciutadà tingui antecedents penals no és suficient; el que determinarà que es puguin adoptar accions restrictives amb la llibertat de circulació i de residència no seran els antecedents penals —que poden servir com una referència o un punt de partida—, sinó el grau d'amenaça que aquella persona pugui suposar per a Andorra.

Repassem aquest segon canvi, molt més rellevant que el primer, en termes exactes de la directiva:

Primera idea clau, els estats sí que poden limitar la llibertat de circulació i de residència: «Member States may restrict the freedom of movement and residence of Union citizens and their family members, irrespective of nationality [...]» (art. 27.1).

Segona idea clau, aquesta limitació només es pot fer sobre la base de tres arguments: «[...] on grounds of public policy, public security or public health. These grounds shall not be invoked to serve economic ends.» (art. 27.1).

Tercera idea, tenir antecedents penals no és un argument suficient: «Previous criminal convictions shall not in themselves constitute grounds for taking such measures» (art. 27.2).

Quarta idea clau, el que permetrà aplicar aquestes restriccions és l'amenaça real que aquell ciutadà pugui suposar per a la seguretat d'Andorra: «Measures taken on grounds of public policy or public security shall comply with the principle of proportionality and shall be based exclusively on the personal conduct of the individual concerned. [...] The personal conduct of the individual concerned must represent a genuine, present and sufficiently serious threat affecting one of the fundamental interests of society. Justifications that are isolated from the particulars of the case or that rely on considerations of general prevention shall not be accepted.» (art. 27.2).

I encara una cinquena idea clau, ara de l'adaptació sectorial que es troba a l'annex 8 de l'AA: els nacionals UE no poden residir a Andorra sense un permís de residència: «Nationals of EU Member States may reside in Andorra only once they have obtained a residence permit from the Andorran authorities.» (art. 1).

No hi ha el més mínim dubte que aquests canvis són molt rellevants pel que fa a les modificacions que l'AA introdueix en el procediment que ha fet servir Andorra des de fa molts anys per gestionar la seva política migratòria. Ara, si recuperem la figura 3 (v. cap. 2), ens adonarem que encara som en el terreny dels *outputs*, i molt lluny de poder afirmar si aquests canvis en els procediments implicaran impactes d'alguna mena. I recordem que aquest és el nostre objectiu: no avaluar com de diferents farem les coses sinó com de diferents seran les coses que ens passin amb l'AA en comparació amb l'*statu quo*.

5.15.4.2. Impacte d'aquests canvis en la seguretat

El primer que podem dir és que si alcem la vista i deixem de mirar només els papers que l'AA ens ha canviat, ens adonem de seguida que els canvis previstos en el procediment de la política migratòria són molt menys intensos en els efectes de l'aplicació d'aquests procediments. Repassem-ho amb diferents exemples i aclarim, de passada, alguns malentesos detectats en el debat públic.

- A. No es perd la possibilitat de disposar d'informació sobre els antecedents penals dels nous residents. El que es modifica és la manera com s'obté aquesta informació. Fins ara, el 100% s'obtenia via certificat d'antecedents penals. A partir d'ara, el 100% dels no-UE també es continuarà obtenint via certificat. I dels UE (si suposem que el Govern demana la verificació aleatòria d'una tercera part dels nous residents, i tenint en compte el pes que tenen en el volum d'assalariats els sectors pels quals es podrà demanar un certificat), un 13% (el 100% dels més sensibles)

s'obtindrà via certificat d'antecedents penals; un 33%, via una declaració jurada que acabarà sent verificada de manera aleatòria, i un 54%, via una declaració jurada que no acabarà sent verificada de manera aleatòria.

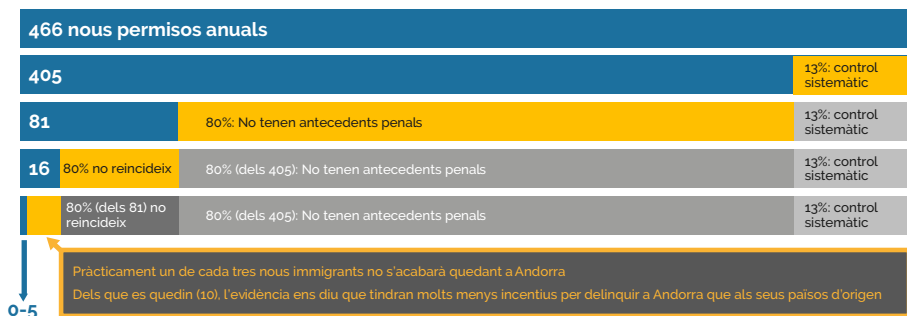
- B. Encara en línia amb el punt anterior, sí, les declaracions jurades són una font d'informació sobre els antecedents penals. Podem esperar, evidentment, que una part dels nous residents menteixi en la seva declaració jurada, però no sembla raonable esperar que tots ho facin i que, per tant, l'instrument no sigui útil. En primer lloc, perquè la gran majoria no tindrà cap motiu pel qual mentir (el supòsit més extrem que creiem que podem assumir després de triangular informació molt diversa sobre la qüestió és que com a màxim un 20% dels nous residents tinguin antecedents penals). En segon lloc, perquè els nous sol·licitants tenen dos incentius molt potents per no mentir: el primer, saber que un percentatge molt elevat de les declaracions seran verificades; i el segon, saber que declarar tenir antecedents penals no és un motiu suficient que els impedeixi poder entrar o quedar-se al país. I en el cas que tot i això mentissin (adoptem un supòsit conservador i considerem que ho fessin la meitat), una tercera part d'aquests serien detectats en el procés de verificació. De manera que podríem esperar que, com a molt màxim, únicament un 6,66% del 87% que presentaran declaració jurada aportin informació no fiable. Si darrere d'aquests percentatges (un 5,8% dels nous residents UE) hi posem xifres reals, estem parlant que cada any, dels 466 nous residents que entrarien via quota UE (v. 5.6), podríem esperar que com a màxim 27 persones tinguessin antecedents penals, no els declarassin i no ens n'assabentéssim. Per tant, no es perd tot l'instrument d'informació sobre els antecedents penals de la població, només una proporció força baixa.
- C. Si estirem una mica més la xifra anterior i avaluem com n'és de problemàtica, i la filtrem, doncs, amb la taxa de reincidència que acostumen a tenir les persones amb antecedents penals —hem agafat la dada espanyola (INE, 2024), que és del 20%, per ser d'allà d'on ve la major part d'immigració comunitària que ens arriba—, resulta que del total de 466 nous residents comunitaris que arribarien a Andorra cada any, com a màxim 27 tindrien antecedents penals i haurien mentit, però d'aquests, de tan sols 5 podríem esperar que reincidissin un cop arribats a Andorra.
- D. Si ens oblidem dels qui ens menteixen i ens interessem per tots els qui —ens menteixin o no— tinguin antecedents penals i es pugui esperar amb una probabilitat elevada que puguin reincidir a Andorra, la xifra puja, però no gaire: 16. Setze persones. Però és que si som rigorosos fins al final, i apliquem a aquesta xifra el coeficient multiplicador que ens ajuda a pronosticar quantes de les persones que arriben a Ando-

rra n'acaben marxant al cap de poc temps (i que és de 100/275) (v. 5.6), o, encara, si considerem que els factors determinants que mantenen la criminalitat a Andorra en quotes tan baixes de ben segur que afectaran les probabilitats de reincidència de les persones que hi arribin, les xifres poden baixar fins a una quantitat tan ridícula com 1 o 2. Afegim-hi un marge d'error elevadíssim i quedem-nos amb 5, tant és. Una, dues, cinc persones a l'any amb antecedents penals i amb probabilitats de reincidir. Cap d'elles, a més, en professions sensibles. Ens ho mirem com ens ho mirem, no sembla ser una amenaça prou consistent per «acabar amb tot».

- E. Som conscients que la xifra anterior pot semblar ridícula. Som conscients que sembla una obra d'enginyeria estadística, destinada a manipular un argument, però com que és rellevant, aturem-nos-hi encara una mica més. Perquè potser la xifra final és ridícula, però és que tots els càlculs que la fan possible, considerats un a un, són difícilment qüestionables. I ho diem amb coneixement de causa perquè l'hem revisada múltiples vegades, perquè a nosaltres també ens va semblar difícil de creure. Però, tirem enrere. La qüestió dels 466 nous permisos ja l'hem argumentada prou a la secció 5.6. Que el 13% d'aquests puguin acabar treballant en un dels sectors en què els penals es podran controlar de manera sistemàtica és una proporció consistent amb l'estructura econòmica d'Andorra. Que el percentatge de persones d'un país amb antecedents penals sigui de com a màxim un 20% també sembla una xifra raonable (a més d'estar basada en evidència). Que la taxa de reincidència de les persones amb antecedents penals sigui del 20% tampoc no sembla una xifra ridícula. I que no totes les persones que venen al país s'hi acaben quedant s'aprecia molt fàcilment a les estadístiques de població. Els paràmetres que hem aplicat a les dades, doncs, semblen tots ells molt raonables. Però la xifra resultant continua sent ridícula. I si el problema no és a les dades, doncs, el problema segurament és a les nostres intuïcions. Tant en aquesta secció (v. *supra*) com al llarg capítol metodològic, quan vam convocar Kahneman i companyia, ja havíem alertat d'aquests riscos i de la importància d'objectivar-nos, de no sobrevalorar els canvis en els *outputs* en comptes de centrar-nos en els impactes, de no partir de l'AA i fer-ho de la realitat andorrana, com insistíem encara en l'inici d'aquesta secció, etc. El que buscàvem evitar era justament això, magnificar una intuïció que no resisteix el més mínim embat de les dades. Però seguim, que hi ha encara més elements a comentar.

(Aprofitem aquesta conclusió parcial per fer un alto, agafar aire i repassar algunes de les dades exposades fins ara amb l'ajuda d'una figura)

Figura 28. Impacte de l'AA en el nombre esperable de persones que puguin obtenir un permís de residència tenint antecedents penals

- F. Una altra qüestió de gran rellevància. No es perd la capacitat de limitar a qui es deixa entrar o de decidir a qui s'expulsa o a qui es foragita, el que es perd és la capacitat de prendre aquestes decisions partint dels antecedents penals de la persona. I aquí ens tornem a trobar amb un *gap* important entre les pèrdues en els instruments i les pèrdues en els efectes. Anem a pams.
- G. Pel que fa als foragitaments, l'impacte d'aquesta pèrdua concreta —la de prendre decisions a partir dels penals— és nul. Donat que els foragitaments s'apliquen a no residents i que als no residents (turistes o residents sense permís) no se'ls ha demanat mai antecedents penals, l'execució estàndard d'un foragitament no hauria de canviar gaire: fins ara s'havien de basar en quelcom de substancial que justificués l'adopció de la mesura i ara l'AA imposa justament això, que no es pugui foragitar a la babalà sinó perquè hi ha una amenaça a l'ordre públic o perquè no es disposa de permís de residència. Podem esperar potser més garanties per als foragitats, però no cap canvi substancial, ja que el que motiva un foragitament avui i el que l'haurà de motivar en cas d'adoptar-se l'AA són motius de la mateixa família. Tanquem aquest punt, per cert, amb una dada interessant: el 2023 la xifra de foragitaments va ser de 5 de cada 100.000 turistes / no residents.
- H. Les expulsions administratives es poden llegir de la mateixa manera. Moltes es donen per absència o caducitat del permís de residència —un motiu que continua emparant l'AA— i la resta es produeixen no pel fet de tenir antecedents penals sinó per alguna acció concreta, relacionada amb la seguretat, que la motiva, de manera que tornem a trobar-nos en un esquema com el del punt anterior, on podem esperar algun canvi

en l'execució del procediment, però no un canvi radical. De la mateixa manera, una part important de les denegacions d'entrada al territori es dona per manca de documentació, una manca de documentació que, si es donés amb l'AA vigent, impediria a les persones que miren d'accedir al Principat d'identificar-se com a comunitaris (en el cas que ho fossin) i, per tant, se'ls podria continuar aplicant la denegació d'entrada per aquest motiu, que continuaria vigent per a tota la població no comunitària o no documentada.

- I. De fet, com ja hem apuntat, l'AA implica un canvi important en el procediment, però no en els efectes. I això és així perquè l'AA permet que es continuï expulsant, foragitant i denegant l'entrada a ciutadans, i permet fer-ho, justament, sempre que hi hagi una relació amb els efectes. Si recuperem ara les dades dels punts B a E, en certa manera el que feia fins ara Andorra era denegar l'entrada com a residents a unes 46 persones de les 466 que sol·licitessin un permís de residència. Fent-ho, però, no s'estava protegint de 46 persones, perquè una bona part d'aquestes, si fem cas de les estadístiques, no haurien suposat cap perill. Protegint-se de 46 persones, Andorra s'estava protegint, al cap i a la fi, d'una xifra més baixa, d'entre 2 i 8 persones. Ara l'AA limita aquesta possibilitat. Però permetrà protegir-se de l'amenaça més fonamentada que puguin suposar aquestes persones. Si es detecten amb els penals, seran dues o tres, i se'ls podrà denegar la residència. Si no, es podran expulsar quan en donin motius. Per això, l'impacte del control dels antecedents penals no és el de protegir-nos de 466 persones. Tampoc de 46. És el de protegir-nos d'unes 8 (si ens centrem només en comunitaris), 3 de les quals continuariem detectant amb l'AA, de manera que l'impacte de l'AA en la detecció de persones via el control d'antecedents penals és de com a màxim 5 persones.

- J. Un parell de dades més per acabar de posar en context les magnituds d'aquests canvis en els *outputs*. Andorra va rebre 9,3 milions de turistes el 2023. A cap d'ells se'ls va demanar que certifiquessin que no tenien antecedents penals. 9,3 milions a l'any és, segons el Departament d'Estadística, una població equivalent a com si cada dia visquessin a Andorra 16.920 persones més de les que hi viuen. Per tant (si l'AA hagués estat en vigor el 2023), de mitjana, cada dia hi hauria hagut a Andorra 17.325 persones a les quals ningú no els hauria demanat un certificat d'antecedents penals: 16.920 serien turistes i 405, residents. Òbviament, les que són residents poden incidir negativament en la seguretat del país en més àmbits que les que venen de turisme, però és que aquestes últimes són 40 vegades més.

■ Turistes ■ Residents

- K. Per cert, el fet que no es demanin sistemàticament penals als turistes —tenint en compte que la llei d'immigració exigeix el mateix, respecte a la seguretat, a turistes i a immigrants— no deixa de ser una concessió a la seguretat d'una política d'aposta per una economia turística (no col·lapsar les fronteres perquè puguin venir àgilment els turistes, encara que això impliqui un relaxament en els controls d'entrada), un raonament molt similar al de l'AA si l'entendem com una política pública: la mateixa concessió que es fa per a la política turística, ara per a una política de diversificació.
- L. Acabem, ara sí, amb l'argument principal, que no és quantitatiu. No disposem de cap evidència que ens indiqui que el control sistemàtic d'antecedents penals sigui una eina fonamental per al manteniment de la seguretat a Andorra. És contraintuïtiu, en som conscients: perquè és una eina molt arrelada a la política migratòria; perquè és una de les pèrdues principals, pel que fa a *outputs*, d'Andorra amb l'AA, i això li ha posat un focus enorme a sobre; i perquè l'han defensada a capa i espasa els impulsors i els detractors de l'AA. Però cap d'aquests és un argument que porti als penals una sola prova que demostrï que són una contribució fonamental o indispensable per garantir cotes elevades de seguretat a Andorra. En canvi, les evidències que s'acumulen a l'altre plat de la balança són moltes i pesen molt. D'entrada, tenim explicacions alternatives molt més sòlides, potents i amb la garantia d'un coneixement científic que compta amb un gran consens entre els especialistes de la matèria. Després, són una mesura destinada a filtrar un col·lectiu, el dels immigrants, que pressuposa problemàtic i que hem demostrat amb fortes evidències que no ho és. I a l'últim, quan simulem l'abast de l'instrument, ens adonem que pràcticament no frena res ni ningú. No tenim elements per qüestionar que sigui una eina que sumi, que complementi en certa manera la resta de factors que afavoreixen una baixíssima taxa de criminalitat a Andorra, però disposem de prou evidència per afirmar, rotundament, que els penals no són ni l'eina principal ni una d'especialment rellevant. I com que l'altra alteració que introdueix l'AA en els *outputs* de la política migratòria és una limitació en la invocació dels antecedents penals com a argument principal a l'hora de prendre decisions en termes de política migratòria, l'impacte esperat també és ínfim. Per resumir-ho de la manera més clara possible: es perden poques coses, i les que es perden no són gaire rellevants i no afecten gaire gent.

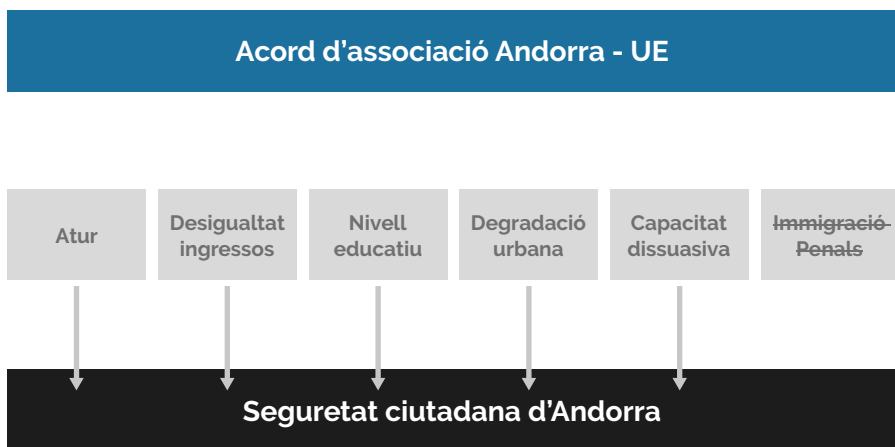
5.15.5. Conclusions

No ens allargarem gaire. Recuperem, simplement, algunes idees importants. Per entendre l'impacte de l'AA en la seguretat ciutadana hem proposat estudiar primer quins són els determinants de la seguretat a Andorra, i han emergit amb molta força tres factors: el nivell quasi inexistent de desocupació, el també molt baix nivell de desigualtat pel que fa als salaris i la inexistència de zones urbanes degradades. La següent etapa de la nostra anàlisi consistia a anar a buscar si l'AA impactava d'alguna manera en alguns d'aquests factors i hem trobat que no, de manera que hem previst un impacte nul de l'AA en la seguretat ciutadana a Andorra.

Un cop tancat aquest itinerari demostratiu, hem fet una concessió al debat públic que envolta l'AA i ens hem centrat a avaluar la validesa de dos dels arguments més repetits en aquest debat. Hem descartat successivament que la immigració sigui un determinant de la criminalitat a Andorra i que l'ús de la comprovació sistemàtica dels antecedents penals en la política migratòria fos una eina rellevant per garantir la seguretat al país.

Per tant, la figura que ens ha acompanyat durant tot el capítol, ara ja completa, ens serveix perfectament com a síntesi de les conclusions.

Figura 29. (No) impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra

Si ens mirem la figura des de dalt, ens adonem que perdem poca cosa, que el que perdem afecta poca gent i que el que perdem no és rellevant per explicar la nostra seguretat. Si ens la mirem des de baix, ens adonem, en canvi, que el que condiciona la seguretat d'Andorra no entra en crisi amb l'AA.

5.16. El creixement econòmic

L'anàlisi de l'impacte en el creixement econòmic l'hem abordat al capítol 4 (v. 4.1.1). Vist que l'impacte és positiu per a tot el període, que la tendència és inequívocament a l'alça, que en 15 anys l'impacte mínim previst és ja d'un +3% anual, que en 25 anys el mínim frega el +5% i que al Model Andorra el que es preconitza és un creixement sostingut i no un de salvatge, hem qualificat l'impacte de l'AA en el creixement econòmic com a netament positiu i, per tant, amb un 2 a l'IIAAMA.

5.17. Els sectors econòmics tradicionals

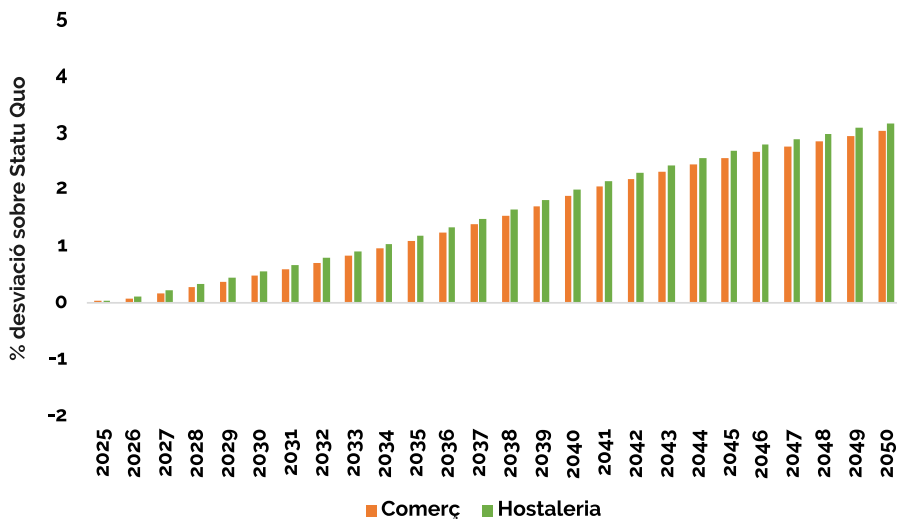
L'anàlisi de l'impacte en els sectors econòmics tradicionals⁴³ l'hem abordat al capítol 4 (v. 4.2) i es pot analitzar amb més detall a partir de les dades facilitades a l'Annex 5 d'aquest estudi.

De manera sintètica, l'impacte esperable de l'AA en aquests sectors és el següent:

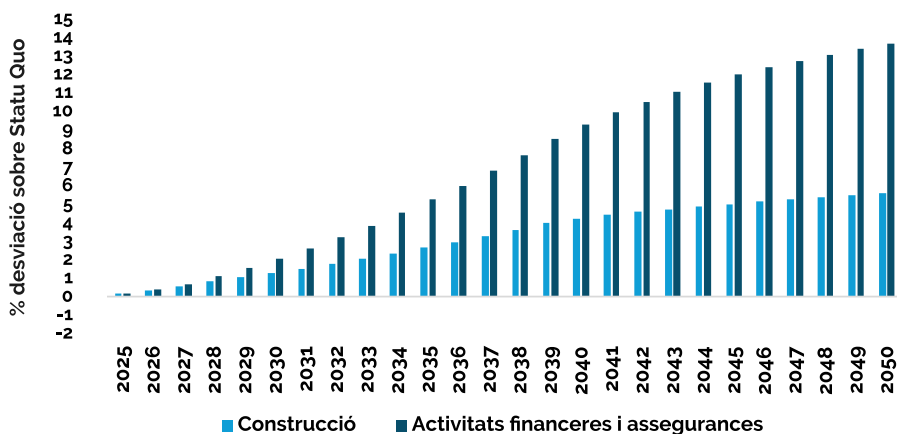
- Pel que fa als sectors més directament vinculats al turisme, un impacte entre mínim i nul tant en la regulació del sector com en l'autonomia per impulsar polítiques pròpies, i un impacte moderat en el creixement del sector.
- Pel que fa al sector de la construcció, un impacte mínim tant en la regulació del sector com en l'autonomia per impulsar polítiques pròpies, i un impacte important en el creixement del sector.
- Pel que fa al sector financer, un impacte molt important en la capacitat per regular el sector de manera autònoma —tot i existir una transitòria de més de la meitat del període que analitzem en aquest estudi—, i un impacte molt important també en el creixement del sector, que és, amb diferència, el que més es beneficiaria de l'AA (v. p. 227 per a una explicació més detallada sobre l'impacte de l'AA en aquest sector).

43 Òbviament, com ja s'ha comentat a la part metodològica, els impactes que quantifiquem en aquesta secció i que quantifiquem per a tots els sectors econòmics es refereixen als sectors, no a les empreses que actualment en formen part. Amb la qualitat de les dades de què disposem a Andorra i amb la petita dimensió de la pràctica totalitat dels sectors del país, ni aquest estudi ni —ens aventurarem a dir— cap altre poden garantir una granularitat suficient per poder avaluar impactes específics per a empreses concretes.

Gràfic 39. Impacte de l'AA en el valor afegit brut (VAB) dels sectors del comerç i de l'hostaleria

Gràfic 40. Impacte de l'AA en el valor afegit brut (VAB) dels sectors de la construcció i financer

Si posem en una balança tot el que hem anotat fins ara, tenim elements per considerar que l'impacte de l'AA en els sectors tradicionals de l'economia andorrana és molt positiu, però també tenim elements compensatoris, com la forta adaptació a la normativa comunitària que haurà de fer el sector que més creix gràcies a l'AA, i elements que ens porten a moderar la nostra qualificació, com l'impacte important però més modest que experimenten els sectors vinculats al turisme. Per tot plegat, hem qualificat l'impacte de l'AA en aquests sectors clau de l'economia andorrana amb un 1 a l'IIAAMA.

5.18. La propietat privada

La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació de l'AA en el dret a la propietat privada, un principi fonamental tant a Andorra —on té rang constitucional (CPA, art. 27)— com a la Unió Europea.

5.19. La diversificació econòmica

L'anàlisi de l'impacte en la diversificació de l'economia andorrana l'hem abordat al capítol 4 (v. 4.2 i 4.3) i es pot analitzar amb més detall a partir de les dades facilitades a l'Annex 5 d'aquest estudi. Com a síntesi del que s'anotava allà, l'AA representa un instrument clau per a la diversificació de l'economia andorrana, però per si sol no és capaç de produir efectes gaire significatius en l'impuls de nous sectors. Per tant, si l'AA es concep com una política finalista, impactarà de manera molt poc intensa en la diversificació de l'economia. En canvi, per poc que els governs que han de venir impulsin polítiques de diversificació que aprofitin el potencial de l'AA i que el sector empresarial i els emprenedors del país es decideixin a recórrer l'enorme marge d'aprofitament que els ofereix l'acord, l'impacte de l'AA en la diversificació de l'economia andorrana pot arribar a ser molt important. De moment, però, donada la incertesa relativa a aquests pronòstics, hem qualificat l'impacte amb una puntuació molt més moderada a l'IIAAMA, que s'adiu molt més amb l'impacte que generarà l'AA per si sol.

5.20. L'obertura econòmica

L'anàlisi de l'impacte en l'obertura de l'economia andorrana l'hem abordat anteriorment en aquest estudi, tant al capítol 3 com, especialment, al 4. No hi insistirem més, doncs. El sol fet que el conjunt de l'economia andorrana accedeixi al mercat únic de la UE —el més gran del món—, amb les quatre llibertats característiques d'aquest mercat, justifica per si sol que puguem qualificar l'impacte de l'AA en l'obertura de l'economia andorrana amb la puntuació màxima a l'IIAAMA.

5.21. El treball

L'anàlisi de l'impacte en l'àmbit del treball l'hem abordat en diversos punts anteriors d'aquest estudi: tant pel que fa al mercat laboral (v. 4.1.3) com pel que fa als drets dels treballadors a Andorra i al dret dels treballadors andorrans d'accedir al mercat comú europeu (v. 5.3). Si resumim aquests impactes en relació amb les tres dimensions que justifiquen la inclusió de la variable treball al Model Andorra, podem dir que no es pot observar un impacte significatiu de l'AA en la reducció de la precarietat del mercat laboral andorrà i

que, tot i que sí que hem observat (via el model MEGA) un impacte positiu de l'AA en la creació de llocs de treball, el fet que el nivell d'atur esperable a l'escenari SQ sigui, igual que actualment, un nivell mínim, tot just per sobre de l'1,5% de desocupació tècnica, no ens autoritza a parlar d'un impacte gaire significatiu en la creació de llocs de treball o en la reducció de l'atur. On l'AA sí que marca la diferència, en canvi, respecte a l'SQ, és en l'ampliació de l'horitzó de possibilitats per als treballadors andorrans. Ja sigui a Andorra, via diversificació de l'economia (si es donen les circumstàncies que hem anotat a la secció anterior), ja sigui fora (en 27 altres països, amb economies molt diverses), les possibilitats per als treballadors nacionals de trobar feina de la seva especialitat s'amplien considerablement, com també les possibilitats de trobar sortides laborals fora d'Andorra en casos eventuais de desaceleració econòmica al Principat.

5.22. El poder adquisitiu

L'anàlisi de l'impacte de l'AA en el poder adquisitiu de la població andorrana l'hem abordat al capítol 4 (v. 4.1.4) d'aquest estudi, on hem vist que la inflació és una mica superior a l'escenari AA que a l'escenari SQ, però també que els salaris reals creixen més a l'AA que a l'SQ, i que ho fan sempre, a més, amb més intensitat que la inflació. Per tot plegat, el poder adquisitiu de la població andorrana seria superior amb l'acord d'associació que sense l'acord, però la diferència és tan poc significativa que podem qualificar-la de gairebé imperceptible i, per tant, qualificar-la amb un 0 a l'IIAAMA.

5.23. L'habitatge

L'habitatge ha estat els darrers anys, i continua sent encara avui, un dels principals temes a l'agenda política i mediàtica andorrana i europea, i és una de les variables més destacades del Model Andorra, amb el rècord recent de ser la qüestió que més ha amoïnat mai la població andorrana (un 80% considerava que l'habitatge era un dels tres principals problemes del país a finals del 2023), si fem cas de tota la sèrie històrica dels observatoris del Grup de Sociologia d'Andorra Recerca + Innovació.

Tot i que la combinació de l'enorme importància d'aquesta qüestió al debat públic amb la visió esbiaixada habitual d'un AA amb un abast molt superior al real ens podria dur a pensar que l'anàlisi de l'impacte de l'acord sobre l'habitatge seria d'una gran complexitat, el cert és que es tracta d'una anàlisi amb un recorregut molt curt, que resumim en els punts següents.

- La revisió exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que porta associat no permet detectar cap afectació de l'AA en les competències relatives a l'habitatge.

- De fet, cap dels annexos del cabal de l'AA (ni tan sols del cabal comunitari del estats membres) està dedicat a les competències d'habitatge. Tampoc cap capítol de cap annex.
- Una prova complementària que confirma l'anàlisi dels dos punts anteriors és l'exploració de l'enorme diversitat de polítiques públiques d'habitatge que practiquen els 27 estats membres de la Unió Europea, ja sigui per tradicions polítiques diferents quant a aquesta problemàtica (Steinmetz, 2015: 8-14), ja sigui perquè en els darrers temps els socis de la UE han provat camins diferents per atacar la crisi de l'habitatge que assola una bona part del continent (Ghekiere, 2023).
- Evidentment, l'AA pot comportar una pressió extra en el ja prou tensionat mercat de l'habitatge andorrà. Certament, les dades relatives a la mobilitat de capitals i inversions que hem vist a l'apartat 4.1.5 apunten en aquesta direcció, i una part —sense descartar que es tracti d'una part important— d'aquestes inversions podrien perfectament voler anar al mercat immobiliari.
- En aquest cas, però, de la mateixa manera que ens passava quan abordàvem la qüestió del creixement demogràfic, si respecte a una problemàtica l'estat andorrà manté intacta la seva capacitat d'actuació —com és el cas—, això vol dir que la seva capacitat d'actuació és exactament la mateixa a l'escenari SQ que a l'escenari AA, encara que el problema pugui arribar a ser, com a màxim, un 5% superior en volum amb l'acord. En aquest cas, a més, no hi ha quotes mínimes a acceptar i, de fet, no sembla gens inassolible que Andorra aconseguixi de Brusselles una solució com la maltesa —que limita de manera dràstica la compra de segones residències a l'illa amb l'argumentació de la limitació territorial— un cop faci les modificacions legals a la llei nacional que són necessàries per poder entrar aquesta sol·licitud.
- L'única limitació a aquesta capacitat d'actuació d'Andorra és que els límits que posi al mercat de l'habitatge hauran de ser els mateixos per als andorrans que per als nacionals comunitaris, una equiparació que pot agradar més o menys però que, en qualsevol cas, no és cap obstacle per actuar a favor de la disponibilitat d'habitatge de qualitat a preus assequibles per a la població andorrana, que és la manera com es defineix la preocupació relativa a aquesta matèria al Model Andorra.

Per tot plegat, perquè les competències d'Andorra sobre l'habitatge es mantenen intactes, hem qualificat l'impacte de l'AA en aquest punt de l'MA amb un 0 a l'IIAAMA.

5.24. La qualitat de vida

La qualitat de vida és un concepte que ha fet fortuna en les darreres dècades, però per al qual no existeix un consens acadèmic a l'hora d'operacionalitzar-lo. A la qualitat de vida se la relaciona amb coses tan diverses com el benestar econòmic (sovint mesurat, aquí, en termes de poder adquisitiu), la jornada laboral i les possibilitats de conciliació, la tranquil·litat, la seguretat, la mobilitat, la qualitat de l'aire, la contaminació acústica, l'alimentació, l'oferta cultural disponible, l'urbanisme, les zones verdes, etc.

Vist que es tracta de la variable menys operacionalitzable de totes les que hem considerat, serà l'única, també, per a la qual no avaluarem l'impacte de l'AA de manera directa. De totes maneres, per a alguns dels components principals del que acostumem a anomenar qualitat de vida ja hem avaluat en aquest estudi quin seria l'impacte de l'AA, i en tots ells l'impacte que havíem determinat era nul. Per a la resta dels components que se solen atribuir a la qualitat de vida, hem fet una revisió exhaustiva de l'AA i del cabal que hi té associat i no hem pogut observar cap mena d'incidència.

Per tot plegat, podem determinar que la qualitat de vida a Andorra amb l'AA no és esperable que sigui significativament diferent de la qualitat de vida al país si no s'aprova l'acord, motiu pel qual hem qualificat l'impacte de l'AA en aquesta variable amb un 0 a l'IIAAMAA.

5.25. El creixement urbanístic

Una altra qüestió complexa però de la qual podem explicar l'impacte amb força rapidesa. El creixement urbanístic depèn de tres factors que el pressionen a l'alça —el creixement demogràfic, el turisme i la inversió en immobiliari— i de dos tipus de polítiques que poden controlar-lo i limitar-lo: les polítiques d'habitatge i les polítiques locals d'ordenament urbanístic, que a Andorra recauen en els comuns i adopten la forma de POUP. Excepte per a aquest últim regulador del creixement urbanístic —els POUP—, que queda inalterat per l'AA, de tota la resta ja n'hem avaluat l'impacte, que és nul en tots els casos excepte pel que fa a les inversions, l'efecte de les quals, però, es pot anul·lar via l'exercici de les competències en política d'habitatge. Per tot plegat, podem determinar que no és previsible un impacte de l'AA en el creixement urbanístic, que continuarà sent controlable via polítiques d'habitatge nacionals i plans d'ordenament urbanístic comunals. Tal com anem repetint de tant en tant, això no vol dir, en cap cas, que amb un escenari d'AA no hi pugui haver descontrol en l'urbanisme i un creixement desafortat de les zones habitades, l'únic que defensem aquí és que aquesta situació és igual de probable amb acord que sense acord i que, per tant, no depèn de l'AA.

5.26. La protecció del medi ambient

L'annex que recull la normativa relativa a clima i a medi ambient és un dels annexos importants del cabal de l'AA, amb força actes jurídics (un 4% del total) sobre matèries molt diverses. Té, però, nombroses exempcions i adaptacions que fan que, de fet, només un 50% dels actes de l'AA s'haurien d'adoptar de manera immediata i inalterada en el moment d'entrada en vigor de l'acord. Es tracta, a més, d'un dels annexos que pot arribar a tenir més entretinguda l'administració pública, amb una exigència de *reporting* gens menyspreable.

En una versió prèvia —i molt més extensa— de l'anàlisi de l'impacte de l'AA en aquesta variable vam cometre l'error d'enganxar-nos de manera excessiva als detalls, als canvis que introdueix l'AA en algunes de les maneres de fer. L'anàlisi, però, és molt senzilla en aquest cas. I això no ho marca l'AA sinó el Model Andorra, que sobre medi ambient demana poques coses però les demana ben fetes i contundents: que es protegeixi. I en això no hi ha cap mena d'impacte de l'AA: perquè la direcció cap a on s'orienten les polítiques actuals d'Andorra en la matèria (emmarcades per compromisos contrets amb les Nacions Unides) coincideixen gairebé de manera perfecta amb la direcció cap a on s'orienten les exigències de la UE. No sempre en els mateixos àmbits o amb les mateixes proporcions —pensades per a països molt diferents d'Andorra—, i d'aquí ve el gran volum d'adaptacions i d'exempcions, però sí en la direcció general, que és justament la que reclama el Model Andorra.

Per tant, en tot allò relatiu a medi ambient pot haver-hi un impacte en el volum d'exigència per a l'Administració, sí, però això ja ho hem comptabilitzat a la variable corresponent (v. 5.9); pot haver-hi un impacte en les maneres d'aconseguir els objectius fixats, sí, però això són *outputs*, i queden fora de la nostra anàlisi; i també pot haver-hi una pressió positiva de la UE que eviti que els governs que hagin d'arribar es relaxin en la seva protecció del medi ambient i que amplii la protecció a alguns àmbits potser menys considerats fins ara, i això, en qualsevol cas, suposaria un impacte positiu en aquesta variable del Model Andorra. Comptat i debatut, però, una lectura exhaustiva de l'annex 20 de l'AA, juntament amb l'anàlisi d'altres variables lligades a aquesta (creixement demogràfic, creixement urbanístic, energia, etc.), ens donen una visió global molt nítida: la protecció del medi ambient a Andorra no és previsible que sigui significativament diferent entre un escenari statu quo i un escenari acord d'associació, motiu pel qual hem qualificat aquest impacte amb un 0 a l'IIAAMA.

5.27. El desenclavament territorial

El desenclavament del territori andorrà, via una millora en els accessos, és un d'aquells àmbits que hem identificat en la secció 5.2 on la dependència d'Andorra de l'exterior és superlativa. Justament, aquesta dependència —i la incertesa sobre com es pot superar en cada moment—, juntament amb d'altres factors com la generalitat d'aquest punt —que inclou millores en les carreteres, una connexió ferroviària amb l'exterior, heliports i aeroports dins i fora d'Andorra, però en què no tothom pensa en el mateix quan es refereix a desenclavament—, o fins i tot la manca d'unanimitat en el diagnòstic (Lara, 2022a: 154-55), fan que l'impacte de l'AA sigui especialment difícil d'avaluar.

Òbviament, el sol fet de signar l'acord incrementa, per si sol —n'hem parlat quan analitzàvem l'impacte en la sobirania—, les possibilitats de cooperació amb la UE més enllà de l'AA, i aquesta cooperació podria donar-se en dues dimensions clau relatives al desenclavament: l'accés a finançament amb condicions més favorables que les del mercat per poder sufragar el cost corresponent a Andorra, i l'impuls per part de la UE d'una millora en les connexions en aquest punt del Pirineu.

Hi ha d'altres elements, però, que operen en la direcció contrària. El principal és que el desenclavament té una dimensió física inevitable i, per tant, els interlocutors principals continuarien sent Espanya i França. El segon és que una part dels programes i fons més interessants de la UE per abordar qüestions com la del desenclavament d'Andorra estan reservades a estats membres, de manera que només servirien per solucionar una part del problema. I el tercer és que una via interessant per explorar una sortida a una part del problema que ens ocupa seria a partir de les anomenades xarxes transeuropees, però en aquest cas les externalitats negatives d'aquesta solució per a la mobilitat del país segurament superarien àmpliament els beneficis, motiu pel qual Andorra va negociar (i aconseguir) ser concebuda, en termes de transport, com a lloc de destí i no de pas.

Per tot el que hem repassat fins ara, no disposem d'elements suficients per poder determinar que l'impacte de l'AA —que suposem positiu en general per a la cooperació amb la UE— en el desenclavament del país pugui ser significatiu.

5.28. La mobilitat

Tanquem l'anàlisi de la incidència de l'AA en el Model Andorra amb una altra de les variables clau del model però per a la qual l'avaluació de l'impacte de l'acord és relativament senzilla.

Si acordem —seguint la metodologia estipulada per a la realització dels estudis de càrrega dels Comuns el 2024— que els tres factors fonamentals que poden incidir en la mobilitat al país són la quantitat de persones que poden arribar a desplaçar-se —i, per tant, el nombre de residents, turistes i transportistes—, la xarxa viària per la qual poden desplaçar-se i les polítiques de mobilitat en sentit ampli, podem determinar que qualsevol impacte de l'AA en qualsevol d'aquests factors pot comportar un impacte en la mobilitat al país.

Ja hem repassat en seccions anteriors que l'AA no té un impacte significatiu ni en el creixement demogràfic (v. 5.6) ni en el turisme (v. 5.17). Pel que fa al sector del transport, també hem vist (v. 4.2) que és dels sectors que no experimenta cap impacte en el curt termini, tot i que sí que acaba creixent a llarg termini com a mínim un 3% més amb l'AA que sense. Encara en relació amb el transport, l'adaptació acordada al capítol 8 de l'annex 13 de l'AA (v. Annex 3 d'aquest estudi), que permet a Andorra ser concebuda com a lloc de destí i no com a lloc de pas, evita una situació inabsorbible per al país pel que fa a la mobilitat. Finalment, una anàlisi exhaustiva de l'AA i del cabal comunitari que hi té associat ens permet afirmar que es manté l'autonomia pel que fa a la possibilitat d'actuar en la configuració de la xarxa viària —d'una manera anàloga al que comentàvem en relació amb el creixement urbanístic (v. 5.25)— i també pel que fa a la determinació de les polítiques que afecten la fluïdesa de la xarxa viària, que és el punt crític que es destaca de la mobilitat al Model Andorra.

Per tot plegat, tenint en compte que dels cinc factors que hem considerat, tan sols n'hi ha un on podem presumir un impacte poc significatiu, i encara a llarg termini, la lectura de conjunt de l'impacte de l'AA en la variable ens autoritza a qualificar l'impacte de l'AA en la mobilitat d'Andorra com a molt poc significatiu i, doncs, a puntuar-lo amb un 0 a l'IIAAMA.

5.29. Síntesi

Sense allargar-nos més, tanquem aquest capítol amb una síntesi de les puntuacions que hem atorgat a l'impacte de l'acord d'associació en cadascuna de les variables del Model Andorra, fent servir un índex qualitatiu que ens permeti llegir amb una mateixa escala i de manera sintètica tots els impactes esperats en les 28 qüestions que els andorrans valoren, de manera estructural, com a més importants per al futur i el present del país.

Taula 22. Índex d'impacte de l'AA en les 28 variables del Model Andorra

Variables del Model Andorra	Índex d'impacte de l'acord d'associació en el Model Andorra (IIAAMA)				
	Impacte positiu		Sense impacte (o impacte compensat) (o molt poc significatiu)	Impacte negatiu	
	significatiu	poc significatiu		poc significatiu	significatiu
	2	1	0	-1	-2
El model d'Estat					
La sobirania					
Els drets i llibertats					
La identitat					
La cohesió social					
El creixement demogràfic					
Les finances públiques					
La fiscalitat					
L'administració pública					
L'educació					
La sanitat					
La protecció social					
L'energia					
Les telecomunicacions					
La seguretat pública					
El creixement econòmic					
Els sectors econòmics tradicionals					
La propietat privada					
La diversificació econòmica					
L'obertura econòmica					
El treball					
El poder adquisitiu					
L'habitatge					
La qualitat de vida					
El creixement urbanístic					
La protecció del medi ambient					
El desenclavament territorial					
La mobilitat					

6

Conclusions

Yvan Lara Sánchez

On presentarem, de manera sintètica i planera, les conclusions a què hem arribat als capítols anteriors d'aquest llibre i on respondrem a la pregunta fonamental que ha orientat aquesta recerca des de pràcticament el primer moment: l'acord d'associació és capaç d'aportar el que se n'esperava?

1 En aquest treball ens havíem plantejat **dues contribucions principals**:

- Contribuir amb informació de qualitat a fer que els ciutadans d'Andorra es puguin construir una opinió informada sobre l'acord d'associació.
- Contribuir a fer més objectiu el debat públic al voltant de l'acord d'associació.

2 Per fer possibles aquests objectius, el primer i el més important era prendre tota una sèrie de **decisiones que reduïssin a la mínima expressió** la possibilitat que **les opinions, les intuïcions o la mirada personal** dels investigadors sobre l'acord influís en els resultats. I aquestes són les deu decisions més importants que vam prendre.

→ Ens hem mirat l'**acord d'associació com un instrument** (una política pública) gràcies al qual es pretenen garantir dues coses i evitar-ne una tercera:

- **que l'economia andorrana creixi de manera sostinguda** a mitjà i a llarg termini.
- **que aquest creixement es faci dependent menys dels sectors tradicionals**, és a dir, amb una economia més diversificada, que seria més resiliència en moments de crisi o si algun dels sectors clau de l'economia andorrana s'acaba esgotant.
- **que aquest creixement es faci sense conseqüències negatives** per a tot allò que els andorrans consideren que és important a Andorra.

L'objectiu principal d'aquest estudi ha estat, doncs, respondre clarament si l'acord d'associació era capaç d'oferir tot allò que se n'espera: creixement sostingut i diversificació sense gaires efectes secundaris negatius.

→ Per poder respondre a les tres preguntes principals, hem analitzat **de quina manera l'acord d'associació afecta més d'una cinquantena de variables**: el creixement econòmic, els salaris, les finances públiques, la fiscalitat, la seguretat ciutadana, el creixement urbanístic... Una bona part d'aquestes variables hem decidit d'analitzar-les després d'investigar quines són les coses que els andorrans consideren que són més importants per a ells. A la suma de totes aquestes coses l'hem anomenada Model Andorra.

→ Per analitzar cadascuna de les més de cinquanta variables que hem estudiat, no hem descrit com quedarà Andorra amb l'acord d'associació, sinó que **hem explicat i quantificat com de diferent serà Andorra amb acord d'associació respecte a com ho seria sense acord d'associació**. Així, hem ofert resultats del tipus «el PIB d'Andorra creixerà un 2% més (o un 2% menys) amb acord d'associació que sense» o «la població d'Andorra creixerà amb 1.000

persones més (o menys) amb acord d'associació que sense». **A aquestes variacions les hem anomenat impactes.** Per tant, quan parlem de l'impacte de l'acord a Andorra estem parlant d'una variació, de com de diferent (i quant) passaria a ser Andorra a causa de l'acord.

→ Tots aquests impactes en els hem mirat per a un període de temps que va **del 2025 al 2050.**

→ Com que els impactes són la diferència entre com seria Andorra amb un acord d'associació i com seria sense l'acord, hem hagut de prendre una sèrie de decisions sobre com ens imaginem aquests **dos escenaris.** Als escenaris els hem anomenat **AA (per referir-nos a l'Andorra que sí que adopta l'acord d'associació) i SQ (per referir-nos a l'Andorra que no adopta l'acord d'associació i que mira de mantenir-se en situació de statu quo).**

→ Com que quan estudiem impactes futurs, a 25 anys vista, hi ha molta incertesa que no podem controlar i que pot afectar els resultats de manera molt important, en aquest estudi hem pres la decisió de ser molt conservadors a l'hora de definir els dos escenaris que compararem. D'aquesta manera, **hem acumulat tot el marge d'error dels impactes econòmics del mateix costat. Així, el que hem comparat en tot moment és el millor escenari possible sense acord d'associació amb el pitjor escenari possible amb acord d'associació.** Per explicar-ho d'una altra manera, hem comparat un escenari statu quo no degradat, que no pateix cap conseqüència pel fet de no avançar cap a l'acord d'associació (els sectors tradicionals no mostren cap signe de feblesa, la UE no pren cap mesura contra Andorra i continua col·laborant igual que abans del referèndum, etc.), amb un escenari acord d'associació molt poc aprofitat (on ni els governs que vindran ni els empresaris o els emprenedors del país no fan res d'extraordinari per aprofitar el potencial de l'acord).

Una conseqüència negativa d'aquesta decisió és que els resultats que oferim no són els més probables: és molt improbable que l'escenari statu quo no es degradi gens i que l'acord d'associació tampoc no l'aprofiti ningú. El problema és que no sabem quan passarà cadascuna d'aquestes coses i amb quina intensitat, i no ens ho hem volgut inventar. Si haguéssim optat per mirar d'encertar els resultats que ens semblen més probables, les possibilitats d'equivocar-nos a 10, a 15 i a 25 anys vista haurien estat molt grans.

La conseqüència positiva de la decisió adoptada és que ens permet estar molt segurs de la fiabilitat de les dades que oferim, encara que en lloc d'oferir-nos el resultat més probable ens ofereixi el resultat mínim possible.

Per tot plegat, els resultats que hem ofert pel que fa a l'impacte econòmic s'han de llegir com l'impacte mínim que l'AA provocarà en l'economia andorrana.

→ Pel que fa als principals actors de l'estudi, **hem suposat que** durant els propers 25 anys **la UE es continuarà comportant** com s'ha comportat fins ara: **de manera previsible**, sense grans daltabaixos, avançant a poc a poc però consolidant els passos fets, i amb una certa flexibilitat amb relació als territoris de petita dimensió; d'altra banda, hem suposat que durant els propers 25 anys **Andorra es comportarà amb força coherència en relació amb com s'ha comportat els darrers 30 anys**, potser moderant algunes tendències (com el creixement demogràfic), però sense fer un gir de 180 graus respecte al desenvolupament recent del país.

→ **Per a tota la resta de supòsits** que hem adoptat, quan havíem de decidir en cada anàlisi concreta què era més probable que passés, **sempre ens hem decantat per l'opció que disposava de més evidència**, de més dades que la recolzessin.

→ Per analitzar els impactes econòmics de l'acord d'associació, hem fet servir el **model MEGA**, el tipus de model d'avaluació d'impacte econòmic que **compta amb el suport científic més gran** i que ha estat més utilitzat en anàlisis similars a la que hem desenvolupat aquí. Pel que fa als impactes socials, no existeix a la comunitat científica un model únic per a variables tan diferents; com a alternativa, hem buscat per a cada variable que requeria una avaluació d'impactes complexa l'angle d'anàlisi més habitual a la literatura científica.

→ Per a l'anàlisi de totes les variables, hem sotmès totes les **dades** que consideràvem a un **protocol de selecció i de tractament** per evitar que introduïssin biaixos o soroll a l'anàlisi.

3 Un cop ja sabíem què volíem analitzar i com volíem analitzar-ho, el següent que hem fet ha estat fer **una ullada detallada a l'acord d'associació**. D'aquesta anàlisi n'hem extret algunes conclusions rellevants per a la seva comprensió:

→ Es tracta d'un acord que incorpora una gran quantitat de normativa: en concret 4.792 actes.

→ La major part dels actes de l'acord, però, són molt tècnics i serveixen per garantir, per exemple, la seguretat i la qualitat dels productes que consumim. Són actes dels quals ja fa anys que ens beneficiem com a consumidors i que ara, simplement, passaran a formar part del nostre ordenament jurídic. Aquest pas afectarà l'administració pública i el Consell, però serà imperceptible per a la immensa majoria dels ciutadans i de les empreses, ja que molts d'aquests actes regulen processos productius inexistents a Andorra.

→ Per tant, l'impacte de l'acord no ve tant donat pel volum de normativa que incorpora com per la gran importància d'una quantitat de normes molt més modesta.

→ Els actes continguts en els annexos de l'acord regulen una diversitat de matèries força limitada, concentrada a l'entorn de la regulació de l'economia.

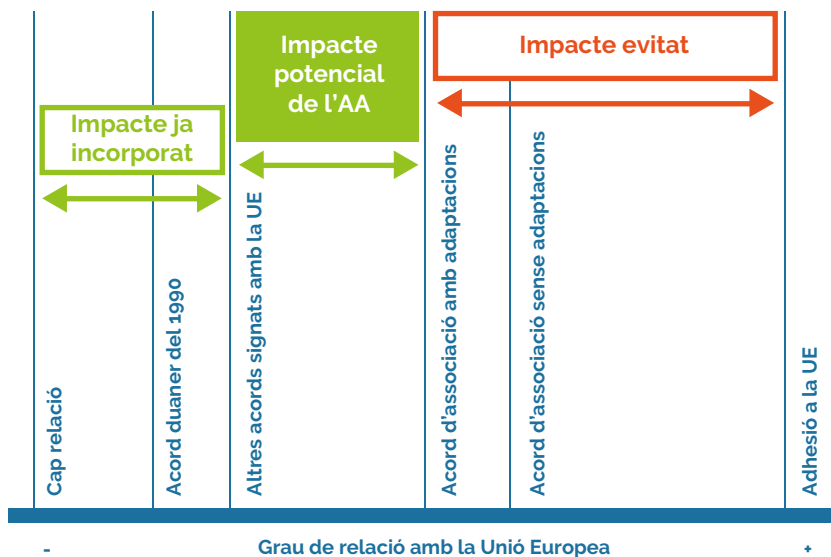
→ La major part de les matèries que formen part del paquet de normativa que ha d'adoptar un estat membre de la Unió Europea queden fora del paquet de normativa que hauria d'adoptar Andorra.

→ La major part dels àmbits en què tenen competències el Consell General, el Govern i els comuns queden fora de l'abast de l'acord d'associació.

→ Tot i que cada any arribaria nova normativa comunitària per incorporar, podem esperar que la realment nova fos d'uns 100 actes a l'any, sempre relativa a les matèries acordades inicialment, i que la capacitat negociadora d'Andorra permetés aconseguir adaptacions en un 50% dels casos.

Per tot plegat, la conclusió principal de l'anàlisi de l'abast de l'acord és que es tracta d'un abast limitat, amb capacitat d'impactar de manera significativa alguns àmbits clau de l'economia i de la societat andorranes, però sense capacitat per girar el país com un mitjà: no és ni el geni de la llàntia que garantirà prosperitat il·limitada durant segles, ni el monstre que farà d'Andorra un lloc inhabitable, i no serà cap d'aquestes dues coses simplement perquè no té capacitat per ser-les, com il·lustra la figura següent.

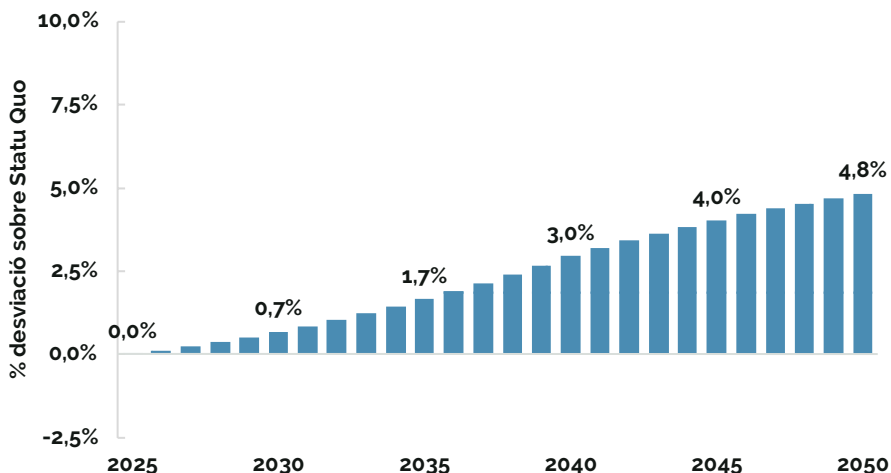
Figura 30. Impacte potencial de l'acord d'associació

4 Impacte de l'acord d'associació en l'economia andorrana

→ L'impacte que podem esperar de l'acord d'associació en l'economia andorrana és clarament positiu. Si agafem l'impacte en el PIB com a indicador que resumeixi aquest efecte, i recordem que els resultats que oferim a la part econòmica són els mínims que podem esperar, el gràfic següent parla per si sol.

Gràfic 41. Impacte de l'acord d'associació en el PIB

→ L'impacte sempre és positiu i sempre va a més. A curt termini, és poc més que imperceptible, perquè l'economia andorrana necessita un temps per adaptar-se a la nova realitat, però és ben interessant veure que en aquest temps d'adaptació la riquesa global no perd cap ploma. En poc més de 10 anys, en canvi, el PIB andorrà ja es preveu com a mínim un 2% superior a la riquesa del país sense l'acord. I a 25 anys vista, cada any el PIB andorrà és com a mínim un 5% superior al que hauria estat sense l'acord d'associació. Cada any, com a mínim un 5% més de riquesa a causa de l'acord sense pràcticament cap cost a canvi, com veurem més endavant.

→ Aquest impacte positiu de l'acord d'associació es repeteix en pràcticament totes les variables que hem estudiat, i si ens fixem només en el mitjà i el llarg termini, en totes, tot i que no sempre amb la mateixa intensitat i significativitat. A la taula següent es mostra l'impacte mínim de l'acord d'associació en 14 variables clau de l'economia andorrana: per a cadascuna presentem els impactes mínims a curt, a mitjà i a llarg termini així com la tendència de l'evolució general, i els valors mitjans, més baixos i més alts de la sèrie de resultats dels 25 anys vinents.

Taula 23. Impacte mínim de l'acord d'associació en 14 variables clau de l'economia andorrana

Variable	Variació mínima de l'escenari AA en relació amb l'escenari SQ						
	Tendència	2030	2040	2050	Valor mitjà 2025-50	Valor més baix 2025-50	Valor més alt 2025-50
PIB		+0,7%	+3%	+4,8%	+2,3%	0%	+4,8%
Importacions totals		+2,4%	+5,1%	+5,9%	+4%	+0,5%	+5,9%
Exportacions totals		+7,2%	+16,6%	+20,1%	+13,1%	+1,3%	+20,1%
Oferta laboral		+0,6%	+2,8%	+4,5%	+2,2%	+0%	+4,5%
Ocupació		+0,6%	+2,8%	+4,5%	+2,2%	+0%	+4,5%
Salari real		+0,5%	+0,7%	+0,3%	+0,5%	+0,2%	+0,8%
IPC		+0,2%	+0,4%	+0,1%	+0,3%	+0,1%	+0,4%
Consum de les llars		+0,5%	+1,9%	+3%	+1,5%	0%	+3%
Fluxos nets de capital		+8,8%	+18,7%	+13,1%	+12,8%	+1,2%	+19,3%
Sortides de capital		-5,4%	-7,5%	-3,2%	-5,4%	-8,2%	-1,6%
Entrades de capital		+3,4%	+11,2%	+9,9%	+7,4%	-0,4%	+11,2%
Inversions		+1,6%	+4,6%	+5,9%	+3,5%	+0,3%	+5,9%
Productivitat		0%	+0,3%	+0,5%	+0,2%	0%	+0,5%
Balança fiscal		-0,8%	+0,3%	+1,4%	+0,1%	-0,8%	+1,4%

Si ens interessem ara per l'impacte de l'acord en l'estructura de l'economia andorrana i en com de diferentment afecta els diferents sectors econòmics, en podem extreure algunes conclusions interessants.

→ Passat un temps d'adaptació, que tan sols afecta de manera significativa un sector, tots els sectors de l'economia andorrana creixen més amb acord d'associació que sense acord.

→ El sector econòmic que més es beneficia de l'acord és, de llarg, el sector financer: a curt termini, guanya com a mínim un 2% més que sense l'acord i estira aquest impacte fins a com a mínim un 13% el 2050, tot just deu anys després de l'accés complet del sector al mercat comú.

→ El sector econòmic que menys rendiment treu de l'acord d'associació és el de les activitats professionals: no pel que perd de valor afegit brut durant

un període inicial (un 1% anual de mitjana, com a màxim), sinó per com s'allarga aquest temps d'adaptació (fins a 15 anys).

→ Pel que fa a l'impacte de l'acord en la resta de sectors, el resumim a la taula següent.

Taula 24. Impacte de l'acord d'associació en el valor afegit brut dels diferents sectors econòmics

A llarg termini (25 anys)	Negatiu (< -1%)	Poc significatiu (entre -1% i +1%)	Minimament positiu (entre +1% i +3%)	Positiu (> +3%)
A curt termini (5 anys)				
Minimament negatiu (< -1%)	-	-	Activitats professionals	-
Poc significatiu (entre -1% i +1%)	-	Administració pública Educació	Agricultura, etc. Aigua Energia Activitats sanitàries Entreteniment	Transport Comerç Hostaleria Immobiliària Informació Altres serveis Indústria
Minimament positiu (> +1%)	-	-	-	Construcció
Positiu (> +2%)	-	-	-	Activitats administratives Sector financer

5 Impacte de l'acord d'associació en la societat andorrana

→ L'acord d'associació és un acord eminentment econòmic. Per tant, quan n'analitzem l'impacte que pot tenir en la societat andorrana no és, ni de bon tros, perquè n'esperem impactes positius sinó, tot al contrari, per controlar si produeix alguns efectes negatius no desitjats.

→ De les 28 coses que els ciutadans andorrans consideren que és important conservar o potenciar, i per a les quals podríem esperar algun impacte negatiu de l'acord d'associació, tan sols hem detectat impactes negatius en dues: un de molt mitigat en la possibilitat de protegir la llengua catalana exactament de la mateixa manera com es podria fer en l'escenari statu quo, i un de molt més nítid en l'administració pública, que amb l'acord d'associació entre mans passa a ser menys eficient i productiva, tot i que també guanya en professionalitat.

→ A totes les altres 26 variables, o l'acord no hi té cap mena d'impacte significatiu (el resultat més repetit) o, fins i tot, hi té un impacte positiu.

→ Pel que fa a l'impacte de l'acord en algunes de les dimensions més importants del Model Andorra:

- Hi ha un impacte compensat en la sobirania nacional (es fan algunes cessions a canvi de poder fer coses que sense l'acord no es podrien fer, tot plegat, a més, validat per una decisió de sobirania reforçada com ho és un referèndum, i revocable també per una decisió sobirana).
- No hi ha impacte en el creixement demogràfic, ja que les xifres a què obliga a créixer l'acord d'associació són molt inferiors a les xifres de creixement esperat a l'escenari sense acord.
- No hi ha impacte en la fiscalitat, ja que la fiscalitat no forma part de l'acord i no és esperable que en formi part en un futur, i també perquè l'impacte de l'acord en les finances de l'Estat no és, ni de lluny, suficient per justificar un increment dels tipus impositius.
- No hi ha un impacte en la seguretat pública, ja que els principals determinants de la seguretat ciutadana a Andorra (el baix nivell d'atur, la poca desigualtat en els ingressos i l'absència de barris degradats) no es veuen afectats en res per l'acord d'associació. A més, els canvis introduïts per l'acord en la gestió de la selecció de la immigració no és esperable que produeixin cap efecte rellevant en els nivells de seguretat.
- Pel que fa a l'habitatge, el creixement urbanístic i la mobilitat, tampoc no s'espera cap impacte de l'acord d'associació ja que Andorra manté intacta la seva capacitat per fer polítiques d'habitatge, de mobilitat i plans d'ordenament urbanístic.

→ L'impacte de l'acord d'associació per al conjunt de les 28 variables del Model Andorra analitzades es pot observar a la taula següent.

Taula 25. Índex d'impacte de l'AA en les 28 variables del Model Andorra

Variables del Model Andorra	Índex d'impacte de l'acord d'associació en el Model Andorra (IIAAMA)				
	Impacte positiu		Sense impacte (o impacte compensat) (o molt poc significatiu)	Impacte negatiu	
	significatiu	poc significatiu		poc significatiu	significatiu
	2	1	0	-1	-2
El model d'Estat					
La sobirania					
Els drets i llibertats					
La identitat					
La cohesió social					
El creixement demogràfic					
Les finances públiques					
La fiscalitat					
L'administració pública					
L'educació					
La sanitat					
La protecció social					
L'energia					
Les telecomunicacions					
La seguretat pública					
El creixement econòmic					
Els sectors econòmics tradicionals					
La propietat privada					
La diversificació econòmica					
L'obertura econòmica					
El treball					
El poder adquisitiu					
L'habitatge					
La qualitat de vida					
El creixement urbanístic					
La protecció del medi ambient					
El desenclavament territorial					
La mobilitat					

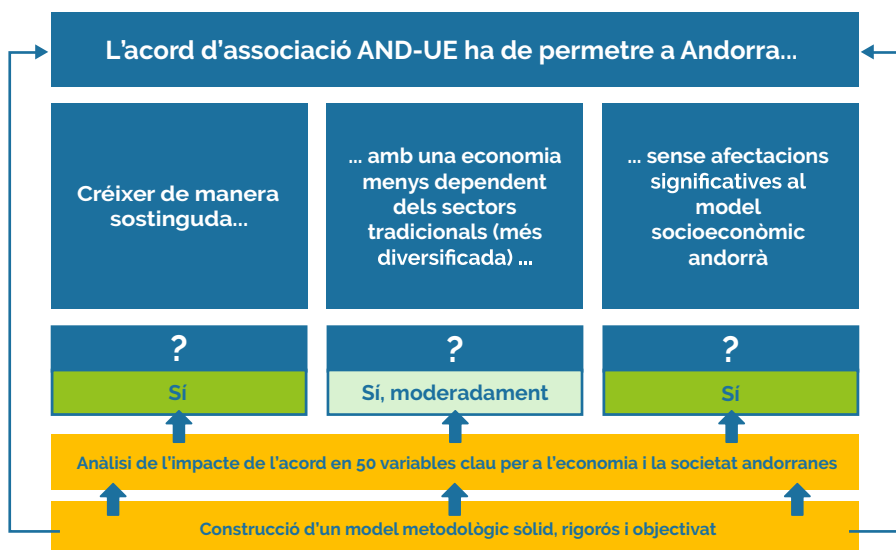
6 L'acord d'associació és capaç d'aportar el que se n'esperava?

Arribats a aquest punt, ja podem respondre la pregunta fonamental que ha orientat aquesta recerca: l'acord d'associació és capaç d'aportar allò que se n'esperava? Recordem que el que s'esperava de l'acord d'associació és que garantis un creixement sostingut a mitjà i a llarg termini, que aquest creixement fos menys dependent dels sectors tradicionals, i tot plegat sense generar pràcticament cap efecte negatiu no desitjat en tot allò que és important per a la societat andorrana.

Doncs bé, després d'analitzar l'abast de l'acord i d'avaluar-ne l'impacte en més d'una cinquantena de variables de l'economia, la societat i la política andorranes, podem respondre que sí, que l'acord és un instrument útil per aconseguir tot allò que se n'esperava.

Ho dibuixem primer a la figura 31 (i última) i després ho reprenem amb una mica més de detall.

Figura 31. Impacte de l'acord d'associació en relació amb les seves finalitats

Tornem-hi, doncs: l'acord d'associació, dèiem, sí que serveix per a allò per què els seus impulsors el volien.

- Garanteix a l'economia andorrana un creixement sostingut a mitjà i a llarg termini, sempre significativament per sobre del que creixeria sense l'acord.

- Facilita la diversificació de l'economia andorrana. I diem bé, facilita, i no garanteix, perquè per garantir-ho és necessari que l'acord d'associació es combini amb una política clara de diversificació impulsada pels governs futurs, que aprofitin el potencial de l'acord, que per si sol, en canvi, té un efecte molt més modest en la pretensió de reduir la dependència dels sectors tradicionals.
- I, per acabar, l'acord permet tot això sense afectar negativament cap de les línies vermelles explícites fixades pels diferents partits polítics durant les darreres campanyes electorals, i sense afectar tampoc de manera significativa cap de les 28 coses que els andorrans valoren com a molt importants de mantenir o de potenciar (cap, tret de l'eficiència de l'administració pública que, com es podia esperar, es carrega una part important del pes de l'acord).

Ara tan sols manca saber si l'acord d'associació, a més de servir per a allò per què se'l volia, és l'instrument volgut per la societat andorrana. Aquesta pregunta, però, ja no caldrà que la responguem des de l'anàlisi. No ens caldran ni models, ni hipòtesis, ni escenaris: tan sols estar ben atents al que el poble andorrà decideixi sobiranament i democràtic. Per part nostra esperem haver contribuït a fer que el debat, també democràtic, que precedirà la votació tingui al seu abast a partir d'ara més informació, de més qualitat, i empaquetada en un marc prou estret per deixar fora la desinformació i prou ample perquè puguem debatre, discutir, trobar punts d'acord, discrepar, reflexionar i deliberar sobre quin és el millor futur per a Andorra.

Extra

On us facilitem material suplementari i diferents eines per localitzar més àgilment les dades que més us interessin.

Abreviacions i acrònims utilitzats

Annexos

Bibliografia

Índex de gràfics, taules, figures i caixes

Índex d'impactes

Índex de continguts

Abreviacions i acrònims utilitzats

AA: Acord d'associació Andorra - Unió Europea; escenari acord d'associació

AP: Administració pública

CPA: Constitució del Principat d'Andorra

EEE: Espai Econòmic Europeu

EFTA: European Free Trade Agreement

IIAAMA: Índex d'impacte de l'acord d'associació en el Model Andorra

IPC: Índex de preus al consum

MA: Model Andorra

MEGA: Model d'equilibri general computable per a Andorra

OSCE: Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa

PIB: Producte interior brut

SQ: Statu quo; escenari statu quo

TEDH: Tribunal Europeu de Drets Humans

UE: Unió Europea

VAB: Valor afegit brut

Nota: Per fer més àgil la consulta, no hem afegit a aquesta llista ni els acrònims que hem fet servir tan sols una vegada (i que ja hem indicat a què corresponen a la mateixa pàgina on apareixen) ni els acrònims que fem servir als annexos, que són prop d'un centenar i que hem explicat a la pestanya introductòria de l'annex 3 d'aquest estudi.

Annexos

Annex 1_ Acord d'associació Andorra - Unió Europea: versió autèntica en anglès (presentació de l'acord en diversos documents, estructurada pels diferents components de l'acord)

Annex 2_ Acord d'associació Andorra - Unió Europea: traducció al català (presentació de l'acord en diversos documents, estructurada pels diferents components de l'acord)

Annex 3_ Anàlisi detallada del cabal de l'acord d'associació

Annex 4_ Resultats detallats de l'impacte de l'acord d'associació en el conjunt de l'economia andorrana

Annex 5_ Resultats detallats de l'impacte de l'acord d'associació en els diferents sectors de l'economia andorrana

Annex 6_ BD_pob i BD_immi: bases de dades de la població i la immigració a Andorra

Annex 7_ BD_seg: base de dades de la seguretat a Andorra

Annex 8_ Estudi d'impacte econòmic de l'acord d'associació entre el Principat d'Andorra i la Unió Europea: versió integral de l'informe elaborat per KSNET

Annex 9_ Document de suport (PowerPoint) de la presentació de l'estudi d'impacte

Annex 10_ Vídeo de la presentació pública de l'estudi d'impacte

Tots els annexos estan disponibles al web del projecte
<https://ari.ad/projectes/estudis-impacte-associacio-and-ue>

Bibliografia

- Abel, A. B. & Blanchard, O. J. (1983). An intertemporal model of saving and investment. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 51(3), 675-692.
- Abramitzky, R., Boustan, L. P., Jácome, E., Pérez, S. & Torres, J. D. (2023). *Law-Abiding Immigrants: The Incarceration Gap Between Immigrants and the US-born, 1870–2020*. National Bureau of Economic Research, Working Paper, 31440.
- Accuracy (2023). *Rapport économique portant sur les conséquences pour Monaco d'un éventuel échec des négociations avec l'Union Européenne d'un Accord d'Association* [Informe econòmic].
- Alonso-Borrego, C., Garoupa, N. & Vázquez, P. (2012). Does Immigration Cause Crime? Evidence from Spain. *American Law and Economics Review*, 14(1), 165-191.
- Anderson, J. E. & Van Wincoop, E. (2004). Trade costs. *Journal of Economic literature*, 42(3), 691-751.
- Artuç, E. & McLaren, J. (2015). Trade policy and wage inequality: A structural analysis with occupational and sectoral mobility. *Journal of International Economics*, 97(2), 278-294.
- Aydin, L. & Acar, M. (2011). Economic Implications of Turkey's Regional Integration with its Neighborhood. *Bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(66), 41-60.
- Azzopardi, R. M. (2013). Small States and the Nontraditional Effects of Economic Integration. A E. G. Carayannis & G. M. Korres (eds.), *European Socio-Economic Integration* (p. 63-84). Springer Science+Business Media.
- Bartolomé, P. (2024). *Andorra i la 'qüestió europea'. Revisió dels fonaments de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea*. Reig fundació.
- Batalla, J., Casals, M. & Micó, J. R. (2004). *La immigració a Andorra*. CRES / Pagès ed.
- Batalla, J., Iglesias, M., Micó, J. R. & Casals, M. (2009). *Andorra a l'enquesta mundial de valors*. CRES / Pagès ed.
- Batalla, J., Zapata, V., Moya, M., Segués, N. & Micó, J. (2021). *Enquesta mundial de valors. Andorra 2018*. CRES / Pagès ed.
- Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217.
- Beerli, A., Ruffner, J., Siegenthaler, M. & Peri, G. (2021). The abolition of immigration restrictions and the performance of firms and workers: evidence from Switzerland. *American Economic Review*, 111(3), 976-1012.
- Bell, B., Fasani, F. & Machin, S. (2013). Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves. *The Review of Economics and Statistics*, 95(4), 1278-1290.

- Benz, S. & Jaax, A. (2020). The costs of regulatory barriers to trade in services: New estimates of ad valorem tariff equivalents. *OECD, Trade Policy Papers*, 238.
- Berger, P. L. (1963). *Invitation to Sociology. A Humanistic Perspective*. Anchor Books-Doubleday.
- Beyer, A. & Matthes, J. (2015). Public Perceptions of the Media Coverage of Irregular Immigration: Comparative Insights From France, the United States, and Norway. *American Behavioral Scientist*, 59(7), 839-857.
- Bianchi, M., Buonanno, P. & Pinotti, P. (2012). Do Immigrants Cause Crime? *Journal of the European Economic Association*, 10(6), 1318-1347.
- Bircan, T. & Hooghe, M. (2011). Immigration, diversity and crime: An analysis of Belgian national crime statistics, 2001-6. *European Journal of Criminology*, 8(3), 198-212.
- Blanchflower, D. G. & Oswald, A. J. (1995). An introduction to the wage curve. *Journal of Economic Perspectives*, 9(3), 153-167.
- Blomström, M., Kokko, A. & Mucchielli, J. L. (2003). The economics of foreign direct investment incentives. A H. Herrmann & R. Lipsey (eds.), *Foreign direct investment in the real and financial sector of industrial countries* (p. 37-60). Springer Berlin Heidelberg.
- Body-Gendrot, S. (2014). Ethnicity, Crime, and Immigration in France. A S. M. Bucerius & M. Tonry (eds.), *The Oxford Handbook of Ethnicity, Crime, and Immigration* (p. 708-737). Oxford University Press.
- Bosch, A. & Suanzes, P. R. (2019). *Europa soy yo*. 5W.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1992). *Réponses : pour une anthropologie réflexive*. Seuil.
- Brosnan, S. (2018). The Socioeconomic Determinants of Crime in Ireland from 2003-2012. *The Economic and Social Review*, 49(2), 127-143.
- Bueno de Mesquita, E. & Fowler, A. (2021). *Thinking Clearly with Data*. Princeton University Press.
- Buonanno, P. (2003). The Socioeconomic Determinants of Crime. A Review of the Literature. *University of Milano-Bicocca (department of Economics), Working Papers*, 63.
- Butcher, K. F. & Piehl, A. M. (1998). Cross-city evidence on the relationship between immigration and crime. *Journal of Policy Analysis and Management*, 17(3), 457-493.
- Caliendo, L., Dvorkin, M. & Parro, F. (2019). Trade and labor market dynamics: General equilibrium analysis of the China trade shock. *Econometrica*, 87(3), 741-835.
- Carayannis, E. & Korres, G. (eds.). (2013). *European Socio-Economic Integration: Challenges, Opportunities and Lessons Learned*. Springer.

- CCIS (2023). 2022. *Informe econòmic*. Cambra de Comerç, Indústria i Serveis.
- Chalfin, A. (2014). What is the Contribution of Mexican Immigration to U.S. Crime Rates? Evidence from Rainfall Shocks in Mexico. *American Law and Economics Review*, 16(1), 220-268.
- Comissió europea (2024a). Chapters of the acquis. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en
- CORDIS (2023). EU research disproves link between immigration and increased crime. <https://cordis.europa.eu/article/id/20635-eu-research-disproves-link-between-immigration-and-increased-crime>
- Decision Lab, The (2024). Cognitive biases. A list of the most relevant biases in behavioral economics. <https://thedecisionlab.com/biases>
- Departament d'estadística (2024a). Estadístiques de massa salarial i salaris [Base de dades en línia]. <https://www.estadistica.ad/portal/apps/sites/#/estadistica-ca/pages/estadistiques-i-dades?Idioma=ca&N2=641&N3=650>
- Departament d'estadística (2024b). Estadístiques dels efectius en seguretat ciutadana [Base de dades en línia]. <https://www.estadistica.ad/portal/apps/sites/#/estadistica-ca/pages/estadistiques-i-dades?N2=177&Idioma=ca>
- Departament d'estadística (2024c). Estadístiques de remuneració bruta dels assalariats (decils) [Base de dades en línia]. <https://www.estadistica.ad/portal/apps/sites/#/estadistica-ca/pages/estadistiques-i-dades-detall?Idioma=ca&N2=641&N3=30&DV=1059>
- Dhingra, S. & Sampson, T. (2019). Brexit Economics. LSE, *Centre for Economic Performance, Paper, EA048*.
- Dhingra, S. & Sampson, T. (2022). Expecting Brexit. LSE, *Centre for Economic Performance, Discussion Paper, 1824*.
- Dhingra, S., Huang, H., Ottaviano, G. & Pessoa, J. P. (2017). The costs and benefits of leaving the EU. *Economic Policy*, 32(92), 651-705.
- Dixit, A. K. & Stiglitz, J. E. (1977). Monopolistic competition and optimum product diversity. *The American Economic Review*, 67(3), 297-308.
- Dorn, D. & Zweimüller, J. (2021). Migration and labor market integration in Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 35(2), 49-76.
- Drew, C. & Sriskandarajah, D. (2007). EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants. *Migration Policy Institute*. <https://www.migrationpolicy.org/article/eu-enlargement-2007-no-warm-welcome-labor-migrants>
- Durán Lima, J. E., Ludueña, C., Alvarez, M. & de Miguel, C. J. (2009). Central American - European Union Association Agreement: Assessment using General and Partial Equilibrium. A M. Watanuki, et al., *Modeling public policies in Latin America and the Caribbean* (p. 87-136). CEPAL.

- EFTA (2024). *European Free Trade Association Annual Report 2023* [Memòria anual]. <https://www.efta.int/annual-report-2023>
- Egger, P. & Larch, M. (2011). An assessment of the Europe agreements' effects on bilateral trade, GDP, and welfare. *European Economic Review*, 55(2), 263-279.
- Egger, P. & Pfaffermayr, M. (2004). Distance, trade and FDI: a Hausman–Taylor SUR approach. *Journal of applied Econometrics*, 19(2), 227-246.
- Ehrlich, I. (1973). Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical and Empirical Investigation. *Journal of Political Economy*, 81(3), 521-565.
- Engelen, P.-J., Lander, M., & Essen, M. (2015). What determines crime rates? An empirical test of integrated economic and sociological theories of criminal behavior. *The Social Science Journal*, 53(2), 247-262.
- Eurostat (2024a). Base de dades tps00203 [Base de dades en línia]. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table>
- Eurostat (2024b). Base de dades tps00065 [Base de dades en línia]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00065/default/table?lang=en&category=t_educ.t_educ_outc
- Eurostat (2024c). Base de dades crim_just_job [Base de dades en línia]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_just_job/default/table?lang=en
- Feda (2024a). Dossier de premsa 2023. <https://www.feda.ad/fitxers/documents/Dossierdepremsa2023.pdf>
- Feda (2024b). El temps de tall mitjà per client va ser de només 6,82 minuts el 2023. <https://www.feda.ad/feda-comunica/sala-de-premsa/notes-de-premsa/el-temps-de-tall-mitja-per-client-va-ser-de-nomes-6-82-minuts-el-2023>
- Freeman, R. (1999). The economics of crime. A O. Ashenfelter & D. Card (eds.), *Handbook of Labor Economics* (p. 3529-3571). Elsevier.
- Freeman, R., Manova, K., Prayer, T. & Sampson, T. (2022). The impact of Brexit on UK–EU trade. A J. Portes (ed.), *The Economics of Brexit: What Have We Learned?* (p. 35-40). CEPR Press.
- Fitzgerald, J., Curtis, K., & Corliss, C. (2012). Anxious Publics: Worries About Crime and Immigration. *Comparative Political Studies*, 45(4), 477-506.
- Ghekiere, L. (2023). *L'État du logement dans l'Europe en 2023*. Housing Europe & L'Union sociale pour l'habitat [Informe tècnic]. <https://www.union-habitat.org/centre-de-ressources/economie-financement/l-etat-du-logement-dans-l-europe-en-2023>
- Gide (2024). *Analyse des conséquences juridiques résultant d'un accord d'association entre l'UE et la Principauté d'Andorre* [Informe jurídic] <https://www.andorraenavant.info/wp-content/uploads/2024/03/Entrevista-resum-estudi-dimpacte-UE.pdf>

- Gill, G. (2003). *The Nature and Development of the Modern State*. Palgrave Macmillan.
- Glyn, A. (2004). The assessment: How far has globalization gone? *Oxford Review of Economic Policy*, 20(1), 1-14.
- Go, D. S. (1994). External shocks, adjustment policies and investment in a developing economy: Illustrations from a forward-looking CGE model of the Philippines. *Journal of Development Economics*, 44(2), 229-261.
- González, M. & Otero, M. S. (2017). The causality between economic growth and immigration in EU/EFTA member states. *Departamento de Economía Aplicada (Universidade Vigo), Documentos de traballo*, 1.
- Grup de Sociologia d'AR+I (2021). Enquesta de seguretat ciutadana [Informe tècnic]. <https://sociologia.ad/estudis-tematics/943-seguretat-ciutadana>
- Grup de Sociologia d'AR+I (2024). L'Observatori (2002-2023) [Sondeig d'opinió periòdic]. <https://sociologia.ad/sondejos/314-per-data>
- Gula, R.J. (2018). *Nonsense: Red Herrings, Straw Men and Sacred Cows: How We Abuse Logic in Our Everyday Language*. Hunter Lewis Foundation.
- Hall, R. E. & Jorgenson, D. W. (1967). Tax policy and investment behavior. *The American Economic Review*, 57(3), 391-414.
- Haskel, J. E., Pereira, S.C. & Slaughter, M. J. (2007). Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms? *Review of Economics and Statistics* 89(3), 482-496.
- Hay, C., Lister, M. & Marsh, D. (eds.) (2006). *The State: Theories and Issues*. Palgrave Macmillan.
- Hempel, C. G. (1966). *Philosophy of Natural Science*. Prentice Hall.
- Hidalgo, C. A. & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the national academy of sciences*, 106(26), 10570-10575.
- Hidalgo, C. A., Klinger, B., Barabási, A. L. & Hausmann, R. (2007). The product space conditions the development of nations. *Science*, 317(5837), 482-487.
- Hooghe, M., Vanhoutte, B., Hardyns, W. & Bircan, T. (2011). Unemployment, Inequality, Poverty and Crime: Spatial Distribution Patterns of Criminal Acts in Belgium, 2001-06. *The British Journal of Criminology*, 51(1), 1-20.
- İmrohoroğlu, A., Merlo, A., & Rupert, P. (2006). Understanding the determinants of crime. *Journal of Economics and Finance*, 30, 270-284.
- Javorcik, B. S. (2004). Does foreign direct investment increase the productivity of domestic firms? In search of spillovers through backward linkages. *American economic review*, 94(3), 605-627.
- Jorgenson, D. W. (1963). Capital theory and investment behavior. *The American economic review*, 53(2), 247-259.

- Kahneman, D. (2011). *Thinking. Fast and Slow*. Farrar, Strauss and Giroux.
- Kahneman, D., Sibony, O. & Sunstein, C.R. (2021). *Ruido. Un fallo en el juicio humano*. Debate.
- Kangasniemi, M., Mas, M., Robinson, C. & Serrano, L. (2012). The economic impact of migration: productivity analysis for Spain and the UK. *Journal of Productivity Analysis*, 38, 333-343.
- Keohane, R.O.; Nye, J.S. (1977). *Power and interdependence. World politics in transition*. Little Brown and Company.
- Kitou, E. & Philippidis, G. (2010). A quantitative economic assessment of a Canada-EU Comprehensive Economic Trade Agreement. *Purdue University, Conference papers*, 331998.
- Knobel, A., Lipin, A., Malokostov, A., Tarr, D. & Turdyeva, N. (2019). Deep Integration in the Eurasian Economic Union: What are the Benefits of Successful Implementation or Wider Liberalization? *Bank of Russia, Working Paper Series*, 41.
- Knoepfel, P.; Larrue, C.; Subirats, J. & Varone, F. (2012). *Análisis y gestión de políticas públicas*. Ariel.
- Köhler, W. (2014). European Economic Integration, WTO Membership, Immigration and Offshoring. *World Scientific Books*, 8662.
- Kotz, M., Levermann, A. & Wenz, L. (2024). The economic commitment of climate change. *Nature*, 628, 551-557.
- Landgrave, M. & Nowrasteh, A. (2017). *Criminal Immigrants: Their Numbers, Demographics, and Countries of Origin*. Cato Institute [Informe]. <https://www.cato.org/publications/immigration-reform-bulletin/criminal-immigrants-their-numbers-demographics-countries>
- Lara, Y. (2020). Una nova Andorra. A Relat històric d'Andorra. Govern d'Andorra. <https://www.historia.ad/wp-content/uploads/2023/01/relat-cronologic-11-una-nova-andorra.pdf>
- Lara, Y. (coord.) (2022a). *Andorra: reptes de futur*. AR+I.
- Lara, Y. (2022b). Anàlisi de l'acord d'associació com a política pública [Projecte de recerca]. <https://ari.ad/projectes/analisi-aa-politica-publica>
- Lara, Y. (2022c). Model Andorra [Projecte de recerca]. <https://ari.ad/projectes/model-andorra>
- Lasswell H.D. & Lerner D. (1951). *The policy sciences: Recent developments in scope and method*. Stanford University Press.
- Latorre, M. C., Olekseyuk, Z. & Yonezawa, H. (2020). Foreign multinationals in service sectors: A general equilibrium analysis of Brexit. *The World Economy*, 43(11), 2830-2859.

- Latorre, M. & Yonezawa, H. (2020). El impacto económico del Brexit en España. Ministerio de Industria, Comercio y Turismo [Informe econòmic]. <https://hdl.handle.net/20.500.14352/11876>
- Latorre, M., Yonezawa, H. & Olekseyuk, Z. (2021). A CGE analysis of the EU-Mercosur agreement including Melitz, multinationals and unemployment effects. *Paper Presented at the 24th Annual Conference on Global Economic Analysis*. <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/uploads/resources/download/10955.pdf>
- Lecca, P., Barbero, J., Christensen, M. A., Conte, A., Di Comite, F., Diaz-Lanchas, J., Diukanova, O., Mandras, G., Persyn, D. & Sakkas, S. (2018). RHOMOLO V3: A spatial modelling framework. Publications Office of the European Union [Informe tècnic]. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC111861>
- Lecca, P., McGregor, P. G. & Swales, J. K. (2013). Forward-looking and myopic regional Computable General Equilibrium models: How significant is the distinction? *Economic Modelling*, 31, 160-176.
- Lewis, E. G. (2003). Local, Open Economies within the U.S.: How Do Industries Respond to Immigration?. *Federal Reserve Bank of Philadelphia, Working Paper*, 4(1).
- Maghularia, R. & Uebelmesser, S. (2019). Do Immigrants Affect Crime? Evidence from Panel Data for Germany. *CESifo, Working Papers*, 7696.
- Mayes, D. G. (1978). The Effects of Economic Integration on Trade. *Journal of Common Market Studies*, 17(1), 1-2.
- McCormick, J. (2017). *Understanding the European Union*. 7a ed. Palgrave.
- Mény, Y. & Thoenig, J.C. (1989). *Politiques publiques*. PUF.
- Mion, G. & Ponattu, D. (2019). Estimating the impact of Brexit on European countries and regions. *Bertelsmann, Policy Paper*. <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/estimating-the-impact-of-brexit-on-european-countries-and-regions>
- Molas, I. (1998). *Derecho constitucional*. Tecnos.
- Morton, M. (2009). Applicability of Impact Evaluation to Cohesion Policy Report. European Union, Resource Working Paper [Informe tècnic].
- Nello, S. S. (2013). EU Enlargement and Theories of Economic Integration. A A. Verdun & A. Tovias (eds.), *Mapping European Economic Integration* (p. 168-188). Palgrave Macmillan.
- Nickell, S. & Saleheen, J. (2015). The impact of immigration on occupational wages: evidence from Britain. *Bank of England, Working Papers*, 574.
- Nijkamp, P. & Poot, J. (2005). The last word on the wage curve? *Journal of Economic Surveys* 19(5), 421-450.
- Nugent, N. (2017). *The Government and Politics of European Union*. 8a ed. Palgrave.

Nunziata, L. (2015). Immigration and crime: Evidence from victimization data. *Journal of Population Economics*, 28(3), 697-736.

OCDE (2020). *Improving Governance with Policy Evaluation: Lessons From Country Experiences*. OECD Public Governance Reviews. OECD Publishing [Informe tècnic].

OCDE (2021). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/beps/statement-on-a-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-october-2021.pdf>

Ohmae, K. (2005). *The Next Global Stage: Challenges and Opportunities in our Borderless World*. Wharton School Publishing.

Pelkmans, J. & Böehler, P. (2013). *The EEA Review and Liechtenstein's Integration Strategy*. Centre for European Policy Studies.

Perali, F., Pieroni, L. & Standardi, G. (2012). World tariff liberalization in agriculture: An assessment using a global CGE trade model for EU15 regions. *Journal of Policy Modeling*, 34(2), 155-180.

Pons, M., Johnson, P. A., Rosas, M. & Jover, E. (2014). A georeferenced agent-based model to analyze the climate change impacts on ski tourism at a regional scale. *International Journal of Geographical Information Science*, 28(12), 2474-2494.

Popp, E. & Rudolph, T.J. (2011). A Tale of Two Ideologies: Explaining Support for Economic Interventions. *The Journal of Politics*, 73(3) 808-820.

Portes, J. (2022). The economics of the UK's post-Brexit immigration system. A J. Portes (ed.), *The Economics of Brexit: What Have We Learned?* CEPR Press.

Pou, V. (1986). *Negociacions Andorra – Mercat comú europeu*. Crèdit Andorrà.

Pou, V. (1994). *Andorra, el Gatt i la nova organització mundial del comerç: anàlisi i documentació sobre la situació d'Andorra en el nou ordre comercial internacional*. Crèdit Andorrà.

Pou, V. (2002). *Andorra i la Unió Europea. Opcions de futur*. Crèdit Andorrà.

Pou, V. (2006). *Els nous accords Andorra – Unió Europea*. Crèdit Andorrà.

Pou, V. (2020). *Andorra – Unió Europea. El procés d'acostament d'Andorra a la Unió Europea. Cap a un acord d'associació*. Crèdit Andorrà.

Pronin, E. & Kugler, M. B. (2007). Valuing thoughts, ignoring behavior: The introspection illusion as a source of the bias blind spot. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(4), 565-78.

Raigada, T. & Galindo, J. (2024). Europe's political agenda in a fragmented world. A F. Fernández (ed.) *Moving forward in times of disinflation, fiscal consolidation, and challenges to prudential policies. A yearbook on the Euro 2024* (p. 51-74). Instituto español de analistas & Fundación ICO.

- Recaño, J. (2021). *Projecció de la població d'Andorra, 2021-2031*. AR+I [Informe tècnic]. <https://sociologia.ad/estudis-tematics/827-demografia>
- Ritzer, G. (1995). *The McDonaldization of Society: An Investigation into the Changing Character of Contemporary Social Life*. 2a. ed. Sage.
- Schiefer, D. & Van Der Noll, J. (2017). The Essentials of Social Cohesion: A Literature Review. *Social Indicators Research*, 132(2), 579-603.
- SEUE (2024a). Antecedents [de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea]. <https://andorraue.ad/accord-dassociacio/#antecedents>
- SEUE (2024b). Informació de resum de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea. <https://andorraue.ad/wp-content/uploads/2024/03/DOSSIER-EXPLICATIU-ACORD-DASSOCIACIO-MAQUETAT-3.pdf>
- Šeščević, M. [@MarosSefcovic] (2024, 26 d'abril). *We are all aware of the need to consolidate...* [Tuit] Twitter. <https://x.com/MarosSefcovic/status/1784186264876409327>
- Sørensen, G. (2004). *The Transformation of the State: Beyond the Myth of Retreat*. Palgrave Macmillan.
- Strategy& (2023). Étude économique des conséquences d'un accord d'association de Monaco avec l'Union Européenne [Informe]. <https://www.conseil-national.mc/wp-content/uploads/2023/10/Etude-Socio-economique-Strategy-MCUE.pdf>
- Steinmetz, H. (2015). Les politiques du logement en Europe: Comparaisons. *Cahiers français*, 388, 8-14.
- Sulamaa, P. & Widgrén, M. (2004). EU enlargement and beyond: a simulation study on EU and Russia integration. *Empirica*, 31, 307-323.
- Sulamaa, P., & Widgrén, M. (2007). Turkish EU membership: a simulation study on economic effects. *Aboa Centre for Economics, Discussion Paper*, 10.
- Tax Foundation (2024a). Top personal income tax rates in Europe, 2024. <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe-2024/>
- Tax Foundation (2024b). Corporate income tax rates in Europe, 2024. <https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2024/>
- Tax Foundation (2024c). VAR rates in Europe, 2024. <https://taxfoundation.org/data/all/eu/value-added-tax-2024-vat-rates-europe/>
- Tsoukala, A. (2002). Le traitement médiatique de la criminalité étrangère en Europe. *Déviance et Société*, 26(1), 61-82.
- Tufail, M., Song, L., Ali, S., Wahab, S. & Hassan, T. (2023). Does more immigration lead to more violent and property crimes? A case study of 30 selected OECD countries. *Economic Research-Ėkonomiska IstraĖivanja*, 36(1), 1867-1885.

UNODC (2010). *State of Crime and criminal justice worldwide. Report of the Secretary-General for the 12th UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice* [Informe tècnic]. https://web.archive.org/web/20140211174006/http://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ_session19/ACONF213_3eV1050608.pdf

Vallès, J. M. (2000). *Ciencia Política. Una introducción*. Ariel.

Van Creveld, M. (1999). *The Rise and Decline of the State*. Cambridge University Press.

Verdun, A. & Tovias, A. (eds.). (2013). *Mapping European Economic Integration*. Palgrave Macmillan.

Vinokurov, E., Demidenko, M., Pelipas, I., Tochitskaya, I., Shymanovich, G., Lipin, A. & Movchan, V. (2015). Estimating the economic effects of reducing non-tariff barriers in the EEU. *Eurasian Development Bank, Centre for Integration Studies, Report 29*.

Von Cramon-Taubadel, S., Hess, S. & Brummer, B. (2010). A preliminary analysis of the impact of a Ukraine-EU free trade agreement on agriculture. *World Bank, Policy Research Working Paper, 5264*.

Wadsworth, J., Dhingra, S., Ottaviano, G. & Van Reenen, J. (2016). Brexit and the Impact of Immigration on the UK. *CEP Brexit Analysis, 5(1)*, 34-53.

Walle, Y. M. (2022). Determinants of social cohesion: Cross-country evidence. *IDOS, Discussion Paper*. <https://www.idos-research.de/discussion-paper/article/determinants-of-social-cohesion-cross-country-evidence/>

Więclawski, J. (2010). The Eastern Enlargement of the European Union: Fears, Challenges, and Reality. *Globality Studies Journal, 15*, 1-18.

Nota: No hem recollit a la bibliografia cap de les fonts utilitzades en la construcció del Model Andorra (v. 2.3) ni en l'anàlisi de l'acord d'associació com a política (v. 2.1). El tipus de fonts utilitzades han estat llistades als dos apartats que acabem de referenciar i el detall exacte de les fonts consultades (de gran extensió i grau de detall) quedarà recollit a la bibliografia de les publicacions que resultin dels dos projectes de recerca en el marc dels quals s'han treballat (Lara, 2022b i Lara 2022c).

Índex de gràfics, taules, figures i caixes

Gràfics:

Gràfic 1. Evolució del PIB en l'escenari SQ amb límits inferior i superior.....	149
Gràfic 2. Evolució del PIB en l'escenari AA amb límits inferior i superior	150
Gràfic 3. Evolució de l'ocupació en l'escenari AA amb límits inferior i superior	151
Gràfic 4. Evolució del consum de les llars en l'escenari AA amb límits inferior i superior	151
Gràfic 5. Volum del cabal de l'AA per tipus d'adopció	181
Gràfic 6. Volum del cabal de l'AA per blocs de l'AA	181
Gràfic 7. Volum del cabal de l'AA, per blocs de l'AA i annexos	182
Gràfic 8. Volum del cabal de l'AA per blocs de l'AA i tipus d'adopció (en % del bloc).....	183
Gràfic 9. Evolució del PIB en l'escenari statu quo.....	202
Gràfic 10. Evolució del PIB en l'escenari AA	203
Gràfic 11. Evolució de les exportacions i importacions en l'escenari AA.....	204
Gràfic 12. Evolució de les exportacions en l'escenari AA: europees vs. resta del món	205
Gràfic 13. Evolució de les importacions en l'escenari AA: europees vs. resta del món	206
Gràfic 14. Evolució de l'oferta laboral en l'escenari AA	207
Gràfic 15. Evolució de l'ocupació en l'escenari AA	207
Gràfic 16. Evolució del salari real i l'IPC (índex de preus al consum) en l'escenari AA	208
Gràfic 17. Evolució del consum de les llars en l'escenari AA.....	209
Gràfic 18. Evolució dels fluxos de capital en l'escenari AA.....	210
Gràfic 19. Evolució de les inversions en l'escenari AA.....	211
Gràfic 20. Evolució de la productivitat en l'escenari AA.....	212
Gràfic 21. Evolució de la balança fiscal en l'escenari AA.....	213
Gràfic 22. Evolució del VAB, l'ocupació i la inversió sectorial en l'escenari AA (%)	218
Gràfic 23. Evolució de les exportacions i els fluxos nets de capitals sectorials en l'escenari AA (%)	220

Gràfic 24. Evolució de la productivitat sectorial en l'escenari AA (%)	223
Gràfic 25. Rànquing sectorial segons el % de desviació en VAB respecte de l'estatu quo	226
Gràfic 26. Impacte sectorial a curt i llarg termini (% de desviació en VAB respecte de l'estatu quo)	228
Gràfic 27. Població d'Andorra (1930-2024) i projecció de la població d'Andorra per als escenaris SQ i AA sense aplicar limitacions	264
Gràfic 28. Impacte de l'AA en la balança fiscal d'Andorra, incorporant-hi el cost de l'AA per a l'administració	282
Gràfic 29: Sectors que perden productivitat de manera significativa a l'escenari AA durant el període 2025-2050	287
Gràfic 30. Població total i índex de criminalitat qualitatiu (1930-2023)	300
Gràfic 31. Població total i detencions totals (1985-2023)	301
Gràfic 32. Població total i detencions totals per mil habitants	302
Gràfic 33. Furts, furts violents i robatoris i agressions físiques i psicològiques dins de l'àmbit domèstic (1994-2023)	303
Gràfic 34. Detencions per furts, furts violents i robatoris i detencions per estupefaents (1994-2023)	303
Gràfic 35. Detinguts per furts, furts violents i robatoris (FFVR) (andorrans vs. residents; 2010-2023)	304
Gràfic 36. Detinguts per estupefaents (andorrans vs. residents; 2010-2023)	305
Gràfic 37. Criminalitat esperada, percebuda, recordada i real (2018)	306
Gràfic 38. Proporció de turistes i de residents entre les persones que es troben a Andorra un dia estàndard i a les quals no se'ls han demanat antecedents penals	315
Gràfic 39. Impacte de l'AA en el valor afegit brut (VAB) dels sectors del comerç i de l'hostaleria	318
Gràfic 40. Impacte de l'AA en el valor afegit brut (VAB) dels sectors de la construcció i financer	318
Gràfic 41. Impacte de l'acord d'associació en el PIB	335

Taules:

Taula 1. Variables macroeconòmiques analitzades al MEGA	135
Taula 2. Classificació sectorial dels efectes directes i indirectes de l'AA	137
Taula 3. Classificació sectorial de les activitats econòmiques	140
Taula 4. Volum de l'AA, en pàgines, per components de l'AA	170
Taula 5. Volum de l'AA, en actes jurídics, per blocs de l'AA	171
Taula 6. Descripció del contingut de 10 actes del cabal seleccionats a l'atzar	172
Taula 7. Abast del cabal a adoptar per un nou estat membre de la UE	175
Taula 8. Els principals àmbits competencials del Govern i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa	178
Taula 9. Els principals àmbits competencials del Consell General i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa	179
Taula 10. Els principals àmbits competencials dels comuns i la seva relació amb components de l'AA que els afectin de manera directa i significativa	180
Taula 11. Volum del cabal de l'AA per annexos	182
Taula 12. Impacte mínim de l'AA en 14 variables clau de l'economia andorrana	214
Taula 13. Desviació mitjana del VAB amb l'AA al llarg dels anys per categoria de sector	224
Taula 14. Projectió de la població d'Andorra per als escenaris SQ i AA sense aplicar limitacions (2030; 2040; 2050)	264
Taula 15. Autoritzacions de residència i treball (2019-2023)	269
Taula 16. Quotes mínimes de residència i treball per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 12 mesos i que prevegin desenvolupar-hi una activitat econòmica que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació	270
Taula 17. Quotes mínimes de residència per a nacionals UE-27 que pretenguin establir-se a Andorra més de 3 mesos que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació	271
Taula 18. Quotes mínimes de residència i treball temporal per a nacionals UE-27 que s'haurien hagut d'establir a Andorra entre els anys 2015 i 2024 si s'hagués aplicat l'acord d'associació	271
Taula 19. Valor de les tres quotes AA per a un any estàndard del període 2025-2050	272
Taula 20. Increment brut de la població previst com a conseqüència de les quotes previstes a l'AA per a un any estàndard del període 2025-2050	273

Taula 21. Increment net de la població previst com a conseqüència de l'AA per a un any estàndard del període 2025-2050	275
Taula 22. Índex d'impacte de l'AA en les 28 variables del Model Andorra.....	326
Taula 23. Impacte mínim de l'acord d'associació en 14 variables clau de l'economia andorrana.....	336
Taula 24. Impacte de l'acord d'associació en el valor afegit brut dels diferents sectors econòmics	337
Taula 25. Índex d'impacte de l'AA en les 28 variables del Model Andorra.....	339

Figures:

Figura 1. Criteris principals per descartar enfocaments generals de l'estudi.....	46
Figura 2. Aspectes clau de l'estudi	48
Figura 3. Algunes de les avaluacions possibles al llarg del cicle d'una política pública.....	76
Figura 4. Representació gràfica de l'impacte degut a la introducció d'una mesura.	78
Figura 5. Impacte de considerar un escenari SQ no degradat i un escenari AA poc aprofitat	87
Figura 6. Establiment de paràmetres per a una anàlisi rigorosa de la literatura.....	104
Figura 7. Metodologies detectades en la literatura	106
Figura 8. Impactes econòmics.....	117
Figura 9. Estructura del Model d'Equilibri General per a Andorra	130
Figura 10. Línia temporal d'aplicació, moratòria i adaptació de l'AA.....	135
Figura 11. Estructura del Model d'Equilibri General per a Andorra en l'escenari AA	139
Figura 12. Una qüestió de perspectiva.....	157
Figura 13. Titulars amb actualitat sobre la UE de diferents mitjans de comunicació europeus	176
Figura 14. Impacte ja incorporat, impacte evitat i impacte potencial de l'AA	189
Figura 15. Abasts potencials, abast desitjat i abast real (limitat) de l'AA	190
Figura 16. Representació d'un impacte positiu	200
Figura 17. Representació d'un impacte negatiu	201
Figura 18. Com determinar la quota mínima de residència i treball per a nacionals UE-27	267

Figura 19. Com determinar la quota mínima de residència (sense treball) per a nacionals UE-27	267
Figura 20. Com determinar la quota mínima de residència i treball temporal per a nacionals UE-27	268
Figura 21. Tipus màxims de l'impost sobre la renda a Europa	284
Figura 22. Tipus de l'impost de societats a Europa	285
Figura 23. Tipus estàndard de l'impost sobre el valor afegit a Europa	285
Figura 24. Procediment per analitzar l'impacte de l'AA en la seguretat pública d'Andorra	291
Figura 25. Determinants de la seguretat pública a Andorra	295
Figura 26. Impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra (1).....	296
Figura 27. Impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra (2).....	307
Figura 28. Impacte de l'AA en el nombre esperable de persones que puguin obtenir un permís de residència tenint antecedents penals	313
Figura 29. (No) impacte de l'AA en els determinants de la seguretat pública a Andorra	316
Figura 30. Impacte potencial de l'acord d'associació.....	334
Figura 31. Impacte de l'acord d'associació en relació amb les seves finalitats.....	340

Caixes:

Caixa 1. Objectius de l'anàlisi d'impacte de l'acord d'associació Andorra - Unió Europea	26
Caixa 2. Cap a un marc objectivat	67
Caixa 3. Finalitats i condicions de la política pública AA	72
Caixa 4. Què és el més important per als andorrans? [i on centrarem, doncs, l'avaluació dels impactes socials i polítics?]......	161

Índex d'impactes

En aquest índex indiquem a quines pàgines abordem l'impacte de l'acord d'associació en cadascuna de les variables que hem analitzat al llarg de l'estudi. Els impactes els classifiquem per variables, endreçades per ordre alfabètic.

Administració pública: 222; 286-287

Balança fiscal: 212-214; 233-234; Annex 4

Català: 259-261

Cohesió social: 261

Consum de les llars: 209; 214; Annex 4

Creixement demogràfic: 262-278

Creixement econòmic: 202-203; 214; 232; 317; Annex 4

Creixement urbanístic: 322

Criminalitat: 290-316

Desenclavament territorial: 324

Drets i llibertats: 258-259

Diversificació econòmica: 215; 223-230; 234-235; 319

Educació: 288

Energia: 289

Entrada d'inversió: 209-211; 214; 216-217; 221; 233-234; Annexos 4 i 5

Exportacions cap a la resta del món: 205; 232; Annexos 4 i 5

Exportacions cap a la UE: 205; 232; Annexos 4 i 5

Exportacions totals: 204; 214; 216-217; 220; 232; 234; Annexos 4 i 5

Finances públiques: 212-214; 233-234; 278-282; Annex 4

Fiscalitat: 177; 282-286

Fluxos nets de capital: 209-211; 214; 216-217; 221; 233-234; Annexos 4 i 5

Habitatge: 320-321

Identitat: 259-261

Importacions des de la resta del món: 205-206; 233; Annexos 4 i 5

Importacions des de la UE: 205-206; 233; Annexos 4 i 5

Importacions totals: 204; 214; 233; Annexos 4 i 5
Inflació: 208-209; 233; Annex 4
Inversió: 209-211; 214; 216; 219; Annexos 4 i 5
Mobilitat: 325
Model d'Estat: 240
Obertura econòmica: 215; 319
Ocupació: 206-207; 214; 216; 218-219; Annexos 4 i 5
Oferta laboral: 206-207; 214; Annexos 4 i 5
Poder adquisitiu: 208-209; 233; 320; Annexos 4 i 5
Posició d'Andorra al món: 240
PIB: 202-203; 214; 232; Annex 4
Preu de producció: Annexos 4 i 5
Producció: Annexos 4 i 5
Productivitat: 211-212; 214; 222-223; Annexos 4 i 5
Propietat privada: 319
Protecció social: 288
Protecció del medi ambient: 323
Qualitat de vida: 322
Salari real: 208; 214; 234; Annexos 4 i 5
Sanitat: 288
Sectors econòmics tradicionals: 317-318; Annex 5
Seguretat pública: 290-316
Sobirania: 241-258
Sortida d'inversió: 209-211; 214; 216-217; 221; 233-234; Annexos 4 i 5
Telecomunicacions: 289-290
Treball: 206-207; 214; 216; 218-219; 319-320; Annexos 4 i 5
Valor afegit brut: 215-216; 218; 224-230; 234; Annex 5

Índex de continguts

Itineraris de lectura	10
Prefaci	13
1. Introducció	20
1.1. Objectius	23
1.2. Dificultats i limitacions	27
1.2.1. 'no data'	27
1.2.2. n minúscula	28
1.2.3. Hi ha algú més?	29
1.2.4. Un instrumental limitat	29
1.2.5. Un debat amb distorsions	30
1.3. Què no trobareu en aquest llibre (o per què hem renunciat a parlar d'avan- tatges i de desavantatges i a una vintena d'aproximacions més)	33
1.3.1. Coses que aquest estudi no vol ser	34
1.3.2. Coses que aquest estudi no pot ser	42
1.4. Què trobareu en aquest llibre?	47
1.5. Aterratge de l'estudi en el debat públic	49
1.6. Transparència	51
1.6.1. Des d'on s'ha fet l'estudi?	51
1.6.2. Hi ha hagut pressions o influència?	52
1.6.3. Fem números	55
2. Metodologia	56
2.1. El marc general	58
2.1.1. Missió: un marc (o un embut) objectivat	62
2.1.1.1. Per què és necessari?	62
2.1.1.2. I això com es fa?	64
2.1.1.3. I això com ho hem fet?	66
2.1.2. L'AA com a política pública	70
2.1.2.1. Conceptualitzar l'AA com una política pública	70
2.1.2.2. Definir la política pública AA	71
2.1.2.3. Cap a l'avaluació de l'AA com a política pública	74

2.1.3. Una avaluació dels impactes de l'AA	75
2.1.3.1. De què parlem quan parlem d'impacte?	76
2.1.3.2. Acabem de polir el concepte	78
2.1.3.3. Impacte i impactes	80
2.1.4. Escenaris	81
2.1.4.1. Primera decisió: només dos escenaris	81
2.1.4.2. Una grossa mal repartida: la incertesa	82
2.1.4.3. Primera ronda de supòsits o per què hem apostat per escenaris conservadors	83
2.1.4.3.1. Un statu quo no degradat	83
2.1.4.3.2. Un AA no especulatiu i poc aprofitat	84
2.1.4.3.3. Per què escenaris conservadors?	85
2.1.4.3.4. Impacte en l'estudi d'apostar per escenaris conservadors	86
2.1.4.4. Segona ronda de supòsits o de què parlem quan parlem d'Andorra i de la UE	88
2.1.4.4.1. Dr. Jekyll i Mr. Hyde o una UE McDonald's?	88
2.1.4.4.2. Visit Andorra o la rotonda del km 0 un dimarts a les 8.30 h?	90
2.1.4.4.3. Tu a Brussel·les i jo a Sant Julià de Lòria o una distància no tan distant?	91
2.1.4.5. Escenaris a escena	92
2.1.5. Impactes esperables i acceptables	92
2.1.5.1. Hipòtesis (impactes esperables)	93
2.1.5.2. Forquilles combinades d'acceptabilitat de l'AA	94
2.1.6. Un protocol contra biaixos i soroll	95
2.1.7. El final de l'embut	98
2.2. Metodologia de l'anàlisi d'impacte econòmic	100
2.2.1. Com s'ho han fet d'altres abans? Revisió de la literatura sobre impactes de processos d'integració econòmica a la recerca d'un model d'anàlisi	103
2.2.1.1. Observacions generals	106
2.2.1.2. Observacions puntuals (estudi per estudi)	110
2.2.1.3. Conclusions: cap a un model d'equilibri general	116
2.2.2. Què han trobat d'altres abans? Revisió dels impactes previstos en altres processos d'integració econòmica	117
2.2.2.1. Observacions generals	118
2.2.2.2. Observacions puntuals	121
2.2.3. El model MEGA: manual d'ús	126

2.2.3.1. Els models d'equilibri general aplicat (MEGA)	126
2.2.3.2. Fortaleses d'un MEGA per a Andorra	126
2.2.3.3. Com interpretar el model: statu quo vs. AA	129
2.2.3.4. La captura dels efectes de l'AA	136
2.2.4. El model MEGA: fonts de les dades utilitzades per alimentar-lo	139
2.2.5. El model MEGA: descripció tècnica	142
2.2.6. El model MEGA: anàlisi de la sensibilitat dels resultats	149
2.3. Metodologia de l'anàlisi d'impacte social	152
2.3.1. Una tria clau: en què ens hem de fixar?	156
2.3.1.1. Una qüestió de perspectiva	157
2.3.1.2. Preguntes que, d'entrada, ignoren l'AA	158
2.3.1.3. La necessitat d'un model del model	158
2.3.1.4. La construcció del Model Andorra	158
2.3.1.5. Les fonts del model	159
2.3.1.6. Ara sí: una selecció objectivada	160
2.3.2. Com identificarem i mesurarem impactes per a cada categoria	162
2.3.3. Quantificació i qualificació dels impactes: decisions rellevants	162
2.3.4. Últims apunts sobre expectatives, models i embuts	164
3. Abast de l'acord d'associació	166
3.1. Quatre temptatives per fer-nos una idea general de l'abast de l'AA	169
3.1.1. L'acord, a pes (1): de quantes pàgines estem parlant?	169
3.1.2. L'acord, a pes (2): i això, al canvi, quantes normes són?	171
3.1.3. Una mostra mínima de l'AA: com ens hem d'imaginar aquests actes jurídics?	171
3.1.4. Una descripció tècnica	173
3.2. De filtres i retallades: de l'AA imaginari a l'AA negociat	174
3.2.1. Cabal 'full' UE vs. cabal AA	174
3.2.2. Competències nacionals vs. cabal AA	178
3.2.3. Cabal AA proposat vs. cabal AA negociat	181
3.3. Un acord dinàmic, un abast en expansió controlada	184
3.3.1. Cada any, moltes normes noves... però no moltes més normes	184
3.3.2. Normes previsible d'una UE previsible per a un AA previsible	185
3.3.3. Un filtre no menyspreable: la capacitat de negociació	186
3.4. Una capacitat d'impacte retallada	188

3.4.1. Abast nominal i abast real: mig acord a la recerca d'algú a qui atabalar.....	188
3.4.2. No sortir de lluny, arribar a prop.....	189
3.5. Conclusions: un abast enganyós (extens però limitat).....	190
3.6. Nota final: l'AA, un factor més.....	193
4. Impacte en l'economia andorrana.....	196
4.1. Impacte en l'evolució general de l'economia andorrana.....	199
4.1.1. Impacte en el creixement econòmic.....	202
4.1.2. Impacte en la competitivitat exterior.....	204
4.1.3. Impacte en el mercat de treball i en la mobilitat de persones.....	206
4.1.4. Impacte en els salaris i els preus.....	208
4.1.5. Impacte en la mobilitat de capitals i inversions.....	209
4.1.6. Impacte en la productivitat de l'economia.....	211
4.1.7. Impacte en la balança fiscal.....	212
4.1.8. Impacte en l'evolució general de l'economia andorrana: una visió de conjunt.....	214
4.2. Impacte en l'estructura econòmica: anàlisi sectorial.....	215
4.3. Impacte de l'acord en l'economia andorrana: conclusions.....	230
5. Impacte en la societat andorrana.....	236
5.1. El model d'Estat i la posició d'Andorra al món.....	240
5.2. La sobirania.....	241
5.2.1. Figura mitològica o domesticada?: sobirania formal vs. sobirania real.....	241
5.2.2. Limitacions acumulades i concentrades: la sobirania a l'escenari statu quo.....	243
5.2.3. Cedir quant?.....	248
5.2.4. Cedir què?.....	249
5.2.5. Cedir, per sempre?.....	252
5.2.6. Cedir?.....	253
5.2.7. Guanyar. O dos passos enrere... i tres endavant.....	255
5.2.8. D'islandesos i Onlyfans.....	257
5.2.9. Conclusions.....	257
5.3. Els drets i llibertats dels ciutadans.....	258
5.4. La identitat andorrana.....	259

5.5. La cohesió social	261
5.6. El creixement demogràfic	262
5.6.1. El creixement demogràfic previst en l'escenari SQ	262
5.6.2. El creixement demogràfic previst en l'escenari AA	263
5.6.2.1. El creixement demogràfic en l'escenari AA sense aplicar-li limitacions	263
5.6.2.2. El creixement demogràfic en l'escenari AA aplicant-li les limitacions previstes per l'AA	265
5.6.2.2.1. Tipus de quotes previstes a l'AA	265
5.6.2.2.2. Quantificació estàndard de les tres quotes previstes a l'AA	268
5.6.2.2.2.1. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència i treball	268
5.6.2.2.2.2. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència (sense treball)	271
5.6.2.2.2.3. Quantificació d'una quota estàndard AA de residència i treball temporal	271
5.6.2.2.3. Quantificació del creixement demogràfic mínim a l'escenari AA	272
5.6.2.2.3.1. De quotes a increments (o de per què la quota temporal és tan alta)	272
5.6.2.2.3.2. El reagrupament familiar	273
5.6.2.2.3.3. L'aprofitament real de les quotes	274
5.6.2.2.3.4. Una nota sobre la consistència dels resultats	275
5.6.3. Impactes	276
5.6.3.1. Impacte de l'AA sobre el creixement demogràfic	276
5.6.3.2. Impacte de l'AA sobre la capacitat d'Andorra per reduir el creixement demogràfic a zero	276
5.6.4. Un convidat de pedra al debat públic sobre la sostenibilitat i la capacitat de càrrega del territori: el turisme	277
5.6.5. Conclusions	277
5.7. Les finances públiques	278
5.7.1. Què hem considerat (i què no)	278
5.7.2. Cap a una quantificació contrastada i en termes d'impactes	279
5.7.3. Els costos de l'AA per a l'administració pública	281
5.7.4. L'impacte de l'AA en les finances públiques	281
5.8. La fiscalitat	282
5.8.1. Sense traces de fiscalitat al cabal inicial	282

5.8.2. Sense expectatives de fiscalitat al cabal dinàmic	283
5.8.3. Sense uniformitat impositiva a Europa: la prova de la fiscalitat comparada	283
5.8.4. Sense incentius per decidir sobre fiscalitat a causa de la balança fiscal	286
5.8.5. Conclusions	286
5.9. L'administració pública	286
5.10. L'educació	288
5.11. La sanitat	288
5.12. La protecció social	288
5.13. L'energia	289
5.14. Les telecomunicacions	289
5.15. La seguretat pública	290
5.15.1. Què determina els nivells de seguretat d'Andorra?	292
5.15.1.1. Què determina el nivell de seguretat dels països?	292
5.15.1.2. Els factors s'ajusten a la realitat andorrana?	293
5.15.2. Com afecta l'AA els determinants de la seguretat a Andorra?	295
5.15.3. I la immigració, què?	297
5.15.3.1. KO per incompareixença: la resposta contundent de la literatura	297
5.15.3.2. La por que ve de l'Est: el referent de l'ampliació 10+2	298
5.15.3.3. La (no) paradoxa d'una doble campiona: immigració i criminalitat a Andorra	299
5.15.4. I amb tot el que es perd amb l'AA, què?	308
5.15.4.1. Què canvia?	308
5.15.4.2. Impacte d'aquests canvis en la seguretat	310
5.15.5. Conclusions	316
5.16. El creixement econòmic	317
5.17. Els sectors econòmics tradicionals	317
5.18. La propietat privada	319
5.19. La diversificació econòmica	319
5.20. L'obertura econòmica	319
5.21. El treball	319
5.22. El poder adquisitiu	320
5.23. L'habitatge	320
5.24. La qualitat de vida	322

5.25. El creixement urbanístic	322
5.26. La protecció del medi ambient	323
5.27. El desenclavament territorial.....	324
5.28. La mobilitat.....	325
5.29. Síntesi	326
6. Conclusions	328
Extra.....	342
Abreviacions i acrònims utilitzats.....	345
Annexos.....	347
Bibliografia.....	349
Índex de gràfics, taules, figures i caixes	361
Índex d'impactes.....	367
Índex de continguts	369